

КЕЙТ АТКИНСЪН

ЖИВОТ *след* ЖИВОТ

Colibri

„Един от най-добрите романи, които съм чела през този век.“

Джудиан Флин,
автор на „Не казвай богом“

КЕЙТ АТКИНСЪН ЖИВОТ СЛЕД ЖИВОТ

Превод: Ралица Кариева

chitanka.info

Награда „Коста“ за най-добър роман на 2013

„Един от най-добрите романи, които съм чела през този век.“

Джилиан Флин, автор на „Не казвай сбогом“

Кейт Аткинсън е родена през 1951 г. в Ню Йорк, но живее в Единбург, Шотландия. Дебютният ѝ роман „Зад кулисите на музея“, който през 1995 г. печели наградата „Уитбред“ (сега „Коста“) за книга на годината, изстрелва писателката високо на литературния хоризонт. Аткинсън е автор също така на сборника разкази „Това не е краят на света“, както и на високо оценените от литературната критика романи „Емоционална шантавост“, „Кога ще има добри новини?“, „Излезе рано, взе кучето ми“.

През 2011 г. получава Ордена на Британската империя за своето творчество.

Какво би станало, ако имахте възможност да живеете живота си отново и отново, докато най-сетне стане така, както го искате?

През 1910 година по време на снежна буря в Англия едно бебе се ражда и умира, преди да е поело първия си дъх.

През 1910 година по време на снежна буря в Англия същото бебе се ражда и живее, за да разкаже своята история.

Урсула се ражда и умира още много пъти — на пет години се удавя; на дванайсет загива при падане от прозореца; и за пореден път издъхва на двајсет, когато в едно мюнхенско кафене стреля по Адолф Хитлер и така променя историята на света... Ами ако наистина има втори шанс? Трети? Всъщност безброй шансове да изживеете живота си? Ако ви се удаде възможност да промените хода на историята, бихте ли го направили наистина?

„Живот след живот“ следва Урсула Тод през бурните събития на миналия век отново и отново. С остроумие и състрадание Кейт Аткинсън намира топлина дори в най-тежките мигове на живота и показва изключително умение да извиква миналото. Тук виждаме

нейната истинска дълбочина и изобретателност — в този роман, посветен на най-доброто и най-лошото в нас.

„Изобретателно построен, крайно забавен роман, който завладява въображението още от първата страница. Ще се развълнувате и изненадате, ако го прочетете, а ако искате да трогнете и разчувствате приятел, подарете му го.“

Хилари Мантел, автор на „Вълци“ и „Доведете труповете“

На Елиса

Какво ще стане, ако някой ден или някоя нощ в най-самотната ти самота към тебе се прокрадне един демон и ти каже: „Този живот, какъвто сега го живееш и си го живял, ще си принуден да изживееш още веднъж и още безброй пъти (...)“. Няма ли да се хвърлиш ничком и да скърцаш със зъби, и да проклинаш демона, изрекъл тези слова? Или си изживял веднъж някакъв чудесен миг, когато би му отвърнал: „Ти си бог и никога не съм чувал нищо по-божествено!“.

Ницше, „Веселата наука“^[1]

Всичко върви и нищо не стои (на едно място).

Платон, „Кратил“^[2]

А ако имаме възможност да го живеем отново и отново, докато накрая е идеално? Нямаше ли да е прекрасно?

Едуард Бересфорд
Тод

БЪДЕТЕ ДОБЛЕСТНИ МЪЖЕ^[3]

НОЕМВРИ 1930 ГОДИНА

В кафенето я посрещнаха тежък облак цигарен дим и лепкава задуха. Навън валеше и по кожените палта на жените по масите още потрепераха капчици като фина роса. Рояк сервитьори с бели престилки се стрелкаха насам-натам и задоволяваха всички потребности на отмарящите Münchner^[4] — кафе, сладкиши и клюки.

Той седеше на маса в дъното, наобиколен от обичайните лакеи и подлизурковци. Урсула за първи път виждаше жената до него, изрусена, с тежък грим, най-вероятно актриса. Блондинката запали цигара, като превърна този най-обикновен жест във фалическо представление. Знаеше се, че той предпочита скромни и здрави жени, най-добре баварки. С престилки и чорапи до коленете, за бога!

Масата бе отрупана. Bienenstich, Gugelhupf, Käsekuchen^[5]. Той ядеше Kirschtorte. Обичаше сладкиши. Нищо чудно, че изглеждаше толкова отпуснат, как изобщо беше избегнал диабета. Мекото отблъскващо тяло (в ума ѝ изплува сурово тесто) под дрехите, което никой никога не виждаше. Не беше много мъжествен. Забеляза я и се усмихна.

— Guten Tag, gnädiges Fräulein.^[6]

Понадигна се и посочи стола до себе си. Подмазвачът, който седеше там, скочи и се премести.

— Unsere englische Freundin, нашата английска приятелка — обясни той на блондинката, която издиша бавно дима и я огледа без особен интерес.

— Guten Tag — каза накрая. Берлинчанка беше.

Урсула остави тежката си дамска чанта на пода и поръча шоколад, Schokolade. Той настоя да пробва Pflaumen Streusel, местния специалитет със сини сливи.

— Es regnet — отбеляза, колкото да се намира на приказка тя. — Вали.

— It rains — повтори на английски той със силен акцент и се засмя доволно.

Останалите също се засмяха. „Браво! — поздравиха го. — Sehr gutes Englisch.“^[7] Беше в добро настроение, потупваше с палец по устните си с доволна усмивка, сякаш си тананикаше някаква мелодия наум.

Сладкишът беше разкошен.

— Entschuldigung — извини се тя, наведе се и бръкна в чантата си за носна кърпа. Общата с дантела, с инициалите ѝ УБТ, подарък от Пами за рождения ден. Попи изискано трохите по устните си, после се наведе отново да върне кърпичката и да извади тежкия предмет, който се намираше в чантата. Старият служебен револвер на баща ѝ от войната, „Уебли Марк V“.

Движение, репетирано стотици пъти. Един изстрел. Всичко зависеше от бързината, но щом извади оръжието и го насочи към сърцето му, последва един миг, увиснал във времето мехур, в който сякаш всичко спря.

— Führer — рече тя и развали магията. — Für Sie.^[8]

От кобурите наизскачаха оръжия и се прицелиха в нея. Един дъх. Един изстрел.

Урсула натисна спусъка.

Падна мрак.

---

[1] Прев. Харитина Костова-Добрева. — Б.пр. ↑

[2] Прев. Г. Михайлов. — Б.пр. ↑

[3] Думи на У. Чърчил от първото му обръщение по радиото към английския народ, след като поема премиерския пост на 19 май 1940 г. — Б.пр. ↑

[4] Мюнхенчани, жители на Мюнхен (нем.). — Б.пр. ↑

[5] Традиционни немски сладкиши. — Б.пр. ↑

[6] Добър ден, почитаема госпожице (нем.). — Б.пр. ↑

[7] Много добър английски (нем.). — Б.пр. ↑

[8] Фюрер. За Вас (нем.). — Б.пр. ↑

СНЯГ

11 ФЕВРУАРИ 1910 ГОДИНА

Леденостуден порив, мразовита струя върху прясно оголената кожа. Изведнъж се озова навън, познатият мокър, тропически свят се изпари. Разголена сред стихииите. Обелена скарида, ядка без черупка.

Бездиханна. Целият свят се свежда до това. Едно дихание.

Малките дробове, колкото крилца на водно конче, отказват да се издуят в чуждата атмосфера. Няма въздух в притиснатата тръба. Жужене на хиляди пчели в малката извита раковина на ухото.

Паника. Момиче се дави, птиче пада.

— Доктор Фелоус трябваше вече да е дошъл — изпъшка Силви.
— Защо го няма още? Къде е?

Големи перли пот по кожата ѝ, състезателен кон пред финиша на трудно надбягване. Огнището в спалнята пламти като параходна пещ. Дебелите брокатени завеси са придърпани плътно срещу врага — нощта. Черният прилеп.

— Най-много да е заседнал в снега, госпожо. Навънка е виелица. Пътят сигур е затворен.

Силви и Бриджит бяха сами в това изпитание. Прислужницата Алис бе отишла да види болната си майка. Хю беше хукнал да гони вятъра или по-точно вятърничавата си сестра Изобел чак в Париж. Силви нямаше желание да повика госпожа Глоувър, която хъркаше в таванската си стаичка като диво прасе. Тя най-вероятно щеше да започне да ги командва като старши сержант — новобранци. Бебето бе подранило. Силви очакваше и то да закъснее като другите. Човек едно мисли, а то...

— Ой, госпожо — извика Бриджит — съвсем е посиняла!

— Момиче?

— Връвта е увита около врата ѝ. О, Богородице! Удушило се е, горкото.

— Не диша ли? Дай да я видя. Трябва да направим нещо. Какво можем да направим?

— Ой, госпожо Тод, отишла си е. Не й било писано да живее. Много, много съжалявам. Вече сигур е малко ангелче в рая. Ой, да беше господин Тод тук. Много съжалявам. Да събудя ли госпожа Глоувър?

Малкото сърчице. Безпомощното малко сърчице бие лудо. И изведнъж спира, падащо от небето птиче. Един изстрел.
Падна мрак.

СНЯГ

11 ФЕВРУАРИ 1910 ГОДИНА

— За бога, момиче, стига си обикаляла насам-натам като муха без глава, ами вземи донеси кърпи и гореща вода. Нищо ли не знаеш? Да не си хваната от гората?

— Извинете, господине — измърмори Бриджит и се поклони, сякаш доктор Фелоус беше далечен роднина на кралското семейство.

— Момиче ли е, доктор Фелоус? Може ли да я видя?

— Да, госпожо Тод, хубаво, здраво, игриво момиченце.

Силви си помисли, че струпването на прилагателни е малко прекалено. Доктор Фелоус рядко бе в добро разположение на духа. Здравето на пациентите му и най-вече ражданията и смъртта като че ли му бяха неимоверно досадни.

— Щеше да умре с връвта около врата. Пристигнал съм във Фокс Корнър в последната минута. Буквално. — Той вдигна хирургическата ножица, за да може Силви да ѝ се възхити. Беше малка и чиста с извити нагоре остри върхове. — Клъц-клъц!

Силви си отбеляза, доста разсеяно предвид изтощението и обстоятелствата, да си купи такава ножица, в случай че нещо подобно я сполети отново. (Не много вероятно, но все пак.) Или пък нож, хубав остър нож, който да носи винаги със себе си като малката разбойничка в „Снежната кралица“.

— Имате късмет, че стигнах навреме — добави доктор Фелоус — преди снегът да затрупа пътищата. Обадих се на госпожа Хадък, акушерката, но тя май е заседнала някъде край Чалфонт Сейнт Питър.

— Госпожа Хадък^[1]? — намръщи се Силви.

Бриджит се изсмя гласно, а после бързо прошепна:

— Извинете, извинете, господине.

Май и двете бяха на ръба на истерията. Нищо чудно.

— Долна ирландка — измърмори под носа си доктор Фелоус.

— Бриджит е само помощничка в кухнята, още е дете. Много съм ѝ благодарна. Всичко се случи толкова бързо.

На Силви ѝ се искаше най-сетне да я оставят сама, никога не я оставяха сама.

— Предполагам, че ще се наложи да пренощувате тук, докторе?
— попита тя с неудоволствие.

— Ами да, май така се налага — отвърна той със същото.

Силви въздъхна и му предложи да си сипе чаша бренди в кухнята. Или да хапне малко шунка и туршия.

— Бриджит ще се погрижи за вас.

Искаше да се отърве от него. Изродил беше и трите й (три!) деца, а тя изобщо не го харесваше. Само един съпруг би трябвало да вижда онова, което виждаше той. Човъркаше и бърникаше с инструментите си в най-нежните и потайни места. (Но пък нима би предпочела акушерка на име Хадък да изроди детето й?) Лекарите за жени трябва също да са жени. Къде ти.

Доктор Фелоус се замота, мънкаше и мърмореше, надзираваше къпането и повиването на новото попълнение от зачервената Бриджит. Бриджит имаше шест по-малки братя и сестри и знаеше как да повива бебета. Беше на четиринайсет — с десет години по-млада от Силви. На четиринайсет самата Силви все още носеше къси полички и беше влюбена в понито си Тифин. Нямаше ни най-малка представа откъде идват бебетата, чак до сватбената си нощ не знаеше повече. Майка й Лоти беше понамекнала за това-онова, но не беше навлязла в подробности. За нея съпружеските отношения се свеждаха до излитащи в ранни зори чучулиги. Лоти беше сдържана жена. Някои дори биха казали, че постоянно е под наркоза. Съпругът й, бащата на Силви, Луелин Бересфорд, бе прочут художник, но в никакъв случай не беше бохем. Без голота и разюздано поведение в неговия дом. Рисувал бе кралица Александра още като принцеса. Казваше, че била много мила.

Живееха в хубава къща в Мейфеър, а Тифин бе разквартируван в частна конюшня близо до Хайд Парк. В по-мрачните си периоди Силви имаше навик да си представя, че се е върнала в онова слънчево минало, седи кротко върху седлото на широкия малък гръб на Тифин и потропва по Ротън Роу в ясното пролетно утро сред разцъфналите дървета.

— Какво ще кажете за един горещ чай и препечена филийка с масълце, госпожо Тод? — обади се Бриджит.

— Би било чудесно, Бриджит.

Най-сетне й подадоха бебето, увито като мумия.

— Здравей, мъниче.

Силви погали нежно розовата бузка, а доктор Фелоус се извърна, за да не става свидетел на тази сладникава демонстрация на обич. Него ако питаха, всички деца щяха да се отглеждат като в Спарта.

— Е, може би една лека закуска няма да ми навреди — рече той.
— Случайно да е останало от прекрасната туршия на госпожа Глоувър?

---

[1] Haddock — лъчеперка, вид треска (англ.). — Б.пр. ↑

ЧЕТИРИ СЕЗОНА ВСЕ ГОДИНАТА ПОВТАРЯ^[1]

11 ФЕВРУАРИ 1910 ГОДИНА

Силви се събуди от ярък слънчев лъч, пронизал завесите като бляскав сребърен меч. Излежаваше се лениво сред дантелите и кашмира, когато госпожа Глоувър влезе в стаята, гордо понесла огромен поднос. Само важни случаи можеха да я извадят от леговището ѝ. Самотно, почти замръзнало кокиче клюмаше в тумбеста вазичка на подноса.

— О, кокиче! — възкликна Силви. — Първото цвете, посмяло да покаже горката си главица навън. Каква смелост!

Госпожа Глоувър, която не споделяше мнението, че цветята притежават смелост, нито пък каквито и да е други лични качества, положителни или не, бе вдовица и работеше във Фокс Корнър само от няколко седмици. Предишната готвачка Мери беше изключително небрежна и все прегаряше говеждото. За сметка на това госпожа Глоувър по-скоро не го допичаше. В заможното домакинство от детството на Силви към готвачката се обръщаха просто с „готвачке“, само че госпожа Глоувър предпочиташе „госпожа Глоувър“. Това я правеше незаменима. Силви обаче на инат продължаваше да мисли за нея като за готвачката.

— Благодаря, готвачке.

Госпожа Глоувър премига бавно като гущер.

— Госпожо Глоувър — поправи се Силви.

Госпожа Глоувър постави подноса върху леглото и издърпа завесите. Светлината бе изумителна, тъмният прилеп бе победен.

— Толкова е светло — засенчи очи Силви.

— Толкова много сняг — поклати глава госпожа Глоувър, неясно дали в почуда или отвращение. При нея не беше лесно да се каже.

— Къде е доктор Фелоус? — попита Силви.

— Спешен случай. Стъпкан от бик фермер.

— Ужасно.

— Няколко мъже дойдоха от селото да отринат автомобила му, но накрая се наложи да повикат моя Джордж да го откара с конете.

— Аха — измърмори Силви, сякаш изведнъж беше проумяла нещо, за което дълго се е чудила.

— Че и конски сили ги наричат — изсумтя госпожа Глоувър като бик. — Така става, като се разчита твърде много на новоизмислени машини.

— Ммм — отвърна Силви, която нямаше желание да оспорва крайното ѝ гледище. Беше изненадана, че доктор Фелоус си е тръгнал, без да прегледа нея и бебето.

— Мина да ви нагледа. Още спяхте — обади се госпожа Глоувър.

Понякога Силви се чудеше дали готвачката не умее да чете мисли. Би било ужасно!

— Преди това закуси — добави госпожа Глоувър със смесица от одобрение и неодобрение. — Определено не му липсва апетит.

— Аз мога да изям цял кон.

Силви се засмя. Не би могла, разбира се. Образът на Тифин премина за миг пред очите ѝ. Тя хвана тежките като оръжия сребърни прибори и атакува подлютените бъбреци на госпожа Глоувър.

— Чудесни са — каза (наистина ли?), но готвачката вече се бе навела над бебето в люлката. („Пухкаво като прасенце сукалче.“) Силви се зачуди дали госпожа Хадък е все още заседнала в снега нейде извън Чалфонт Сейнт Питър.

— Чух, че бебето едва не умряло — отбеляза госпожа Глоувър.

— Ами...

Границата между живота и смъртта беше толкова тънка. Бащата на Силви, портретист на висшето общество, се бе спянал в персийския килим на стълбището след чашка отлежал коняк една вечер. На другата сутрин го намериха мъртъв. Никой не бе чул падане или вик. Тъкмо бе започнал портрет на граф Балфор. Остана недовършен. Естествено.

Впоследствие се оказа, че е бил по-голям прахосник, отколкото майката и дъщерята предполагаха. Таен комарджия. Оставил бе дългове из целия град. Изобщо не се бе погрижил за бъдещето в случай на неочаквана смърт и не след дълго кредиторите плъзнаха из хубавата къща в Мейфеър. Къща от карти, както се оказа. Наложиха се да се разделят с Тифин. Сърцето на Силви бе разбито, скърбеше за понито повече, отколкото за починалия си баща. „Мислех, че

единственият му порок са жените“, бе отбелязала майка ѝ, седнала върху един сандък, все едно позираше за скърбящата Богородица.

Издамнаха в изтънчена и изискана бедност. Майката на Силви стана бледа и безлична, за нея вече нямаше чучулиги и тя бавно гаснеше, разяждана от туберкулозата. Седемнайсетгодишната Силви бе спасена от съдбата на модел на художници от мъж, когото срещна в пощата. Хю. Изгряваща звезда на бляскавия небосклон на bankerството. Въплъщение на буржоазната порядъчност. На какво повече можеше да се надява едно красиво, но бедно като църковна мишка момиче?

Лоти си отиде почти незабелязано, а Хю и Силви се ожениха без много шум на осемнайсетия рожден ден на Силви. („Чудесно — бе казал Хю — сега няма как да забравиш годишнината от сватбата.“) Меденият месец прекараха във Франция, две очарователни седмици в Довил, след което се установиха в едва ли не селско блаженство близо до Бийкънсфийлд в къща, която все едно беше проектирана от Лъчънс^[2]. Имаше всичко, което човек може да си пожелае — голяма кухня, салон с френски прозорци и морава отпред, красива всекидневна и няколко спални, които трябваше да напълнят с деца. Дори и една малка стаичка отзад, която Хю можеше да използва за кабинет. „Моето леговище“, засмя се той. Заобиколена бе от подобни къщи, макар и на нужното разстояние. Отвъд се простираха ливади и дръвчета, както и малка горичка със синчец и поточе. Гарата, по-скоро обикновена спирка на влака, щеше да позволи на Хю да стига до bankerското си бюро за по-малко от час.

— Сънната долина — рече усмихнат Хю и пренесе Силви галантно през прага.

Жилището беше скромно (в сравнение с Мейфеър), но въпреки това малко над възможностите им, изненадващо и за двамата финансово безразсъдство.

— Трябва да дадем име на къщата — каза Хю. — „Лаврите“, „Елите“, „Брястовете“...

— Само че в градината няма нито лаври, нито ели — отбеляза Силви.

Стояха пред френските прозорци на новозакупената къща и оглеждаха неокосената морава.

— Трябва да си намерим градинар — обади се Хю.

Къщата бе потискащо празна. Още не бяха започнали да я пълнят с килими и дамаски от „Войзи“ и „Морис“ и с останалите естетически удобства на двайсети век. Силви с готовност би живяла в „Либъртис“^[3] вместо във все още безименния им семеен дом.

— „Зелена шир“, „Панорама“, „Слънчева ливада“? — продължи Хю и прегърна съпругата си през рамо.

— Не.

Предишният собственик на безименната къща бе разпродад всичко и бе заминал за Италия.

— Представи си само! — въздъхна замечтано Силви. Беше ходила в Италия като малка с баща си, докато майка ѝ се намирала в Истбърн заради дробовете си.

— Твърде много италианци — отвърна Хю презрително.

Силви отметна ръката му.

— Именно. Точно това му е хубавото.

— „Кулите“? „Чифлика“?

— Престани, моля те.

От храстите изскочи лисица и прекоси моравата.

— Виж! — възкликна Силви. — Изглежда напълно спокойна, явно е свикнала къщата да е празна.

— Да се надяваме, че след нея не идва местната ловна дружинка — отвърна Хю. — Много е мършава.

— Женска е. Има малки, личи си по цицките ѝ.

Хю примига изненадано от прямотата на думите, излезли от устата на доскоро девствената му съпруга. (Поне това би трябвало да очаква човек. И да се надява.)

— Виж — прошепна Силви. Две малки лисичета изскочиха от тревата и се заборичкаха. — Колко са красиви!

— За някои са най-обикновени вредители.

— За тях сигурно ние сме вредители. Фокс Корнър^[4], така трябва да наречем къщата. Някоя друга къща не се казва така, а нали точно това е идеята?

— Наистина ли? — усъмни се Хю. — Малко е причудливо, не мислиш ли? Звучи като от детска приказка. „Къщата във Фокс Корнър.“

— Малко причудливост никому не е навредила.

— Сериозно, как може къщата да е ъгъл? Не се ли казва по-скоро, че се намира на ъгъла?

Това е, значи, бракът, помисли си Силви.

Две деца надникнаха предпазливо иззад вратата.

— Ето ви и вас — усмихна се Силви. — Морис, Памела, елате да поздравите новата си сестричка.

Двамата се приближиха нерешително към люлката, сякаш не бяха сигурни какво ще видят вътре. Силви си спомни, че бе изпитала подобно чувство, когато се надвеси над тялото на баща си в натруфения ковчег (милостиво заплатен от Кралската академия). А може би просто се бояха от госпожа Глоувър.

— Още едно момиче — измърмори потиснато Морис.

Той беше на пет, две години по-голям от Памела, „мъжът в семейството“ в отсъствието на Хю. „По работа“, както осведомяваше всички Силви, макар истината да бе, че той бе прекосил Ламанша, за да спаси глупавата си малка сестра от лапите на женения мъж, с когото бе забегнала в Париж.

Морис боцна с пръст бебето по лицето, то се събуди и записука изплашено. Госпожа Глоувър сграбчи Морис за ухото. Силви трепна, но синът ѝ прие болката стоически. Щом се посъвземеше, трябваше да поговори сериозно с госпожа Глоувър.

— Как ще я кръстите? — попита готвачката.

— Урсула — отвърна Силви. — Ще я нарека Урсула. Означава меченце.

Госпожа Глоувър кимна уклончиво. Средната класа си имаше свои закони. Нейният юначага бе чисто и просто Джордж. „Земеделец, от гръцки“, каза викарият, който го кръсти, и Джордж наистина стана орач в имението Еtringам Хол, сякаш изборът на име бе предопределил и съдбата му. Не че госпожа Глоувър бе склонна да се замисля твърде за съдбата. Нито пък за гърците.

— Е, да вървя — обади се тя. — За обяд ще има пай с месо. За десерт египетски пудинг.

Силви чуваше за първи път за египетски пудинг. Представи си пирамиди.

— На всички са ни нужни сили — отбеляза госпожа Глоувър.

— Точно така — отвърна Силви. — Май трябва пак да нахраня и Урсула!

Ядоса се на своята невидима удивителна. По необясними причини често се чувстваше принудена да използва пресилено развеселен тон с госпожа Глоувър, сякаш се опитваше да възстанови някакъв баланс в настроенията на света.

Госпожа Глоувър потрепери неволно при вида на бледите, осеяни със сини вени гърди на Силви, които напиреха да изскочат от дантелата на пенъоара.

— Овесена каша — оповести тя и подбра децата навън.

— Господ наистина искаше да прибере бебето — каза Бриджит, когато малко по-късно се появи с чаша горещ телешки бульон.

— Той ни подложи на изпитание, но ние го издържахме успешно — отвърна Силви.

— Този път.

---

[1] Дж. Кийтс, „Човешките сезони“, прев. М. Бело. — Б.пр. ↑

[2] Едуин Лъчънс (1869–1944), влиятелен британски архитект. — Б.пр. ↑

[3] Прочут лондонски мебелен магазин, който налага стила ар нуво през 20-те години на XX в. — Б.пр. ↑

[4] Лисичи тъгъл (англ.). — Б.пр. ↑

МАЙ 1910 ГОДИНА

— Телеграма!

Хю се втурна в детската стая и извади Силви от приятната дрямка, която я бе налегнала, докато кърмеше Урсула.

— Телеграма ли? — Тя се загърна и попита: — Да не е починал някой?

Изражението на Хю вещаеше катастрофа.

— От Висбаден.

— А, значи Изи е родила.

— Само да не беше женен онзи мерзавец. Можеше да я направи порядъчна жена.

— Порядъчна жена? — измърмори Силви. — Има ли изобщо такова нещо? — На глас ли го изрече? — Освен това е прекалено млада да се омъжва.

Хю се намръщи. Така изглеждаше още по-хубав.

— Само с две години по-малка от теб, когато се оженихме.

— И в същото време много по-голяма — прошепна Силви. — Наред ли е всичко? Бебето добре ли е?

Оказало се бе, че Изи е твърде видимо enceinte^[1], когато Хю най-сетне я беше догонил в Париж и завлякъл обратно с ферибота. Майка ѝ Аделейд бе заявила, че предпочита Изи да е била отвлечена от търговци на бели робини, отколкото да се отдаде на разврат с такъв ентусиазъм. На Силви идеята за бели робини ѝ се стори привлекателна, представяше си как шейх на арабски жребец я отнася далеч в пустинята и я слага да полегне на диван с много възглавници, как облечена с коприна и воали яде баклави и отпива шербет сред ромона на поточета и фонтани. (Предполагаше, че в действителност нещата не стоят точно така.) Харесваше ѝ мисълта за пълен с жени харем, възможност да дели бремето на съпружеските задължения и така нататък.

Като една храбра викторианка в разбиранията си, Аделейд (буквално) бе залостила вратата при вида на издутия корем на най-малката си дъщеря и я бе отпратила обратно отвъд Ламанша да износи

срама си в чужбина. Бебето щеше да бъде осиновено веднага след раждането. „Улегнало германско семейство, което не може да има собствено дете“, обясни Аделейд. Силви се опита да си представи какво е да се откажеш от детето си. („И никога повече няма да го видим, така ли?“, бе попитала тя. „Искрено се надявам“, бе отвърнала Аделейд.) Сега Изи щеше да бъде изпратена в частен пансион за млади дами в Швейцария „да довърши образованието си“, макар че в много отношения с нея и без това беше свършено.

— Момче! — Хю размаха телеграмата като знаме. — Здраво и така нататък.

Първата пролет на Урсула вече се бе претърколила. Легнала в количката си под бука, Урсула гледеше как светлината играе по крехките зелени листа, полюшвани нежно от слабия ветреца. Клоните бяха ръце, а листата — длани. Дървото танцуваше за нея. „Люли-люли, бебе — пееше ѝ Силви — горе на дървото.“

„Имах нявга едно дърво — припяваше Памела, фъфлейки по детски — нищо не раждаше то, само сребърно орехче и круша от злато.“

На количката висеше мъничко зайче, въртеше се насам-натам и хвърляше слънчеви отблясъци. Зайчето стоеше изправено в малка кошничка и някога бе увенчавало върха на бебешката дрънчалка на Силви, изчезнала отдавна, също както и детството ѝ.

Голи клони, пъпки, листа, светът, който Урсула познаваше, идваше и си отиваше пред очите ѝ. За пръв път ставаше свидетел на смяната на сезоните. Зимата бе залегнала в костите ѝ още с раждането, но след нея дойдоха тръпчивото обещание за пролет, набъбването на пъпките, непоносимата горещина на лятото, мъхът и гъбите на есента. През ограниченото пространство на детската количка тя не пропускаше нищо. Дори и непредсказуемите щрихи, които всеки сезон носеше със себе си — слънце, облаци, птици, долетяла кой знае откъде топка за крикет, една-две дъги и повече дъжд, отколкото ѝ се искаше. (Понякога я спасяваха от стихииите с известно закъснение.)

Веднъж дори бе видяла звездите и изгряващата луна — едновременно изумителна и ужасяваща — когато една есенна вечер я бяха забравили навън. Бриджит бе смърнена. Количката стоеше навън

по цял ден, тъй като Силви бе наследила от майка си мания за чист въздух. Като млада Лоти бе прекарала известно време в швейцарски санаториум, където по цял ден седяла увита в одеяла на една тераса и гледала безучастно заснежените върхове на Алпите.

Листата на бука падаха, тънки, прозирни, изпълваха небето над нея. Един ветровит ноемврийски ден застрашителна фигура се надвеси над количката. Беше Морис, кривеше лице и гукаше, после я сръчка с пръчка. „Глупаво бебе“, рече той, след което я засипа с купчина меки листа. Тя започна да се унася отново под новата си завивка, но в този момент някой перна Морис по врата, той изрева: „Ау!“ и изчезна. Сребърното зайче се завъртя в поредица пируети, после чифт големи ръце я извадиха от количката.

— Ето я — каза Хю, сякаш я бяха загубили. — Като заспал зимен сън таралеж.

— Горкичката — засмя се Силви.

Зимата дойде отново. Разпозна я от миналия път.

---

[1] Бременна (фр.). — Б.пр. ↑

ЮНИ 1914 ГОДИНА

Петото лято на Урсула започна без произшествия. Майка ѝ с облекчение гледаше как, независимо от обезкуражителния си старт в живота (или пък именно заради него), бебето растеше благодарение на строгия режим на Силви (или може би въпреки него) и се превръщаше в уравновесено на вид дете. Урсула не мислеше нито твърде много, както понякога правеше Памела, нито твърде малко, което пък бе характерно за Морис.

„Малко войниче“, мислеше си Силви и гледаше как Урсула крачи по плажа след Морис и Памела. Колко малки изглеждаха само — малки бяха, разбира се — но понякога се изненадваше от силата на чувствата си към тях. Най-малкият, Едуард, бе оставен в плетена кошница като на Мойсей на пясъка до нея и още не се беше научил да пици, сякаш го колят.

Наели бяха за месец къща в Корнуол. Хю остана само първата седмица, а Бриджит за цялото време. Бриджит и Силви готвеха (не се справяха много добре), тъй като Силви бе дала на госпожа Глоувър месец почивка, за да отиде в Салфорд при една от сестрите си, чийто син бе починал от дифтерит. Когато широкият ѝ гръб се скри във вагона, стоящата на перона Силви въздъхна с облекчение.

— Не беше нужно да я изпращаш — каза ѝ Хю.

— Струваше си заради удоволствието да я видя как си тръгва.

Горещо слънце, непостоянен морски ветрец и твърдо чуждо легло, в което Силви лежеше необезпокоявана по цяла нощ. Купуваха пай с месо, пържени картофи и тригуни с ябълки и ги ядяха, облегнавши гръб на скалите, върху пясъка. Наеха бунгало на плажа и така решиха вечния проблем с кърменето на бебето. Понякога Бриджит и Силви сваляха обувките си и смело потапяха пръсти във водата, друг път седяха под огромни чадъри и четяха. Силви четеше Конрад, а Бриджит, която беше забравила да вземе някой от мрачните си любовни романи, разнасяше дадения ѝ от Силви „Джейн Еър“. Бриджит страшно се

вълнуваше, докато четеше, често извикваше уплашено или подскачаше от отвращение, а накрая — от задоволство. В сравнение, „Тайният агент“ изглеждаше доста скучен.

Освен това Бриджит бе израснала във вътрешността и през цялото време се мъчеше да отгатне дали в момента е прилив или отлив, очевидно не можеше да проумее предвидимостта на морето.

— Всеки ден се променя по малко — обясняваше Силви търпеливо.

— Ама защо? — недоумяваше Бриджит.

— Ами... — Силви не знаеше. — Защо пък не?

Децата се връщаха от риболов с кепчета сред скалите в другия край на плажа. По средата на пътя Памела и Урсула навлязоха във водата, но Морис забърза крачка и се втурна към Силви, след което се просна пред нея и разпрати пясък във всички посоки. Държеше рак за щипката и Бриджит изписка разтревожено.

— Остана ли от пая?

— Дръж се възпитано, Морис — скара му се Силви.

Наесен той отиваше в пансион. Силви бе доста облекчена.

— Хайде да прескачаме вълните — предложи Памела. Тя обичаше да командори, но беше мила и Урсула почти винаги с радост се съгласяваше с плановете ѝ, а дори и да имаше възражения, пак участваше.

Покрай тях, сякаш гонен от вятъра, се търколи обръч и Урсула понечи да го настигне и да го върне на собственика му.

— Не, ела да газим във водата! — извика Памела.

Оставиха кепчетата на пясъка и тръгнаха срещу вълните. Истинска загадка беше как, независимо колко горещо беше на слънце, водата бе винаги ледена. Пищяха и врецяха както обикновено, след което се хванаха за ръце и зачакаха вълните. Вълните бяха твърде малки и разочароващи — леко повдигане с дантелен край. Урсула и Памела навлязоха по-навътре.

Вълните вече изобщо не бяха вълни, а просто побутване и придърпване, което леко повдигаше децата, а после отминаваше. При

всяка вълна Урсула се вкопчваше здраво в ръката на Памела. Водата вече ѝ стигаше до кръста. Памела продължаваше напред като фигура на носа на кораб, пореца вълните. Водата вече стигаше до мишниците на Урсула, тя заплака и задърпа сестра си. Памела се обърна и каза:

— Внимавай, така и двете ще паднем.

Тя не видя огромната вълна, която се издигаше зад нея, след миг се стовари върху тях и ги запремята като сухи листа.

Урсула усети как нещо я дърпа надолу, все по-надълбоко, сякаш бе навътре в морето, а не близо до брега. Малките ѝ крачета ритаха бясно и се опитваха да намерят опора върху пясък. Само да можеше да се изправи и да се опълчи срещу вълните... но вече нямаше пясък, на който да стъпи, нагълта вода и запляска уплашено. Все някой ще дойде, нали? Бриджит или Силви ще я спасят. Или пък Памела... Къде е тя?

Никой не дойде. Имаше само вода. Вода и още вода. Безпомощното ѝ сърчице пърхаше като малко птиче в кафез. Хиляди пчели жужаха в извитата раковина на ухото ѝ. Дете се дави, птиче пада от небето.

Падна мрак.

СНЯГ

11 ФЕВРУАРИ 1910 ГОДИНА

Бриджит взе подноса със закуската.

— Остави кокичето, моля те — обади се Силви. — Сложи го тук, на нощното шкафче.

Задържа и бебето при себе си. Огънят се бе разгорял и ярката снежна светлина от прозореца изглеждаше едновременно ободряваща и малко злокобна. Снегът навяваше срещу стените на къщата, притискаше се о тях, затрупваше ги. Намираха се като в пашкул. Представяше си как Хю с геройски усилия прокопава тунел, за да стигне до дома. Вече три дни го нямаше, търсеше сестра си Изобел. Вчера (колко отдавна ѝ се струваше) от Париж бе пристигнала телеграма ЖЕРТВАТА Е ЗАБЕЛЯЗАНА ТОЧКА АЗ ПРЕСЛЕДВАМ ТОЧКА, макар той да не си падаше по лова. Сигурно очакваше отговор. Какво да му каже? Нещо кодирано. Хю обичаше загадки. БЯХМЕ ЧЕТИРИМА ТОЧКА НЯМА ТЕ И ПАК СМЕ ЧЕТИРИМА (Бриджит и госпожа Глоувър не влизаха в сметките на Силви). Или нещо по-прозаично. БЕБЕТО СЕ РОДИ ТОЧКА ВСИЧКО Е НАРЕД ТОЧКА. Наистина ли? Всичко ли е наред? Бебето за малко да умре. Да се задуши. Ами ако му е станало нещо? Тази вечер бяха победили смъртта. Кога ли тя щеше да си отмъсти?

Силви най-накрая заспа и сънува, че се е преместила в нова къща и търси децата, броди из непознати стаи, вика ги, но знае, че те са изчезнали завинаги и няма да ги намери. Събуди се сепнато и с облекчение видя, че поне бебето е още до нея сред огромното белоснежено поле на леглото. Бебето. Урсула. Силви бе намислила името предварително, ако се окажеше момче, щеше да е Едуард. Имената на децата бяха нейна работа, на Хю явно му беше все едно как ще се казват, макар че сигурно щеше да възрази, ако тя преминеше границата. С Шехерезада. Или пък с Гуиневир.

Урсула отвори мътните си очи и сякаш се вгледа в оклюмалото кокиче. „Люли-люли, бебе“, затананика Силви. Колко спокойна бе къщата. И колко измамно беше това усещане. Човек може да загуби всичко само за миг, едно спяване и...

— Мрачните мисли трябва да се избягват на всяка цена —
обясни тя на Урсула.

ВОЙНА

ЮНИ 1914 ГОДИНА

Господин Уинтън, Арчибалд, бе забил триножника в пясъка и се мъчеше да нарисова морски пейзаж с лазурносини и зелени петна — пруско и кобалтово синьо и зелено „Виридиан“ и „Тере Верте“. Мацна две доста размазани чайки в небето, което се сливаше с вълните под него. Представи си как се прибира у дома и показва картината с думите: „Малко в стила на импресионистите“.

Господин Уинтън бе ерген и старши чиновник във фабрика за игли в Бирмингам, но по природа бе романтик. Членуваше в клуб по колоездене и всяка неделя се опитваше да избяга от задушливия смог на Бирмингам, а годишния си отпуск прекарваше на морския бряг, за да диша здравословен въздух и цяла седмица да се изживява като художник.

Зачуди се дали да не сложи и няколко фигури в картината, да ѝ придаде малко живот и „движение“, както го насърчаваше преподавателят от вечерното училище (ходеше на курс по изобразително изкуство). Двете момиченца на брега щяха да свършат работа. Заради шапките не се налагаше да рисува лицата им, а той и без това не беше усвоил още това умение.

— Хайде да отидем да прескачаме вълните — предложи Памела.
Урсула се задърпа.

— Не искам.

Сестра ѝ я хвана за ръката и я завлече във водата.

— Хайде, не се противи.

С всяка крачка притеснението на Урсула растеше, накрая цялата се беше изпотила от страх. Памела обаче се засмя и се затича през водата, като вдигаше пръски, така че на нея не ѝ оставаше нищо друго, освен да я последва. Опита се да измисли нещо, което би накарало Памела да се върне на брега — карта на заровено съкровище, мъж с кученце — но беше твърде късно. Една огромна вълна се издигна и се

накъдри над главите им, помете ги и ги запрати дълбоко във водния свят.

Силви откъсна очи от книгата и с изненада видя мъж, непознат, който вървеше към нея по пясъка, понесъл момичетата ѝ под мишница, сякаш бяха гъски или пилета. Децата бяха вир-вода и плачеха.

— Влязоха навътре — каза мъжът. — Ще се оправят.

Почерпиха спасителя господин Уинтън, чиновник („старши“), с чай и сладкиши в хотел с изглед към морето.

— Най-малко това мога да направя — рече Силви. — Обувките ви са съсипани.

— Няма нищо — отвърна господин Уинтън скромно.

— О, не, голямо нещо е!

— Радвате ли се, че сте отново у дома? — попита ги грейнал Хю на перона.

— Ти радваш ли се, че сме тук? — отвърна Силви нападателно.

— У дома ви чака изненада.

Силви не обичаше изненади, всички го знаеха.

— Опитайте се да отгатнете!

Предположиха, че е куче, доста далеч от генератора „Петерс“, който Хю бе поръчал да монтират в мазето. Всички се втурнаха по стръмното каменно стълбище и се вторачиха в мазното му боботещо туловище и редиците стъклени акумулатори.

— Да бъде светлина — каза Хю.

Още много време щеше да мине преди някой от тях да посмее да щракне електрическия ключ, без да очаква взрив. Разбира се, генераторът стигаше само за осветлението. Бриджит се бе надявала на прахосмукачка, с която да замени старата ръчна подочистачка „Юбанк“, но мощността не бе достатъчна.

— И слава богу — отбеляза Силви.

ЮЛИ 1914 ГОДИНА

От отворения френски прозорец Силви гледаше как Морис опъва саморъчно направена мрежа за тенис, което се изразяваше предимно в налагане на всичко наоколо с чук. За Силви малките момченца бяха истинска загадка. Радостта, която им носеше хвърлянето на пръчки или камъни часове наред, маниакалното колекциониране на неодушевени предмети, бруталното разрушаване на крехкия заобикалящ ги свят изглеждаха някак несъвместими с представата ѝ за мъжете, които се очакваше да станат.

Глъчка откъм антрето предизвести жизнерадостното пристигане на Маргарет и Лили, нейни някогашни приятелки от училище, а сега бегли познати, понесли подаръци с ярки панделки за новото бебе Едуард.

Маргарет бе художничка, бунтарски неомъжена и навярно нечия любовница — скандална възможност, която Силви бе пропуснала да спомене пред Хю. Лили бе фабианка, суфражетка от висшето общество, която не рискуваше нищо за убежденията си. Силви си представи привързани с каиши жени, хранени с натикани в гърлата маркучи, и опипа за успокоение прекрасната си бяла шия. Съпругът на Лили, Кавендиш (според Силви име на хотел, не на човек), веднъж я беше приклещил на един благотворителен бал, притисна вонящото си на пури тяло на пръч към нея и ѝ отправи толкова възмутително предложение, че тя и до ден-дневен се изчервяваше от срам, като си спомнеше.

— Ах, колко е свеж въздухът! — възкликна Лили, когато Силви ги изведе в градината. — Все едно сме в провинцията!

Загугукаха като гугутки — или най-обикновени гълъби — над количката, възхитиха се на бебето почти толкова, колкото и на грациозната фигура на Силви.

— Ще звънна да донесат чая — каза тя, изведнъж се почувства уморена.

Имаха куче. Голям френски мастиф на черни петна, наричаха го Боцман. „Като кучето на Байрон“, бе отбелязала Силви. Урсула нямаше представа кой е този мистериозен Байрон, но важното бе, че той явно нямаше намерение да си поиска кучето обратно. Боцман имаше мека отпусната кожа, която мърдаше под пръстите на Урсула, а дъхът му миришеше на овнешкия врат, който госпожа Глоувър му вареше с голямо отвращение. Хю твърдеше, че е добро куче, отговорно, от онези, които изваждат хора от горящи сгради и ги спасяват от удавяне.

Памела обичаше да слага на Боцман старо боне и шал, за да ѝ бъде бебе, макар че сега си имаха истинско бебе, момче, Едуард. Всички го наричаха Теди. Майка им изглеждаше изненадана от появата му. „Не знам откъде се взе“, казваше тя през смях. Сега пиеше чай на моравата с две приятелки от училище, от „лондонските ѝ години“, които бяха дошли да огледат новия член на семейството. И трите бяха с прекрасни ефирни рокли и големи сламени шапки, седяха в люлеещите се столове, пиеха чай и ядяха сладкиша с шери на госпожа Глоувър. Урсула и Боцман стояха на тревата на известно разстояние с надеждата да им подхвърлят по някоя троха.

Морис беше опънал мрежата и се опитваше, без особен ентузиазъм, да учи Памела да играе тенис. Урсула плетеше венец от маргаритки за Боцман. Пръстчетата ѝ бяха къси и тромави. Тези на Силви бяха дълги и гъвкави като на художник или пианист. Свиреше на пианото в салона („Шопен“). Понякога пееха на няколко гласа след вечеря, но Урсула все не успяваше да се включи навреме. („Глупачка!“, негодуваше Морис. „Съвършенството се постига с практика“, казваше Силви.) При отварянето на капака на пианото се разнасяше миризма, която напомняше на вътрешността на стар куфар. Урсула го свързваше с баба си Аделейд, която прекарваше дните си в черни одежди и с чашка мадейра в ръка.

Новото попълнение беше в огромна бебешка количка под големия бук. Всички бяха минали през величествената количка, но никой не си го спомняше. Малко сребърно зайче висеше на количката, а бебето бе завито с „бродирано от монахини“ одеялце, макар така и да не стана ясно кои са тези монахини и защо си бяха губили времето да бродират малки жълти патета.

— Едуард — обади се една от приятелките на Силви. — Теди?

— Урсула и Теди. Двете ми малки мечета — засмя се с пресекивия си смях Силви.

Урсула не беше убедена, че е мече. Предпочиташе да е куче. Лежеше по гръб и гледаше небето. Боцман въздъхна шумно и се протегна до нея. Лястовички прорязваха дръзко синевата. Чуваше нежното почукване на чаени чаши, скърцането и дрънченето на косачката, бутана от Стария Том в градината на съседите им, семейство Коул, надуваше сладко — лютивия парфюм на карамфилите и упойващия свеж аромат на прясно окосена трева.

— Ах — възкликна една от лондонските приятелки, протегна крака и разкри грациозни глезени в бели чорапи. — Дълго, горещо лято. Не е ли прекрасно?

Идилията наруши Морис, който възмутено хвърли ракетата си на тревата и тя отскочи с проскърцване.

— Не мога да я уча, тя е момиче! — извика той и се скри в шубрака.

Там заудря напосоки с една пръчка, като си представяше, че се намира в джунгла и държи мачете. В края на лятото заминаваше в интернат. Същото училище, което бе посещавал и Хю, и неговият баща преди това. („И така нататък, чак до норманското нашествие сигурно“, отбеляза Силви.) Хю бе казал, че това ще направи от Морис човек, което силно озадачи Урсула — нима сега брат ѝ не беше човек? Хю бе разказал как, като пристигнал, всяка вечер плачел, но това очевидно не му пречеше да подложи Морис на същото мъчение. Морис се изпъчи и заяви, че той нямало да плаче.

(„Ами ние? — попита разтревожено Памела. — И ние ли ще трябва да заминем на училище някой ден?“ „Само ако не слушате“, засмя се Хю.)

Поруменяла, Памела сви юмруци, подпря ги на кръста и изрева: „Ти си прасе!“ след безразличния гръб на Морис. В нейните уста „прасе“ прозвуча като много по-лоша дума, отколкото беше. На Урсула прасетата ѝ се струваха симпатични животни.

— Пами — скара ѝ се нежно Силви. — Не се дръж като гъсарка.

Урсула се примъкна по-близо до сладкиша.

— О, ела тук — обади се една от гостенките — дай да те огледам.

Урсула се опита да се измъкне, но Силви я задържа намясто.

— Красавица си, а? — отбеляза приятелката. — Прилича на теб, Силви.

— Гъсарката гъсеници ли пасе? — попита Урсула майка си и приятелките се засмяха с прекрасен, бълбукащ смях.

— Колко е забавна!

— Да, голяма е смехорана — рече Силви.

— Деца — каза Маргарет — смешни малки човечета.

Много повече от това са, помисли си Силви, но как да обясни величието на майчинството на бездетен човек? Чувстваше, че превъзхожда настоящата си компания, приятелките от краткото ѝ детство, чийто край бе дошъл със спасението на брака.

Появи се Бриджит с подноса и се залови да раздига масата. Сутрин Бриджит носеше раирана рокля за домашната работа, а следобед се преобличаше в черна рокля с бели маншети и бяла якичка със съответната бяла престилка и малка шапчица. Беше се издигнала в йерархията. Алис бе заминала, за да се омъжи, а Силви бе наела Марджъри, кривогледо тринайсетгодишно момиче от селото, да помага в черната работа. („Не можем ли да се справим само с двете? — бе попитал предпазливо Хю. — С Бриджит и госпожа Г.? Не е като да се грижат за цяло имение.“ „Не“, отсече Силви и с това въпросът приключи.)

Малката бяла шапчица бе прекалено голяма за главата на Бриджит и непрекъснато ѝ падаше над очите като превръзка. На връщане през тревата шапчицата отново я ослепи и Бриджит се спъна, завъртя се в пирует, достоен за танцов салон, но успя да запази равновесие и единствените жертви бяха сребърната захарница и щипката, които се разлетяха заедно с бучките захар като хвърлени зарове. Морис се разкикоти и Силви го сръза:

— Стига си се лигавил, Морис.

Гледаше как Боцман и Урсула събират бучките захар: Боцман с големия си розов език, а Урсула, кой знае защо, с трудната за боравене щипка. Боцман гълташе бучките бързо, без да дъвче. Урсула пък ги смучеше бавно, една по една. Силви подозираше, че на Урсула ѝ е писано да бъде чудатото дете в семейството. Тя самата нямаше братя и

сестри и често намираше сложността в отношенията между децата си за доста тревожна.

— Трябва да дойдеш в Лондон — заяви изведнъж Маргарет. — Може да ми погостуваш няколко дни. Ще бъде забавно.

— А децата? — отвърна Силви. — Бебето? Не мога да ги оставя.

— Защо не? — обади се Лили. — Бавачката все ще се справи сама няколко дни.

— Нямам бавачка. — Лили огледа градината, сякаш търсеше скрита сред хортензиите бавачка. — Освен това и не искам да имам.

Наистина ли бе така? Майчинството беше нейна отговорност, нейна съдба. То беше поради липсата на друго (а какво можеше да е то?) целият ѝ живот. Бъдещето на Англия бе впило устни в гърдта на Силви. Не можеше да бъде заменена току-така, сякаш е все едно дали е тук, или я няма.

— Освен това кърмя бебето — добави тя.

Приятелките ѝ изглеждаха изумени. Лили опря несъзнателно длан до гърдите си, сякаш да ги предпази.

— Такава е божията воля — обясни Силви, макар да не вярваше в Господ още откакто загуби Тифин.

На помощ ѝ се притече Хю, който се появи с широки крачки през тревата, сякаш идваше да съобщи нещо важно.

— Какво става тук? — засмя се той, вдигна Урсула и започна да я подхвърля във въздуха, като спря едва когато тя се задави с поредната бучка захар. — Приятелките ти — усмихна се на Силви, сякаш може да ги е забравила, и остави Урсула на земята. — Петък вечер е, работната седмица на трудещите се приключи и освен това слънцето вече официално клони към залез. Мили дами, бихте ли желали нещо по-силно от чай? Джин и сода, да речем?

Хю имаше четири по-малки сестри и не се стесняваше в присъствието на жени. Това бе достатъчно, за да ги очарова. Силви знаеше, че инстинктивната му реакция е да закриля, а не да флиртува, но въпреки това от време на време се замисляше за популярността му сред жените и докъде би могла да доведе. Или може би вече бе довела.

Морис и Памела бяха сключили примирие. Силви помоли Бриджит да извади една маса на малката, но полезна тераса, така че децата да вечерят навън: хайвер от херинга върху препечени филийки

и розов крем, който още не беше стегнал и потрепваше. При вида му на Силви ѝ се догади.

— Бебешка храна — рече Хю със задоволство, докато гледаше как децата му се хранят. После, сякаш между другото, добави: — Австрия е обявила война на Сърбия.

— Каква глупост — отвърна Маргарет. — Миналата година прекарах няколко чудесни дни във Виена. В „Имperiал“, знаете ли го?

— Не от личен опит — каза Хю.

Силви го познаваше, но си замълча.

Сумракът се превърна в тънък воал. Силви се бе унесла в сладка алкохолна омая, но изведнъж си спомни причинената от коняка смърт на баща си и плесна с ръце, сякаш да убие малка досадна муха.

— Време е за лягане, деца!

Проследи с поглед как Бриджит бута тежката количка през тревата. Въздъхна, а Хю ѝ помогна да стане от стола и я целуна.

Силви отвори малкото таванско прозорче в задушната стая. Детската стая беше малка, свряна в ъгъла под гредите, задушна през лятото и ледена през зимата, поради което и напълно неподходяща за крехко новородено. Подобно на Хю, Силви вярваше, че децата трябва да се каляват отрано, така че да понасят по-леко ударите на живота. (Загубата на къщата в Мейфеър, на любимото пони, на вярата във всесилното божество.) Тя седна на тапицираното с кадифе кресло да накърми Едуард.

— Теди — прошепна с любов, докато той сучеше лакомо и се давеше, нетърпелив да напълни стомахчето си и да заспи.

Силви най-много ги обичаше като бебета, когато бяха чистички и нови като розовите възглавнички на лапите на малко котенце. Този обаче ѝ беше слабост. Целуна копирената му главица.

Из притихналия въздух се носеха думи.

— Всичко хубаво си има край — каза Хю, придружаваше Лили и Маргарет навътре за вечеря. — Ако не се лъжа, поетично настроената госпожа Глоувър е изпекла скат. Искате ли преди това да видите моя генератор „Петерс“?

Жените зачуруликаха като глупави ученички, каквито всъщност все още бяха.

Урсула се събуди от развълнувани викове и ръкопляскания.

— Електричество! — възкликна една от приятелките на Силви.
— Прекрасно!

Урсула делеше таванска стая с Памела. Имаха еднакви детски легла с парцалена черга и нощно шкафче помежду им. Памела спеше с ръце под главата и понякога извикваше, все едно убодена с карфица (ужасен номер, любим на Морис). Зад едната стена спеше госпожа Глоувър, която хъркаше като локомотив, а зад другата Бриджит по цяла нощ мърмореше насън. Боцман спеше пред вратата, на пост дори в съня. Понякога изскимтяваше тихо, но не беше ясно дали от болка или от удоволствие. Таванският етаж бе пренаселено, неспокойно място.

По-късно Урсула пак се събуди, този път гостите се сбогуваха. („Това дете има неестествено лек сън“, казваше госпожа Глоувър, сякаш ставаше дума за недостатък, който трябва да се отстрани.) Слезе от леглото и се покатери до прозореца. Ако стъпеше на стола — въпреки изричната забрана — и погледнеше навън, щеше да види Силви и приятелките ѝ долу на тревата с пърхащи като нощни пеперуди рокли в мрака. Хю стоеше на задната порта и чакаше да ги изпрати по тесния път до гарата.

Понякога Бриджит ходеше с децата до гарата, за да посрещнат баща си на връщане от работа. Морис бе заявил, че като порасне, ще стане машинист или атлантически изследовател като сър Ърнест Шакълтън, който се готвеше да отплава на великата си експедиция. Или щеше да стане просто банкер като баща си.

Хю работеше в Лондон, ходеха там от време на време, за да прекарват сковани следобеди в салона за гости на баба си в Хампстед, където Морис и Памела постоянно се заяждаха и „късаха“ нервите на Силви, затова тя винаги бе в лошо настроение във влака на връщане.

Когато всички си тръгнаха и гласовете заглъхнаха в далечината, Силви мина по моравата към къщата, която сега бе притъмняла сянка под крилата на черния прилеп. Невидима за Силви, една лисица потича известно време след нея, а после се отклони и изчезна в храсталака.

— Чу ли нещо? — попита Силви. Подпряла се бе на възглавници и четеше един от ранните романи на Форстър. — Дали не беше малкият?

Хю наклони глава на една страна. За миг ѝ напомни на Боцман.

— Не.

Обикновено бебето спеше непробудно цяла нощ. Беше истинско ангелче. Но не в рая, слава богу.

— Най-доброто досега — каза Хю.

— Да, мисля, че трябва да го задържим.

— Не прилича на мен.

— Така е — съгласи се тя добродушно. — Няма нищо общо с теб.

Хю се засмя и я целуна нежно.

— Лека нощ, гася лампата.

— Аз мисля да почета още малко.

Един горещ следобед няколко дни по-късно отидоха да гледат събирането на реколтата.

Силви и Бриджит вървяха през нивите с момичетата, Силви носеше бебето в специално приспособление от един шал, който Бриджит бе намотала около нея.

— Приличаш на ирландска селянка — отбеляза развеселено Хю.

Беше неделя и далеч от мрачните окови на банковите дела той лежеше на плетения шезлонг на задната тераса, прегърнал „Алманах за крикет“ на Уиздъм, все едно беше молитвеник.

Морис беше изчезнал след закуска. Беше на девет, освен това момче, и имаше пълната свобода да ходи където пожелае, с когото пожелае, макар че той най-често предпочиташе компанията на други деветгодишни момчета. Силви нямаше представа какво правят, но в края на деня той се прибираше мръсен от главата до петите, понесъл някой неособено привлекателен трофей — буркан с жаби или червеи, мъртва птица или побелял скелет на някакво дребно животно.

Докато потеглят — натоварени с бебето, кошниците за пикник, шапки и слънчобрани — слънцето отдавна вече бе започнало да пълзи

нагоре по небето. Боцман подтичваше край тях като малко пони.

— Божке, натоварили сме се като бежанци — каза Силви. — Като бягството на евреите от Израел.

— Евреи ли? — сбърчи неодобрително нос Бриджит.

Теди проспа прехода в импровизираната си люлка, докато останалите се катереха през огради и трамбоваха по засъхналите от слънцето коловози в калта. Бриджит раздра роклята си на един пирон и заяви, че са ѝ станали мазоли. Силви се зачуди дали да не свали корсета си и да го остави край пътя; представи си недоумението на човека, който го намери. Изведнъж я връхлетя спомен (неочакван в ослепителната светлина наред ливадата с крави) как Хю развързва корсета ѝ по време на медения им месец в хотела в Довил, а от отворения прозорец се чуват крещящи чайки и спор между мъж и жена на груб, забързан френски. На кораба на връщане от Шербур Силви вече носеше в себе си дребното човече, което щеше да се превърне в Морис, макар по онова време тя все още да тънеше в блажено неведение относно този факт.

— Г'спожо? — обади се Бриджит и прекъсна мислите ѝ. — Госпожо Тод? Това не са крави.

Спряха да се възхитят на орните коне на Джордж Глоувър, огромни шайърски жребци на име Самсон и Нелсън, които изпръхтяха и разтърсиха глави при вида на непознатите. Урсула се изплаши, но Силви им даде по една ябълка, която те взеха нежно от дланта ѝ с розовите си кадифени устни. Силви каза, че дорестите коне са много по-красиви от хората.

— Дори и от децата ли? — попита Памела.

— Да, най-вече от децата — засмя се Силви.

Оказа се, че Джордж помага в жътвата. Когато ги видя, той прекоси нивата, за да ги поздрави.

— Госпожо — обърна се той към Силви, свали шапка и забърса потта от челото си с голяма носна кърпа в червено и бяло. По ръцете му бяха полепнали сламчици. Подобно на тях, косъмчетата на ръцете му бяха станали златисти от слънцето. Той додаде ненужно:

— Горещо е.

Взираше се в Силви изпод дългия кичур коса, който вечно падаше над красивите му сини очи. Тя се изчерви.

Освен своя обяд — сандвичи с пушена херинга, лимонов крем, джинджифилова бира и кейк с кимион — носеха и остатъците от вчерашния свински пай, които госпожа Глоувър бе изпратила за Джордж заедно с бурканче от прочутата й туршия. Сладкишът вече беше започнал да изсъхва, защото Бриджит бе забравила да го прибере в кутията и бе престоял цяла нощ в кухнята. „Сигурно и мравките са снесли яйцата си вътре“, беше казала госпожа Глоувър. Затова сега Урсула вадеше всяко зрънце кимион — а те бяха безчет — за да провери да не би да е мравешко яйце.

Работниците спряха да обядват — хляб, сирене и бира. Бриджит се изчерви и се изкикоти, докато подаваше свинския пай на Джордж. Памела обясни на Урсула, че според Морис Бриджит си пада по Джордж, макар и на двете да им се струваше, че Морис не е особено достоверен източник на информация по сърдечните въпроси. Настаниха се да хапнат в края на стърнището. Джордж се бе протегнал спокойно и отхапваше огромни хапки от пая, Бриджит го гледаше с възхищение, сякаш бе древногръцки бог, а Силви се суетеше с бебето.

Силви се отдалечи бавно, за да намери дискретно място, където да нахрани Теди. Отгледаните в хубави къщи в Мейфеър момичета като цяло не се криеха из храстите да кърмят. Наистина бе като ирландска селянка. С умиление си спомни за плажното бунгало в Корнуол. Докато най-сетне намери подходящо място в подножието на един плет, Теди вече виеше от глад и размахваше малки боксьорски юмручета срещу този несправедлив свят. Точно се бе поуспокоил на гърдата ѝ, тя вдигна поглед и видя Джордж Глоувър да излиза от дърветата в другия край на нивата. Той също я видя и се спря като подплашен елен. За миг остана вцепенен, после свали шапката си и извика:

— Още е горещо, госпожо.

— Така е, наистина — отвърна бодро Силви, после проследи как Джордж Глоувър се забързва към портата от пет хоризонтално наредени греди и я прескача като състезателен кон.

От безопасно разстояние погледаха как огромната жетварка поглъща лакомо пшеницата.

— Хипнотизиращо нали? — каза Бриджит.

Наскоро бе научила думата. Силви извади красивия си златен джобен часовник, на който Памела отдавна беше хвърлила око.

— Господи, вижте колко късно е станало — призова тя, но никой не го направи. — Трябва да се прибираме.

Джордж Глоувър им подвикна и се затича към тях през нивата. Носеше нещо в шапката си. Две зайчета.

— О!

Памела едва не заплака от вълнение.

— Зайчета — каза Джордж. — Сгушени наред нивата. Майка им я няма. Ще ги вземете ли? За всяка по едно.

По пътя към дома Памела носеше и двете зайчета в престилката си, държеше я гордо пред себе си, както Бриджит подноса с чай.

— Я ги виж само — възкликна Хю, когато влязоха изтощени през портата в градината. — Позлатени от слънчевите лъчи. Приличате на истински селянки.

— Боя се, че сме по-скоро червени, отколкото позлатени — отвърна унило Силви.

Градинарят работеше. Наричаха го Стария Том. („Все едно е котарак — казваше Силви. — Дали някога са му казвали Младия Том?“) Работеше шест дни в седмицата, като разпределяше времето си между тях и съседите им. Въпросните съседи, семейство Коул, се обръщаха към него с „господин Риджли“. Трудно беше да се каже кое предпочита. Къщата на семейство Коул много приличаше на тази на семейство Тод, а подобно на Хю, господин Коул също беше банкиер.

— Евреин — каза Силви така, както произнасяше и „католик“ — заинтригувано, но и някак разтревожено от тази странност.

— Не мисля, че упражняват вярата — отвърна Хю.

Урсула се зачуди как ли се упражнява вяра. Памела трябваше да упражнява гамите на пианото всеки ден преди вечеря, само че дрънкането ѝ не беше особено приятно за ухото.

Господин Коул бил роден с друго име, поне по думите на най-големия му син Саймън, но то било твърде трудно за произнасяне.

Средният син Даниъл беше от компанията на Морис, защото макар възрастните да не бяха приятели, децата се познаваха. Саймън, според Морис „зубрач“, идваше всеки понеделник вечер да му помага по математика. Силви не беше съвсем сигурна как да му се отблагодари за това неприятно задължение, очевидно това, че е евреин, я объркваше.

— Притеснявам се да не му дам нещо, което да го обиди — разсъждаваше на глас тя. — Ако му дам пари, може да решат, че го правя заради прочутата им алчност. Ако му дам бонбони, може да не му е позволено да ги яде.

— Те не са вярващи — повтори Хю. — Не съблюдават религиозните закони.

— Бенджамин е много съблюдателен — обади се Памела. — Вчера намери гнездо на кос.

Тя хвърли на Морис изпепеляващ поглед. Той ги беше заварил да се любуват на красивите яйца, сини с кафяви точки, след това ги грабна и ги строши на един камък. За него това беше много забавно. Памела бе хвърлила (сравнително) малък камък по него и го беше уцелила по главата. „Така ти се пада — каза тя. — Да видиш хубаво ли е да ти строшат черупката!“ Затова сега той се разхождаше с дълбока рана и синина на слепоочието. На въпроса на Силви какво се е случило, Морис отвърна кратко: „Паднах“.

Разбира се, характерът му беше такъв, че с радост би издал Памела, но така щеше да се разбере за първоначалното злодеяние и Силви щеше да го накаже за строшаването на яйцата. Силви ги учеше да „уважават“ природата, не да я унищожават, но — уви — уважението не бе по силите на Морис.

— Саймън се учи да свири на цигулка, нали? — продължи Силви. — Обикновено евреите са много музикални. Може пък да му подаря ноти или нещо такова.

Разговорът за опасността от накърняване на религиозните чувства се бе провел на масата на закуска. Хю винаги изглеждаше леко изненадан, че и децата са с тях. Той за пръв път бе закусвал с родителите си едва на дванайсет години, когато бе преценено, че може да излезе от детската стая. Минал бе каляващата школа на строга и ефикасна бавачка, домакинство вътре в домакинството в Хампстед. Малката Силви бе вечеряла късно с *canard à la presse*^[1], положена нежно върху възглавници, приспивана от трепкащи свещи, блеснали

сребърни прибори и гласовете на родителите си. Сега ѝ се струваше, че детството ѝ далеч не е било обикновено.

Стария Том прекопаваше леха за аспержи. Хю отдавна бе зарязал Уиздъм и береше малини в голяма бяла емайлирана купа, която Памела и Урсула едновременно разпознаха като доскорошния дом на поповите лъжички на Морис, но тъй или иначе си замълчаха.

— Как само ожаднява човек от тази селскостопанска работа! — възкликна Хю и си сипа бира.

Всички се засмяха. С изключение на Стария Том.

Появи се госпожа Глоувър и заповяда на Стария Том да извади малко картофи за говеждото. При вида на зайците тя запухтя и замърмори:

— Не стигат дори за задушено.

Памела се разпищя, успяха да я успокоят единствено с глътка от бирата на Хю.

В един по-закътан ъгъл в градината двете с Урсула направиха гнездо от трева и прежда, украсиха го с розови цветчета и внимателно положили вътре зайчетата. Памела им изпя приспивна песничка, не пееше лошо, но те не се бяха събуждали, откакто Джордж Глоувър им ги даде.

— Мисля, че май са твърде малки — каза Силви.

Твърде малки за какво, зачуди се Урсула, но майка ѝ не уточни.

Седяха на тревата и ядяха малини със сметана и захар. Хю се загледа в лазурното синьо небе и каза:

— Чухте ли гръмотевицата? Ще има буря, усещам го. А ти какво ще кажеш, Стари Том? — повиши глас той, за да го чуе Стария Том.

Хю бе убеден, че като един истински градинар Стария Том трябва да познава времето. Градинарят обаче не отговори и продължи да копае.

— Глух е — каза Хю.

— Не, не е — възрази Силви, която приготвяше розова боя от красиви кърваво червени малини, смачкани на гъст крем, съвсем неочаквано се сети за Джордж Глоувър. Дете на земята. Силните му

квадратни длани, красивите му дорести коне като големи дървени играчки, как се бе излегнал на тревата да изяде обяда си, напомняше на Адам на Микеланджело в Сикстинската капела, само че протегнал ръка за поредното парче свински пай, а не към десницата на Създателя. (Когато бе придружила баща си Луелин в Италия, Силви бе изумена от количеството мъжка плът, изложена на показ в произведенията на изкуството.) Представи си как дава на Джордж Глоувър да яде ябълка от ръката ѝ и се засмя.

— Какво? — попита Хю.

— Какво хубаво момче е Джордж Глоувър.

— Сигурно е осиновен.

В леглото по-късно вечерта Силви остави Форстър за сметка на не толкова целомъдрени наслади, преплетени разгорещени крайници в леглото, по-скоро запъхтян елен, отколкото извисена чучулига. Улови се, че не мисли за гладкото, жилаво тяло на Хю, а за тежките, лъскави кентавърски крайници на Джордж Глоувър.

— Много си... — изпъшка изтощеният Хю, загледан в корнизата на тавана в търсене на подходяща дума — жизнена.

— Сигурно е от чистия въздух днес.

Позлатена от лъчите на слънцето, помисли си тя, докато се унасяше в сън, а след това изведнъж се сети за Шекспир. „И тез със слънчева позлата, / и черните коминочистачи / все червеи ще ги ядат“^[2] и изведнъж почувства страх.

— Ето, най-сетне и бурята започва — каза Хю. — Да изгася ли лампата?

Силви и Хю бяха грубо изтръгнати от сутрешната неделна дрямка от писъците на Памела. Двете с Урсула се бяха събудили рано и бяха изтичали навън развълнувани, само че зайчетата бяха изчезнали и на тяхно място бе останала само една малка пухкава опашка, изцапана с червено.

— Лисици — заяви госпожа Глоувър с известно задоволство. — Вие какво очаквахте?

- [1] Птиче месо, поднесено със сос от кръв и костен мозък (фр.).
— Б.пр. ↑
- [2] У. Шекспир, „Цимбелин“, прев. В. Петров. — Б.пр. ↑

ЯНУАРИ 1915 ГОДИНА

— Чухте ли новината? — попита Бриджит.

Силви въздъхна и остави писмото от Хю, листовите ѝ се струваха крехки като мъртви листа. Той бе заминал на фронта само преди няколко месеца, но тя вече едва си спомняше какво е било да е омъжена за него. Сега бе капитан от пехотата. Миналото лято беше banker. Струваше ѝ се абсурдно.

Писмата му бяха ведри и сдържани („мъжете са страхотни, такъв силен характер“). Отначало ги споменаваха по име (Бърт, Алфред, Уилфред), но след битката при Ипър бяха станали просто „мъжете“ и Силви се питаше дали Бърт, Алфред и Уилфред са още живи. Хю никога не говореше за смърт или умиране, сякаш бяха заминали на екскурзия или на разходка. („Тази седмица ужасно много вали. Навсякъде е кално. Дано при вас поне времето да е по-хубаво!“)

— На война?! Отиваш на война?! — бе изкрещяла тя, когато той се записа доброволец, досега не му беше крещяла. А може би е трябвало.

Не желаел след години да си спомня, че е пропуснал войната, обясни Хю, че други са защитавали честта на родината, а той не.

— Това може да се окаже единственото приключение в живота ми.

— Приключение? — повтори смаяно тя. — Ами децата ти, съпругата ти?

— Но аз заради вас го правя — отвърна той с наранен поглед като един неразбран Тезей. В този момент Силви истински го ненавиждаше. — За да защитя дома си. В името на всичко, в което вярваме.

— Само дето чух думата „приключение“ — измърмори Силви и му обърна гръб.

Въпреки това тя, разбира се, бе отишла в Лондон да го изпрати. Огромната, размахала знаменца тълпа, която крещеше, сякаш вече бяха победили, ги повлече към влака. Силви бе изненадана от кресливия

патриотизъм на жените. Не се ли очакваше войната да прави жените пацифистки?

Хю я прегърна силно, сякаш бяха млади влюбени, и скочи във влака в последния момент. Безброят униформени мъже веднага го погълна. „Неговият полк“, помисли си тя. Колко странно. Също като останалите, и той изглеждаше безкрайно, глупаво весел.

Когато влакът се задвижи и бавно потегли, превъзбудената тълпа изрева, знамената затрепкаха, захвърчаха шапки. Силви се взираше неவிждащо в прозорците на вагоните, които я подминаваха бавно, после все по-бързо и накрая се сляха един с друг. Не можа да види Хю, а вероятно и той не я бе видял.

Остана на перона, след като всички си отидоха, загледана в хоризонта, където бе изчезнал влакът.

Силви остави писмото и взе иглите за плетене.

— Чухте ли новината? — повтори Бриджит.

Тя нареждаше приборите на масата за вечеря. Силви огледа намръщено плетката си, чудеше се дали иска да чуе каквато и да е новина, произхождаща от Бриджит. Сви една бримка на ръкава „реглан“ на меката сива жилетка, която плетеше за Морис. Напоследък жените в домакинството прекарваха невъобразимо количество време в плетене на шалчета и ръкавици, чорапи и шапки, елеци и пуловери, за да не студуват мъжете.

Вечер госпожа Глоувър седеше до печката в кухнята и плетеше огромни ръкавици, в които можеха да влязат и копитата на орните коне на Джордж. Разбира се, не бяха за Самсон и Нелсън, а за самия Джордж, един от първите доброволци, както тя не пропускаше случай да отбележи с гордост и съответно да раздразни Силви. Дори Марджъри, помощничката в кухнята, се бе поддала на манията и следобедите се мъчеше с нещо подобно на парцал за чинии. „Повече дупки, отколкото прежда“, бе отсъдила госпожа Глоувър, след което я бе праснала по главата и пратила да се залавя за работа.

Бриджит се бе захванала с безформени чорапи — пета не можеше да извърти, дори животът ѝ да зависеше от това — за новия си любим. „Отдала бе сърцето си“ на коняря от Еtringham Хол Сам Уелингтън. „Е, да, стар ботуш е“, казваше тя и се заливаше от смях^[1]

по няколко пъти на ден, сякаш шегата току-що ѝ бе хрумнала. Бриджит изпращаше на Сам Уелингтън сантиментални картички, на които ангели кръжаха над плачещи жени, седнали около покрити с плюш и шнуrowe маси в домашни салони. Силви бе опитала да ѝ намекне, че може би не е зле да избере нещо по-жизнерадостно.

Бриджит държеше снимка, направена във фотоателие, на Сам Уелингтън на разхвърляната си тоалетка. Заемаше видно място до стария емаилиран комплект от четка и гребен, подарени от Силви, когато Хю ѝ бе купил нови сребърни за рождения ден.

Подобен неизбежен портрет на Джордж красеше нощното шкафче на госпожа Глоувър. Напъхан в униформа и притеснен пред студийния декор, който напомняше на Силви за крайбрежието на Амалфи, Джордж Глоувър вече не приличаше на сикстинския Адам. Силви се замисли за всички доброволци, преминали през този ритуал, спомен за майки и любими, за някои от тях и първата, и последна снимка в живота. „Може да го убият — обясняваше Бриджит за любимия си — и да забравя как е изглеждал.“ Силви имаше предостатъчно снимки на Хю. Животът му бе много добре документиран.

Всички деца, с изключение на Памела бяха горе. Теди спеше в люлката си или пък лежеше буден, но поне не се оплакваше. Морис и Урсула правеха незнайно какво, което Силви не държеше да научава, защото за момента то означаваше спокойствие във всекидневната, ако се изключи по някое подозрително тупване горе от време на време и дрънченето на тежки тенджери, долитащо от кухнята, където госпожа Глоувър даваше израз на чувствата си по някоя тема, най-вероятно войната или несръчността на Марджъри, или и двете.

От началото на сраженията на континента се хранеха във всекидневната. Отказаха се от масивната маса в трапезарията като разточителство за тежките военни времена. („Това че не използвате масата в трапезарията не значи, че ще спечелим войната“, бе коментарът на госпожа Глоувър.)

Силви махна на Памела, която чинно последва негласната заръка на майка си и тръгна около масата след Бриджит, за да оправи приборите. Бриджит не правеше разлика между ляво и дясно и горе и долу.

Подкрепата на Памела за войниците се изразяваше в масово производство на сиво-кафяви шалчета с необичайна непрактична дължина. Силви бе приятно изненадана от капацитета за монотонни действия на най-голямата си дъщеря. Щеше много да ѝ помогне в живота занапред. Силви изпусна бримка и изруга под нос, с което сепна Памела и Бриджит.

— Та какви са новините? — попита най-сетне тя с нежелание.

— Пускат бомби в Норфолк — заяви гордо Бриджит.

— Бомби? — Силви вдигна поглед от плетивото си. — В Норфолк?

— Нападение с целеплин — добави авторитетно Бриджит. — Ето такива са фрицовете. Убиват наред. Защото са зли. Ядат белгийски бебета.

— Е... — каза Силви, докато прихващаше изпуснатата бримка — това е може би малко пресилено.

Памела се спря, държеше десертна вилица в едната ръка и лъжица в другата, сякаш се готвеше да атакува някой от тежките пудинги на госпожа Глоувър.

— Ядат? — повтори ужасено тя. — Бебета?

— Не — тросна се Силви. — Не ставай глупава.

Госпожа Глоувър извика Бриджит от дълбините на кухнята и прислужницата изхвърча.

— Вечерята на масата! — чу я Силви да крещи на свой ред от дъното на стълбите.

Памела въздъхна като човек с дълги години зад гърба си и седна на масата.

— Липсва ми татко — прошепна тя, загледана невиждащо в покривката.

— И на мен, миличка — отвърна Силви. — И на мен. Но не се разкисвай, ами иди да кажеш на другите да си измият ръцете.

За Коледа Силви бе приготвила огромен кашон с подаръци за Хю: неизбежните чорапи и ръкавици; един от безкрайните шалове на Памела и, за компенсация, двоен кашмирен шал, изплетен от самата нея и поръсен с любимия ѝ парфюм La Rose Jacqueminot, за да му напомня за дома. Представяше си го на бойното поле с шала на врата, галантен рицар с копие, развял знака на благоволенieto на своята дама. Рицарските блянове ѝ действаха успокояващо и бяха далеч за

предпочитане пред прокрадващите се мрачни образи. Прекарали бяха няколко студени дни в Бродстеърс, опаковани в гети, елечи и шапки, заслушани в тътена на големите оръдия отвъд пролива.

В коледния колет имаше и сладкиш със сливи, изпечен от госпожа Глоувър, метална кутия с малко безформени ментови бонбони, направени от Памела, също цигари, бутилка хубаво малцово уиски и книжка със стихове, антология на английската поезия, предимно пасторална, неизискваща твърде много усилия, както и малки ръчно изработени подаръци от Морис (самолет от дърво) и рисунка от Урсула на синьо небе, зелена трева и дребна разкривена фигурка на куче. „Боцман“, бе написала услужливо Силви най-отгоре. Нямаше представа дали Хю е получил колета.

Коледата бе потискаща. Дойде Изи и през цялото време не млъкна (говори най-вече за себе си), а накрая обяви, че се е записала доброволка и заминава за Франция веднага след празниците. „Ама, Изи — бе отвърнала Силви — ти не можеш да се грижиш за болни, нито да готвиш или да пишеш на машина, не умееш нищо полезно.“ Думите й прозвучаха по-грубо, отколкото бе възнамерявала, но Изи наистина беше ужасно несериозна. („Развейпрах“, бе присъдата на госпожа Глоувър.) „Значи така — каза Бриджит, когато разбра за благотворителното дело на Изи — значи до Великден ще сме загубили войната.“

Изи не говореше за бебето си. Беше го дала за осиновяване в Германия и Силви предполагаше, че сега е немски гражданин. Колко странно бе, че макар да бе малко по-малък от Урсула, официално той бе врагът.

На Нова година децата едно по едно се натръшкаха от шарка. Изи хвана първия влак за Лондон, още щом първото петно се появи на лицето на Памела. „Видя ли я каква е Флоранс Найтингейл“, бе казала ядосано на Бриджит Силви.

Въпреки несръчните си, дебелички пръстчета Урсула също се бе присъединила към плетаческата треска. За Коледа получи дървена френска кукла плетачка, *La Reine Solange*, което по думите на Силви означаваше „кralица Соланж“, но Урсула се съмняваше, че някога е имало кralица с това име. Кralица Соланж бе изрисувана в ярки

кралски цветове и имаше красива зелена корона, около която се намотаваше преждата. Урсула бе вярна поданичка и прекарваше цялото си свободно време, каквото имаше безкрайно много, в създаване на дълги като змии плетива, които нямаха друго приложение, освен да бъдат превърнати в подложки и разкривени похлупаци за чайници. („А къде са дупките за чучура и дръжката?“, чудеше се Бриджит.)

— Прекрасно, миличка — отбеляза Силви, докато разглеждаше една от малките подложки, която бавно се разплиташе и гънеше в ръцете ѝ, сякаш беше някакво животинче, което се пробужда от дълъг сън. — Не забравяй, че съвършенството се постига с практика.

— Вечерята на масата!

Урсула не обърна внимание на повикването. Намираше се в плен на върховната власт, седеше на леглото, сбърчила съсредоточено чело и навиваше прежда около короната на кралица Соланж. Стара бежова камгарна прежда, но „понякога се налага“, бе казала Силви.

Морис трябваше вече да е на училище, но бе изкарал шарката най-тежко от всички и още имаше белези по лицето, приличаше на накълван. „Още няколко дни у дома, младежо“, бе казал доктор Фелоус, но в очите на Урсула Морис изглеждаше здрав като бик. Сега той крачеше нервно из стаята, отегчен като лъв в клетка. Намери един от пантофите на Памела под леглото и започна да го подритва като футболна топка. Вдигна една порцеланова фигурка с кринолин, която Памела много обичаше, и я подхвърли толкова високо, че тя се удари в стъкления полилей с тревожно „дзън“. Урсула изпусна плетивото си и се ококори. Дамата с кринолина се приземи върху сатенения юрган на Памела, но Морис веднага грабна изпуснатата кукла плетачка и хукна из стаята, като я размахваше във въздуха, все едно е самолет. Урсула гледаше как горката кралица Соланж хвърчи из стаята, опашката на плетивото пърхаше след нея като знаме.

След това обаче Морис направи нещо наистина лошо. Отвори прозореца, с което пусна полъх нежелан леден въздух, и запрати малката дървена кукла във враждебната нощ.

Урсула мигом довлече един стол до прозореца, покатери се и погледна навън. Кралица Соланж лежеше в светлия кръг от отворения прозорец върху плочите на покрива.

Морис — вече превъплътен в индианец — скачаше от легло на легло с бойни викове.

— Вечерята на масата! — изрева Бриджит по-настойчиво от дъното на стълбите.

Урсула не ѝ обърна внимание, покатери се през прозореца — нелесна задача — с разтуптяно сърце, решена да спаси своята кралица. Плочите бяха хлъзгави от леда и още щом стъпи с малкото си, обуто в пантоф краче, тя се подхлъзна. Урсула извика едва чуто, протегна ръка към кралицата, докато прелиташе покрай нея с краката напред, все едно беше на невидима шейна. Нямаше парапет, който да я спре, нямаше какво да застане между нея и зейналата паст на нощта. Усети някакво вълнение, почти възбуда, докато политаше в бездната, а после нищо.

Падна мрак.

---

[1] Игра на думи — името Уелингтън е и марка гумени ботуши.
— Б.пр. ↑

СНЯГ

11 ФЕВРУАРИ 1910 ГОДИНА

Туршията беше с блудкавия жълтеникав цвят на болен от жълтеница. Доктор Фелоус се хранеше на кухненската маса на светлината на дразнещо пушеща лампа. Плесна туршията на намазана с масло филия и сложи отгоре ѝ дебело парче мазна шунка. Сети се за парчето бекон, което си почиваше на хладно в собствения му килер. Сам бе избрал прасето и го беше посочил на фермера, като виждаше не живо същество, а урок по анатомия — рибица и джолан, бузи и шкембе, огромни бутове за варене. Месо. Сети се за бебето, което бе спасил от лапите на смъртта с едно щракване на хирургическата ножица.

— Чудото на живота — подхвърли той с равен глас на мърлявата ирландска прислужница. („Бриджит, господине.“) — Трябва да пренощувам тук. Заради снега.

Сецаше се за доста други места, на които предпочиташе да се намира, вместо във Фокс Корнър. Защо се наричаше така? Защо някой би се радвал на присъствието на тези подли животни? Като млад доктор Фелоус бе яздил с ловната дружинка, красив в аления костюм. Зачуди се дали момичето ще дотича в стаята му на сутринта с поднос чай и препечени филийки. Представи си я как полива гореща вода от каната в легена и го сапунисва пред огъня в спалнята, както преди десетилетия бе правила майка му. Доктор Фелоус бе непоклонливо верен на съпругата си, но мислите му не познаваха ограничения.

Бриджит го заведе горе със запалена свещ. Пламъкът се люлееше и трепкаше неистово, докато той вървеше след кльощавия задник на прислужницата към студената гостна стая. Запали една свещ за него върху шкафа с гърнето, след което потъна в тъмната паст на коридора с бързо „Лека нощ, господине“.

Той легна сред студените завивки, туршията се бунтуваше в стомаха му. Щеше му се да си е у дома, до отпуснатото топло тяло на госпожа Фелоус, която природата бе лишила от изтънченост и която винаги намирисваше на пържен лук. Далеч не беше толкова лошо.

ВОЙНА

20 ЯНУАРИ 1915 ГОДИНА

— Хайде, размърдайте се! — извика ядосано Бриджит. Стоеше нетърпеливо на прага с Теди на ръце. — Колко пъти да ви казвам, че вечерята е на масата?

Теди се гърчеше в здравата ѝ прегръдка. Морис не ѝ обърна никакво внимание, беше изцяло съсредоточен в индианския си боен танц.

— Господи, Урсула, веднага слез от прозореца. Защо е отворен? Навън е кучи студ, ще се разболееш.

Урсула се канеше да скочи през прозореца след кралица Соланж, решена на всяка цена да я спаси от ничията земя на покрива, ала нещо я накара да спре. Леко съмнение, потрепващият крак и мисълта, че покривът е много високо, а нощта е безкрайна. Точно тогава се бе появила Памела с „Мама каза да си измиете ръцете за вечеря“, следвана по петите от трополящата Бриджит с вечния напев „Вечерята е на масата“ и всички надежди за кралско спасение пропаднаха.

— Морис — продължи Бриджит — държиш се като истински дивак.

— Ама аз съм дивак — заяви той. — Апах.

— Все ми е едно и краля на хотентотите да беше, ВЕЧЕРЯТА Е НА МАСАТА!

Морис издаде предизвикателен боен вик, след което изтрополи надолу по стълбите, а Памела върза за един бастун стара ракета за лакрос, за да издърпа кралица Соланж от ледените дълбини на покрива.

За вечеря имаше варено пилешко. За Теди — рохко яйце. Силви въздъхна. Откакто започнаха да гледат кокошки, ядяха само пилешко. Имаха кокошарник и оградено с телена ограда дворче на мястото на лехата с аспержи. Стария Том ги бе напуснал, макар Силви да бе чула, че „господин Риджли“ продължава да работи за съседите им семейство Коул. Може би в крайна сметка наистина не му се е нравело да го наричат Стария Том.

— Нали това не е от нашите пилета? — попита Урсула.

— Не, миличка — отвърна Силви.

Месото беше жилаво и твърдо. Готвенето на госпожа Глоувър не бе същото, откакто Джордж бе ранен при газова атака. Все още се намираше в полева болница във Франция, а на въпроса на Силви как е готвачката бе отвърнала, че не знае.

— Ужасно — измърмори Силви.

Ако някой от синовете ѝ бъдеше ранен далеч от дома, тя веднага щеше да отиде при него. Щеше да се грижи за горкото момче, докато оздравее. За Морис може би не, но ако е Теди — със сигурност. При мисълта за Теди, ранен и безпомощен, очите ѝ се насълзиха.

— Мамо, добре ли си? — попита Памела.

— Разбира се — отвърна Силви, извади ядеца и го подаде на Урсула да си пожелае нещо, но тя каза, че не знае какво. — Ами, по принцип човек си пожелава да се сбъдне това, което сънува.

— Но аз не искам да се сбъдне това, което сънувам — отговори уплашено Урсула.

— Но аз не искам да се сбъдне това, което сънувам — рече Урсула, сети се за огромната косачка, която я беше преследвала цяла нощ, и племето индианци, които я бяха завързали на кол и наобиколили с лъкове и стрели.

— Това всъщност е от нашите кокошки, нали? — обади се Морис.

Урсула обичаше кокошките, обичаше топлатата слама и перушината в кокошарника, обичаше да бърка под тежките топли тела и да намира топло яйце.

— Хенриета е, нали? — не се отказваше Морис. — Беше стара. Готова за тенджерата, както каза госпожа Глоувър.

Урсула огледа внимателно чинията си. Хенриета беше една от любимките ѝ. Жилавото бяло месо не издаваше нищо.

— Хенриета? — изписука тревожно Памела. — Заколихте ли я? — попита нетърпеливо Морис.

— Много ли кръв имаше?

Лисиците вече бяха отмъкнали няколко пилета. Силви бе изразила изненада колко глупави са пилетата. Не по-глупави от хората, бе отговорът на госпожа Глоувър. Лисиците бяха отмъкнали и зайчето

на Памела миналото лято. Джордж Глоувър бе спасил две, Памела настоя да направи на своето гнездо в градината, а Урсула се разбунтува и скри своето вътре, в кукленската къща, която то обърна наопаки, като навсякъде остави малки барабонки като бонбончета. После обаче Бриджит го намери и го занесе в бараката, и повече не го видяха.

За десерт имаше руло със сладко и крем карамел, сладкото беше домашно, от малините от това лято. Сега лятото е само спомен, бе казала Силви.

— Умряло бебе — подхвърли Морис, престоят в интерната още повече бе засилил обичайната му безцеремонност. Той отхапа от рулото и добави: — Така наричаме рулото в училище.

— Дръж се възпитано, Морис — предупреди го Силви. — И, ако обичаш, не бъди толкова злонамерен.

— Умряло бебе? — обади се Урсула, остави лъжицата на масата и погледна чинията пред себе си уплашено.

— Германците ги ядат — добави мрачно Памела.

— Десертите ли? — премига Урсула. Нима не всички ядат десерт, даже и врагът?

— Не, бебетата — обясни Памела. — Но само белгийските.

Силви погледна рулото, кръгчето червена ивица мармалад като кръв, и потръпна. Сутринта бе гледала как госпожа Глоувър пречупва шията на горката Хенриета върху дръжката на една метла. Уби кокошката с безразличието на палач. Понякога се налага, нали така? „Във война сме — беше заявила госпожа Глоувър. — Не бива да се разкисваме.“

— Тя ли беше, мамо? — настоя Памела. — Хенриета?

— Не, миличка. Имаш честната ми дума, не беше Хенриета.

Настойчиво стържене по задната врата сложи край на спора. Всички застинаха, загледани един в друг, сякаш хванати на местопрестъпление. На Урсула не ѝ беше ясно защо.

— Дано не са лоши новини — обади се Силви.

Но беше точно така. Само след няколко секунди от кухнята се чу вик. Сам Уелингтън, старият ботуш, бе загинал.

— Тази ужасна война — прошепна Силви.

Памела ѝ даде остатъците от едно кафяво кълбо вълнена прежда, а Урсула обеща кралица Соланж да роди малка подложка за чашата за вода на Памела в знак на благодарност за спасението ѝ.

Вечерта, като си легнаха, сложиха дамата с кринолина и кралица Соланж една до друга на нощното шкафче, две храбри героини, оцелели след сблъсъка с врага.

ПРИМИРИЕ

ЮНИ 1918 ГОДИНА

Рожденият ден на Теди. Роден под знака на Рака. Загадъчен знак, бе казала Силви, макар да смяташе зодиите за „глупости“.

— То пък щото другите са ви ясни — подхвърли Бриджит, решила да прояви чувство за хумор.

Силви и госпожа Глоувър подготвиха малко празненство, „изненада“. Силви харесваше всичките си деца, Морис може би не чак толкова, но сърцето ѝ принадлежеше изцяло на Теди.

Теди дори не знаеше, че има рожден ден, тъй като от няколко дни бяха строго инструктирани да не го споменават. Урсула не можеше да повярва колко е трудно да се пази тайна. На Силви ѝ идваше отвътре. Каза им да заведат „малкия рожденик“ навън, докато приготви всичко. Памела се оплака, че никога не е имала празник изненада, на което Силви отвърна: „Разбира се, че си имала. Просто не си спомняш“. Така ли бе наистина? Памела се намръщи при мисълта, че няма как да разбере със сигурност. Урсула нямаше представа дали някога е имала празник изненада, или дори изобщо празник, ако ще и без изненада. В главата ѝ миналото беше пълна каша, не права линия, както при Памела.

— Хайде да отидем на разходка — каза Бриджит.

— Да — додаде Силви — защо не занесете малко сладко на госпожа Додс?

С навити ръкави и вдигната коса Силви целия предишен ден бе помагала на госпожа Глоувър да сварят в големите медни тенджери малини от градината и заделената захар.

— Като във фабрика за муниции сме — бе отбелязала Силви, докато пълнеше бурканче след бурканче.

— Чак пък — измърмори под нос госпожа Глоувър.

Градината бе дала обилна реколта, Силви бе чела книги за отглеждане на плодове и заяви, че вече е истински градинар. Госпожа Глоувър отбеляза мрачно, че малините са лесни, по карфиола щяло да си проличи. За тежката работа Силви бе наела Кларънс Додс, приятел на стария ботуш Сам Уелингтън. Преди Кларънс бе работил като

помощник-градинар в имението. Беше инвалид от войната, сега носеше тенекиена маска върху половината си лице и твърдеше, че иска да си отвори зарзаватчийници. Урсула попадна на него за пръв път, докато той подготвяше лека за морковите, и възкликна уплашено, когато Кларънс се обърна и се показа лицето му. На маската бе нарисувано ококорено синьо око, подобно на истинското. „И конете даже мога да изплаша, нали?“, беше се засмял той. Щеше й се да не го бе правил, защото устата му не бе покрита от маската. Устните му бяха набръчкани и странни, сякаш някой се бе сетил за тях със закъснение и ги бе пришил след раждането му. „Извадих късмет — обясни Кларънс. — Артилерийски огън, истински ад.“ Според Урсула обаче това едва ли можеше да се нарече късмет.

Морковите едва бяха показали пернатите си листенца и Бриджит вече излизаше с Кларънс. Когато Силви изкарваше първите розови картофи, Бриджит и Кларънс вече бяха сгодени и понеже той не можеше да си позволи да купи пръстен, Силви даде на Бриджит един от своите, който бил „стар“ и никога не го носела. „Дрънкулка — обясни тя — не струва много“, макар че Хю й го бе купил от Ню Бондстрийт след раждането на Памела срещу доста голяма сума.

Снимката на Сам Уелингтън бе запратена в една стара дървена щайга в градинската барака.

— Не мога да я запазя — обясни притеснено на госпожа Глоувър Бриджит — но не би следвало и да я хвърлям, нали?

— Може да я заровиш — предложи госпожа Глоувър, но Бриджит потрепери.

— Като черна магия!

Потеглиха към дома на госпожа Додс натоварени със сладко и великолепен букет мораво секирче, с което Силви много се гордееше.

— Сортът е „Сенатор“, в случай че госпожа Додс попита — бе обяснила на Бриджит тя.

— Няма да попита.

Морис естествено не беше с тях. След закуска си бе взел сандвичи и бе излязъл с колелото с приятели. Урсула и Памела почти не се интересуваха от живота на Морис, а той не проявяваше дори

капка любопитство към техния. Теди беше съвсем друг, верен и обичлив като куче и съответно глезен от всички.

Майката на Кларънс все още работеше в имението на „полуфеодални начала“, по думите на Силви, и живееше в малка къща в единия му край, схлупена, стара постройка, която миришеше на застояла вода и стара мазилка. Боята върху влажния таван висеше като кожа. Преди година Боцман бе умрял от куча чума и сега лежеше погребан под една бурбонска роза, която Силви бе поръчала за гроба му. „Луиз Одие — бе казала тя. — Ако някой се интересува.“

Сега имаха друго куче, малко немирнен черен женски мелез на име Трикси, който спокойно можеше да се нарича Белята, защото Силви все се смееше и казваше: „Охо, задава се беля“. Памела бе видяла госпожа Глоувър да рита Трикси с огромния си ботуш и се наложи Силви да „поговори“ с нея. Бриджит отказваше да вземе Трикси в дома на госпожа Додс, заяви, че ще трябва да слуша оплаквания до края на живота си.

— Не вярва в кучетата — обясни тя.

— Не съм чувала досега някой да вярва в кучета — отбеляза Силви.

Кларънс ги посрещна на входната порта към имението. Самото то бе няколко мили по-нататък, в края на дълъг път, ограден от брястове. Фамилията Донт живееше тук от векове и от време на време се появяваше на някой празник или панаир или да удостои с краткото си присъствие годишното коледно празненство в кметството. Имаха си свой параклис, тъй че на църква не идваха, макар че сега изобщо никъде не ходеха, тъй като бяха загубили трима синове, един след друг, във войната и почти изцяло се бяха оттеглили от света.

Невъзможно бе човек да не зяпа тенекиеното лице на Кларънс („гальванизирана мед“, уточняваше той). Живееха в непрестанен ужас, че ще си свали маската. Дали я махаше вечер преди лягане? Ако Бриджит се омъжеше за него, сигурно щеше да ѝ се наложи да види ужаса, който се криеше под маската. „Не е толкова какво има отдолу — дочуха Бриджит да казва на госпожа Глоувър — ами какво няма.“

Госпожа Додс („старата майка Додс“, както я наричаше Бриджит, като от някоя приспивна песен) направи чай за големите, който по думите на Бриджит по-късно бе „чиста вода ненапита“. Бриджит обичаше чая да е „силен, тъй че лъжичката да стои изправена в него“.

Памела и Урсула дълго се чудиха какво е „вода ненапита“, но поне звучеше приятно. На тях госпожа Додс им сипа мляко от голяма емайлирана кана, току-що издоено и все още топло. На Урсула ѝ се догади.

— Госпожа Плодородие — промърмори госпожа Додс, когато ѝ подадоха сладкото и моравите цветя, а Кларънс я смърри:

— Майко!

Госпожа Додс подаде цветята на Бриджит, която продължи да ги държи като булчински букет, докато старицата не я подкани:

— Сложи ги във вода, глупачке.

— Сладкиш? — предложи тя на останалите и раздаде тънки парчета джинджифилов кекс, който изглеждаше влажен като къщата ѝ. След това отбеляза: — Хубаво е да види човек деца.

Зяпаше Теди все едно той беше някакво рядко срещано животно. Теди беше здраво малко момче и се нахвърли с апетит на млякото и кекса. От млякото му останаха мустаци, които Памела избърса с кърпичка. Урсула подозираше, че госпожа Додс всъщност изобщо не обича да вижда деца и че дори по въпроса за децата е на едно мнение с госпожа Глоувър. Освен когато ставаше дума за Теди, разбира се. Всички харесваха Теди. Дори Морис. Понякога.

Госпожа Додс разгледа пръстена на ръката на Бриджит, като дръпна пръста ѝ, все едно вадеше ядец.

— Рубини и диаманти — каза накрая. — Много елегантен.

— Малки камъчета — оправда се Бриджит. — Дрънкулка.

Момичетата помогнаха на Бриджит да измие съдовете и оставиха Теди да се оправя сам с госпожа Додс. Чиниите миха в голяма каменна мивка в кухнята, която имаше помпа, а не кран. Бриджит обясни, че като била малка в „Килкъни“ трябвало да ходят до кладенеца за вода. Нареди прилежно цветята в стар буркан от сладко и го сложи на перваза. Избърсаха приборите с една от тънките, износени кухненски кърпи на госпожа Додс (влажна, разбира се), след което Кларънс ги попита дали искат да отидат да видят градината на имението.

— Трябва да престанеш да ходиш там, сине — каза майка му — само се разстройваш.

Влязоха през стара дървена врата. Вратата заяждаше и Бриджит извика леко, когато Кларънс я подпря с рамо и я бутна с все сила. Урсула очакваше нещо прекрасно — бляскави фонтани и тераси, статуи, алеи и беседки, цветни лехи, докъдето ти стига окото — но видя само шубраци от къпини и тръни.

— Да, като джунгла е — обади се Кларънс. — Преди войната тук бе зеленчукова градина, в имението работеха дванайсет градинари.

Сега бяха останали само пълзящите по стената рози и натежалите от плод овошки. По клоните гниеха сливи. Възбудени оси се стрелкаха напред-назад.

— Тази година не са ги брали — обясни Кларънс. — Имаха трима синове и тримата загинаха в проклетата война. Не им е било до варене на сладко, мамка му!

— Тц-тц! — обади се Бриджит. — Внимавай какви ги говориш.

По оранжерията почти не бе останало стъкло, вътре се виждаха изсъхнали дръвчета — праскови и кайсии.

— По дяволите! — започна пак Кларънс и Бриджит изстреля „Не пред децата“, също като Силви. — Всичко е отишло. Плаче ми се.

— Е, може да започнеш пак работа тук — каза Бриджит. — Сигурна съм, че с радост ще те приемат. В крайна сметка можеш да работиш и с... — поколеба се и махна към лицето му.

— Не искам да се връщам — изръмжа той. — Дните ми на слуга на богатшите приключиха. Липсва ми градината, не животът тук. Градината бе красота.

— Може да си направим наша градинка — предложи Бриджит. — На наше си място.

Бриджит всячески се стараеше да повдигне настроението на Кларънс. Урсула бе на мнение, че така се подготвя за след сватбата.

— Да, може — отвърна Кларънс без особен ентузиазъм.

Той вдигна една недоузряла киселица и я захвърли с всички сили. Тя падна върху оранжерията и строши едно от малкото останали стъкла.

— Мамка му — изруга той, а Бриджит размаха ръка и изсъска:

— Децата!

(„Красота! — повтори възхитено Памела вечерта, докато си миеха лицата с големия карболов сапун преди лягане. — Кларънс е истински поет.“)

Докато се връщаха към дома, Урсула продължаваше да усеща аромата на останалите в кухнята на госпожа Додс секирчета. Струваше ѝ се истинско прахосничество да ги зарежат на място, където няма кой да им се радва. Беше забравила за рождения ден и празненството и когато влязоха в къщата и завариха коридора, украсен със знаменца и гирлянди, и грейналата от щастие Силви, понесла красиво увит пакет, който отдалеч си личеше, че е самолет, тя се изненада почти колкото Теди.

— Изненада!

11 НОЕМВРИ 1918 ГОДИНА

— Какъв меланхоличен сезон — отбеляза Силви.

Тревата пред къщата бе покрита с дебел килим от листа. Лятото отново бе само сън. На Урсула започваше да ѝ се струва, че май всяко лято е сън. Вече падаха последните листа и големият бук се бе превърнал в почти оголен скелет. Примирието сякаш потискаше Силви повече и от войната. („Горките загинали млади мъже. Мирът няма да ги върне.“)

Заради голямата победа не бяха на училище и ги бяха изпратили навън да играят въпреки дъжда. Имаха нови съседни — майор Шоукрос и съпругата му — и голяма част от предобеда отиде в надничане през пролуките на живия плет в опит да зърнат дъщерите на семейство Шоукрос. В околията нямаше други момичета на възрастта на Памела и Урсула. Семейство Коул имаха само момчета. Не бяха грубияни като Морис, бяха добре възпитани и никога не се държаха лошо с тях.

— Мисля, че играят на криеница — докладва Памела. Урсула се опита да погледне през плета и злобният храст одра лицето ѝ. — Май са колкото нас. Има дори една малка за теб, Теди.

— О!

Теди повдигна вежди. Той харесваше момичетата. Те пък харесваха него.

— О, чакайте, има още едно — обади се Памела. — Стават все повече.

— По-малко или по-голямо? — попита Урсула.

— По-малко, пак момиче. По-скоро бебе. Едно от големите го носи.

Урсула вече започваше да се обърква от сложната аритметика на толкова много момичета.

— Пет! — обяви задъхано Памела, очевидно това беше крайната бройка. — Пет момичета.

Междувременно Трикси бе успяла да се провре под плета и беше посрещната с развълнувани писъци.

— Извинете — повиши тон Памела — може ли да ни върнете кучето?

За обяд имаше варени наденички в йоркширски пудинг и кралски сладкиш.

— Къде бяхте? — попита Силви. — Урсула, имаш клонки в косата. Приличаш на дивак.

— Джел — обясни Памела. — Бяхме при съседите. Запознахме се с момичетата. Пет на брой.

— Знам — каза Силви и ги изброи на пръсти. — Уини, Гърти, Мили, Нанси и...

— Беатрис — помогна Памела.

— Поканиха ли ви? — намеси се госпожа Глоувър, която много държеше на доброто възпитание.

— Намерихме дупка в живия плет — обясни Памела.

— Точно оттам се промъкват и пустите лисици — измърмори госпожа Глоувър — идват от горичката.

Силви се намръщи неодобрително, но си замълча, тъй като официално бяха в празнично настроение. Силви, Бриджит и госпожа Глоувър се чукнаха с по чаша шери за мира, но Силви и готвачката не изглеждаха особено щастливи. И Хю, и Изи бяха все още на фронта, а Силви твърдеше, че докато не види Хю да влиза през вратата, няма да повярва, че е жив и здрав. Изи през цялата война бе карала линейка, което никой не можеше да си го представи. Джордж Глоувър бе на „реhabилитация“ в някакъв дом нейде из Котсуолд. Госпожа Глоувър бе ходила да го посети, но не желаше да говори какво е видяла, каза само, че Джордж вече не е същият. „Това се отнася за всички“, беше отвърнала Силви. Урсула се опита да си представи, че не е Урсула, но това ѝ се видя невъзможно.

Две момичета от Женската селскостопанска армия бяха заели мястото на Джордж във фермата. И двете имаха кобилест вид и идваха от Нортхамптъншир, а Силви заяви, че ако е знаела, че ще позволят на жени да работят със Самсон и Нелсън, също щяла да се кандидатира. Момичетата на няколко пъти идваха на чай и седяха в кухнята с калните си навои за ужас и отвращение на госпожа Глоувър.

Бриджит вече си беше сложила шапката, когато Кларънс се показва свенливо на задната врата и измърмори неясен поздрав към Силви и госпожа Глоувър. „Щастливата двойка“, както последната ги наричаше, щеше да ходи в Лондон за празненствата по случай победата. Бриджит не можеше да си намери място от възнание.

— Сигурна ли сте, че не искате да дойдете с нас, госпожо Глоувър? Ще е голяма забава.

Госпожа Глоувър присви очи като недоволна крава. Тя „избягваше тълпите“ заради епидемията от инфлуенца. Неин племенник се бе строполил мъртъв наред улицата, здрав сутринта, а „на обед вече мъртъв“. Силви казваше, че не трябва да се боят от инфлуенцата. „Животът трябва да продължи.“

След като Бриджит и Кларънс тръгнаха към гарата, госпожа Глоувър и Силви седнаха на кухненската маса и изпиха по още едно шери.

— Голяма забава, да — измърмори госпожа Глоувър.

Когато Теди се появи, следван по петите от Трикси, и заяви, че умира от глад, белтъците върху кралския пудинг бяха изгорели. Последната жертва на войната.

Опитаха се да изчакат завръщането на Бриджит, но заспаха над книгите си. Памела бе в плен на „Да яздиш Северния вятър“, а Урсула се бореше с „Шумът на върбите“. Най-много харесваше Къртичко. Тя четеше и пишеше неестествено бавно („Съвършенството се постига с практика, миличка“) и предпочиташе Памела да ѝ чете. И двете обичаха приказки и притежаваха всичките книжки на Андрю Ланг, всичките дванайсет цвята, които Хю им бе купувал за рождени дни и Коледа. „Красота“, отбеляза Памела.

Шумното завръщане на Бриджит събуди Урсула, тя на свой ред събуди Памела и двете слязоха на пръсти долу, където подпийналата Бриджит и малко по-трезвият Кларънс ги забавляваха с разкази за „морето от хора“ и ликуващата тълпа („Кралят! Кралят!“, заскандира Бриджит), накрая Негово Величество бил излязъл на балкона на Бъкингамския дворец.

— А камбаните — добави Кларънс — не съм чувал такова нещо. Всички лондонски камбани биеха в чест на мира.

— Красота — въздъхна Памела.

Бриджит бе загубила шапката си, както и няколко фиби и найгорното копче на блузата си.

— В един момент тълпата ме понесе — обясни щастливо тя.

— Божичко, какъв шум!

Силви влезе в кухнята сънена и прекрасна в дантелен пенъоар и с пусната до кръста плитка. Кларънс се изчерви и сведе поглед. Силви им направи какао и чинно изслуша Бриджит, докато накрая не отмина и вълнението, че са будни по това време, и на всички им се доспа.

— От утре всичко тръгва постарому — каза Кларънс и целуна леко Бриджит по бузата, преди да се отправи обратно към дома на майка си.

— Госпожа Глоувър дали ще се сърди, че не я събудихме? — попита Силви, докато се качваха по стълбите.

— Ужасно много — отвърна Памела и двете се засмяха като съучастнички, като жени.

Урсула заспа отново и сънува Кларънс и Бриджит. Вървяха през обрасла с бурени градина и търсеха шапката на Бриджит. Кларънс плачеше с истински сълзи на здравата част от лицето и нарисувани върху маската като капки дъжд на рисунка на прозорец.

На другата сутрин Урсула се събуди с температура и болки в цялото тяло.

— Гореща е като печка — отсъди госпожа Глоувър, която Силви бе извикала за консултация.

Бриджит също бе на легло.

— Това и трябваше да се очаква — заяви госпожа Глоувър.

Готвачката кръстоса неодобрително ръце под пицната си, но неприветлива гръд. Урсула се надяваше никога да не ѝ се наложи госпожа Глоувър да я кърми.

Урсула дишаше на пресекулки, с хъхрене, гърдите я боляха. Светът ту заглъхваше, ту някак се приближаваше като шума на морето в огромна раковина. Всичко бе някак приятно размазано. Трикси лежеше на леглото в краката ѝ, а Памела ѝ четеше от „Червената книга

с приказки“, само че Урсула не разбираше думите. Лицето на Памела ту се проясняваше, ту отново се размиваше. Дойде Силви и се опита да ѝ даде телешки бульон, но гърлото ѝ се бе свило, тя се задави и изплю всичко по чаршафите.

Навън по чакъла се чуха гуми.

— Сигурно е доктор Фелоус — каза Силви и стана. — Остани при Урсула, Пами, но не пускай Теди, моля те.

Къщата бе по-тиха от обикновено. Силви не се върна.

— Ще отида да потърся мама — каза Памела. — Няма да се бавя.

Урсула дочу шепот и викове, но нищо не разбра. Унесла се бе в странен, неспокоен сън, когато изведнъж до леглото се появи доктор Фелоус. Силви седна от другата страна и я хвана за ръката.

— Кожата ѝ е синкава. Като на Бриджит.

Синя кожа не звучеше зле, като „Синята книга с приказки“. Гласът на Силви бе някак странен, задавен и тревожен, както онзи път, когато видя по пътеката към къщата да се задава пощальонът, после се оказа, че е телеграма от Изи за рождения ден на Теди. („Колко необмислено“, бе казала Силви.)

Урсула не можеше да диша, но въпреки това долавяше парфюма на майка си и чуваше гласа ѝ, който нашепваше тихо в ухото ѝ като жуженето на пчела през лятото. Нямаше сили да отвори очи. Чу шумоленето от полите на Силви, която стана от леглото, а после и отварянето на прозореца.

— Ще проветря малко.

Силви се върна до леглото и я притисна към твърдата си крепирана рокля с успокоителния аромат на кола за пране и рози. Малката таванска стаичка се изпълни с мириса на дим от горящи дърва. Чуваше тракането на копита, последвано от трополенето на въглищата, които въглищарят изсипваше от чувалите под навеса. Животът продължаваше. Красота.

Един дъх, само толкова ѝ трябваше, но той не идваше.

Падна мрак, бързо, първо враг, после другар.

СНЯГ

11 ФЕВРУАРИ 1910 ГОДИНА

Едра жена с мишци на огняр събуди доктор Фелоус, като тръсна на шкафа до леглото му чиния и чаша и издърпа пердетата, макар навън да бе още тъмно. Трябваше му малко време да си спомни, че се намира в ледената гостна стая във Фокс Корнър и че тази доста застрашителна жена е готвачката на семейство Тод. Доктор Фелоус претърси прашните архиви на мозъка си за името, което само преди няколко часа си бе спомнил без никакви усилия.

— Госпожа Глоувър — каза тя, сякаш прочела мислите му.

— Точно така. Жената с отличната туршия.

Главата му бе като натъпкана с памук. Притесни се при мисълта, че под тънката завивка е само по риза. Огнището в стаята бе студено и празно.

— Викат ви — добави госпожа Глоувър. — Нещастен случай.

— Нещастен случай? Нещо с бебето ли?

— Бик стъпкал фермер.

ПРИМИРИЕ

12 НОЕМВРИ 1918 ГОДИНА

Урсула се сепна в съня си. В стаята беше тъмно, но отдолу се чуваше шум. Затваряне на врати, кикот, стъпки. Пискливото цвилене на смеха на Бриджит, както и по-гърлен мъжки глас. Бриджит и Кларънс се бяха върнали от Лондон.

Урсула понечи да скочи от леглото и да разтърси Памела, за да слязат и да разпитат Бриджит за празненствата, но нещо я спря. Докато лежеше, заслушана в мрака, я заля вълна от ужас, безименен страх, сякаш нещо лошо щеше да се случи всеки момент. Същото чувство като онзи път, когато бе последвала Памела в морето по време на ваканцията в Корнуол малко преди войната. Спасил ги бе непознат мъж. След това Силви ги записа в градския басейн да вземат уроци от бивш майор от Бурската война, който ги обстрелваше с резки заповеди и те толкова се бояха от него, че сякаш единствено заради това се задържаха на повърхността на водата. Силви често разказваше онзи случай, сякаш беше забавен анекдот („Героичният господин Уинтън!“), но Урсула твърде ясно си спомняше изживяния ужас.

Памела измърмори нещо насън.

— Шшш — прошепна Урсула.

Памела не трябваше да се събужда. Не биваше да слизат долу. Не биваше да виждат Бриджит. Урсула не знаеше защо, откъде идваше този помитащ страх, но придърпа завивката през глава, за да се скрие от онова, което ги дебнеше. Надяваше се да е навън, а не вътре в нея. Мислеше да се престори на заспала, но след няколко минути наистина се унесе.

На сутринта закусиха в кухнята, Бриджит беше болна, на легло.

— Това и трябваше да се очаква — отбеляза госпожа Глоувър без капка съчувствие, докато разсипваше овесената каша. — Дори не ми се мисли по кое време се е прибрала.

Силви слезе с недокоснат поднос.

— Бриджит е зле, госпожо Глоувър.

— Препила е — отвърна ядосано готвачката и се захвана да чука яйца, сякаш ги наказваше.

Урсула се изкашля и Силви разтревожено я стрелна с поглед.

— Мисля, че трябва да извикаме доктор Фелоус — рече тя.

— За Бриджит? Нищо й няма. Доктор Фелоус само ще ви се скара, като усети алкохола в дъха й.

— Госпожо Глоувър — каза Силви с тона, който използваше, когато говореше сериозно („не влизайте с кални обувки в къщата, не се дръжте лошо с други деца, независимо колко ви предизвикват“). — Наистина мисля, че Бриджит е болна.

Госпожа Глоувър като че ли изглежда осъзна какво й се казва.

— Можете ли да гледате децата? Аз ще се обадя на доктор Фелоус, а после ще се кача при Бриджит.

— Децата няма ли да ходят на училище? — попита госпожа Глоувър.

— Да, разбира се, ще ходят — отвърна Силви. — Макар че може би по-скоро не. Не... да... ще ходят. Дали трябва?

Спря се объркано на прага на кухнята, госпожа Глоувър чакаше решението й с изненадващо търпение.

— Най-добре днес да останат у дома — каза накрая Силви. — Претъпкани класни стаи и така нататък. — Пое дълбоко въздух и погледна към тавана. — Но ги дръжте тук долу, поне засега.

Памела повдигна вежди към Урсула. Урсула повдигна своите в отговор, макар да не беше сигурна какво точно се опитваха да си кажат. Най-вероятно изразяваха ужаса си от перспективата да бъдат поверени на грижите на госпожа Глоувър.

Настаниха се около кухненската маса, за да може госпожа Глоувър „да ги наглежда“, а после, въпреки бурните им протести, тя ги накара да си извадят учебниците и тетрадките, събиране и изваждане за Памела, буквите за Теди (Г — гълъб, Т — топка), а Урсула трябваше да упражнява „невъзможния“ си краснопис. Струваше й се нечестно човек, който пише само списъци с покупки с големи букви (лой, боя за печка, овнешки котлети и магнезиев разтвор „Динфърдс“) да изказва мнение за нейното писане, което й струваше толкова усилия.

Междувременно госпожа Глоувър се залови да пресова един кравешки език, обели го, махна ципите и твърдите части, а след това го нави на руло и го набути в пресата за езици, това беше далеч по-

интересно от писането на „Карамфилът е красиво цвете, а трендафилът има бодли“ или „Двете прасенца продължили пътя си“.

— Дано никога не ни се пада директорка като нея в училище — прошепна Памела, докато се бореше със задачите.

Всички се разсеяха от появата на помощника на месаря, който издрънча силно със звънеца на колелото, за да оповести пристигането си. Беше момче на четиринайсет години на име Фред Смит, на когото и момичетата, и Морис безкрайно се възхищаваха. Момичетата показваха чувствата си с обръщението си към него — „Фреди“, а пък Морис го наричаше „Смити“ в знак на дружеско одобрение. Веднъж Памела изтърси, че Морис си пада по Фред, и госпожа Глоувър, която се случи наблизко в този момент, я перна по дупето с бъркалката за яйца. Памела беше много възмутена и не разбираше за какво са я наказали. Фред Смит се обръщаше към момичетата с почителното „мис“, а към Морис — с „мастър Тод“, но реално не проявяваше интерес към тях. За госпожа Глоувър той беше просто „малкият Фред“, а за Силви „помощникът на месаря“, понякога „онзи милият помощник на месаря“, за да го разграничи от предишния, Ленард Аш, „подмолен разбойник“ според госпожа Глоувър, която го беше хванала да краде яйца от кокошарника. Ленард Аш бе загинал в битката при Сом, след като бе излъгал за възрастта си и се бе записал доброволец, а госпожа Глоувър каза, че така му се падало, което изглеждаше доста сурова присъда.

— Шкембето ви — рече Фред и подаде на госпожа Глоувър увит в бяла хартия пакет, след което остави дългото отпуснато тяло на един заек върху дъската. — Оставих го да узрее пет дни. Красота, госпожо Глоувър.

Готвачката, която се скъпеше на похвали, призна високото качество на заека, като махна капака на кутията с бисквити и позволи на Фред да си избере най-голямата, макар че по принцип човек трябваше да бърка вътре през процеп колкото едва откrehнатата мида.

Тъй като езикът вече беше в пресата, госпожа Глоувър веднага се захвана да одере заека, предизвикващ отвращение и същевременно хипнотичен процес, поради което забелязаха липсата на Теди едва когато горкото животинче бе напълно съблечено, голо и лъскаво.

— Иди да го доведеш — каза госпожа Глоувър на Урсула — и после може да изпиете по чаша мляко, ще ви дам и по една сладка,

макар че, Господ ми е свидетел, не сте го заслужили.

Теди обичаше да играе на криеница и когато не се отзова на виковете ѝ, Урсула претърси тайните му скривалища зад пердетата на всекидневната и под масата в трапезарията, но и там не го намери, така че тръгна нагоре към спалните.

Бурно дрънчене на звънеца на входната врата отекна зад нея. От площадката на стълбището тя видя Силви да излиза в антрето и да отваря вратата на доктор Фелоус. Урсула предположи, че майка ѝ е минала по задната стълба, а не се е появила по магия. Доктор Фелоус и Силви заговориха с напрегнат шепот, най-вероятно за Бриджит, но Урсула не успя да долови думите.

Нямаше го в стаята на Силви (отдавна вече не я възприемаха като стаята и на двамата им родители). Не беше и в стаята на Морис, твърде голяма за човек, който прекарва повече от половината време в интернат. Нямаше го и в гостната, нито във втората гостна, нито пък в собствената му малка стаичка, която бе почти изцяло заета от влакчето му. Не го намери в банята, нито в шкафа с бельото. От Теди нямаше следа нито под леглата, нито в гардеробите, нито в множеството шкафове, нито дори — любимият му номер — проснат като труп под големия юрган на Силви.

— Долу има сладкиш, Теди — извика тя.

Обещанието за сладкиш, истинно или не, обикновено бе достатъчно да изкара Теди от укритието му.

Урсула тръгна с тежки стъпки по тясното стълбище, което водеше към таванските стаи, и още щом постави крак върху първото стъпало, усети внезапен страх да присвива стомаха ѝ. Нямаше представа откъде идва и на какво се дължи.

— Теди! Теди, къде си? — опита се да повиши тон Урсула, но думите едва-едва се процедиха през устата ѝ.

Нямаше го в тяхната стая, нито в старата стая на госпожа Глоувър. Не беше и в килера, някогашната детска стая, която сега приютяваше всевъзможни сандъци и кашони със стари дрехи и играчки. Непроверена оставаше само стаята на Бриджит.

Вратата бе широко отворена и Урсула едва успя да насили краката си да тръгнат към нея. Нещо ужасно се намираше там. Не искаше да го вижда, но знаеше, че няма друг избор.

— Теди! — възкликна тя с безкрайно облекчение, че го е намерила. Теди седеше на леглото на Бриджит с получения за рождения ден самолет. — Търсих те къде ли не.

Трикси лежеше на пода до леглото и скочи радостно при вида ѝ.

— Помислих, че това може да помогне на Бриджит да се оправи — обясни Теди и вдигна самолета. Той бе непоклонимо убеден в лечебната сила на влакчетата и самолетчетата. (Беше ги уверил, че като порасне, ще стане пилот.) — Бриджит май спи, но очите ѝ са отворени.

Наистина бяха отворени. Широко отворени, вперени немиждащо в тавана. Воднист синкав слой покриваше тези страшни очи, кожата ѝ имаше странен лилав оттенък. Кобалтовосиньо в комплекта водни боички „Уинзър“. От полуотворената уста на Бриджит се показваше върхът на езика ѝ и за миг пред очите на Урсула се мярна как госпожа Глоувър набутва телешкия език в пресата.

Урсула никога не бе виждала мъртвец, но в нея нямаше и капчица съмнение, че Бриджит е мъртва.

— Слез от леглото, Теди — каза тя внимателно, сякаш брат ѝ беше диво животно, което се готви за скок.

Цялата трепереше. Не просто защото Бриджит бе умряла, което само по себе си не бе малко, а защото опасността беше далеч пострашна. Голите стени, тънката жакардова покривка върху металната табла на леглото, емайлiranите четка и гребен върху тоалетката, протритата черга на пода изведнъж ѝ се сториха безкрайно заплашителни, сякаш нищо не бе, каквото изглеждаше. Урсула чу Силви и доктор Фелоус на стълбите. Силви говореше притеснено, доктор Фелоус не чак толкова.

— Господи, Боже мой! — ахна Силви на прага, когато ги видя в стаята на Бриджит. Свали Теди от леглото, после издърпа Урсула в коридора. Трикси размаха възбудено опашка и тръгна след тях. — Отивай в стаята си. Не, иди в стаята на Теди. Не, в моята стая. Веднага!

Гласът ѝ бе напрегнат, нямаше и помен от онази Силви, с която бяха свикнали. Тя се върна в стаята на Бриджит и затвори решително вратата. Чуваха само приглушения ѝ разговор с доктор Фелоус.

— Да вървим.

Урсула хвана Теди за ръка и той послушно се остави да го заведе в стаята на Силви, като по пътя попита: — Нали каза, че има сладкиш?

— Кожата на Теди е със същия цвят като на Бриджит — каза Силви.

Стомахът ѝ се беше свил от ужас. Знаеше какво означава това. Урсула бе само бледа, макар че затворените ѝ клепачи бяха потъмнели, а кожата ѝ блестеше със странна, болнава лъскавина.

— Хелиотропна цианоза — отвърна доктор Фелоус, който мереше пулса на Теди. — Виждате ли петната по бузите? Боя се, че е от по-опасния вид.

— Стига, моля ви, спрете — изсъска Силви. — Не ми говорете като на студентка по медицина. Аз съм им майка.

Как само мразеше доктор Фелоус в този момент. Бриджит лежеше в леглото си горе, още топла, но не по-жива от надгробна плоча.

— Инфлуенца — продължи безжалостно доктор Фелоус. — Прислужницата ви е била сред много хора вчера в Лондон — идеални условия за разпространение на заразата. Поразява за секунди.

— Не и него — процеди яростно Силви, стиснала ръката на Теди. — Не и моето дете. Моите деца — поправи се след това и се пресегна да погали горящото чело на Урсула.

Памела се появи на вратата, но майка ѝ я отпрати. Памела се разплака, само че Силви не можеше да си позволи сълзи. Не сега, не в лицето на смъртта.

— Все нещо трябва да мога да сторя — каза тя на доктор Фелоус.

— Можете да се молите.

— Да се моля?!

Силви не вярваше в Бог. Библейският Бог ѝ се струваше нелеп и отмъстителен (предвид Тифин и всичко останало), не по-истински от Зевс или Пан. При все това тя чинно ходеше на църква всяка неделя и избягваше да тревожи Хю с еретичните си мисли. Понякога се налага и така нататък. Сега се молеше с отчаяние, но без вяра, макар да подозираше, че няма смисъл.

Когато от носа на Теди потекоха мехурчета бледа, кървава пяна, напомняща на плюнкотворка, Силви изстена като ранено животно. Госпожа Глоувър и Памела слушаха от другата страна на вратата и

бяха сплели ръце в рядък момент на разбирателство. Силви грабна Теди от леглото, прегърна го силно и зави от мъка.

Господи, помисли си доктор Фелоус, тази жена жалее като дивачка.

Потиха се заедно, оплетени в ленените чаршафи на Силви. Теди бе проснат върху възглавниците. Урсула искаше да го прегърне, но той бе прекалено горещ, така че вместо това тя го държеше за глезена, сякаш за да не избяга. Имаше чувството, че дробовете ѝ са пълни с яйчен крем, представяше си го гъст, жълт и сладък.

Теди не изкара и до полунощ. Урсула разбра на мига, когато той ги напусна, почувства го вътре в себе си. Силви се разрида, някой вдигна Теди от леглото и макар той да бе съвсем малък, на Урсула ѝ се стори, че до нея зейна огромна празнота, остана сама в леглото. Чуваше задавените стонове на Силви, беше ужасно, все едно ѝ бяха отсекли крака или пък ръката.

Всеки дъх още повече сгъстяваше крема в дробовете ѝ. Светът се отдалечаваше и тя се изпълни с някакво приповдигнато очакване, сякаш е Коледа или рожденият ѝ ден, а после черният прилеп на нощта се приближи и я обгърна с крилете си. Един последен дъх и толкова. Тя протегна ръка към Теди, забравила, че него вече го няма.

Падна мрак.

СНЯГ

11 ФЕВРУАРИ 1910 ГОДИНА

Силви запали свещ. Зимна тъмнина, пет сутринта според малкия часовник във формата на каляска върху лавицата в спалнята. Часовникът, английски („по-добър от френските“, бе отбелязала майка ѝ), бе подарък за сватбата на родителите ѝ. Когато кредиторите дойдоха след смъртта на портретиста на висшето общество, вдовицата му скри часовника под полите си, като искрено съжаляваше за отминалата мода на кринолина. От Лоти като че ли се чуваше тихо „дзън“ при всеки четвърт час, което силно притесни кредиторите. Добре поне, че не бяха в стаята, когато удари кръгъл час.

Новото бебе спеше в люлката. Силви изведнъж се сети за Колридж: „Детенце мило, що спиш спокойно в люлката до мен“. Откъде беше?

Огънят в огнището вече гаснеше, слабо пламъче едва-едва танцуваше върху жаравата. Бебето проплака и Силви скочи от леглото. Раждането бе нещо брутално. Тя лично би подхождала по доста различен начин, ако ѝ бяха възложили отговорността да създаде човека. (Например лъч златиста светлина в ухото за зачеване и плътно затворена вратичка някъде на дискретно място за раждането след девет месеца.) Изхлузи се от топлината на леглото и вдигна Урсула от люлката. И тогава, в снежната тишина, изведнъж ѝ се стори, че тихо изцвили кон, и усети как наслада прониза душата ѝ, все едно я беше ударил ток. Занесе Урсула до прозореца и дръпна една от тежките завеси, за да надникне навън. Снегът бе заличил всичко, светът бе загърнат в бял шал. А долу се разкриваше приказна гледка: Джордж Глоувър, яхнал един от огромните си коне (Нелсън, като че ли), яздеше без седло по заснежения път. Изглеждаше величествено, като древен герой. Силви пусна завесата и реши, че вълненията и драмата от изминалата нощ сигурно са ѝ размътили мозъка и сега ѝ се привиждат разни неща.

Взе Урсула в леглото и малката веднага затърси гърдата ѝ. Силви вярваше, че трябва сама да кърми децата си. Стъклените шишета и гумените биберони ѝ се струаха някак противоестествени, но въпреки

това се чувстваше като дойна крава. Бебето бе бавно и непохватно, объркано от всичко ново. Колко ли оставаше до закуска?

ПРИМИРИЕ

11 НОЕМВРИ 1918 ГОДИНА

„Скъпа Бриджит, заключих и залостих вратите. Наоколо се навъртат крадци...“ С „д“ или с „т“? Урсула задъвка молива, докато не го разцепи. Не може да избере, така че задраска „крадци“ и написа „разбойници“. „Наоколо се навъртат разбойници. Моля те, иди да спиш при майката на Кларънс.“ За всеки случай добави: „Освен това имам и главоболие, така че недей да чукаш. Госпожа Тод“. Изчака всички да излязат от кухнята, изтича навън и закачи бележката на задната врата.

— Какво правиш? — попита изневиделица госпожа Глоувър.

Урсула подскочи, понякога готвачката се промъкваше безшумно като котка.

— Нищо, проверявам за Бриджит.

— Тя ще се върне с последния влак, едва след няколко часа. Хайде, отивай да си лягаш. Кое време стана? Тук всички правят каквото си поискат. Концерт по желание.

Урсула не знаеше какво е концерт по желание, но звучеше добре.

На другата сутрин Бриджит я нямаше в къщата. По-изненадващо бе, че и Памела не се виждаше никъде. Урсула почувства безкрайно облекчение, необяснимо колкото и паниката, която снощи я бе накарала да напише бележката.

— Снощи някой е сложил глупава бележка на вратата — каза Силви. — Бриджит не е могла да влезе. Прилича на твоя почерк, Урсула. Как ще го обясниш?

— Никак — отвърна Урсула твърдо.

— Изпратих Памела до дома на госпожа Додс да доведе Бриджит.

— Изпратила си Памела?! — повтори ужасено Урсула.

— Да.

— Памела е с Бриджит?

— Да — отвърна Силви. — Какво ти става?

Урсула изхвърча навън. Чу виковете на Силви след себе си, но не спря. Никога през всичките си осем години не бе тичала толкова бързо, дори когато Морис я гонеше да ѝ направи „иглички“ — стискаше здраво ръката ѝ и я усукваше в противоположни посоки, ужасно болеше. Изтича по пътеката към къщата на госпожа Додс, профуча през локвите, така че когато Памела и Бриджит се появиха насреща ѝ, тя бе покрита с кал от главата до петите.

— Какво се е случило? — попита разтревожено Памела. — Нещо с татко ли?

Бриджит се прекръсти. Урсула прегърна Памела и заплака.

— Какво има, кажи ми — настоя изплашената Памела.

— Не знам — изхлипа Урсула. — Изведнъж ужасно се притесних за теб.

— Страхливка — прошепна Памела и я прегърна нежно.

— Малко ме боли главата — каза Бриджит. — Да се прибираме.

Скоро отново падна мрак.

СНЯГ

11 ФЕВРУАРИ 1910 ГОДИНА

— Чудо, вика онзи Фелоус — рече Бриджит на госпожа Глоувър, пиеха чай в чест на новороденото.

Госпожа Глоувър бе на мнение, че чудеса има в Библията, а не сред кървищата и мъките на раждането.

— Може да реши, че три стигат.

— Че защо, като има такива хубави деца, а и разполагат с достатъчно пари за всичко?

Госпожа Глоувър сложи край на разговора.

— Ще трябва да приготвя закуската на госпожа Тод — рече тя и се надигна.

Извади купата с накиснати в мляко бърбреци от килера и се залови да отстранява тлъстата бяла ципа, която напомняше на плацента. Бриджит погледна млякото — бяло на червени петна — и с изненада установи, че ѝ прилошава.

Доктор Фелоус вече бе закусил с бекон, домашен суджук, няколко филийки хляб, изпържени в пуснатата от бекона мазнина, и бъркани яйца и си беше тръгнал. От селото бяха дошли неколцина мъже да се опитат да разринат колата му, но не успяха и накрая извикаха Джордж, който пристигна на гърба на един от големите си коне. Като свети Георги, помисли си за миг госпожа Глоувър, но бързо прогони това сравнение от главата си. С немалко усилия доктор Фелоус бе повдигнат и поставен зад Джордж и двамата бяха потеглили да орат снега, все едно беше земя.

Един фермер беше стъпкан от бик. Бащата на госпожа Глоувър, дояч, бе убит от крава. Тогава тя бе още млада и сърцата, не се бе запознала с господин Глоувър и бе заварила баща си мъртъв под навеса. До ден-дневен виждаше кръвта върху сламата и изненадания поглед в очите на кравата, неговата любимка Мейси.

Бриджит хвана чайника, за да си стопли ръцете.

— Ей сега ще са готови бърбреците — каза госпожа Глоувър. — Намери ми цвете за подноса със закуската на госпожа Тод.

— Цвете? — повтори Бриджит, загледана в снега навън. — В това време?

ПРИМИРИЕ

11 НОЕМВРИ 1918 ГОДИНА

— А, Кларънс — рече Силви, като отвори задната врата. — Боя се, че стана нещо с Бриджит. Спъна се и падна по стълбите. Мисля, че глезенът ѝ е само изкълчен, но не знам дали ще може да дойде с теб в Лондон.

Бриджит отпиваше от чаша бренди, седнала до печката на стола с висока облегалка на госпожа Глоувър. Беше вдигнала изкълчения си глезен на една табуретка и за пореден път с наслада разказваше преживелиците си.

— Таман влизах през кухненската врата. Простирах прането, макар че не знам защо изобщо, като гледам как пак завая, и усетих две ръце да ме бутат отзад. И се проснах на пода. Малки ръце — добави тя. — Като ръцете на дете призрак.

— Хммм — отвърна Силви. — В тази къща няма призраци, още по-малко на деца. Урсула, ти видя ли нещо? Ти беше в градината, нали?

— А, глупавото девойче просто се е спънало. Знаете колко е непохватна — обади се госпожа Глоувър и с известно задоволство добави: — Това поне решава въпроса с ходенето в Лондон.

— Хич даже — възрази Бриджит. — За нищо на света няма да пропусна този ден. Ела, Кларънс, дай ми ръка. Ще куцукам.

Мрак и така нататък.

СНЯГ

11 ФЕВРУАРИ 1910 ГОДИНА

— Урсула, няма нужда да питаш — каза госпожа Глоувър, докато разсипваше овесена каша в купичките пред Морис и Памела, седнали на голямата дървена маса в кухнята.

— Урсула — повтори с наслада Бриджит. — Хубаво име. Кокичето хареса ли й?

ПРИМИРИЕ

11 НОЕМВРИ 1918 ГОДИНА

Всичко е някак познато.

— Нарича се *déjà vu* — обясни Силви. — Измама на съзнанието. Неразгадаема загатка.

Урсула бе убедена, че си спомня как лежи в детската количка под дървото.

— Не — настоя майка ѝ — никой не може да си спомни неща от толкова малък.

Само че Урсула помнеше подобните на огромни длани листа, които се полюшваха на вятъра, както и закаченото на количката сребърно зайче, което се въртеше и подскачаше пред лицето ѝ.

— Много ти е развитено въображението, Урсула — въздъхна Силви.

Урсула не знаеше дали това е комплимент, но със сигурност често бъркаше реалното с нереалното. И онзи ужасен страх — страхотен ужас — който разнасяше в себе си. Мракът вътре в нея.

— Не мисли за такива неща — прекъсна я рязко Силви, когато се опита да обясни. — Мисли за хубави неща.

Освен това понякога знаеше какво ще кажат хората или какво ще се случи — някой ще изпусне чиния или ще хвърли ябълка и ще счупи стъкло на оранжерия — сякаш и преди го е виждала. Думи и изречения се повтаряха, непознати ѝ се струваха стари познайници.

— Всеки се чувства странно от време на време — каза Силви. — Помни, миличка, мисли за хубави неща.

Бриджит я изслуша с по-голяма готовност и заяви, че Урсула има силно „шесто чувство“. Между този свят и отвъдното имало врати, но само малцина можели да минават през тях. Урсула не бе убедена, че иска да е една от тях.

Миналата Коледа Силви бе дала на Урсула красиво увита кутия с панделка с думите:

— Честита Коледа, миличка.

— О, чудесно, сервиз за кукленската къща — бе отвърнала Урсула и бе обвинена, че е надничала, докато са опаковали подаръците.

— Ама аз не съм — заяви тя в кухнята на Бриджит, която се опитваше да закрепил малки бели хартиени корони върху краката на коледната пуйка. (При вида на пуйката Урсула се сети за един мъж от селото, по-скоро момче, загубил и двете си стъпала от бомба в Камбре.) — Не съм поглеждала, просто знаех.

— Да, да — отвърна Бриджит. — Наистина имаш шесто чувство.

Госпожа Глоувър, която се бореше със сливовия пудинг, изсумтя неодобрително. По нейно мнение петте сетива бяха предостатъчни, на никого не му било притрябвало това „шесто чувство“.

До обяд бяха изгонени в градината.

— И това ми било празненство за победата — измърмори Памела, докато се криеха от лекия дъждец под бука.

Забавляваше се само Трикси. Тя обичаше градината, най-вече заради зайците, които продължаваха да се множат, въпреки усилията на лисиците. Джордж Глоувър беше подарил две новородени зайчета на Урсула и Памела преди войната. Урсула убеди Памела да ги държат вътре, скриха ги в един шкаф в спалнята, хранеха ги с капкомер, взет от аптекката, докато един ден те не изскочиха навън и не изкараха акъла на Бриджит.

— Свършен факт — заяви Силви, когато ѝ донесоха зайците. — Само че не можете да ги държите в къщата. Ще трябва да помолите Стария Том да им направи клетка.

Зайците отдавна бяха избягали, разбира се, и се бяха размножили. Стария Том слагаше отрова и капани, но без успех. („Божичко — бе казала Силви една сутрин, докато гледаше как зайците доволно закусват на тревата — тук сме като в Австралия.“) Миналата година Морис, който се беше научил да стреля в интерната, през цялата лятна ваканция гърмя по тях с халосни патрони от прозореца на стаята си с отдавна неизползваната ловна пушка „Уесли Ричардс“ на Хю. Памела така побесня, че изсипа малко от сърбящия му прах (Морис обичаше да обикаля из подобни магазини) в леглото му. Той обвини Урсула и се наложи Памела да си признае, макар Урсула да нямаше нищо против да понесе цялата отговорност. Такава си беше Памела, държеше да бъде справедлива.

От съседската градина долетяха гласове, имаха нови съседи, с които още не се бяха запознали — семейство Шоукрос.

— Хайде да отидем да надзорнем. Чудя се как се казват — каза Памела.

Уини, Гърти, Мили, Нанси и Беа, която е още бебе, помисли си Урсула, но си замълча. В пазенето на тайни бе станала добра почти колкото Силви.

Бриджит захапа иглата и вдигна ръце, за да намести шапката. Беше ѝ пришила свежо букетче теменужки по случай победата. Стоеше пред огледалото на площадката на стълбите и си тананикаше „Кей-Кей-Кейти“. Мислеше си за Кларънс. Щом се оженеха (напролет, бе казал той, макар до неотдавна да се кълнеше, че ще е преди Коледа), щеше да напусне Фокс Корнър. Щеше да има своя къща и да си нареди бебета.

Според Силви стълбищата бяха много опасни. Хора умираха по тях. Затова не биваше да играят на площадката.

Урсула се прокрадна предпазливо. Пое безшумно въздух, протегна ръце, сякаш се опитваше да спре влак, и се хвърли към кръста на Бриджит. Бриджит извъртя рязко глава с ококорени от ужас очи. После усети как полита и се търколи надолу по стълбите. Самата Урсула едва успя да запази равновесие, за да не я последва.

Съвършенството се постига с практика.

— Боя се, че ръката е счупена — каза доктор Фелоус. — Доста добре си се подредила.

— Открай време си е непохватна — обади се госпожа Глоувър.

— Някой ме бутна — каза Бриджит. На челото ѝ имаше огромна синина, държеше шапката със смачканите теменужки.

— Някой? — повтори Силви. — Кой? Кой би те бутнал по стълбите, Бриджит? — Тя огледа събралите се в кухнята. — Теди?

Теди притисна ръка върху устата си, сякаш едва се сдържаше да не каже нещо.

— Памела?

— Аз? — възкликна Памела, притиснала възмутено ръце към сърцето си като мъченица.

Силви погледна Бриджит, която кимна едва забележимо към Урсула.

— Урсула? — Силви се намръщи.

Урсула гледаше право напред като дезертър, изправен на разстрел.

— Урсула — натърти строго Силви — знаеш ли нещо по въпроса?

Урсула бе сторила нещо много лошо, бутнала бе Бриджит по стълбите. Бриджит можеше да умре и сега Урсула щеше да е убийца. Единственото, което знаеше, бе, че трябва да го направи. Безкрайното чувство на ужас я бе накарало да го направи.

Изтича навън и се скри в едно от тайните скривалища на Теди — шкафа под стълбището. След малко вратичката се отвори, Теди се вмъкна и седна на пода до нея.

— Не вярвам, че ти си бутнала Бриджит — каза той и пхна малката си топла ръчичка в нейната.

— Благодаря, само че наистина аз я бутнах.

— Въпреки това пак те обичам.

Можеше да остане завинаги в шкафа, но на вратата се позвъни и в коридора настъпи суматоха. Теди откряхна вратичката да види какво става. Шмугна се обратно и докладва:

— Мама целува някакъв мъж. Плаче. И той плаче.

Урсула промуши глава навън, за да види чудото със собствените си очи. После се обърна смаяно към Теди.

— Това май е татко.

МИР

ФЕВРУАРИ 1947 ГОДИНА

Урсула вървеше внимателно по улицата. Навсякъде имаше коловози от лед. Тротоарите бяха още по-опасни — планини от мръсен, твърд, отъпкан сняг или пък писти за шейни, излъскани от съседските деца, които по цял ден играеха навън, тъй като училищата бяха затворени. Господи, помисли си Урсула, каква съм станала зла. Проклетата война. Проклет мир.

Едва събра сили да вкара ключа в ключалката на външната врата. Никога преди едно ходене до магазина не бе такова предизвикателство, дори в най-тежките дни на войната. Кожата на лицето ѝ бе напукана от ледения вятър, пръстите на краката ѝ бяха вкочанени. От седмици температурата не бе надвишавала нула градуса, по-студено бе дори от четирийсет и първа. Урсула си представяше как след време се опитва да си припомни този вледеняващ студ и знаеше, че никога няма да успее. Беше толкова материален, човек очакваше костите му да се натрошат, кожата да се нацепи. Вчера бе видяла двама мъже да се опитват да отворят една шахта на улицата с горелка. Може би никога повече нямаше да се стопли, може би това бе началото на нов ледников период. Първо огън, после лед.

Добре че войната беше унищожила всяка мисъл за модата. Сутринта Урсула беше облякла — поред, отвътре навън — тениска, тънка блуза с дълъг ръкав, пуловер, жилетка, а най-отгоре бе сложила овехтялото си палто, купено чисто ново от „Питър Робинсънс“ две години преди войната. Разбира се, не биваше да забравя окъсаното бельо, дебелия вълнен пол, сивите вълнени чорапи, ръкавиците без пръсти, отгоре и с пръсти, шала, шапката и старите ботуши на майка ѝ. Горко всекиму, решил да ѝ се нахвърли.

„Къде такъв късмет“, беше въздъхнала Инид Баркър, една от секретарките, надвесена над топлината и спасението на самовара. Инид се бе явила на прослушване за ролята на решителна млада дама някъде около 1940 година и оттогава не спираше да я играе с удоволствие. Урсула се смъмри, че пак мисли негативно. Инид беше добро момиче. Беше невероятна в печатането на диаграми, което

Урсула така и не усвои в секретарския колеж. Едно време беше изкарала курс по машинопис и стенография, всичко преди войната ѝ се струваше като древна история (само че нейната си древна история). Беше изненадващо добра. Господин Карвър, директорът на колежа, бе казал, че може да стане съдебен стенограф. Навярно тогава животът ѝ щеше да е друг, може би дори по-добър, но естествено, човек няма как да знае предварително.

Затътри се по неосветеното стълбище към апартамента. Вече живееше сама. Мили се бе омъжила за американски офицер и се бе преместила в Ню Йорк („Аз — военна булка! Не мога да повярвам!“). Тънък слой мазни сажди покриваше стените на стълбището. Сградата бе стара, при това в Сохо („понякога се налага“, чу майка си да казва). Жената над нея приемаше твърде много посетители и Урсула вече бе свикнала със скърцащите пружини и странните шумове, които се процеждаха през тавана. При все това жената беше приятна, винаги поздравяваше усмихнато и никога не пропускаше реда си да помете стълбището.

Сградата от самото начало си беше мрачна като от роман на Дикенс, но сега бе още по-занемарена и недолюбвана. В крайна сметка целият Лондон изглеждаше зле. Мръсен и унил. Спомни си думите на госпожица Улф, че „горкият стар Лондон“ едва ли някога отново ще бъде чист. („Всичко е толкова запуснато.“) Може и да беше права.

„По нищо не личи, че сме спечелили войната“, каза Джими, когато дойде да я види, изтупан с американски дрехи, лъскав и излъчващ надежда. С готовност прощаваше тази американска бляскавост на малкия си брат, преживял бе тежка война. Но нима войната не беше тежка за всички? „Дълга и тежка“ война им бе обещал Чърчил. Колко прав се бе оказал.

Беше само временно убежище. Урсула имаше пари за нещо по-добро, но истината бе, че ѝ беше все едно. Една стая, прозорец над мивката, малък бойлер за гореща вода, обща тоалетна в дъното на коридора. Все още ѝ липсваше старият апартамент в Кенсингтън, в който живееха с Мили. Принудени бяха да го напуснат след голямото въздушно нападение през май 1941 година. Тогава се бе сетила за песента на Беси Смит „Като прогонена от дупката си лисица“, но в крайна сметка се беше върнала там за няколко седмици. Студено беше, но тя беше свикнала да спи в палатка. Научила се бе в Съюза на

немските девойки, само че в онези мрачни дни човек избягваше да се хвали с подобни преживявания.

Очакваше я прекрасна изненада. Подарък от Пами — щайга с картофи, праз, лук, огромна синкавозелена савойска зелка („Красота!“), а най-отгоре шест яйца, наредени върху памук в едно старо кепе на Хю. Прекрасни яйца, кафяви и пъстри, същински необработени скъпоценни камъни, с полепнали по тях перца. „От Фокс Корнър, с любов“, пишеше на закачената на щайгата картичка. Като колет от Червения кръст. Как изобщо се бе озовала тук? Влакове не вървяха, а Памела със сигурност бе затрупана от снега. Още по-чудно бе откъде сестра ѝ се бе сдобила с тези съкровища, след като земята бе „по-твърда от желязо“^[1].

Отвори вратата и на пода намери лист хартия. Наложил се да си сложи очилата, за да го прочете. Бележка от Беа Шоукрос. „Наминах, но те нямаше. Ще дойда пак. Беа. Целувки.“ Урсула съжали, че е изпуснала Беа, съботният ѝ следобед със сигурност щеше да е приятен, отколкото да се шляе из потискащия Уест Енд. А сега една зелка беше достатъчна да ѝ повдигне духа! В следващия миг, изневиделица, зелката извика нежелан спомен за мазето на Аргайл Роуд и радостта ѝ се изпари. Напоследък беше все така. Стига, скара си се наум, стегни се малко, да му се не види.

Вътре в апартамента сякаш беше още по-студено. Излезли ѝ бяха рани от студа, ужасни, болезнени. Студено ѝ бе дори на ушите. Жалко, че нямаше ушанка или поне някоя от онези сиви вълнени шапки, с които Теди и Джими ходеха на училище. Как го беше казал Кийтс във „В навечерието на празника на света Агнес“? Че каменните статуи в църквата са с „качулки и брони от лед“. Едно време ѝ ставаше студено само като го рецитираше. Научила го бе в училище, постижение на паметта, което вероятно сега не би могла да повтори, и какъв бе смисълът, ако сега не можеше дори един стих да си спомни? Изведнъж закопня за коженото палто на Силви, беше от норки, но майка ѝ никога не го носеше, приличаше на голямо дружелюбно животно и сега принадлежеше на Памела. Силви бе избрала смъртта в Деня на победата. Докато другите жени организираха празненства и танцуваха по улиците, Силви бе легнала на детското легло на Теди и бе изгълтала шишенце приспивателни. Бележка нямаше, но причината беше напълно ясна за близките ѝ. Поменът във Фокс Корнър след

погребението бе ужасен. Памела смяташе, че майка им е постъпила като страхливка, но Урсула не беше убедена. Според нея постъпката ѝ говореше за завидна яснота. Силви бе поредната жертва на войната, част от статистиката.

„Знаеш ли — беше казала Памела — преди спорех с нея, защото твърдеше, че с науката светът е станал по-лош, че всичко се свеждало до това мъжете да изобретяват нови начини за убиване. Сега обаче се питам дали не е била права.“ И това беше още преди Хирошима.

Урсула запали газовата печка, малка „Рейдиънт“, която изглеждаше като от началото на века, и пусна няколко монети в процепа. Носеха се слухове, че не достигат пенита и шилинги. Урсула се питаше защо не са започнали да претопяват оръжията. Да изковат от мечовете плугове и така нататък.

Разопакова щайгата от Пами, нареди всичко на дъската до мивката като бедняшки натюрморт. Зеленчуците бяха кални, но нямаше как да ги измие, тъй като тръбите бяха замръзнали — дори и в малкия „Аскът“ — но пък и налягането на газта бе толкова слабо, че той едва успяваше да затопли водата. „Земята по-твърда от желязо, водата във ведрото като камък“, така ли продължаваше песента? На дъното на щайгата намери бутилка уиски. Добрата стара Пами, за всичко беше помислила.

Урсула гребна малко вода от кофата, която бе напълнила от чешмата на улицата, и сложи тенджерка върху газовия котлон, надяваше се, че яйцето все пак ще се свари, макар че сигурно щеше да отнеме цяла вечност, тъй като пламъкът бе едва забележим. Бяха ги предупредили да внимават с налягането на газта, можеше изведнъж да се усили, а междувременно пламъкът да е изгаснал.

Едва ли щеше да е толкова лошо да се задуши. С газ. Като в Аушвиц. Треблинка. Джими беше командос и в края на войната го бяха прикрепили, според него съвсем случайно (макар че при Джими всичко беше винаги случайно) към полка, освободил Берген-Белзен. Урсула настоя да ѝ разкаже какво са заварили. Той нямаше желание и вероятно ѝ бе спестил най-лошото, но трябваше да се знае. Трябва да има свидетели. (Чу гласа на госпожица Улф: „Трябва да помним тези хора, когато вече сме в безопасност в бъдещето“.)

Статистиката на загиналите бе нейното задължение по време на войната, безкрайният поток от числа, зад който се криеха

бомбардираните и затрупаните, минаваше през бюрото ѝ за обобщение и архивиране. Онези числа ѝ се струваха невъобразими, но сега изобщо не можеше да си представи безчет мъртъвци, шест милиона, петдесет милиона.

Урсула бе донесла вода вчера. Те — кои бяха „те“? След шест години война, всички бяха свикнали да следват „техните“ заповеди, какви послушни хора бяха англичаните. Та те бяха направили временна чешма на съседната улица и Урсула бе напълнила един чайник и една кофа от крана. Жената пред нея беше изумително елегантна с разкошно самурено палто до земята, сребристосиво, но и тя стоеше там, чакаше търпеливо с кофите в хапещия студ. Изглеждаше не на място в Сохо, но кой ли знаеше какво я беше сполетяло?

Жените при кладенеца. Урсула имаше бегъл спомен за един доста труден разговор на Исус с една жена край кладенец. Самарянка — безименна, разбира се. Имала петима съпрузи, а сега живеела с друг, който не ѝ бил съпруг, но в Библията така и не ставаше ясно какво е станало с предишните петима. Може би ги е отровила.

Урсула си спомни думите на Бриджит, че когато била малка в Ирландия, всеки ден ходели за вода от кладенеца. Дотук с прогреса. Колко бързо цивилизацията може да се разпадне на своите по-груби основни части. Германците, най-ерудитаните и най-възпитаните хора на света, а ето... Аушвиц, Треблинка, Берген-Белзен. При същите обстоятелства на тяхно място спокойно можеше да са англичаните, но такива неща не се говореха на глас. Госпожица Улф вярваше в това, казваше...

— Питам се — обади се жената с палтото пред нея, говореше правилно и образовано — защо моята вода е замръзнала, а тази тук не е?

— Не знам — отвърна Урсула. — Нищо не знам.

— О, и аз така се чувствам, повярвайте ми — засмя се жената, а Урсула си помисли, че навярно двете можеха да станат приятелки.

— Хайде, мърдай, миличка — обади се жената зад нея и тази с палтото повдигна кофите, силна като селянка.

— Трябва да тръгвам, доскоро.

Включи радиото. Предаването на Трета програма бе временно преустановено. Войната с лошото време. Чист късмет бе да уцелиш

забавната програма на Би Би Си, толкова често спираха тока. Имаше нужда от шум, от звука на познатия живот. Преди да замине, Джими ѝ беше дал стария си грамофон, своя бе загубила в Кенсингтън, за съжаление заедно с повечето плочи. Успяла бе да изрови няколко оцелели като по чудо и сега сложи една. „Предпочитам да умра и да лежа в гроба.“^[2] Урсула се засмя.

— Много забавно! — каза на глас.

Заслуша се в стърженето и съскането на старата плоча. Наистина ли така се чувстваше? Погледна часовника, малкия златен пътнически часовник на Силви. Донесе го след погребението. Беше едва четири. Господи, как се точат часовете. Изнерви се и изключи новините. Какъв бе смисълът?

Цял следобед беше обикаляла по Оксфорд и Риджънт, не ѝ се стоеше в монашеската килия на апартаментчето си. Всички магазини бяха тъмни и потискащи. Парафинови лампи в „Суон“ и „Едгарс“, свещи в „Селфриджис“, издължените, потънали в сенки лица на хората като от картина от Гоя. Нямаше какво да се купи, а тези неща, от които имаше нужда — например удобни на вид боти с кожичка отгоре — бяха безобразно скъпи (петнайсет гвинеи!). Толкова потискащо.

„По-зле и от войната“, бе казала госпожица Фосет в работата. Тя заминаваше, омъжваше се, бяха събрали пари за сватбен подарък — доста безлична ваза. Урсула искаше да ѝ вземе нещо по-специално, но не можеше да измисли какво и се надяваше, че в големите магазини в Уест Енд може да намери точно каквото ѝ трябва. Само че не беше така.

Влязла бе в „Лайънс“ за чаша блудкав чай, вода ненапита, както би казала Бриджит. Сладкишът също бе доста пестелив — преброи само две твърди стафиди, поднесен с лъжичка маргарин, Урсула напразно се мъчеше да си представи, че яде нещо хубаво, пухкава крем пита или торта „Добуш“. Едва ли и германците ядяха много сладкиши в момента.

Без да иска, измърмори „Schwarzwald Kirschtorte“ на глас (толкова необикновено име, толкова необикновена торта) и привлече вниманието на жената на съседната маса, която геройски се бореше с голяма кифла с глазура. „Бежанка, а?“, попита тя с изненадващо състрадателен глас. „Нещо такова“, отвърна Урсула.

Докато чакаше яйцето да се свари — водата още бе хладка — разрови книгите си, които така и не бе разопаковала след Кенсингтън. Намери Данте, който Изи ѝ бе подарила, красива червена кожена корица, но всички страници бяха оръфани, Дън (любимата ѝ), „Пустата земя“ (рядко първо издание, задигнато от Изи), целият Шекспир, любимите ѝ поети метафизици и накрая, на дъното на кашона, опърпаният Кийтс от училищната поредица с надпис „На Урсула Тод за добро представяне“. Май и за епитафия щеше да стане. Прелисти прашните страници и намери „В навечерието на празника на света Агнес“.

*Ах, как студено беше!
Бухалът мръзнеше, макар и с пера,
треперещ заек през скрежната трева вървеше,
а стадото бе тихо, сгушена вълна от тела.*

Зачете на глас и затрепери. Трябваше да избере нещо затоплящо, за пчелите, „догдето те препълнят лепкавите пити“^[3]. Кийтс трябваше да умре на английска земя. Заспал в някоя английска градина в летен следобед. Като Хю.

Изяде яйцето, докато четеше вчерашния „Таймс“. Господин Хобс от пощата ѝ го даваше, след като го прочетеше. Заради новия си помалък вид вестникът изглеждаше несериозно, сякаш новините вече не бяха толкова важни. Но всъщност бяха, нали?

Навън се сипеха снежинки като едра мазна пепел. Урсула изведнъж се сети за роднините на семейство Коул в Полша, представи си ги как се издигат над Аушвиц като вулканичен облак, обикалят Земята и засенчват слънцето. Дори сега, след всичко научено за лагерите, антисемитизмът продължаваше да се шири. Вчера бе чула да наричат някого „еврейче“, а когато госпожица Андрюс не пожела да даде пари за сватбения подарък на госпожица Фосет, Инид Баркър подхвърли подигравателно: „Стисната еврейка!“, сякаш бе съвсем безобидна шега.

Напоследък в работата бе еднообразно, дразнещо, вероятно заради умората, студа и недостига на храна. Досадна беше и самата работа, безкрайно събиране и пренареждане на статистически данни, които трябваше да се приберат нейде из архивите, за да бъдат четени и препрочитани от бъдещите историци. Все още си „размитаха и разчистваха двора“, както се изразяваше Морис, сякаш жертвите на войната бяха непотребни вещи, които трябва да се приберат и забравят. Гражданска защита бе разпусната вече от година и половина, но Урсула още не бе успяла да се пребори с бюрокрацията. Божията (или правителствената) мелница мели бавно, но ситно.

Яйцето бе вкусно, сякаш беше снесено тази сутрин. Намери стара пощенска картичка с двореца в Брайтън (купена по време на едноминутна екскурзия с Крайтън), която така и не бе изпратила, и надраска благодарност на Пами, „Прекрасно! Като колет от Червения кръст!“, после я подпря над камината до часовника на Силви. И до снимката на Теди. Теди и екипажът на халифакса, снимани един слънчев следобед. Седнали на стари столове. Млади завинаги. Кучето Лъки стоеше гордо върху коляното на Теди. Колко хубаво би било поне Лъки да беше още тук. Подпряла бе медала на Теди (Кръст за заслуги) на рамката. Тя също имаше медал, но за нея той нямаше никаква стойност.

Картичката ще пусне със следобедната поща утре. Сигурно ще мине цяла вечност, преди да стигне Фокс Корнър.

Пет часът. Занесе чинията до мивката, която вече беше пълна. Сивата пепел навън вече бе преминала във вихрушка, Урсула придърпа тънкото памучно перде, за да я прогони. То се беше закачило за телта и тя се отказа, иначе щеше да го събори върху главата си. Прозорецът беше стар и разсъхнат, от процепите духаше.

Токът спря, Урсула затърси свещта над камината. По-лошо от това не си представяше. Взе свещта и бутилката уиски в леглото, пяхна се под завивките направо с палтото. Толкова бе уморена.

Пламъкът на малката газова печка потрепна тревожно. Чак толкова лошо ли щеше да е? „Да спра в среднощ пречистен и спокоен.“^[4] Имаше и по-лоши начини. Аушвиц, Треблинка. Горящият халифакс на Теди. Единственият начин да пресуши сълзите си бе бутилката с уиски. Добрата стара Пами. Пламъкът на печката трепна и угасна. Кога ли щеше да дойде пак газта? Дали Урсула щеше да се

събуди от миризмата и да стане да я запали отново? Не беше очаквала да умре като лисица, замръзнала в леговището си. Пами щеше да види картичката, щеше да знае, че ѝ е благодарил. Урсула затвори очи. Имаше чувството, че е будна вече сто години. Наистина бе безкрайно изморена.

Мракът се запуска.

---

[1] От популярната коледна песен „Посред мрачната зима“ по едноименното стихотворение на К. Росети (1830–1894). — Б.пр. ↑

[2] Песен на Беси Смит (1894–1937). — Б.пр. ↑

[3] Дж. Кийтс, „За есента“, прев. М. Бело. — Б.пр. ↑

[4] Дж. Кийтс, „Ода на славея“, прев. М. Бело. — Б.пр. ↑

СНЯГ

11 ФЕВРУАРИ 1910 ГОДИНА

Топло, млечно и ново, тази миризма бе като камбанен зов за котката Куини. Строго погледнато, Куини принадлежеше на госпожа Глоувър, макар изобщо да не съзнаваше, че е нечия собственост. Огромна, на черно-жълти петна, тя бе пристигнала с госпожа Глоувър, напъхана в платнена чанта, и се бе настанила в собственото си кресло, по-малък събрат на това на господарката ѝ, до кухненската печка. Това че имаше свое кресло обаче не ѝ пречеше да оставя косми и навсякъде другаде, включително и по леглата. Хю, който не беше любител на котките, не спираше да се оплаква от мистериозния начин, по който това „краставо животно“ успява да остави косми по костюмите му.

Куини бе по-зловна от повечето котки и имаше навик да замахва с лапа като побеснял заек, ако някой се приближи. Бриджит, която също недолюбваше котки, обяви, че тази е обсебена от демони.

Откъде идваше този примамлив аромат? Куини се изкачи по стълбите и влезе в голямата спалня. В огнището светеше жарава. Чудесна стая с дебел, пухкав юрган на леглото и нежен ритъм на спящи тела. А отсреща — идеално малко котешко легълце, вече затоплено от малка котешка възглавничка. Куини помеси с лапи меката плът, изведнъж се пренесе обратно в котешкото си детство. После се настани по-удобно и от гърлото ѝ се разнесе щастливо басово мъркане.

В съзнание я върнаха остри игли по меката кожа. Болката бе нещо ново и нежелано. Но не успя да изплаче, устата ѝ беше пълна с нещо, което я задушаваше. Не можеше да диша. Беше прикована, безпомощна, без дъх. Пада, пада, застреляно птиче.

Куини вече се бе отнесла в приятна мъркаща забрава, но изведнъж се събуди от писък и усети как я грабнаха и захвърлиха в другия край на стаята. Тя отстъпи с ръмжене и съскане и профуча през вратата, усещаше, че тази битка е загубена.

Нищо. Бебето лежеше отпуснато и неподвижно, малкият гръден кош не помръдваше. За сметка на това сърцето на Силви биеше в

гърдите ѝ сякаш вътре някой тропаше с юмрук, за да излезе. Опасност, опасност! Тя изтръпна.

Инстинктивно допря уста върху лицето на бебето, покривайки устата и носа. Духна леко. Отново. После пак.

И бебето се съживи. Толкова просто беше. („Сигурен съм, че е станало случайно — каза доктор Фелоус, когато го осведомиха за чудото. — Твърде невероятно ми се струва да успеете да върнете живота на някого по този начин.“)

Бриджит се върна в кухнята, беше занесла чаша телешки бульон горе, и доложи:

— Госпожа Тод каза да кажа на готвачката, тоест на вас, госпожо Глоувър, че трябва да се отървете от котката. Най-добре да я убиете.

— Да я убия?! — възкликна госпожа Глоувър.

Котката, която вече бе заела обичайното си място, повдигна глава и погледна Бриджит злобно.

— Просто предавам каквото ми казаха.

— Само през трупа ми!

Госпожа Хадък посрбна от грога, като се надяваше, че успява да докара вид на истинска дама. Беше ѝ третият и тя вече започваше да се затопля. Бяха я повикали за едно раждане, само че снегът я принуди да потърси убежище в „Синият лъв“ в покрайнините на Чалфонт Сейнт Питър. Иначе едва ли би влязла някога тук, но вътре гореше буен огън, а компанията се оказа изненадващо весела. По гредите проблясваха и подрънкваха конски начелници и медни халби. На тезгяха питиетата се лееха свободно. Като цяло там цареше доста по-голямо оживление. В момента пееха песни и госпожа Хадък, изненадващо и за самата себе си, започна да потупва с крак в такт с мелодията.

— Да видите само какъв сняг — каза съдържателят и се надвеси към нея през огромния излъскан безкрай на месинговия тезгях. — Нищо чудно да се наложи да останете тук няколко дни.

— Дни?!

— Най-добре пийнете още един грог. Види ми се, че тази вечер никъде няма да ходите.

КАТО ЛИСИЦА В ДУПКА

СЕПТЕМВРИ 1923 ГОДИНА

— Значи вече изобщо не ходиш при доктор Келит? — попита Изи, отваряйки емайлираната си табакера, в която бяха стройно подредени няколко „Блек Ръшан“. — Цигара?

Изи се държеше с всички, сякаш са на нейната възраст. Беше едновременно привлекателно и признак за леност.

— На тринайсет съм — отвърна Урсула, с което според нея отговаряше и на двата въпроса.

— В днешно време на тринайсет си направо пораснал. А и животът може да се окаже много кратък — добави Изи и извади дълго цигаре от абанос и слонова кост. Огледа се за сервитьор, който да ѝ даде огънче. — Кратките ти посещения в Лондон ми липсват. Да те водя до Харли стрийт, а после в „Савой“ на чай. Празник и за двете ни.

— Не съм ходила при доктор Келит повече от година — каза Урсула. — Смята се, че съм излекувана.

— Чудесно. За разлика от теб, мен ме смятат за нелечим случай. Ти като възпитана млада дама никога няма да разбереш какво значи да си изкупителна жертва за греховете на всички останали.

— А, не съм съвсем сигурна. Струва ми се, че имам някаква представа.

Беше събота по обед и седяха в „Симпсънс“.

„Две свободни дами“, отбеляза Изи, преди да се нахвърли на големите парчета кърваво говеждо, изрязано от кокала пред очите ѝ. Майката на Мили, госпожа Шоукрос, беше вегетарианка и Урсула си представи ужаса, който би изпитала при вида на това месо. Според Хю госпожа Шоукрос (Робърта) беше „бохемка“, а според госпожа Глоувър — луда.

Изи се наведе към младия сервитьор, който бе притичал да ѝ запали цигарата.

— Благодаря ти, миличък — прошепна тя и го погледна в очите, в резултат на което той поаления като печеното в чинията ѝ. — Le rosbif

— обърна се Изи към Урсула и отпрати сервитъора с вяло помахване. Вечно изпъстряше речта си с френски думи („Като млада прекарах известно време в Париж. А и войната, разбира се...“). — Говориш ли френски?

— Ами учим го в училище. Това обаче не означава, че го говоря.

— Много си сладка.

Изи вдиша дълбоко от цигарето, после сви (смайващо) начервените си устни, сякаш се канеше да свири на тромпет, и издиша дима. Седящите наоколо мъже я зяпаха заплени. Тя намигна на Урсула.

— Обзалагам се, че първите ти френски думи са били *déjà vu*. Горкичката. Може да са те изпусkali на главата като бебе. Мен със сигурност са ме изтървали. Хайде, яж, за теб не знам, но аз умирам от глад. Уж трябва да се ограничавам, но и това си има граници.

Това беше подобрение, предвид, че като посрещна Урсула на перона на „Мерилебън“, Изи беше преbledняла и се оплака, че малко ѝ се „гади“ от омарите и рома („много лоша комбинация“) след луда нощ в един клуб на Джърмин стрийт. Сега обаче, очевидно забравила омарите, тя се хранеше с апетит, макар по навик да твърдеше, че „си следи фигурата“. Освен това беше казала, че е „на червено“, но пилееше пари с размах.

„За какво е този живот, ако не може човек да се позабавлява?“, питаше тя. („Мен ако питаш, тя цял живот само това прави“, бе измърморил Хю.)

Забавлението — и съпътстващите го удоволствия — бяха необходими според Изи, за да ѝ помогнат да преглътне факта, че вече е част от „работническата класа“ и трябва да „трака по цял ден“ на пишеща машина, за да си изкарва хляба. „Божичко, ще помисли човек, че въглища копае“, отбеляза възмутено Силви след един рядък и доста бурен семеен обяд във Фокс Корнър. След като Изи си тръгна, Силви тресна чинията за плодове в масата, вместо да я подаде на Бриджит, и каза: „Единствената ѝ работа е да бълва глупости, което не е спирала да прави, откакто се е научила да говори“. „Семейно наследство“, обади се Хю и измъкна чинията от ръката ѝ.

Изи бе успяла да си намери работа („Един господ знае как“, по думите на Хю) като дописник на някакъв вестник, седмичната ѝ

рубрика се казваше „Приключенията на една съвременна неомъжена жена“ и в нея се разказваше за живота ѝ като „единак“.

— На всички е ясно, че мъжете не достигат — беше заявила тя, отхапвайки от хляба, седнала на масата в трапезарията на Фокс Корнър.

— На теб изглежда не ти е трудно да ги намираш — процеди Хю.

— Горките момчета измряха — продължи Изи. Размаза огромна бучка масло върху хляба, без да прояви ни най-малко уважение към тежкия труд на кравата. — Нищо не може да се направи, трябва да продължим живота си. Съвременната жена трябва да се грижи сама за себе си, без да чака спасение от семейството си. Трябва да се научи да бъде независима — емоционално, финансово и преди всичко духовно.

— Глупости — вметна Хю.

— Мъжете не са единствените — говореше Изи, без да му обърне внимание — които се жертваха по време на Голямата война.

— Само че те са мъртви, а ти не — обади се студено Силви.

— Разбира се — продължи Изи, усетила застаналата до нея със супника госпожа Глоувър — жените от нисшите класи винаги са знаели какво означава да работиш.

Госпожа Глоувър я погледна заплашително и стисна здраво черпака.

— Телешко варено, прекрасно, госпожо Глоувър! Какво му слагате, че е толкова вкусно? Наистина ли? Интересно... Няма съмнение, вървим към безкласово общество — подхвърли Изи към Хю, но забележката ѝ беше удостоена с подигравателно сумтене от госпожа Глоувър, която нямаше да ѝ прости лесно думите ѝ.

— Да не би тази седмица да си болшевик? — попита Хю.

— Вече всички сме болшевики — отвърна нехайно Изи.

— На моята маса! — засмя се Хю.

— Такава е глупачка — каза Силви, когато Изи най-сетне потегли към гарата. — И толкова много грим слага! Сякаш е актриса в театър. Разбира се, в главата си тя е винаги на сцената. Сама си е театър.

— Косата... — отрони жално Хю.

Изи бе подрязала косата си на къса черта преди който и да било друг от познатите им. Хю изрично бе забранил на жените в семейството да си режат косите. Почти веднага след това иначе послушната Памела бе отишла в града с Уини Шоукрос и двете се бяха

върнали окълцани. („Така е просто по-лесно за игра“, бе рационалното обяснение на Памела.) Тя бе запазила тежките си плитки, макар да не бе ясно дали за спомен, или като трофей. „Бунт, а?“, бе попитал Хю. Но предвид, че и двамата не обичаха да спорят, с това разговорът се приключи. Понастоящем плитките пребиваваха на дъното на чекмеджето за бельо на Памела. „Човек никога не знае, може да свършат някаква работа“, каза тя. Никой в семейството не можеше да се сети каква би била тази работа.

Силви не одобряваше Изи не само заради косата и грима ѝ. Тя така и не ѝ бе простила за бебето. Сега щеше да е на тринайсет, колкото Урсула.

— Един малък Фриц или Ханс. Във вените му тече кръвта на моите деца. Естествено, Изи се интересува единствено и само от себе си.

— Едва ли е толкова повърхностна — отвърна Хю. — Сигурно е видяла доста ужасни неща през войната.

Сякаш той не беше.

Силви тръсна глава. Все едно около прекрасната ѝ коса летяха комари. Всъщност тя завиждаше на Изи за войната, дори и за преживения ужас.

— Въпреки това е глупачка — заяви Силви.

— Да, така е — засмя се Хю.

Рубриката на Изи представляваше в по-голямата си част дневник на бурния ѝ живот, изпъстрен с по някой социален коментар. Заглавието миналата седмица бе „Докъде могат да се вдигнат?“ и се отнасяше за „скъсяването на полите на еманципираната жена“, текстът обаче съдържаеше предимно личните съвети на Изи за постигане на необходимите за тази цел добре оформени глезени. „Застанете на пръсти на най-долното стъпало с лице към стълбището и спуснете пети под нивото на ръба.“ Памела цяла седмица се упражнява на стълбището към тавана и заяви, че няма никакво подобрение.

Макар и пряко волята си, Хю се чувстваше длъжен да купува вестника на Изи всеки петък и да го чете във влака към къщи, „колкото да следи какви ги дрънка“ (след което захвърляше долнопробното издание на масата в коридора, откъдето Памела успяваше да го докопа). Хю живееше в ужас, че Изи ще пише за него, и единственото

му успокоение бе, че тя използва псевдонима Делфин Фокс, „най-глупавото име на света“, според Силви.

— Е — каза Хю — Делфин е второто й име, от кръстницата й. А Тод означава лисица, така че все пак има някаква логика. Не че я защитавам.

— Ама това наистина ми е името, пише го в кръщелното ми — обади се недоволно по време на аперитива преди обяда Изи. — Идва от Делфи, нали се сещате, оракула и така нататък. Съвсем намясто е според мен.

(„Какво, сега и оракул ли се изкара? — подхвърли Силви. — Ако тя е оракул, аз съм главната жрица на Тутанкамон.“)

Изи в кожата на Делфин вече на няколко пъти бе споменавала „моите двама племенници“ („Страхотни разбойници и двамата!“), но без имена. „Поне засега“, както мрачно бе отбелязал Хю. Беше споделила и няколко „забавни случки“ за тези очевидно измислени племенници. Морис беше на осемнайсет („лудите глави“ на Изи бяха на девет и единайсет), все още в интерната, и през последните десет години едва ли бе прекарал повече от десет минути с нея. Що се отнася до Теди, той като цяло избягваше ситуации, които можеха да бъдат разказани като „забавни случки“.

— Кои са тези момчета? — попита Силви озадачено, докато оглеждаше своеобразната представа на госпожа Глоувър за морски език „Вероник“. Сгънатият вестник лежеше на масата до нея, тя почука с пръст по рубриката на Изи, сякаш се боеше да не се зарази. — Морис и Теди ли са първообразите?

— А Джими? — попита Теди. — Защо не пишеш за него?

Джими, нагизден в небесносин плетен пуловер, се тъпчеше с картофено пюре и не изглеждаше особено притеснен от факта, че литературата го е пропуснала. Той бе дете на мира — войната, която трябваше да сложи край на всички войни, се бе водила заради него. За пореден път Силви твърдеше, че е изненадана от най-новото попълнение в семейството. („С четири комплектът ми се струваше пълен.“) Някога Силви не знаеше откъде се появяват децата, а сега като че ли не бе сигурна как да ги спре. „Джими ни хрумна ей така“, бе казала тя. „А, тогава аз изобщо не бях в състояние да мисля“, отвърна Хю и двамата се засмяха. „Стига, Хю“, скара му се Силви.

Появата на Джими накара Урсула да се чувства още по-далече от центъра на семейството, като предмет в края на претъпкана маса. Беше чула Силви да я нарича „кукувица“. „Урсула е малко като несръчна кукувица.“ Как беше възможно да си кукувица в собственото си гнездо? „Ти нали си ми истинската майка?“, попита тя и Силви се засмя: „Без никакво съмнение, миличка“. А на доктор Келит каза:

— Тя е странната птица в нашето семейство.

— Е, винаги има по един такъв — отвърна той.

— Недей да пишеш за децата ми, Изобел — каза ядосано Силви.

— Силви, за бога, та те са измислени!

— Не пиши дори и за измислените ми деца.

Силви вдигна покривката и погледна към пода.

— Какво правиш? — тросна се тя на Памела, която седеше срещу нея.

— Чертая кръгове с крака — отвърна Памела, без да се впечатлява от раздразнителността ѝ.

Напоследък Памела бе доста дръзка, но също и много разумна, като тази комбинация изкарваше Силви от нерви. („Толкова приличаш на баща си“, бе казала на Памела тя тази сутрин при поредното спречкване. „Това лошо ли е?“, попита Памела.) Памела забърса полепналото по розовите бузки на Джими картофено пюре и добави:

— По часовниковата стрелка, а после обратно. Според леля Изи така ще имам тънки глезени.

— Никой разумен човек не би приел съветите на Изи.

— Моля? — обади се Изи.

— Освен това ти си твърде малка за тънки глезени.

— Е, вече съм почти на толкова, на колкото си била ти, когато си се омъжила за татко.

— О, чудесно! — възкликна Хю с облекчение при вида на госпожа Глоувър, която чакаше на прага, за да внесе тържествено своя Riz impératrice. — Днес духът на Ескофие^[1] ви следва, госпожо Глоувър.

Госпожа Глоувър не се сдържа и погледна през рамо.

— О, прекрасно — каза Изи. — Оризов пудинг. Тук човек винаги може да намери храна като за деца. Знаеш ли, че като деца ние

живеехме отделно на горния етаж на къщата?

— В Хампстед? В къщата на баба?

— Аха. Аз бях най-малката. Като Джими. — Изи посърна малко, сякаш я налегна отдавна забравена тъга. Щраусовото перо на шапката ѝ клюмна състрадателно. При вида на сребърната сосиера с яйчен крем обаче тя бързо се съвзе. — Значи вече не те спохожда онова странно чувство? За *déjà vu*?

— Мен ли? — попита Урсула. — Не. Понякога. Може би не толкова често. Това беше преди. Вече го няма. В общи линии.

Наистина ли беше така? Никога не бе напълно сигурна. Спомените я заливаха като водопад от ехо от различни посоки. Ехото може ли да пада като водопад? Едва ли. Беше се опитала (като цяло без успех) да се научи да използва по-точен език с помощта на доктор Келит. Липсваше ѝ онзи приятен час (тет-а-тет, както го наричаше той, пак френски) в четвъртък следобед. Беше на десет години при първото си посещение и се радваше на бягството от Фокс Корнър, при това в компанията на човек, който посвещаваше вниманието си само и единствено на нея. Силви или по-често Бриджит качваха Урсула на влака, а на другия край я чакаше Изи, макар Силви и Хю да имаха съмнения доколко на Изи може да се разчита. („Забелязала съм, че личната изгода — бе казала на Хю Изи — като цяло надделява над етиката. Лично аз, ако имах десетгодишно дете, не бих го оставила да пътува само с влака.“ „Ти имаш десетгодишно дете“, отбеляза Хю. Малкият Фриц. „Не може ли да се опитаме да го намерим?“, попита Силви. „Все едно да търсим игла в копа сено — отвърна Хю. — Фрицовец не ядат чет.“

— Та искам да кажа, че ми липсват срещите ни — продължи Изи — и затова те поканих да дойдеш. Честно казано, се изненадах, че Силви се съгласи. Между нас винаги е имало известна, как да кажа, *froideur*, студенина. Майка ти ме смята за луда, лоша и опасна. Както и да е, реших, че трябва да те отлъча от стадото. Напомняш ми на самата мен. — (Урсула се запита дали това е нещо хубаво.) — Може да бъдем специални приятелки, какво ще кажеш? Памела е малко безинтересна. Само тенис и колоездене, нищо чудно, че има такива здрави глезени. *Très sportif*, без съмнение, но все пак. И естествени науки! Какво

вижда в тях? А момчетата са... ами, те са си момчета, докато ти си интересна, Урсула. С всички тези странни работи в главата ти, виденията от бъдещето. Като една малка ясновидка. Може да ти намерим една каравана, да купим една кристална топка, карти „Таро“. „Удавеният Моряк финикиец“^[2] и тъй нататък. Виждаш ли нещо в моето бъдеще?

— Не.

— Прераждане — беше й казал доктор Келит. — Чувала ли си за това?

Урсула, която бе само на десет, поклати глава. За много малко неща беше чувала. Доктор Келит имаше хубав кабинет на Харли стрийт. В стаята, в която я приемаше, стените бяха до половина с дъбова ламперия, на пода имаше дебел килим на червени и сини фигури и големи кожени кресла от двете страни на добре поддържания огън в камината. Самият доктор Келит беше с костюм от туид, за джобчето на жилетката му беше закачена верижката на голям златен часовник. Миришеше на карамфил и тютюн за лула и в очите му играеха пламъчета, сякаш се канеше да пече мъфини или да й прочете хубава приказка, но вместо това се засмя и каза:

— Така значи, опитала си се да убиеш прислужницата, а?

(Аха, ясно защо съм тук, помисли си Урсула.)

Предложи й чай, който свари в нещо, наречено самовар, в ъгъла на стаята.

— Макар да не идвам от Русия, от Мейдстоун съм, преди революцията живях малко в Санкт Петербург.

Също като Изи, той се държеше с нея като с възрастна или поне се преструваше, но това беше единствената им прилика. Чаят бе черен и горчив и можеше да се пие единствено с няколко бучки захар и поне три бисквити „Мери“ от кутията на масичката между тях. Учил беше във Виена („къде другаде?“), но, както сам се изрази, вървеше по свой път. Не бил последовател на никого, макар да бил израснал „в нозете на всички учители“.

— Човек трябва да се вре напред. Да си пробива път сред хаоса от мисли. Да обединява разединената същност. — Урсула нямаше

представа за какво говори. — Да се върнем на прислужницата. Бутнала си я по стълбите, така ли?

Доста пряк въпрос за човек, който миг по-рано говореше за „въввиране“ напред и пробиване на път.

— Беше случайно.

Урсула не мислеше за Бриджит като за прислужницата, а просто като за Бриджит. Освен това беше много отдавна.

— Майка ти се тревожи за теб.

„Искам само да си щастлива, миличка“, беше казала Силви, след като уговори часа при доктор Келит. „Аз не съм ли щастлива?“, зачуди се Урсула. „На теб как ти се струва?“ Урсула не знаеше. Не беше сигурна, че има мерило, с което да измерва щастието и нещастieto. Имаше неясни спомени за извисяване, за падане в тъмнина, но те принадлежаха към онзи свят на сенките и сънищата, който неизменно присъстваше, но бе почти невъзможно да бъде описан.

— Сякаш има друг свят, така ли? — попита доктор Келит.

— Да. Но той е и този свят.

(„Знам, че говори странни неща, но психиатър? — бе сбърчил чело Хю. — Тя е още малка. Не е увредена.“ Силви отвърна: „Разбира се, че не е. Просто има нужда от малка поправка“.)

— И хоп, поправена си! Страхотно — каза Изи. — Малко странен си падаше онзи психар, а? Какво ще кажеш да дегустираме сирената — стилтънът е толкова зрял, че изглежда сякаш ще му пораснат крака и ще тръгне — или предпочиташ да вдигаме гълъбите?

— Аз се нахраних — отвърна Урсула.

— И аз. Значи, тръгваме. Аз ли да платя?

— Аз нямам пари. На тринайсет съм — напомни й Урсула.

Излязоха от ресторанта и за изумление на Урсула Изи пое по Странд и след няколко крачки се качи на шофьорското място на лъскав кабриолет, паркиран безгрижно пред „Коул Хоул“.

— Имаш кола?! — възкликна Урсула.

— Хубава е, нали? Не съм я купила, но е моят. Скачай. Сънбийм, спортен модел. Не може да се сравнява с карането на линейка. Времето е идеално за разходка. Какво ще кажеш да минем по заобиколния път покрай реката?

— Да, моля.

— Ах, ето я Темза — каза Изи, когато видяха реката. — За съжаление, нимфите отдавна са си тръгнали оттук.

Беше слънчев следобед в края на септември, свеж като ябълка.

— Лондон е прекрасен, нали? — попита Изи.

Тя караше сякаш е на пистата в Брукландс. Беше едновременно плашещо и вълнуващо. Урсула се надяваше, че след като Изи е успяла да оцелее през войната, все ще стигнат живи и здрави до дома ѝ.

Наближиха Уестминстър Бридж и се наложи да намалят заради тълпите, спрени от като цяло кротка демонстрация на безработни. „Аз се бих на континента“ — пишеше на един вдигнат високо плакат. Друг гласеше: „Гладен съм и търся работа“.

— Толкова са кротки — каза презрително Изи. — В тази страна няма да дочакаме революция. Една ни стига. Веднъж отсякохме главата на краля и ни обзеха такива угризения, че оттогава не сме спрели да се опитваме да изкупим вината си.

Опърпан мъж се приближи към колата и извика нещо, не чува ясно думите, но смисълът беше ясен.

— Да ядат пасти тогава — прошепна Изи. — Нали знаеш, че изобщо не го е казвала Мария-Антоанета? Историята доста несправедливо я е очернила. Не вярвай на всичко, което се говори за някого. Повечето почти сигурно е лъжа или най-малкото полуистина.

Трудно бе да се каже дали е роялистка или републиканка. „Най-добре е да не си от никои“, казваше тя.

Биг Бен отброи тежко три часа, техният сънбийм продължаваше да си проправя път през тълпата.

— Si lunga tratta di gente, ch'io non averi mai creduto che morte tanta n'avesse disfatta.^[3] Чела ли си Данте? Трябва да го прочетеш. Много е добър.

Откъде знаеше толкова много?

— О — отвърна Изи надуту. — От частния пансион. Освен това след войната прекарах известно време в Италия. Намерих си любовник, разбира се. Обеднял граф, това си е задължително там. Шокирана ли си?

— Не.

Шокирана беше. Нищо чудно, че между майка ѝ и Изи цареше froideur.

— Прераждането е в основата на будистката философия — бе казал доктор Келит, захапал лулата от морска пяна. Всички разговори с него бяха дирижирани от този предмет: дали с жест, посочване с мундщука или с огнището във формата на увенчана с чалма глава (сама по себе си поразителна), или с неизбежния ритуал на изпразване, пълнене, натъпкване, запалване и така нататък. — Чувала ли си за будизма?

Не беше.

— На колко години си?

— На десет.

— Все още си отскоро тук. Навярно си спомняш предишния живот. Разбира се, учениците на Буда не вярват, че човек се връща като същия човек при същите обстоятелства, както на теб ти се струва. Преминаваш нататък, нагоре или надолу, понякога и настрани. Целта е нирвана. Тоест да не бъдеш.

На десетгодишната Урсула ѝ се струваше, че целта би следвало да е да бъдеш.

— Повечето древни религии — продължи той — се придържат към идеята за кръг, например змия, захапала опашката си.

— Аз съм взела първо причастие — опита се да помогне тя. — Към англиканската църква.

Силви се бе спряла на доктор Келит по препоръка на госпожа Шоукрос, предадена от майор Шоукрос, техния съсед. Келит бил помогнал много, по думите на майора, на мъже, които „се нуждаели от помощ“ след завръщането си от войната (имаше подозрения, че и самият той е бил сред тях). Урсула понякога се засичаше с някои от другите пациенти. Веднъж завари в чакалнята посърнал младеж, който гледаше в килима и си говореше тихо, а друг път на излизане видя мъж, който потропваше неспокойно в ритъм, който само той чуваше. Жената в приемната на доктор Келит, госпожа Дъкуорт, която бе загубила съпруга си във войната, в която и тя бе участвала като медицинска сестра, се държеше много мило с Урсула, предлагаше ѝ бонбони, питаше я как са родителите ѝ. Един ден в чакалнята нахлу някакъв мъж, макар че звънецът на входната врата не бе звънял. Изглеждаше стреснат, обезумял, стоеше абсолютно неподвижно в

средата на стаята и гледаше Урсула, сякаш за пръв път вижда дете. Малко след това госпожа Дъкуорт го заведе при един стол, седна до него и го прегърна.

— Спокойно, Били, какво е станало? — заговори му тя майчински, а той сведе глава на гърдите ѝ и заплака.

Когато се случеше Теди да заплаче като малък, Урсула цялата настръхваше. Сякаш в нея зейваше огромна празнина, дълбока и страшна, изпълнена с мъка. Искаше ѝ се единствено да се погрижи за него. Мъжът в чакалнята на доктор Келит ѝ подежда по същия начин. („Така е майчинството всеки ден“, каза ѝ Силви.)

В този момент доктор Келит излезе от стаята си.

— Ела, Урсула, за Били ще се погрижа по-късно.

В края на часа ѝ обаче Били вече го нямаше.

— Горкият човечец — рече тъжно госпожа Дъкуорт.

Войната, каза на Урсула доктор Келит, бе накарала много хора да потърсят смисъл другаде.

— Теософия, розенкройцери, антропософия, спиритуализъм. Всеки се опитва да открие смисъла на преживяната загуба. — Самият доктор Келит бе пожертвал сина си Гай, загинал при Арас. — Човек трябва да приема идеята за жертвата, Урсула. Може така да е било отредено. — Показа ѝ снимка, не в униформа, беше правена навън, на момче с екип за крикет, вдигнало гордо стик. — Можеше сега да играе в националния отбор — отбеляза с тъга. — Ще ми се да вярвам, че той, а и всички останали играят крикет в рая. И винаги е прекрасен юлски следобед, малко преди следобедния чай.

Някак жалко бе, че толкова много млади мъже никога вече няма да пият чай. Боцман бе в рая заедно със Сам Уелингтън, стария ботуш, и Кларънс Додс, който се бе споминал скоропостижно от испански грип в деня след примирието. Урсула обаче не си ги представяше да играят крикет.

— Аз, разбира се, не вярвам в Бог — продължи доктор Келит. — Но в рая вярвам. Човек трябва да вярва — добави той мрачно.

Урсула се зачуди как това би могло да ѝ помогне да се оправи.

— От по-научна гледна точка — рече той — вероятно в онази част от мозъка ти, която отговаря за спомените, има малък дефект, неврологичен проблем, който те кара да си мислиш, че преживяванията ти се повтарят. Сякаш нещо е зациклило.

Не че наистина умираше и се прераждаше, просто така ѝ се струвало. Урсула не виждаше разлика. Наистина ли беше зациклила? И ако да, то как?

— Но все пак не бива заради това да избиваш прислугата, нали?

— Това беше отдавна. И оттогава не е имало друг такъв случай.

— Потисната е — бе споделила Силви при първата среща с доктор Келит — единственото ѝ посещение в кабинета на Харлистрийт с Урсула, макар че очевидно беше говорила предварително с него в нейно отсъствие. Урсула изгаряше от любопитство какво си бяха казали за нея. — И е доста посърнала през повечето време. Разбирам възрастен да се чувства така...

— Наистина ли? — приведе се напред доктор Келит, размахвайки оживено лулата. — Разбирате ли?

— Проблемът не е в мен — отвърна Силви с най-добронамерената си усмивка.

Значи аз съм проблем, така ли, помисли си Урсула. Освен това не се опитваше да убие Бриджит, а да я спаси. Или ако не да я спаси, то да я жертва в името на нещо. Нали самият доктор Келит бе казал, че може така да е било отредено.

— На твоето място бих се придържал към традиционните морални норми — каза той. — Съдбата не е в твоите ръце. Това би бил твърде тежък товар за едно малко момиче. — Надигна се и хвърли лопата въглища в камината. — Някои будистки философи, наричани дзенбудисти, твърдят, че понякога се случват лоши неща, за да не допуснат още по-лоши. Има обаче ситуации, в които е невъзможно човек да си представи нещо по-лошо.

Урсула предположи, че има предвид загиналия в Арас Гай, лишен завинаги от чая си и сандвичите с краставица.

— Опитай. — Изи пръсна леко към нея. — „Шанел №5“. Много е модерен. Самата тя е много модерна. „С изкусните ѝ непонятни аромати...“^[4].

Засмя се, сякаш бе казала нещо много смешно, след което изпръска още един невидим облак в банята. Беше доста различен от парфюмите с мирис на цветя, които използваше Силви.

Най-накрая бяха пристигнали в апартамента на Изи на Базил стрийт (доста западнало *endroit*^[5], но пък удобно за „Харъдс“). Банята бе в розов и черен мрамор („Сама го измислих, много е хубаво, нали?“) и изцяло в остри линии и твърди ръбове. На Урсула дори не ѝ се мислеше какво би станало, ако се подхлъзне и падне.

Апартаментът изглеждаше нов и лъскав. Беше напълно различен от Фокс Корнър, където бавното тиктакане на големия часовник в коридора отброяваше времето, а патината на годините лъщеше върху паркета. Фигурките от майсенски порцелан с липсващи пръсти и очукани нозе и стафордширските кучета с отчупени уши нямаха нищо общо с бакелитовите подпорки за книги и ониксовите пепелници в стаите на Изи. На Базил стрийт всичко изглеждаше толкова ново, сякаш беше току-що докарано от магазина. Дори книгите бяха нови, романи и томове с есета и поезия от автори, за които Урсула не беше чувала. „Човек трябва да е в крак с времето“, обясни Изи.

Урсула се огледа в огледалото в банята. Изи стоеше зад нея като Мефистофел зад своя Фауст.

— Божичко, от теб май ще излезе голяма красавица — отбеляза Изи и се захвана с косата ѝ. — Трябва да я отрежеш, ела при моя коафьор. Много е добър. На път си да заприличаш на доячка, а можеш да изглеждаш толкова дяволита.

Изи затанцува из спалнята, като си тананикаше „Де да можех да танцувам шими^[6] като сестра ми Кейт“.

— Ти можеш ли да танцуваш шими? Хайде, много е лесно.

Само че не беше и двете се строполиха със смях върху сатенения юрган на леглото.

— Хей, човек трябва да се забавлява! — извика Изи с ужасяваща имитация на кокни акцент.

Спалнята бе ужасно разхвърляна, навсякъде имаше дрехи, фусты, нощници от крепдешин, копринени чорапи, обувки, лек слой пудра „Коти“ покриваше всичко.

— Ако искаш, може да ги пробваш — предложи Изи небрежно — макар че в сравнение с мен си доста дребна. *Jolie et petite*.

Урсула отказа, боеше се да не бъде омагьосана. Такива дрехи можеха да те превърнат в друг човек.

— Какво да правим? — попита Изи отегчено. — Да поиграем на карти? Вист?

Изведнъж тя се втурна към голям лъскав хромиран шкаф, които изглеждаше сякаш взет от мостика на презокеански лайнер, но се оказа бар.

— Нещо за пиене? — погледна я колебливо тя. — Не, не ми кавай, ти си само на тринайсет. — Въздъхна, запали цигара и погледна часовника. — Вече е късно за матине, а още е рано за вечерно представление. В Йоркския дават „Лондон ни зове“, казват, че е много забавно. Може да отидем, а после да се прибереш у дома с по-късен влак.

Урсула плъзна пръсти по пишещата машина „Роял“ върху бюрото под прозореца.

— Това ми е занаятът. Може пък да те включа в тазседмичната колона.

— Наистина ли? Какво ще напишеш?

— Не знам, все ще измисля нещо. Нали това е работата на писателите. — Изи извади една плоча от шкафа с грамофона. — Чуй това. Сигурна съм, че подобно нещо не си чувала.

Наистина не беше. Започваше с пиано, но не като Шопен или Лист, които Силви свиреше толкова приятно (а Памела толкова дървено).

— Нарича се хонки-тонк — обясни Изи. Запя жена, думите бяха груби, американски. Звучеше сякаш цял живот е прекарала в затвор. — Айда Кокс. Негърка е. Невероятна е, нали?

Наистина беше невероятна.

— Пее за това колко е ужасно да бъдеш жена — продължи Изи, запали нова цигара и дръпна силно. — Най-добре просто да намериш някой богаташ и да се омъжиш. „Добрият доход е най-сигурната рецепта за щастие.“ Знаеш ли кой го е казал? Не? А трябва. — Изведнъж стана раздразнителна като недоопитомено животно. Телефонът иззвъня. — Спасителният звън! — извика тя и се впусна в развълнуван разговор с невидимия, безгласен човек отсреща. Приключи с думите: — Би било прекрасно, миличък, ще се видим след половин час. — После се обърна към Урсула и каза: — Бих ти предложила да те закарам, но отивам в „Кларидж“, а то е на сто километра от Мерилебън, пък след това имам парти на Лаундс Скуеър,

така че няма как да те изпратя до гарата. До Мерилебън се стига с метрото, нали? Ще се справиш ли сама? Хващаш линия „Пикадили“ до „Пикадили Съркъс“, а после се прекачваш на „Бейкърлу“ до Мерилебън. Хайде, ще излезем заедно.

Щом изскочиха на улицата Изи си пое дълбоко дъх, сякаш я бяха освободили от нежелано пленничество.

— Ах, здрач, виолетовият час^[7]. Прекрасно е, нали? — Целуна Урсула по бузата. — Безкрайно се радвам, че се видяхме, трябва да повторим. Ще се справиш ли? Направо по Слоун стрийт, после завиваш наляво и готово, ето ти я спирката „Найтсбридж“. Е, хайде, тичай.

— *Amor fati* — рече доктор Келит. — Знаеш ли какво означава?

Звучеше като нещо с „факти“. Урсула бе озадачена, той никога не говореше за статистика и факти. Ницше („един философ“), обясни доктор Келит, бил привлечен от тази идея.

— Просто приемане на онова, което ни се случва, независимо дали е лошо или добро. *Werde, der du bist*, както би казал самият той — продължи той, докато изтръскваше пепелта от лулата в огнището, откъдето вероятно някой друг щеше да я помете. — Знаеш ли какво означава това?

Урсула се зачуди колко ли десетгодишни момичета е виждал доктор Келит през живота си.

— Означава да бъдеш такъв, какъвто си — обясни той и се зае отново да натъпче лулата. (Да бъдеш, вместо да не бъдеш, предположи Урсула.) Ницше го е заел от Пиндар. *ὑένοί οἷοζ ἑσοῖ μαθών*. Говориш ли гръцки?

Това вече бе прекалено.

— Означава да станеш това, което си, след като си разбрал какво е то.

Вместо Пиндар Урсула чу „Пинар“, където се бе преместила старата бавачка на Хю. Сега тя живееше заедно със сестра си над един магазин в стара сграда на главната улица. Един неделен следобед Хю беше закарал Урсула и Теди в лъскавото си бентли. Нани Милс беше доста страшна (макар че за Хю очевидно не беше така), внимателно огледа Урсула и дори надникна в ушите на Теди, за да види дали са

хубаво измити. Сестра ѝ беше по-мила, даде им по чаша сок от бъз и содена питка, намазана със сладко от боровинки. „Как е Изобел?“, бе попитала Нани Милс, устните ѝ бяха свити като сушена слива. „Изи си е Изи“, отвърна Хю, което, казано много бързо, както направи Теди по-късно, звучеше като жужене на малък рояк оси. Очевидно Изи беше станала себе си много отдавна.

Не изглеждаше много вероятно Ницше да е взел каквото и да е от Пинар, най-малкото философията си.

— Добре ли прекарахте с Изи? — попита я на гарата Хю.

Имаше нещо успокояващо във фигурата на Хю със сивата си филцова шапка и дългото тъмносиньо вълнено палто. Огледа я внимателно за видими промени. Урсула сметна за най-добре да не споменава, че е пътувала сама с метрото. Беше ужасяващо преживяване, като безлунна нощ в гората, но тя бе оцеляла като истинска героиня. Сви рамене и измърмори:

— Ходихме на обяд в „Симпсънс“.

— Хм — каза Хю, сякаш се опитваше да отгатне какво ли се крие зад думите ѝ.

— Слушахме една негърка.

— В „Симпсънс“?

— На грамофона на Изи.

— Хм.

Той отвори вратата на колата и тя се настани на прекрасната кожена седалка на бентлито, която действаше почти толкова успокояващо, колкото самият Хю. Силви смяташе колата за „ненужно разточителство“. Наистина беше безумно скъпа. Войната бе направила Силви свидлива, тя събираше остатъците от сапуна и ги използваше за пране, чаршафите се обръщаха напърно, шапките се поправяха. „Ако зависи от нея, ще живеем само на яйца и пилешко“, смееше се Хю. За сметка на това пък той самият бе станал доста по-широкопръст, „може би не особено добра черта за един банкир“, както бе отбелязала Силви. „Carpe diem“^[8], бе казал Хю, а тя отвърна: „Никога не те е бивало с ловенето“.

— Изи си има кола — съобщи Урсула.

— Наистина ли? Сигурен съм, че не е разкошна като този звяр.
— Хю потупа калника на бентлито с обич. Потеглиха и той прошепна:
— Не може да й се има много доверие.
— На кого?
На мама? На колата?
— На Изи.
— Да, сигурно имаш право — съгласи се Урсула.
— Как ти се стори?
— Ами, какво да ти кажа. Непоправима. Изи си е Изи.

У дома завариха Теди и Джими да играят кротко на домино на масата във всекидневната, а Памела беше отишла при Гърти Шоукрос. Уини беше малко по-голяма, а Гърти малко по-малка, така че Памела делеше времето си поравно между двете, но рядко бе с двете едновременно. Урсула, неразделна приятелка с Мили, намираше това решение за много странно. Теди обичаше всичките момичета на семейство Шоукрос, но сърцето му принадлежеше на Нанси.

От Силви нямаше и следа.

— Не знам къде е — отговори равнодушно Бриджит на въпроса на Хю.

Госпожа Глоувър бе оставила доста постно задушено овнешко върху печката. Тя вече не живееше с тях във Фокс Корнър. Пренесла се бе под наем в малка къща в селото, за да може да се грижи за Джордж. Той почти не излизаше оттам. Бриджит го наричаше „горкия човечец“ и навярно бе права. Ако времето бе хубаво (а и да не беше чак толкова хубаво), той седеше на голям грозен стол до входната врата и гледаше как светът минава покрай него. Красивата му глава („А беше лъвска“, отбеляза тъжно Силви) сега висеше отпусната върху гърдите, а от устата му се процеждаше дълга лига. „Горкият — бе казал Хю. — По-добре да го бяха убили.“

Понякога отиваха със Силви — или не толкова ентусиазираната Бриджит — да го посетят. Странно бе да ходят при него, докато майка му се намираше в техния дом, за да се грижи за тях. Силви оправяше одеялото върху краката му, носеше му чаша бира, после му бършеше устата както на Джими.

В околията имаше и други ветерани от войната, личаха си по накуцването или липсващите крайници. Колко много ръце и крака бяха останали по полетата на Фландрия, Урсула си представяше как пускат корени в калта и млади филизи щръкват към небето, от които след време отново се раждат цели мъже. Армия от мъже, жадуваща за отмъщение. „Урсула пак има нездрави мисли“, беше казала Силви на Хю. Урсула беше станала специалист в подслушването, това беше единственият начин човек да разбере какво наистина мислят хората. Не чу отговора на Хю, понеже Бриджит нахлу в стаята, защото Хети — едно от отрочетата на Куини, наследило характера на майка си, бе отмъкнало варената съомга, с която трябваше да обядват.

Имаше и такива, подобно на мъжете в чакалнята на доктор Келит, чиито рани не бяха видими. Един ветеран в селото, Чарлс Чорли, който бе служил в Кралския полк на Източен Кент и се бе върнал от войната без драскотина, през пролетта на 1921 година бе намушкал с нож съпругата и трите си деца в леглата, след което се бе застрелял в главата с маузер, взет като трофей от немския войник, когото бил убил в Бапом. („Ужасно беше — бе споделил доктор Фелоус. — Изобщо не мислят за хората, които трябва да почистват след тях.“)

Разбира се, Бриджит носеше „своя си кръст“ след загубата на Кларънс. Подобно на Изи и тя се бе примирила, че ще остане стара мома, макар и да не парадираше с това. Всички бяха отишли на погребението на Кларънс, дори Хю. Госпожа Додс бе сдържана както винаги и бе подскочила, когато Силви посегна към ръката ѝ в знак на съчувствие, но след като се отдалечиха от зейналия гроб (далеч не красота, никак), госпожа Додс бе казала на Урсула: „Част от него умря още във войната. Това бе просто остатъкът“. След това бе докоснала с пръст ъгълчето на окото си, за да попие събралата се там влага, която едва ли би могла да се нарече сълза. Урсула не знаеше защо точно тя бе избрана да чуе тази мисъл, вероятно защото се намираше най-близо. Госпожа Додс едва ли очакваше отговор, нито пък го получи.

„Каква ирония само — бе отбелязала Силви. — Да оцелее във войната и да умре от болест.“ („Не знам какво щях да правя, ако някой от вас беше прихванал инфлуенца“, често казваше тя.)

Урсула и Памела дълго обсъждаха дали Кларънс е бил погребан с маската на лицето, или не. (И ако са я свалили, къде ли се намира в

момента?) Не им се струваше подходящо да питат Бриджит. Тя бе заявила, че госпожа Додс най-накрая го е получила само за себе си и няма опасност друга жена да ѝ го отнеме. („Малко крайно, не мислиш ли?“, бе прошепнал Хю.) Снимката на Кларънс, копие на онази, направена за майка му, преди Бриджит да го познава, преди той да поеме към съдбата си, сега правеше компания на тази на Сам Уелингтън в бараката.

— Безкрайните редици на мъртвите — заяви Силви гневно. — Всички искат да ги забравят.

— Аз поне със сигурност — отвърна Хю.

Силви се върна навреме за ябълковата шарлота на госпожа Глоувър. От собствените им ябълки, малката овощна градина, която Силви бе засадила в края на войната, бе започнала да дава плод. Хю попита къде е ходила, а тя смотолеви нещо неясно за Джерардс Крос. Седна на масата и каза:

— Не съм много гладна.

— Изи... — Хю улови погледа ѝ и кимна по посока на Урсула. Изумително стенографско общуване.

Урсула очакваше подробен разпит, но Силви каза само:

— Боже, съвсем забравих, че беше в Лондон. Радвам се, че поне си се върнала жива и здрава.

— Непокътната и неопетнена — засмя се Урсула. — Между другото, знаеш ли кой е казал „Добрият доход е най-сигурната рецепта за щастие“?

Знанията на Силви, подобно на тези на Изи, бяха несистематизирани, но обширни, което според нея било „доказателство, че са получени от романи, а не чрез истинско образование“.

— Остин — отвърна без колебание Силви. — „Менсфийлд парк“. Слага тези думи в устата на Мери Крофърд, която презира, разбира се, но подозирам, че всъщност добрата леля Джейн е била на същото мнение. Защо?

— А, просто питам — сви рамене Урсула.

— „Преди да дойда в Менсфийлд и през ум не ми е минавало, че в домовете на свещениците може да има жив плет.“ Чудесно звучи,

нали? Все едно „плет“ се отнася за някакъв човек.

— Ние също имаме жив плет — обади се Хю, но Силви не му обърна внимание.

— Трябва да я прочетеш, достатъчно си голяма — продължи да говори на Урсула тя. Изглеждаше доста развеселена, което някак си не отговаряше на овнешкото, което все още стоеше на масата в мазна кафява тава, а на повърхността вече се образуваха малки бели петна лой. После, променлива като времето, изведнъж възкликна: — Ама наистина! Стандартът навсякъде пада, дори в собствения ми дом!

Хю повдигна вежда и преди Силви да успее да извика Бриджит, взе тавата и я занесе в кухнята. Малката им прислужница Марджъри, която вече не беше и толкова малка, неотдавна бе напуснала и сега Бриджит и госпожа Глоувър споделяха товара на грижите за тях. („В крайна сметка не сме чак толкова тежък товар — бе казала Силви, когато Бриджит спомена, че заплатата ѝ не се е променяла от края на войната. — Трябва да ни е благодарна.“)

Когато си легнаха вечерта — Урсула и Памела все още спяха заедно в тясната стая на тавана („като затворнички в килия“, както казваше Теди) — Памела попита:

— Защо не покани и мен или дори само мен?

Предвид, че това бе Памела, въпросът бе искрен, а не злобен.

— Намира ме за интересна.

Памела се засмя.

— Тя и телешкото варено на госпожа Глоувър намира за интересно.

— Знам. Не се чувствам поласкана.

— Просто ти си хубава и умна, а аз съм само умна.

— Не е вярно — защити я разгорещено Урсула.

— Аз не се сърдя.

— Каза, че идната седмица ще пише за мен във вестника, но едва ли ще го направи.

В разказа си пред Памела за приключенията в Лондон Урсула бе пропуснала сцената, на която само тя бе станала свидетел, тъй като

точно в този момент Изи бе съсредоточила цялото си внимание в сложното обръщане на колата пред „Коул Хоул“. Жена с палто от норки бе излязла от „Савой“, хванала елегантен мъж под ръка. Тя се смееше безгрижно на нещо, което той бе казал, но после го пусна и зарови в чантата си, за да пусне няколко монети в купата на седналия на тротоара ветеран от войната. Мъжът бе без крака и седеше на нещо като саморъчно скована количка. Урсула бе видяла и друг мъж без крака на подобна количка пред спирката на Мерилебън. Всъщност по лондонските улици беше пълно с хора с липсващи крайници.

Един портиер изскочи от „Савой“ и се приближи застрашително към мъжа без крака, който бързо се отдалечи, като се оттласкваше с ръце от тротоара. Жената, която му бе дала пари, заспори с портиера — Урсула виждаше ясно красивото ѝ, ядосано лице — но в този момент елегантният мъж я хвана нежно за лакътя и я поведе нататък. Забележителното нещо в тази сцена бе не съдържанието, а участниците. Урсула никога не бе виждала елегантния мъж, но ядосаната жена беше — без никакво съмнение — Силви. Урсула не би могла да сбърка палтото от норки, което Хю бе подарил на съпругата си за десетгодишнината от сватбата. А „Савой“ беше доста далеч от Джерардс Крос.

— Е — каза Изи, когато колата най-сетне гледаше в правилната посока — доста трудна маневра си беше!

Разбира се, следващата седмица Урсула не фигурираше в рубриката на Изи, дори и под формата на измислица. Вместо това Изи бе писала за свободата, която една „малка кола“ дава на неомъжената жена. „Далеч по-приятно е да шофираш, отколкото да пътуваш в претъпкан автобус или пък непознат да те следва по тъмна уличка. Зад волана на сънбийм на човек не му се налага непрекъснато да хвърля погледи през рамо.“

— Много зловещо — каза Памела. — Мислиш ли, че ѝ се е случвало? Да я следва непознат по улицата?

— Сигурно неведнъж.

Урсула не получи втора покана да бъде „специална приятелка“ на Изи, всъщност нямаше никакви вести от нея, докато тя не се появи на прага на Бъдни вечер (поканена, но не и очаквана) и не обяви, че е

„забъркала една каша“, поради което веднага бе отведена в кабинета на Хю и излезе оттам час по-късно, мъчейки се да си придаде разкаян вид. Не носеше подаръци и на масата палеше цигара от цигара, като ровеше разсеяно в чинията си.

— Годишен доход двайсет фунта — каза Хю, когато Бриджит донесе сладкиша с бренди — и годишен разход от двайсет фунта и шест пенса, резултат — нещастие.^[9]

— О, стига вече — извика Изи и скочи от масата, преди Теди да успее да запали сладкиша.

— Дикенс — каза на Урсула Силви.

— J'étais un peu derange — каза Изи виновно на другата сутрин вместо обяснение. — Доста глупаво от моя страна. Забърках една малка каша.

През новата година сънбиймът изчезна, а апартаментът на Базил стрийт бе заменен с не толкова лъскав в Суис Котидж (още по-западнало endroit), но въпреки това Изи си остана същата Изи.

---

[1] О. Ескофие (1846–1935), известен френски готвач, автор на много готварски книги. — Б.пр. ↑

[2] Герой от „Пустата земя“ на Т. С. Елиът. — Б.пр. ↑

[3] „След него тълпа гъста в теснини вървеше / и изтръпнах цял от страх, / като смислих на колко души дните / пресякла е смъртта с един замах“. Данте, „Ад“, прев. К. Величков. — Б.пр. ↑

[4] Т. С. Елиът, „Пустата земя“, прев. Г. Рупчев. — Б.пр. ↑

[5] Място (фр.). — Б.пр. ↑

[6] Популярен танц от 20-те години на XX в., при който се движат главно раменете. — Б.пр. ↑

[7] Т. С. Елиът, „Пустата земя“, прев. Г. Рупчев. — Б.пр. ↑

[8] Улови мига (лат.). — Б.пр. ↑

[9] Ч. Дикенс, „Дейвид Копърфийлд“. — Б.пр. ↑

ДЕКЕМВРИ 1923 ГОДИНА

Джими беше настинал и Пами каза, че ще остане у дома с него да правят украса от капачките на бутилките за мляко, докато Урсула и Теди търсят джел. В горичката имаше джел колкото си искаш, но тя бе далече, а времето беше толкова неприятно, че гледаха да не остават навън повече от необходимото. Госпожа Глоувър, Бриджит и Силви се бяха затворили в кухнята, увлечени в следобедния водовъртеж на коледното готвене.

— Не късайте клонки без плодове — заръча Памела на излизане.
— Донесете и малко имел.

Излязоха екипирани с овощарска ножица и градинските ръкавици на Силви, бяха си взели поука от болезнената експедиция миналата Коледа. Трябваше да отидат чак до големия джел в полето, тъй като ги бяха лишили от удобния храст в градината, заменен от полесното за озаптяване птиче грозде. Цялата околия като че ли бе станала някак по-опитомена, малко като предградие. Силви твърдеше, че не след дълго селото ще се разпростре и ще бъдат наобиколени от къщи.

— Хората все трябва да живеят някъде — отбеляза разумно Хю.

— Да, но не тук — отвърна Силви.

Въпреки вятъра валеше ситен дъждец и Урсула предпочиташе да е край камината във всекидневната в празнично очакване на пая с месо на госпожа Глоувър, на който миришеше цялата къща. Дори Теди, който обикновено намираше нещо положително във всичко, се влачеше посърнал до нея с приведена глава като дребен, решителен рицар със сива плетена шапка.

— Ужасно е — измърмори той.

На разходката се радваше само Трикси, която се провираше през живия плет и ровеше в канавката, сякаш търсеше скрито съкровище. Тя беше шумно куче, обичаше да лае за неща, които само тя си знаеше, така че, когато заджафка пред тях, не й обърнаха особено внимание.

Трикси се бе поуспокоила, докато стигнат до нея. Стоеше на стража до плячката си и Теди се обади:

— Сигурно е нещо умряло.

Трикси бе майстор в изравянето на полуразложени птици и вкочанени трупове на по-големи животни.

— Плъх или полевка най-вероятно — додаде Теди, но щом видя какво е, неволно възкликна: — О!

— Аз ще остана тук — каза Урсула — а ти изтичай вкъщи да доведеш някого.

После обаче, като видя как дребната му фигурка се отдалечава тичешком по пустия път сред падащия зимен мрак, тя му извика да я изчака. Кой знае какво ги дебнеше? Не само Теди, всички тях.

Не бяха сигурни какво да правят с тялото през празниците и в крайна сметка решиха да го оставят в бараката за лед на Еtringам Хол до след Коледа.

Доктор Фелоус, който бе пристигнал заедно с полицейския инспектор, каза, че смъртта на детето е била умишлено причинена. Момиче на осем или девет години, постоянните ѝ зъби вече бяха израснали, макар и сега да бяха избити. Според инспектора в околията нямало сигнали за изчезнали момичета. Предположиха, че е циганче, макар че доколкото бе известно на Урсула, циганите крадяха деца, а не ги оставяха след себе си.

Стана почти Нова година, докато убедят лейди Донт да се раздели с нея. Извадиха я от бараката за лед нагласена и украсена с цветя, изкъпана и със сресана, вързана с панделки коса. Освен тримата синове, загинали във войната, семейство Донт беше имало и момиченце, починало още като бебе, и възложената ѝ задача да пази малкия труп бе пробудила у лейди Донт тази отдавнашна скръб. Тя искаше да погребее момиченцето в имението, но хората от селото възроптаха и настояха да бъде погребано в гробището на църквата. „Не скрита като домашен любимец на лейди Донт“, бе казал някой. Що за домашен любимец би било това, помисли си Урсула.

Така и не разбраха кое е момичето, не откриха и убиеца. Полицията разпита всички наоколо. Една вечер бяха дошли и във Фокс Корнър и Памела и Урсула се бяха провесили на парапета, за да чуят разговора. От дочутото разбраха, че никой от селото не е заподозрян и че на момичето е сторено „нещо ужасно“.

Накрая погребяха детето в последния ден на старата година, като викарият я кръсти, тъй като по всеобщо мнение, независимо че упорстваше да остане загадка, момичето не биваше да бъде заровено без име. Не беше ясно как се стигна до името „Анджела“, но на всички им се стори подходящо. На погребението дойде почти цялото село, а мнозина плакаха за Анджела много по-искрено, отколкото за отишлите си близки. Цареше по-скоро тъга, отколкото страх и Памела и Урсула често се питаха как така абсолютно всички се смятат за невинни и няма заподозрени.

Убийството подейства по странен начин не само на лейди Донт. Силви също бе разтърсена, повече от гняв, отколкото от скръб.

— Не защото е била убита — заяви тя — макар че, Господ ми е свидетел, и това е достатъчно ужасно, а защото никой не я потърси.

Седмици наред след това Теди сънуваше кошмари и нощем се промъкваше в леглото на Урсула. Завинаги щяха да останат двамата, които я бяха намерили, които бяха видели малкия бос крак, насинен и изцапан, щръкнал изпод гниещите клони на един бряст, тялото скрито под плащаница от листа.

11 ФЕВРУАРИ 1926 ГОДИНА

— Шестнайсет, най-хубавата възраст! — Хю я целуна с обич. — Честит рожден ден, мечо. Бъдещето е пред теб.

Урсула все още имаше чувството, че част от бъдещето ѝ е зад нея, но се беше научила да не говори за това. Планирали бяха да отидат до Лондон за следобеден чай в „Бъркли“ (беше по време на ваканцията), но Памела си беше изкълчила глезена по време на хокеен мач, а Силви се възстановяваше от пристъп на плеврит, при който се бе наложило да прекара една нощ в селската клиника. („Явно съм взела дробовите на майка ми“, каза тя и Теди избухваше в смях всеки път, като се сетеше за думите ѝ.) Джими пък току-що се бе възстановил от поредната ангина.

— Падат като мухи — отбеляза госпожа Глоувър, докато разбиваше масло със захар за сладкиша. — Кой ли ще е следващият?

— Аз пък не мога да разбера за какво им е да ходят да пият чай в хотел — рече Бриджит. — Да не би нашият да е по-лош?

— По-добър е даже — отвърна госпожа Глоувър.

Разбира се, нито тя, нито Бриджит бяха поканени в „Бъркли“, а и в интерес на истината Бриджит не беше стъпвала в лондонски хотел, всъщност в какъвто и да е хотел, като се изключи „Шелбърн“, където бе влязла да се възхити на фойето, преди да хване ферибота от Дун Лере за Англия „преди цяла вечност“. Госпожа Глоувър пък подчерта, че е „доста добре запозната“ с хотел „Мидланд“ в Манчестър, където един от племенниците ѝ (каквито изглежда имаше безброй) „неведнъж“ я бил водил на вечеря заедно със сестра ѝ.

По някаква случайност Морис се беше прибрал за почивните дни, макар че беше забравил („ако изобщо някога е знаел“, рече Памела), че днес е рожденият ден на Урсула. Караше последна година в Балиол, където учеше право, и беше станал „по-голям гадняр от всякога“ според Памела. Родителите му също не изглеждаха възхитени от него. Урсула бе чула как Хю пита Силви: „Мое дете е, нали? Не си се увлякла в Довил по онзи безумно отегчителен мъж от Халифакс, собственика на мелница?“. Силви се засмя: „Каква невероятна памет!“.

Памела бе намерила време да направи прекрасна картичка, декупаж от цветя, изрязани от списанията на Бриджит, и беше изпекла тава със своите прочути (поне във Фокс Корнър) бисквити. Иначе тя беше страшно заета, тъй като се готвеше за приемния изпит за „Гъртън“. „Възпитаничка на Гъртън — казваше тя с блеснал поглед — представи си само!“ Памела възнамеряваше да напусне прогимназията, а Урсула тъкмо щеше да постъпи в нея. Класическите езици ѝ се удаваха. Силви твърдеше, че не вижда смисъл в латинския и гръцкия (никога не ги беше учила и явно усещаше липсата им). Урсула обаче обясняваше, че усеща необяснимо привличане към думите, нашепвани от некрополите на древните империи. („Ако искаш да кажеш «мъртви», просто кажи «мъртви»“, сръза я госпожа Глоувър.)

Мили Шоукрос също беше поканена на празненството и беше подранила, бодра както винаги. Подаръкът ѝ представляваше няколко прекрасни кадифени панделки за коса, купени от галантерията в града с личните ѝ спестявания. („Сега вече никога няма да можеш да си отрежеш косата“, каза Хю с известно задоволство.)

Морис беше довел двама приятели, Гилбърт и Хауърд, който беше американец („Наричайте ме Хауи, всички така ми викат“), на които щеше да се наложи да спят на едно легло в гостната и това доста притесняваше Силви.

— Можете да спите наопаки — предложи им с пресилена веселост тя. — Или единият може да спи при вагоните на „Грейт Уестърн Рейлуей“.

Така наричаха електрическото влакче от „Хорнби“ на Теди, което заемаше цялата някогашна стая на госпожа Глоувър на тавана. Сега Джими си играеше с него. „А, твоята гербова марка“, беше подхвърлил на Теди Хауи и посегна да разроши косата на вечно залепения за поголемия си брат Джими, който се дръпна рязко и падна на земята. Фактът, че беше американец, придаваше на Хауи някакъв особен блясък, макар че всъщност Гилбърт имаше вид на филмова звезда, тъй като винаги изглеждаше замислен и отнесен. Името му — Гилбърт Армстронг — и баща му, съдия от Върховния съд, както и образованието му (Стоу) говореха за английски произход, но майка му бе издънка на стар испански аристократичен род. („Цигани“, заключи госпожа Глоувър, което бе мнението ѝ, общо взето, за всички чужденци.)

— Олеле — прошепна Мили, като преплете длани пред гърдите си и ги раздвижи силно, за да покаже как е запърхало сърцето ѝ — боговете са слезли сред смъртните.

— Морис едва ли е от боговете — отвърна Урсула. — Него щяха да го изритат от Олимп, за да не лази по нервите на всички.

— Самомнението на боговете — подхвърли Мили — страхотно заглавие за роман, нали?

Тя искаше да стане писателка. Или художничка, певица, танцьорка или актриса. Каквото и да е, стига да е в центъра на вниманието.

— За какво си дърдорите, момиченца? — попита Морис. Той беше много чувствителен, някои биха казали дори твърде чувствителен към критиката.

— За теб — отвърна Урсула.

Момичетата всъщност харесваха Морис, факт, който не спираше да изумява жените в семейството му. Той имаше чуплива светла коса, сякаш накъдрена с маша, както и добре оформено тяло благодарение на гребането, но човек трудно можеше да пропусне липсата на каквото и да било обаяние. За сметка на това Гилбърт вече целуваше ръката на Силви. („Ох — въздъхна Мили — просто е невероятно!“) Морис бе представил Силви като „старата ми майчица“, на което Гилбърт отговори: „Прекалено сте млада да бъдете майка“. Силви отвърна: „Знам“. („Голям мазник“, бе присъдата на Хю. „Лотарио“, отсече пък госпожа Глоувър.)

Тримата младежи изпълниха Фокс Корнър и къщата сякаш изведнъж се смали. Ето защо и Хю, и Силви изпитаха облекчение, когато Морис предложи да излязат навън да „пообиколят“.

— Добра идея — каза Силви — тъкмо ще изгорите малко излишна енергия.

Тримата изтичаха в градината в олимпийски стил (по-скоро в спортен, отколкото в божествен смисъл) и яростно заритаха намерената от Морис топка.

(„Всъщност е моят“, отбеляза Теди.)

— Ще съсипят тревата — каза Хю, докато ги гледаше как крещат като хулигани на футболен мач и тъпчат тревата с калните си дебели обувки.

— Оу! — възкликна току-що пристигналата Изи, загледана в атлетичното трио през прозореца. — Прекрасни са! Може ли един и за мен?

Изи беше облечена от главата до петите в лисичи кожи.

— Нося подаръци — обяви очевидното тя, тъй като бе натоварена с всевъзможни пакети, увити в скъпа хартия — за любимата си племенница!

Урсула погледна Памела и сви унило рамене. Памела поклати глава. Урсула не бе виждала Изи от месеци, последно при кратко отбиване в Суис Котидж с колата на Хю, за да ѝ оставят щайга зеленчуци от „изобилната реколта на късното лято“ в градината на Фокс Корнър. („Тиквичка? — извика Изи, преглеждайки съдържанието на щайгата. — Какво да я правя, за бога?“)

Преди това ги бе посетила за няколко дни, като пренебрегна всички, с изключение на Теди, когото водеше на дълги разходки и неспирно разпитваше.

— Мисля, че сега е решила него да отлъчи от стадото — сподели Урсула.

— За какво? — попита Памела. — За да го изяде ли?

Разпитан по-късно (подробно от Силви), Теди обясни, че няма никаква представа защо е станал обект на това специално внимание.

— Разпитваше ме какво правя, как е в училище, с какво обичам да се занимавам, какво обичам да ям. За приятелите ми. Такива работи.

— Може би иска да го осинови — каза Хю. — Или да го продаде. Сигурен съм, че за Теди ще вземе добра цена.

— Не говори така — изстреля бясно Силви — дори и на шега!

Но пък Изи загърби Теди толкова бързо, колкото го бе и избрала, така че всички забравиха за случая.

Първият от подаръците на Урсула бе плоча на Беси Смит, която Изи веднага сложи на грамофона, обикновено обитаван от Елгар и любимата на Хю „Микадо“.

— „Сейнт Луис Блус“ — рече Изи. — Чуйте само корнета! Урсула обожава тази музика.

(„Така ли? — подхвърли Хю. — Нямах представа.“) После бе извадено червено ръчно подвързано издание на Данте на английски. След него дойде ред на къса сатенена жилетка с дантели от „Либъртис“, „както знаеш, магазин, който майка ти безкрайно обича“. Жилетката бе обявена за „твърде неподходяща за възрастта й“ от Силви, която натърти: „Урсула носи памук“. Парфюмът „Шалимар“ („съвсем нов, от «Герлен», вълшебен“) получи същата присъда.

— И това от булката дете — каза Изи.

— Аз бях на осемнайсет, не на шестнайсет — процеди Силви. — Някой ден трябва да поговорим какви ги вършеше ти на шестнайсет...

— Какви? — попита заинтригувано Памела.

— Не е важно — махна с ръка Изи.

Накрая от този рог на изобилието се появи бутилка шампанско. („Това пък е абсолютно неподходящо!“) Изи я подаде на Бриджит с думите:

— Най-добре я сложи в лед.

— Да не си откраднала всичко това? — попита ядосано и неразбиращо Хю.

— Ха, негърска музика — извика Хауи, когато тримата младежи се натъпкаха в салона, като внесоха със себе си миризма, която напомняше на дим и нещо друго („Аромат на жребци“, измърмори Изи, душейки). Беси Смит се въртеше вече за трети път.

— След известно време човек започва да я харесва — отбеляза Хю.

Хауи започна да се кълчи в някакъв странен, дивашки танц и прошепна нещо в ухото на Гилбърт. Той се засмя, доста грубовато за човек със синя кръв, пък била тя и чуждоземска.

— Момчета, какво ще кажете за малко скариди в масло? — плесна с ръце Силви и ги поведе към трапезарията.

Едва тогава — твърде късно — забеляза калните следи, които бяха оставили из цялата къща.

— Не са ходили на война — каза Хю, сякаш това можеше да обясни калните стъпки.

— И това е хубаво — отвърна твърдо Силви — независимо колко незадоволителни ще се окажат накрая.

— Така — обяви Изи, след като тортата беше нарязана и раздадена — един последен подарък...

— За бога, Изи — прекъсна я Хю, неспособен да сдържа повече яростта си. — Кой плаща за всичко това? Ти нямаш пари, потънала си до шия в дългове. Обеща ми да се научиш да пестиш.

— Ако обичате — намеси се Силви.

Обсъждането на пари (били те и на Изи) пред непознати я изпълваше с ужас. Сърцето ѝ изведнъж бе обгърнато от черен облак. Тифин, сигурна беше.

— Аз плащам — отвърна Изи високомерно. — И подаръкът не е за Урсула, а за Теди.

— За мен?

Теди се сепна от внезапното внимание. Тъкмо си мислеше колко вкусна е тортата и дали няма шанс да се докопа до още едно парче, определено не търсеше светлината на прожекторите.

— Да, за теб, милото ми момче — отвърна Изи. Теди видимо се отдръпна от нея и от подаръка, който тя остави на масата пред него. — Хайде, отвори го. Няма да избухне.

(Само че точно това щеше да стане.)

Теди отстрани внимателно скъпата хартия. Без нея подаръкът се оказа точно такъв, какъвто изглеждаше и с нея — книга. Урсула, която седеше отсреща, се опита да прочете заглавието наопаки. „Приключенията на...”

— „Приключенията на Огъстъс“ — прочете на глас Теди — от Делфи Фокс.

— Делфи? — възкликна Хю.

— Защо при теб всичко е приключение? — заяде се Силви.

— Защото животът е приключение, разбира се.

— Мен ако питаш, е по-скоро надпревара по издръжливост — отвърна Силви. — Или бягане с препятствия.

— Мила моя — попита разтревожено Хю — наистина ли така смяташ?

— Както и да е — каза Изи — да се върнем на подаръка на Теди.

Дебелата корица беше зелена, а буквите и рисунките в полетата — златни, илюстрации на момче, приблизително на възрастта на Теди,

с ученически каскет. До него имаше прашка и малко куче, рошав териер. Момчето беше раздърпано и с палав поглед.

— Това е Огъстъс — обясни на Теди Изи. — Какво ще кажеш? Ти си първообразът.

— Аз?! — ужаси се Теди. — Ама аз не изглеждам така. Дори кучето е друго.

Последната изненада беше най-голяма.

— Да закарам някого до града? — попита Изи небрежно.

— Не ми казвай, че пак си си купила кола — изстена Хю.

— Оставих я на пътя — отвърна мило Изи — за да не те дразня.

Потеглиха дружно по алеята, за да разгледат колата, следвани от подскачащата на патерици Памела.

— Бедните, маломощните, хромите и слепите^[1] — каза тя на Мили, която се засмя.

— За човек на науката добре познаваш Библията.

— Човек трябва да познава врага си — отвърна Памела.

Беше студено и никой не беше се сетил да си облече върхна дреха.

— Все пак е доста меко за това време на годината — каза Силви.

— Не като при раждането ти. Божичко, не помня такъв сняг.

— Знам — отвърна Урсула.

Снегът в деня на раждането ѝ бе част от семейната легенда. Толкова пъти бе чувала историята, че имаше чувството, че я помни.

— Обикновен остин — рече Изи. — Кола за извън града, с четири врати, но далеч не толкова скъпа, колкото бентли. Даже никак, в сравнение с твоята глезотия е направо кола за работническите маси, Хю.

— На кредит, без съмнение — каза Хю.

— Напротив, изцяло изплатена, в брой. Имам издател, имам пари, Хю. Вече няма нужда да се притесняваш за мен.

Докато останалите се възхищаваха (или се мръщеа като Хю и Силви) на лъскавата вишневочервена кола, Мили се обади:

— Трябва да тръгвам, довечера имам танцово представление. Благодаря ви за прекрасния чай, госпожо Тод.

— Ще те изпратя — каза Урсула.

На връщане през добре познатата пряка пътека в дъното на градината Урсула имаше неочакван сблъсък и това беше голямата изненада, не остинът. Почти се спъна в Хауи, който се беше заврял в храсталака на четири крака.

— Търся топката — измърмори виновно той. — Нали е на малкия ти брат. Мисля, че я изгубихме някъде в...

Той застана на колене и огледа безпомощно бербериса и будлеята.

— Живият плет — помогна му Урсула. — Има ги и в домовете на свещениците.

— А?

Той се изправи с едно чевръсто движение и изведнъж се надвеси над нея. Изглеждаше сякаш тренира бокс. Даже под едното му око имаше синина. Фред Смит, който преди беше помощник на месаря, а сега работеше в железниците, също се боксираше. Морис беше водил неколцина приятели да викат за Фред на аматьорски мач в Ийст Енд. Мачът очевидно бе прераснал в пиянско сбиване. Хауи миришеше на „Бей Ръм“, одеколona на Хю, и в него имаше нещо излъскано и ново, напомняше на току-що отсечена монета.

— Намери ли я? Топката?

Гласът ѝ прозвуча пискливо. Гилбърт ѝ се струваше по-красив, но изправена пред първичната сила и мощните, като на голямо животно, крайници на Хауи тя се почувства глупаво.

— На колко години си?

— Шестнайсет. Днес е рожденият ми ден. Нали яде торта.

Очевидно не само тя беше оглупяла.

— Хо-хей! — възкликна той, неясното му възклицание (звучащо като името му, забеляза тя) явно целеше да изрази изумление, сякаш да станеш на шестнайсет беше някакъв подвиг. — Трепериш.

— Студено е.

— Мога да те стопля — отвърна той.

И ето тогава дойде невероятната изненада. Хауи я хвана за раменете, придърпа я към себе си, приведе се и притисна устните си към нейните. „Целувка“ бе прекалено изискана дума за това, което последва. Огромният му волски език се притискаше в решетката на зъбите ѝ и Урсула с изумление осъзна, че Хауи очаква тя да отвори уста и да го пусне. Със сигурност щеше да се задави. В главата ѝ

изплува натрапчивият образ на пресата за език на госпожа Глоувър в кухнята.

Урсула се чудеше какво да прави, от одеколона и липсата на кислород ѝ се зави свят, но в този момент Морис извика отнякъде:

— Хауи! Тръгваме без теб, човече!

Той освободи устата и извика: „Идвам!“ с такава сила, че ушите я заболяха. После я пусна и хукна направо през храстите, а тя остана намясто задъхана.

Прибра се замаяна. Всички бяха още на алеята, имаше чувството, че са минали часове, но предполагаше, че всъщност са били само няколко минути, като в най-хубавите приказки. В трапезарията Хети облизваше внимателно остатъците от тортата. „Приключенията на Огъстъс“ лежеше на масата, нацапана с малко бял крем. Сърцето на Урсула все още туптеше учестено от несръчното „ухажване“ на Хауи. Да бъдеш целуната на шестнайсетия си рожден ден, и то тъй неочаквано, ѝ се струваше огромно постижение. Без съмнение минаваше под триумфалната арка, водеща към женствеността. Само да беше Бенджамин Коул, тогава всичко щеше да е идеално!

Отнякъде се появи „малкият“ Теди, много отегчен.

— Загубиха ми топката.

— Знам.

Той отвори книгата на заглавната страница, където Изи със замах бе написала: „На моя племенник Теди. Моят скъп Огъстъс“.

— Гадост — каза намръщено той.

Урсула взе една недопита чаша шампанско с червено червило по ръба, сипа половината в чашка от крем и я подаде на Теди.

— Наздраве!

Чукнаха се и пиха на екс.

— Честит рожден ден — каза Теди.

---

[1] Евангелие от Лука, 14:21. — Б.пр. ↑

МАЙ 1926 ГОДИНА

В началото на месеца Памела, която вече ходеше без патерици и отново играеше тенис, разбра, че не е издържала изпита за Кеймбридж.

— Паникьосах се — обясни тя. — Видях въпроси, които не знаех, изплаших се и всичко провалих. Трябваше повече да зубря. Поне да бях запазила самообладание и да бях помислила спокойно, сигурно щях да изкарам добра оценка.

— Има и други университети, щом държиш да учиш — отвърна Силви. Самата тя, макар да не го бе казвала на глас, смяташе, че висшето образование е безсмислено за момичетата. — В крайна сметка най-висшето призвание на една жена е да бъде майка и съпруга.

— Значи предпочиташ, да се гърбя над печката вместо над бунзенова горелка?

— Какво добро е донесла науката, освен повече начини за избиване на хора?

— Е, наистина много жалко за Кеймбридж — каза Хю. — Морис изглежда ще завърши с отличие, а е пълен дръвник.

За да я разведри, той й купи велосипед „Ралей“ и Теди попита той какво ще получи, ако се провали на някой изпит.

— Внимавай, говориш като Огъстъс — засмя се Хю.

— Моля те, недей — отвърна засрамено Теди.

За всеобщо разочарование, и най-вече на Теди, „Приключенията на Огъстъс“ бе пожънала невероятен успех, „разграбваше се от рафтовете“ и имаше вече три допечатки, по думите на Изи, която бе получила „тлъст чек“ от издателя и се беше преместила в апартамент на Овингтън стрийт. Освен това беше дала интервю за един вестник, в което споменаваше „прототипа“, „очарователния си племенник, голям лудетина“.

— Поне не ми е казала името — каза с надежда Теди.

За извинение той получи от Изи подарък — ново куче. Трикси бе починала преди няколко седмици и Теди бе в траур. Новото куче беше уести като кучето на Огъстъс. Никой във Фокс Корнър не би се спрял

на тази порода. Вече беше кръстен от Изи, името му — Джок, разбира се — беше гравирано върху плочката на скъпия му нашийник.

Силви предложи да му сменят името на Пайлът („кучето на Шарлот Бронте“, обясни на Урсула тя). („Някой ден — каза Урсула — общуването ми с майка ще се състои изцяло в имената на великите писатели“, а Памела отговори: „Мисля, че този ден вече е дошъл“.)

Кутрето вече се отзоваваше на името Джок и беше нечестно да го объркват, така че си остана Джок и с времето всички го заобичаха дори повече от предишните кучета въпреки произхода му.

Една събота Морис се появи само с Хауи и без Гилбърт, който бил изключен заради някакво „провинение“. Памела се поинтересува какво точно е станало, но Силви каза, че възпитаните хора не обсъждат чуждите провинения.

Урсула често се отнасяше в мисли по Хауи след последната им среща. Не толкова за самия Хауи от плът и кръв — типичните за Оксфорд широки панталони, ризата с мека яка, намазаната с брилянтин коса — а фактът, че бе проявил загриженост и се бе опитал да намери топката на Теди. Това, че беше добър, донякъде компенсираше необичайната му, притеснителна различност, която беше даже тройна — едър, мъж и американец. Независимо от нееднозначните си чувства не можа да сдържи лекото вълнение, когато го видя да изскача от откритата кола.

— Здравсти! — подвикна той и тя осъзна, че въображаемият ѝ любим дори не ѝ знае името.

Кана кафе и чиния кифлички бяха набързо донесени от Силви и Бриджит.

— Само минаваме — каза Морис.

— И по-добре — отвърна Силви — не сме в състояние да нахраним двама огромни мъжаги.

— Отиваме в Лондон да помагаме на стачката — обясни Морис.

Хю се изненада. Не си бил давал сметка, че Морис симпатизира на работниците; синът му пък се изненада, че подобна мисъл е минала през ума на баща му. Отивали да карат автобусите и влаковете, за да не се „парализира“ страната.

— Не знаех, че можеш да караш влак — обади се Теди и погледна заинтригувано брат си.

— Добре, де, въглищар ще бъда — отвърна ядосано Морис — едва ли е толкова трудно.

— Не се наричат въглищари, а огняри — обади се Памела — и е доста трудна професия. Попитай приятеля си Смити.

По неясни причини тази забележка го раздразни още повече.

— Опитвайте се да спасите цивилизация, която вече е на прага на смъртта — каза Хю нехайно, сякаш говореше за времето. — Напразни усилия.

В този момент Урсула излезе от стаята. Ако имаше нещо досадно за нея от политиката, то това бе говоренето за политика.

И тогава. Невероятно. Отново. Както подскачаше нагоре по задното стълбище към стаята си, за да донесе нещо, нещо най-обикновено — книга, кърпичка, по-късно дори не можеше да си спомни за какво бе тръгнала — се блъсна в Хауи, който пък слизаше, и едва не падна.

— Търсех тоалетна — обясни той.

— Имаме само една и тя не е...

Но преди да довърши изречението, се озова притисната към стария тапет на цветчета, който не бе сменян от построяването на къщата.

— Красавица — измърмори Хауи.

Устата му миришеше на мента. Отново бе подложена на бутане и наместване от страна на огромния Хауи. Само че този път не се мъчеше да проникне в устата ѝ с език, а другаде, и то много по-брутално.

Урсула понечи да възрази, ала той запуши устата ѝ, ръката му покри половината ѝ лице.

— Шшш!

Хауи се ухили, сякаш бяха съучастници в някаква игра. С другата си ръка задържа дрехите ѝ, а тя изквича в протест. После той започна да се трие в нея, както бикове в Долната нива се триеха в портата. Урсула се мъчеше да се съпротивлява, ала Хауи беше два, дори три пъти колкото нея, тя беше като мишка в челюстите на Хети.

Опита се да разбере какво прави, но той се притискаше толкова силно към нея, че се виждаше единствено ръбатата му челюст с едва

покарала брада. Урсула бе виждала братята си голи, знаеше какво имат между краката си — набръчкани торбички, малки чучурчета — но те нямаха нищо общо с това болезнено, пневматично нещо, което в момента проникваше в нея като острие. Тялото ѝ поддаде. Арката, която водеше към женствеността, вече не изглеждаше така триумфална, а само брутална и безчувствена.

В този момент Хауи измуча силно и секунда по-късно вече се закопчаваше ухилен.

— Англичанки! — Той поклати глава засмян. Размаха пръст, почти с упрек, сякаш случилото се отвратително нещо бе по нейно желание. — Наистина си ви бива!

Засмя се отново и хукна надолу по стълбите, като вземаше по три стъпала, сякаш странното им стълкновение само бе прекъснало за миг слизането му.

Урсула не помръдваше, взираше се в цветчетата на тапета. Никога преди не бе забелязвала, че всъщност са глицинии, каквито растяха по свода над задния вход. Сигурно това беше „дефлорацията“ от книгите. Винаги ѝ бе звучало като доста хубава дума.

След половин час се върна долу, половин час на далеч понапрегнати размисли и емоции, отколкото подобаваше на съботната утрин. Силви и Хю стояха на прага и махаха чинно след отдалечаващата се кола на Хауи.

— Добре че не останаха — каза Силви. — Нямаше да понеса вилнеенето на Морис.

— Зверове — засмя се Хю. После видя Урсула и попита: — Наред ли е всичко?

— Да.

Всеки друг отговор би бил прекалено ужасен.

Оказа се по-лесно от очакваното да заключи това преживяване дълбоко в себе си. В крайна сметка нали самата Силви бе казала, че за провиненията не е редно да се говори? Урсула си представяше шкаф в съзнанието си, ъглов, от обикновен чам. Хауи и задното стълбище бяха пъхнати на един от горните рафтове, а вратичката бе здраво заключена.

Момичетата не бива да допускат да бъдат хващани на задните стълбища — или в храсталаците — като в любимите готически романи на Бриджит. Кой обаче можеше да предположи, че реалността е толкова болезнена и кървава? Сигурно бе усетил нещо в нея, нещо

просто, което тя самата не виждаше. Преди да заключи случката в шкафа, я премисля отново и отново, опитваше се да разбере къде бе вината ѝ. Сигурно имаше нещо по кожата ѝ, нещо изписано на лицето ѝ, което едни хора разчитаха, а други не. Изи го бе видяла. Нещо извратено. Самата Урсула бе извратена.

Лятото се изниза. Памела получи място в университета в Лийдс да следва химия и заяви, че се радва, защото хората в провинцията поне ще са „по-непосредствени“, а не такива сноби. Играеше тенис с Гърти и на смесени двойки с Дейниъл Коул и брат му Саймън и често позволяваше на Урсула да вземе колелото, за да обикалят с Мили, двете крещяха с пълно гърло, докато се спускаха по инерция по нанадолнището. Понякога Урсула излизаше да се разходи с Теди и Джими, следвани от кръжация около тях Джок. Нито Теди, нито Джими изпитваха нужда да пазят живота си в тайна от сестрите си, както бе правел Морис.

Памела и Урсула водеха Теди и Джими на разходка в Лондон, в Природонаучния музей, в Британския музей, в Кю, но не се обаждаха на Изи. Тя отново се бе преместила, в голяма къща в Холанд Парк (доста артистично *endroit*). Един ден, докато се разхождаха по Пикадили, забелязаха на витрината на една книжарница купчина от „Приключенията на Огъстъс“ с „портрет на авторката — госпожица Делфи Фокс, заснет от господин Сесил Бийтън“, на снимката Изи приличаше на филмова звезда или на красавица от висшето общество.

— Мамка му! — възкликна Теди, а Урсула, макар да бе *in loco parentis*^[1], не му направи забележка.

Най-накрая за Еtringгам Хол отново настанаха светли дни. Родът Донт си бе отишъл, след хиляда години, след като лейди Донт така и не се бе свързала от убийството на малката Анджела, и имението сега бе собственост на доста мистериозен мъж, господин Ламбърт, който според едни бе белгиец, а според други шотландец, но никой не бе провел достатъчно дълъг разговор с него, че да установи какъв точно му е произходът. Носеха се слухове, че е натрупал богатство по време на войната, но отзивите от всички бяха, че е стеснителен и мълчалив. Имаше и танци — в местния салон всяка петъчна вечер — и веднъж Фред Смит се появи, измит от саждите, покани първо Памела, а после

Урсула и трите най-големи момичета на семейство Шоукрос. Оркестър нямаше, само грамофон, танцуваха едновременно танци, без чарлстон и блекботъм, и беше много приятно Фред Смит да те върти из залата, при това изненадващо умело. Урсула си помисли, че би било приятно да има за любим някой като Фред Смит, макар че Силви очевидно не би го допуснала. („Железничар?!“)

При тази мисъл вратата на шкафа се отвори и ужасяващата сцена на задното стълбище изпълзя навън.

— Внимателно — каза Фред Смит — малко пребледня, госпожице Тод.

Урсула се оправда с жегата и настоя да излезе да подиша чист въздух. Всъщност напоследък често ѝ прилошаваше. Силви го отдаваше на летен грип.

Морис бе завършил с очакваното отличие („Как точно?“, недоумяваше Памела) и се беше върнал за няколко седмици да се помотае, преди да започне адвокатската си практика. Хауи бил заминал „у дома“ в лятната къща на Лонг Айленд. Морис изглеждаше леко озадачен, че не е бил поканен.

— Какво е станало с теб? — попита един следобед той, излегнат в шезлонг на моравата и със списание „Пънч“ в скута, след което набута почти цяло парче от мармаладения сладкиш на госпожа Глоувър в устата си.

— Какво искаш да кажеш? — погледна го Урсула.

— Станала си като юница.

— Като юница!?

Вярно бе, че изпълваше летните си рокли по шевовете, дори ръцете и краката ѝ бяха подпухнали. „Младежка пухкавина, миличка — казваше Силви — и аз бях същата. По-малко сладкиши и повече тенис, това е разковничето.“

— Изглеждаш ужасно — каза ѝ Памела. — Какво ти е?

— Нямам представа.

И тогава осъзна ужасната истина, толкова потресаваща, толкова срамна, толкова необратима, че само при мисълта усети как нещо в нея се запалва и изгаря. Намери книгата „Как да обясните на децата и момичетата основите на размножаването“ от доктор Беатрис Уеб, която на теория Силви пазеше заключена в една ракла в спалнята си, но раклата бе винаги отключена, защото ключът бе отдавна изгубен.

Размножаването бе сякаш последното нещо, за което авторката имаше намерение да говори. Тя съветваше родителите да отвличат вниманието на младите момичета с много „домашен хляб, сладкиши, овесена каша, пудинги“ и да ги учат да „си плискат студена вода по слабините“. Очевидно това не помагаше. Урсула потрепери при спомена за „слабините“ на Хауи и как се бяха съчленили с нейните в един мръсен съюз. Това ли правеха Силви и Хю? Не можеше да си представи майка си да се примири с такова нещо.

Успя да надзърне в медицинската енциклопедия на госпожа Шоукрос. Семейство Шоукрос бяха заминали на почивка в Норфък, но прислужницата им не се притесни, когато Урсула се появи на вратата и каза, че иска да разгледа една книга.

Енциклопедията обясняваше същината на „сексуалния акт“, който се предполагаше да се осъществява само в „рамките на любовта в брачното ложе“, а не на задното стълбище, когато си тръгнал за кърпичка или за книга. В енциклопедията бяха посочени подробно и последствията, ако така и не стигнеш до въпросната кърпичка или книга — пропуснатите месечни цикли, гаденето, покачването на тегло. Изглежда, всичко това отнемаше девет месеца. Вече преваляше юли. Не след дълго Урсула трябваше да се напъха в тъмносинята униформа и да хваща автобуса за училище с Мили всяка сутрин.

Започна да се разхожда сама. Нямаше я Мили, с която да сподели (дали изобщо щеше да ѝ каже?), а Памела беше заминала за Девон на лагер. Урсула така и не беше проявила интерес към скаутската организация и сега съжаляваше за това, можеше да има достатъчно находчивост да се справи с Хауи. Една скаутка щеше да успее да донесе кърпичката или книгата, без да позволи нищо да я спре.

— Наред ли е всичко, миличка? — попита Силви, докато кърпеше чорапи.

Тя забелязваше децата си само когато бяха сами. Заедно бяха просто неконтролируема глутница, поотделно бяха личности. Урсула се зачуди какво ли ще стане, ако отговори: „Помниш ли онзи приятел на Морис, Хауи? Бременна съм с неговото дете“. Погледна Силви, която спокойно зашиваше малко вълнено парче върху дупката на пръста на един чорап на Теди. Не приличаше на жена, чиито слабини са били превзети с насилие. („Вагина“, според енциклопедията на

госпожа Шоукрос, в домакинството на семейство Тод тази дума не съществуваше.)

— Да, няма нищо — отвърна Урсула. — Добре съм. Всичко е наред.

Следобедът отиде пеша до гарата, седна на пейката на перона и се зачуди дали да не се хвърли пред експреса, когато профучи край нея, но следващият влак се оказа за Лондон и спря тежко точно пред нея по начин, който ѝ се стори толкова познат, че ѝ се доплака. Видя Фред Смит да слиза от локомотива с черен гащеризон и почерняло от сажди лице. Забеляза я и се приближи.

— Виж ти, какво съвпадение. С нашия влак ли ще пътуваш?

— Нямам билет.

— Няма проблем, ще намигна на кондуктора и той ще се погрижи за приятелката ми.

Беше ли приятелка на Фред Смит? Мисълта ѝ подежда успокоително. Разбира се, ако знаеше за положението ѝ, нямаше да ѝ е приятел. Никой нямаше да ѝ е приятел.

— Добре, много ти благодаря.

Пътуването без билет ѝ се струваше дреболия в сравнение с всичко останало.

Проследи как Фред се покатери в локомотива. Началник-гарата тръгна по перона, затваряше вратите на вагоните със замах, сякаш никога вече нямаше да ги отворят. От комина изсвистя пара, Фред Смит провря глава от кабината и извика: „Хайде, бързо, госпожице Тод, или ще го изпуснеш“ и тя се качи послушно.

Началник-гарата изсвири силно, веднъж кратко, после по-продължително и влакът изпълзя от гарата. Урсула седеше на топлата плюшена седалка и си мислеше за бъдещето. Можеше да се изгуби сред другите пропаднали жени, които оплакваха съдбата си по улиците на Лондон. Да се сгуши на пейка в някой парк и да умре от замръзване през нощта, само че беше средата на лятото и едва ли щеше да замръзне. Или пък да нагази в Темза и да се остави на течението покрай Уопинг, Родърхайд и Гринуич, към Тилбъри и накрая в океана. Колко озадачени щяха да са всички в семейството ѝ, ако извадеха трупа ѝ от дълбините. Представи си как Силви бърчи чело: „Ама тя

излезе да се разходи, каза, че ще бере диви малини“. Урсула се почувства виновна заради бялата порцеланова купа, която бе оставила под живия плет с намерението да я прибере на връщане. Беше наполовина пълна с кисели малки плодчета, пръстите на Урсула все още бяха боядисани в червено.

Следобедът прекара в разходки из големите лондонски паркове — през парка „Сейнт Джеймс“ и Грийн Парк, покрай двореца, в Хайд Парк, чак до Кенсингтън Гардънс. Невероятно бе колко далече можеше да се отиде в Лондон, без да се налага да вървиш по тротоари или да пресичаш улици. Разбира се, пари не носеше — смехотворна грешка, както осъзнаваше сега — и не можа дори чаша чай да си купи в Кенсингтън. Фред Смит не беше тук „да се погрижи“ за нея. Беше ѝ горещо, беше изморена и мръсна, чувстваше се омачкана като тревата в Хайд Парк.

Дали водата в езерото ставаше за пиене? Първата жена на Шели се беше удавила тук, но според Урсула в такива дни — с тълпи от хора, наизлезли да се радват на слънцето — би било почти невъзможно да не я спаси някой друг господин Уинтън.

Знаеше къде отива, разбира се. Бе някак неизбежно.

— Боже господи, какво се е случило?! — попита Изи, отваряйки входната врата със замах, сякаш бе очаквала друг, по-интересен посетител. — Изглеждаш ужасно.

— Обикалях цял следобед — отвърна Урсула. — Нямам пари. Освен това мисля, че съм бременна.

— Тогава най-добре влизай.

И ето я тук, седнала на неудобен стол в голяма къща в Белгрейвия, вероятно в някогашната трапезария. Превърнатата в чакалня, сега изглеждаше съвсем семпла. Холандският натюрморт над камината и купата леко прашасали на вид хризантеми върху малка масичка в стил Пембрук не подсказваха какво всъщност се върши тук. На Урсула ѝ бе трудно да свърже това място с отвратителния сблъсък с

Хауи на задното стълбище. Кой да знае, че е толкова лесно да се хлъзнеш от един живот в друг. Зачуди се какво би казал доктор Келит за това.

След неочакваното пристигане на Мелбърн Роуд Изи я бе сложила да легне в гостната и Урсула лежа и плака под лъскавата сатенена завивка, като се опитваше да не слуша прозрачните лъжи на Изи по телефона в коридора: „Знам! Просто се появи на прага, миличката... Искала да ме види, да ме посети, музеи и така нататък, театър, нищо опасно... Не бъди такъв темерут, Хю!“. Добре поне, че Изи не бе говорила със Силви, там нямаше да мине толкова лесно. Хубавото бе, че ѝ позволиха да остане няколко дни за „обикаляне по музеи и така нататък“.

След края на разговора Изи дойде в спалнята с поднос.

— Бренди и препечени филийки с масло. Боя се, че само това успях да намеря. Толкова си глупава — въздъхна тя. — Има си предпазни средства, по-добре да се избегне, отколкото да се лекува, нали?

Урсула нямаше представа за какво говори.

— И трябва да се отървеш от него — продължи Изи. — За това поне и двете сме съгласни, нали?

Въпросът ѝ получи едва чуто „да“ от Урсула.

Жена в сестринска униформа отвори вратата на чакалнята в Белгрейвия и надникна вътре. Униформата ѝ бе толкова колосана, че можеше спокойно да стои права и без тяло в нея.

— Оттук — каза сдържано сестрата, без да се обръща към нея по име. Урсула я последва като агнец на заколение.

Изи, по-скоро експедитивна, отколкото състрадателна, я беше докарала с колата („Късмет!“) и обещава да се върне „после“. Урсула нямаше никаква представа какво трябва да се случи в промеждутъка между пожеланието „Късмет!“ и „после“, но предположи, че няма да е приятно. Отвратителен на вкус сироп или чинийка, пълна с големи хапчета. И без съмнение дълга лекция за морала и доброто ѝ име. Не ѝ пукаше, стига в крайна сметка часовникът да се върне назад. Колко ли голямо беше бебето? Краткото ѝ проучване в енциклопедията на семейство Шоукрос не бе помогнало кой знае колко. Предполагаше, че

ще излезе малко трудно, ще го увият в шал, ще го сложат в люлка и ще се грижат за него внимателно, докато е готово да бъде дадено на мила двойка, желаеща да има бебе точно толкова, колкото Урсула желаше да няма. После щеше да хване влака към дома, да мине по Чърч Лейн и да вземе порцелановата купа с набраните малини, а после да влезе във Фокс Корнър сякаш не се е случило нищо, освен „обикаляне по музеи и така нататък“.

Стаята имаше занемарен вид. Привързани с пискюли пердета на висок прозорец. Явно бяха останали от предишния живот на къщата заедно с мраморната камина, в която сега беше сложена газова печка, на лавицата се мъдреше часовник с обикновен циферблат и големи числа. Зеленият балатум и операционната маса в средата бяха също толкова не на място. Вътре миришеше като в лабораторията в училище. Урсула се зачуди за какво е страшната редица лъскави метални инструменти, наредени на памучна кърпа върху количка с колелца. Струваха ѝ се по-подходящи за кланица, отколкото за израждане на бебе. Никъде не видя приготвена люлка. Сърцето ѝ затупка учестено.

Някакъв мъж, по-възрастен от Хю, с дълга бяла докторска престилка влезе забързано в стаята, сякаш се бе отбил само за малко, и нареди на Урсула да се качи на операционната маса и да пъхне крака „в каишите“.

— Каишите? — повтори Урсула.

За какви каиши ставаше дума? Не разбираше какво искат от нея, докато колосаната сестра не я бутна да легне и не върза краката ѝ.

— Ще ме оперирате ли? Но аз не съм болна! — извика Урсула.

Сестрата сложи маска върху лицето ѝ.

— Брой обратно от десет.

„Защо?“, понечи да попита Урсула, но думата още не се бе оформила изцяло в мозъка ѝ, когато стаята и всичко изчезна.

Когато се опомни, седеше на седалката до Изи в остина и гледаше немиждащо през предното стъкло.

— Съвсем скоро ще си свежа като кукуряк. Не се притеснявай. Упоиха те. Известно време ще ти е малко замаяно.

Откъде Изи знаеше толкова много за това отвратително преживяване?

Върнаха се на Мелбърн Роуд, Изи ѝ помогна да си легне и тя заспа дълбоко под лъскавата сатенена завивка в гостната. Навън беше вече тъмно, когато Изи се появи с поднос.

— Супа от волска опашка — каза тя усмихнато. — От консерва.

Изи миришеше на алкохол, нещо сладко и гъсто, а под грима и пресилената веселост изглеждаше изтощена. Урсула сигурно ѝ беше в тежест. Опита се да седне в леглото. Миризмата на алкохола и на волската опашка ѝ дойдоха твърде много, Урсула повърна върху лъскавия сатен.

— Господи! — Изи скочи. — Наистина не ме бива за тези работи.

— Какво стана с бебето? — попита Урсула.

— Какво?

— Какво стана с бебето? На добри хора ли го дадоха?

Събуди се през нощта, повърна отново и пак заспа, без да почисти, дори не извика Изи. На сутринта се събуди с температура. Висока температура. Едва си поемаше дъх, сърцето ѝ биеше лудо в гърдите. Опита се да стане от леглото, но главата ѝ се въртеше, краката ѝ се подкосиха. След това всичко ѝ се губеше. Изи сигурно се бе обадила на Хю. Усети хладна ръка върху лепкавото си чело, а когато отвори очи, той ѝ се усмихваше успокояващо. Седеше на леглото с палто. Тя повърна и върху него.

— Ще те закараме в болница — каза той. — Имаш малка инфекция.

— Ще ме осъдят — изсъска бясно Изи някъде в дъното на стаята.

— Още по-добре — отвърна Хю — надявам се да те хвърлят в затвора и да затрият ключа.

Той вдигна Урсула на ръце.

— Май по-бързо ще е с бентлито.

Урсула се чувстваше безплътна, сякаш щеше да се понесе във въздуха. Следващият ѝ спомен бе от подобно на пещера болнично отделение, Силви бе там с изопнато, ужасно лице.

— Как можа?!

Урсула се зарадва, когато вечерта Хю смени майка й.

Именно той беше при нея, когато черният прилеп дойде. Ръката на нощта се протегна към нея и Урсула се надигна да я посрещне. Испита облекчение, почти радост, долавяше зова на бляскавия, светъл отвъден свят, мястото, където щяха да се разкрият всички тайни. Мракът я обгърна като кадифен приятел. Във въздуха имаше сняг, фин като пудра, леден като източен вятър по бебешка кожа... В този момент Урсула се отпусна обратно в болничното легло, ръката й бе отхвърлена.

Върху бледата зеленина на болничната покривка се появи лъч ослепителна светлина. Хю спеше с отпуснато, изморено лице. Седеше в неудобна поза на стол до леглото. Единият му крачол се бе набрал леко и Урсула виждаше набръчкания сив памучен чорап и гладката кожа на глезена. Някога той е бил като Теди, а някой ден Теди ще бъде като него. Момчето в мъжа, мъжът в момчето. Доплака й се.

Хю отвори очи, видя я и се усмихна леко.

— Здравей, мечо. Добре дошла отново.

---

[1] На мястото на родител, в ролята на родител (лат.). — Б.пр. ↑

АВГУСТ 1926 ГОДИНА

„Писалката трябва да се държи леко, така че да позволява лесно изписване на стенографските знаци. Китката не бива да се отпуска върху тетрадката или масата.“

Остатъкът от лятото бе ужасен. Урсула седеше под ябълките в градината и се опитваше да чете учебника по стенография на Питман. Решено бе, вместо да се връща на училище, да изкара курс по машинопис и стенография.

— Не мога да се върна — бе казала тя. — Просто не мога.

Не можеше да избяга от хладината, която появяваше всеки път, когато Силви я погледнеше. Бриджит и госпожа Глоувър не разбираха защо „тежката болест“, която Урсула бе изкарала по време на гостуването при леля си в Лондон, изглежда, бе охладила отношенията между Силви и дъщеря ѝ. Разбира се, Изи бе завинаги прокудена. *Persona non grata in perpetuum*. Никой не знаеше какво се бе случило наистина. С изключение на Памела, която бе успяла да изтръгне цялата история от Урсула късче по късче.

— Но той те е насилил — беснееше тя — как може да мислиш, че си виновна?

— А последствията... — мърмореше Урсула.

Силви, разбира се, винеше изцяло нея.

— Захвърлила си добродетелта си, доброто си име, доброто мнение на останалите за теб.

— Но нали никой не знае.

— Аз обаче знам.

„Звучиш като от някой от романите на Бриджит“, каза Хю на Силви. Да не би да ги беше чел? Едва ли. „Всъщност — добави той — звучиш точно като майка ми.“

(„Сега изглежда ужасно — каза Памела — но и това ще отmine.“)

Дори Мили повярва на лъжите ѝ.

— Отравяне на кръвта! Колко драматично. В болницата ужасно ли беше? Нанси каза, че Теди ѝ е казал, че за малко да умреш. Сигурна

съм, че на мен никога няма да ми се случи подобно вълнуващо преживяване.

Каква огромна бе разликата между това да умреш и почти да умреш. Всъщност един цял живот. Урсула имаше чувството, че не знае какво да прави с живота, за който я бяха спасили.

— Бих искала да отида отново при доктор Келит — каза тя.

— Мисля, че вече се е пенсионира — отвърна равнодушно Силви.

Урсула продължаваше да носи косата си дълга, най-вече за да угоди на Хю, но един ден отиде до Бийкънсфийлд с Мили и я отрязва. Беше акт на покаяние, който я накара да се чувства едва ли не като мъченица, монахиня. Сигурно така щеше да доживее остатък от живота си, някъде между тези две състояния.

Хю изглеждаше по-скоро изненадан, отколкото натъжен. Вероятно в сравнение с Белгрейвия една прическа бе дребно провинение.

— Господи — рече той, когато тя седна вечерта на масата, където ги очакваха непривлекателните телешки котлети *à la Russe*. („Приличат на храната на кучето“, бе отбелязал Джими, макар че точно той, който имаше невероятен апетит, с удоволствие би изгълтал даже вечерята на Джок.) — Изглеждаш преобразена.

— Е, това поне е нещо хубаво, нали? — отвърна Урсула.

— На мен и старата Урсула ми харесваше — обади се Теди.

— Май си единственият — измърмори Урсула.

Силви издаде звук, който не можа да се превърне в дума, а Хю се обърна към Урсула:

— О, недей, мисля, че си...

Само че така и не разбраха какво мисли Хю за нея, тъй като с доста силно тропане по външната врата се появи майор Шоукрос да пита дали Нанси не е при тях.

— Извинете, че прекъсвам вечерята ви — добави той, застанал на прага на трапезарията.

— Не е тук — отвърна Хю, макар че това бе очевидно.

Майорът огледа намръщено котлетите в чиниите им.

— Излезе да събира листа на алеята — рече той — за албума си. Знаеш каква е.

Това бе адресирано към Теди, нейния събрат по душа. Нанси обичаше природата, непрекъснато събираше клонки, шишарки, черупки, камъчета и кости, все едно бяха някакви тотеми от древна религия. Госпожа Шоукрос я наричаше „дете на природата“. („Сякаш това е нещо хубаво“, отбеляза Силви.)

— Искаше дъбови листа — обясни майор Шоукрос. — В нашата градина няма дъб.

Последва кратък разговор за изчезването на английския дъб, последван от замислено мълчание. Майорът прочисти гърло.

— Според Робърта я няма от около час. Пообиколих по пътя, виках я. Не знам къде може да е. Уини и Мили също излязоха да я търсят.

На него като че ли изведнъж му прилоша. Силви напълни чаша с вода и му я подаде.

— Седнете — покани го тя.

Той остана прав. Сетил се е за Анджела, помисли си Урсула.

— Сигурно е намерила нещо интересно — каза Хю — гнездо или котка с малки. Знаете каква е.

Всички знаеха каква е Нанси.

Майор Шоукрос взе една лъжица от масата и я погледна неவிждащо.

— Не дойде за вечеря.

— Ще ви помогна да я потърсим — обади се Теди и скочи от масата. Той също знаеше каква е Нанси, знаеше, че никога не пропуска вечерята.

— Идвам и аз — каза Хю и потупа майора окуражаващо по рамото, с радост оставяше телешките котлети.

— Да дойда ли и аз? — попита Урсула.

— Не — спря я Силви. — Джими също ще остане. Ние ще проверим в градината.

Този път нямаше къщичка за лед. Болнична морга за Нанси. Била още топла, когато я намерили в изоставено корито за храна за добитъка.

— Поругали са я — каза на Силви Хю, докато Урсула се спотайваше като шпионин зад вратата на всекидневната. — Две момичета за три години, не може да е съвпадение, нали? Удушена като Анджела.

— Сред нас живее чудовище — отвърна Силви.

Намерил я бе майор Шоукрос.

— Слава богу, че този път не беше горкият Тед — каза Хю. — Нямаше да го понесе.

Теди и така не можа да го понесе. Седмици наред почти не говореше. Когато най-сетне проговори, каза, че душата му е била посечена.

— Раните заздравяват — отвърна Силви — дори и най-лошите.

— Мислиш ли, че е така? — попита Урсула, представи си тапета на цветя, чакалнята в Белгрейвия.

— Е, невинаги — отвърна Силви, дори не си направи труда да я излъже.

Цяла нощ чуваха писъците на госпожа Шоукрос. След това лицето ѝ остана изкривено и доктор Фелоус обясни, че е получила „удар“.

— Горката, горката жена — каза Хю.

— Все не знае къде са ѝ момичетата — отбеляза Силви. — Оставя ги да ходят, където си искат. Сега си плаща за небрежността.

— О, Силви — отвърна тъжно Хю. — Нямах ли сърце?

Памела замина за Лийдс. Хю я закара с бентлито. Сандъкът ѝ бе твърде голям за багажника и се наложи да го изпратят по влака. „Достатъчно голям да скрие труп“, пошегува се Памела. Отиваше в женско общежитие и вече я бяха осведомили, че ще дели малката стая с Барбара от Макълсфийлд.

— Ще е като у дома — окуражи я Теди — само че Урсула ще е някой друг.

— Значи няма да е като у дома — отвърна Памела.

Тя прегърна Урсула с всички сили, после се качи в колата и седна до Хю. „Нямам търпение да отида — бе казала на Урсула последната нощ — но не искам да те оставя сама.“

Наесен отсъствието на Урсула от училище не предизвика въпроси. Мили бе прекалено покрусена от смъртта на Нанси и почти нищо не я интересуваше.

Сутрин Урсула вземаше влака до Уикъм, където се намираше колежът за секретарки. „Колежът“ всъщност представляваше две стаи, студена кухня и още по-студена съблекалня с тоалетна над една бакалия на главната улица. Ръководеше го господин Карвър, чиято най-голяма страст бяха есперантото и стенографията на Питман, от която всъщност имаше по-голяма полза. На Урсула стенографията ѝ допаднаше, беше като таен код, с изцяло нов речник — придихателни и ченгели, специални съкращения, разполовяване и удвояване — език нито на мъртвите, нито на живите, а на странно апатичните. Намираше известна утеха в монотонния глас на господин Карвър, който изреждаше списъци с думи: „Повтарям, повторение, повторен, повтарящ, принц, принцове, принцеса, принцеси...“.

Другите момичета в курса бяха приятни и дружелюбни, жизнерадостни, практични, никога не си забравяха тетрадките и линиите, винаги носеха писалки с поне два различни цвята в чантите си.

При лошо време на обяд оставаха вътре, ядяха сандвичи и кърпеха чорапи между банките с пищеци машини. Цяло лято се бяха катерили, плували и спали в палатки и Урсула се питаше дали по вида ѝ личи колко различно е било нейното лято. „Белгрейвия“ бе нейното кодово име за случилото се. („Аборт — бе казала Памела. — Незаконен аборт.“) Памела обичаше точните думи. На Урсула много ѝ се щеше в този случай сестра ѝ да бе направила изключение. Завиждаше на обикновения им живот. (Как само би се възмутила Изи, ако чуеше.) Урсула, изглежда, бе изгубила завинаги шанса си да бъде обикновена.

Ами ако се беше хвърлила пред експреса или бе умряла в Белгрейвия, или пък ако просто беше отворила прозореца на спалнята си и беше скочила с главата надолу? Наистина ли щеше да може да се върне и да започне отначало? Или всичко това беше, както твърдяха всички и както тя се насилваше да вярва, само в главата ѝ? А ако беше така, нима нещата в главата ѝ не бяха истински? Ами ако няма доказуема реалност? Ами ако, освен съзнанието няма нищо?

Философите отдавна са се „справили“ с този проблем, беше й казал доктор Келит с досада, това бил един от най-първите въпроси, с които са се занимали, така че нямало смисъл да си троши главата. Но не беше ли това дилема, с която всеки се сблъсква и на която сам трябва да намери своя отговор? („Зарежи машинописа — писа й Памела от Лийдс — трябва да следваш философия, имаш правилната нагласа. Като терьер с безкрайно упорит кокал.“)

В крайна сметка бе отишла да потърси доктор Келит и бе установила, че в неговия кабинет сега се разполага жена със сребриста коса и очила със сребърни рамки, която й каза, че доктор Келит наистина се е пенсионирал, но ако желае, може да си запише час при нея. Урсула не пожела. Идваше в Лондон за първи път след Белгрейвия и в метрото по линията Бейкърлу на връщане от Харли стрийт получи пристъп на паника, на Мериленбън се наложи да изтича навън, за да успее да си поеме въздух.

— Добре ли сте, госпожице? — попита един продавач на вестници и тя кимна — да, да, добре съм, благодаря ви.

Господин Карвър обичаше да докосва момичетата („моите момичета“) по рамото, да гали ангорската прежда на някоя жилетка или агнешката кожа по яката, сякаш бяха любими животни.

До обяд упражняваха машинопис на големите машини „Ъндъруд“. Понякога господин Карвър ги караше да пишат със завързани очи, защото според него това бил единственият начин да не гледат клавишите и да намаляват скоростта. С превръзката на очите Урсула се чувстваше като войник пред разстрел за дезертьорство. Често го чуваше да издава странни звуци, заглушени хрипове и хъхрене, но нямаше желание да надникне под превръзката и да види какво прави.

Следобедите се занимаваха със стенография, приспиващи упражнения под диктовка, които включваха най-различни видове служебна кореспонденция. „Уважаеми-господине, представих-писмото-ви-пред-Борда-на-директорите-по време-на-срещата вчера, но след като обсъдиха въпроса-се наложи да отложат-разглеждането-до следващата среща на-директорите, която-ще-се проведе-последния вторник...“ Съдържанието на тези писма бе безкрайно отегчително и в

ярък контраст с буйния поток мастило в тетрадките, докато момичетата се опитваха да не изостават.

Един следобед, докато им диктуваше: „Боим се, че няма изгледи за успех-за онези-които-се противопоставят-на-назначението“, господин Карвър мина зад Урсула и нежно докосна оголения от късата коса врат. По тялото ѝ премина ток. Тя се взря невиждащо в клавишите на машината пред себе си. Дали нещо в нея привличаше този вид внимание? Нима беше покварена?

ЮНИ 1932 ГОДИНА

Памела бе избрала бял брокат за себе си и жълт сатен за шаферките. Жълтото беше малко наситено и от него шаферките изглеждаха сякаш имат болна жлъчка. Бяха общо четири — Урсула, Уини Шоукрос (предпочетена пред Гърти) и двете по-малки сестри на Харолд. Харолд идваше от голямо шумно семейство на Олт Кент Роуд, което Силви смяташе за „по-низше“. Фактът, че самият той беше лекар, изглежда, не смекчаваше обстоятелствата около произхода му (по неясни причини Силви недолюбваше медицинската професия).

— Не беше ли точно твоето семейство малко или много изпаднало? — попита я Хю.

Той харесваше новия си зет, намираше го за „освежаващ“. Харесваше и майка му Олив. „Жената си казва каквото ѝ е на душата.“ „И наистина го мисли — добави Силви. — За разлика от някои други.“

— В книгата с мострите изглеждаше хубаво — каза Памела на третата и последна проба при една шивачка чак в Нийсдън. Тясноскроената рокля обгръщаше плътно талията на Урсула.

— Наддали сте от последната проба насам — отбеляза шивачката.

— Така ли?

— Аха — потвърди Памела.

Урсула се сети за последния път, когато бе наддала. Белгрейвия. Този път това със сигурност не беше причината. Стоеше върху стол, а шивачката се въртеше около нея с прикачена на китката възглавничка с карфици.

— И така изглеждаш добре — добави Памела.

— По цял ден седя на работа, трябва май повечко да вървя пеша.

Толкова бе лесно да си мързелив. Живееше сама, но никой не знаеше. Хилда, момичето, с което уж делиха апартамента — на последния етаж в Бейсуотър — се беше изнесла, но все още плащаше наема. И слава богу. Хилда живееше в Илинг в „дворец на разврат“ с мъж на име Ърнест, чиято съпруга отказваше да му даде развод, така че се налагаше Хилда да се преструва пред родителите си, че все още е

в Бейсуотър като добродетелна неомъжена девойка. Урсула си мислеше, че е само въпрос на време родителите на Хилда да се изтърсят неканени на прага и щеше да ѝ се наложи да измисли някаква лъжа, за да обясни отсъствието на дъщеря им. Хю и Силви щяха да се ужасят, ако знаеха, че Урсула живее сам-сама в Лондон.

— Бейсуотър? — бе повторила подозрително Силви, когато Урсула заяви, че се изнася от Фокс Корнър. — Наистина ли се налага?

Силви и Хю лично бяха инспектирали апартамента, както и Хилда, която се представи добре по време на кръстосания разпит. Въпреки това Силви намираше, че и на апартамента, и на Хилда нещо недостига.

Ърнест от Илинг, както го наричаше Урсула, плащаше наема („аз съм държанка“, смееше се Хилда), но самата Хилда наминаваше през две седмици да си прибере пощата и да донесе парите за наема.

— Мога да намеря някой друг да живее с мен — предложи Урсула, но всъщност нямаше никакво желание да го прави.

— Нека поизчакаме, да видим дали нещата при мен ще потръгнат. Това му е хубавото да живееш в грях, винаги можеш да си тръгнеш.

— Същото важи и за Ърнест (от Илинг).

— Аз съм на двацет и една, а той на четирийсет и две, едва ли ще си тръгне, повярвай ми.

Изнасянето на Хилда беше истинско облекчение. Сега Урсула можеше цяла вечер да се мотае по халат и с ролки в косата, да яде портокали и шоколадови бонбони и да слуша радио. Не че Хилда би имала нещо против тези неща, дори щеше да ѝ е приятно, но Силви още от малка бе възпитала у Урсула благоприличие в присъствието на други, което бе трудно да се загърби.

След няколко седмици самота осъзна, че почти няма приятели, а на малкото, които имаше, сякаш не държеше достатъчно, че да поддържа връзка. Мили бе станала актриса и постоянно пътуваше с театралната трупа. Изпращаше по някоя картичка от места, които иначе вероятно никога не би посетила — Стамфорд, Гейтсхед, Грантам — и отзад се рисуваше в различни роли. („Аз като Жулиета, каква развратница!“) Приятелството им се беше прекършило след смъртта на Нанси. Семейство Шоукрос се затвори в скръбта си, а когато Мили най-сетне започна отново да живее живота си, стана ясно, че Урсула бе

престанала да живее своя. На Урсула често ѝ се щеше да ѝ обясни случилото се в Белгрейвия, но не искаше да рискува и крехките остатъци от близостта им.

Работеше в голяма фирма за износ и понякога, докато слушаше другите момичета да си говорят какво са правили и с кого, искрено се чудеше откъде намират всички тези хора — Гордън, Чарли, Дик, Милдред, Айлин и Вера — весело, нетърпеливо множество, с което посещаваха вариетета и кина, ходеха на кънки, плуваха в открити басейни и отскачаха с коли до Епинг Форест или Истбърн. Самата тя не правеше нищо.

Урсула жадуваше да бъде сама, но мразеше самотата и разрешаването на тази загадка не беше по силите ѝ. В работата я възприемаха като по-старша, сякаш бе по-опитна, макар да не беше така. Понякога я канеха да излезе с останалите вечер. Добронамерен жест, напомнящ на благотворителност. Тя винаги отказваше. Предполагаше, по-скоро знаеше, че говорят за нея зад гърба ѝ не с лошо, просто от любопитство. Мислеха си, че крие нещо. „Странна птица. Тихите води са най-дълбоки.“ Щяха да останат разочаровани, ако знаеха, че това изчерпва всичко, че дори клишетата са по-интересни от живота ѝ. Без дълбини, без мрак (може би в миналото, но не и в настоящето). Ако не се броеше алкохолът. Разбира се, него щяха да го броят.

Работата беше досадна, безкраен поток от товарителници, митнически формуляри и годишни отчети. Стоките — ром, какао, захар — и екзотичните места, от които идваха, бяха някак в контраст с ежедневно еднообразие. Урсула се възприемаше като малко зъбно колелце в огромния механизъм на империята. „Няма нищо лошо в това — казваше Морис, който беше станал голямо колело във Вътрешното министерство. — Светът има нужда от зъбни колелца.“ Тя не искаше да е зъбно колело, но Белгрейвия сякаш я бе лишила от възможността за нещо по-голямо.

Урсула знаеше как започна пиенето. Нищо драматично, просто беше решила да приготви телешко по бургундски за гостуването на Памела преди няколко месеца. Сестра ѝ още работеше в лабораторията в Глазгоу и искаше да пазарува за сватбата си. Харолд също още не беше се преместил, трябваше да заеме новия си пост в Кралската лондонска болница след няколко седмици.

— Ще си прекараме хубаво само двете — каза Памела.

— Хилда замина за няколко дни за Хейстингс с майка си — излъга с лекота Урсула. Нямаше причина да не каже на Памела истината за уговорката с Хилда, Памела бе единственият човек, с когото винаги можеш да бъдеш откровен, но нещо я спря.

— Чудесно. Ще довлека матрака на Хилда в твоята стая и ще бъде точно като едно време.

— Радваш ли се, че ще се омъжваш? — попита я Урсула, като си легнаха вечерта.

Изобщо не беше като едно време.

— Разбира се, защо иначе ще го правя? Идеята за брака ми харесва. В него има нещо гладко и заоблено, нещо солидно.

— Като речно камъче?

— Като симфония. Е, по-скоро като дует.

— Нетипично за теб лирическо сравнение.

— Харесва ми онова, което имат нашите родители — отвърна простичко Памела.

— Така ли?

Памела отдавна не бе прекарвала повече време с Хю и Силви. Може би не знаеше какво имаха напоследък. По-скоро дисонанс, отколкото хармония.

— А ти имаш ли си някого? — попита предпазливо Памела.

— Не.

— Още не — поправи я Памела оптимистично.

Естествено, за телешкото по бургундски трябваше бургундско, така че в обедната почивка Урсула отскочи до винарския магазин, покрай който всеки ден минаваше на път за работа. Магазинът беше стар, дървенията вътре изглеждаше сякаш векове кисната във вино, а тъмните бутилки с красиви етикети обещаваха нещо далеч повече от съдържащото се в тях вино. Продавачът ѝ избра една бутилка, някои хора използвали за готвене по-лошо вино, но според него то ставало единствено и само за оцет. Той самият беше кисел и доста стипчив. Отношението му към бутилката бе като към малко бебе, пови я с любов в хартия и я подаде на Урсула да я сложи в пазарската кошница,

където остана скрита от останалите момичета, за да не си помислят, че тайно си попийва.

Бургундското бе купено преди говеждото и същата вечер Урсула реши да отвори бутилката, за да пробва прехваленото от продавача вино. Разбира се, и преди беше пила алкохол, съвсем не беше въздържателка, но никога не беше пила сама. Не бе отваряла скъпа бутилка бургундско и не бе сипвала чаша само за себе си (по халат и с ролки пред уютно огнище). Беше като да влезе в топла вана в студена нощ, наситеното, меко вино изведнъж ѝ донесе утеха. Това беше онази „чаша, пълна с топлина от Юга“^[1] на Кийтс, нали? Обичайната ѝ потиснатост сякаш се поизпари, така че си сипа още една чаша. Като се изправи, тя усети, че ѝ се завива свят, и се засмя.

— Подпийнала съм — каза на глас и изведнъж се зачуди дали да не си вземе куче. Поне щеше да има на кого да говори. Куче като Джок, което да я посреща ведро всеки ден, можеше пък да успее да предаде настроението си и на нея. Джок вече го нямаше, сърдечен удар според ветеринаря. „А такова силно сърчице имаше“, бе казал Теди, чието сърце бе разбито. На мястото на Джок бяха взели дребна хрътка с тъжен поглед, която бе сякаш прекалено деликатна за грубостта и скоростта на кучешкия живот.

Урсула изплакна чашата и запуши отново бутилката, беше останало предостатъчно за готвене, след което се дотътри с клатушкане до леглото.

Заспа дълбоко и я събуди часовникът, което бе промяна в сравнение с обичайното безсъние. „Пиян да съм; светът — незрим за мене.“^[2] Когато се събуди, си даде сметка, че не е в състояние да се грижи за куче.

На другия ден в работата успя да преодолее безкрайната досада от попълването на счетоводните документи цял следобед благодарение на мисълта за половината бутилка в кухнята у дома. В крайна сметка за телешкото можеше да купи друга.

— Хареса ви, а? — каза продавачът, когато тя се върна в магазина след два дни.

— А, не, не, още не съм го сготвила. Реших, че трябва да взема нещо и за пиене.

Осъзна, че не можеше да дойде пак тук, в този прекрасен магазин, все пак човек не може да готви всеки ден телешко по бургундски.

Посрещна Памела със скромен овчарски пай, последван от печени ябълки и яйчен крем.

— Донесох ти подарък от Шотландия — каза Памела и извади бутилка малцово уиски.

След като изпи уискито, намери друг магазин, където продавачът не се отнасяше към стоката с такова благоговение. „Ще взема направо две. Чакам гости.“ Няколко бутилки бира „Гинес“ от кръчмата на ъгъла. „За брат ми, дойде ми неочаквано на гости“, макар че Теди нямаше още осемнайсет и едва ли пиеше. След един-два дни пак. „Брат ви пак ли е дошъл, госпожице?“, попита съдържателят. Смигна ѝ и тя се изчерви.

В един италиански ресторант в Сохо, покрай който „минаваше случайно“, с радост ѝ продадоха няколко бутилки кианти, без да задават въпроси. Ако отидеше в кооператива на ъгъла, ѝ пълнеха каната с шери направо от бурето. („За майка ми.“) Ром от кръчми далеч от апартамента. („За баща ми.“) Беше като изследовател, експериментираше с различните видове алкохол, но вече знаеше какво харесва, първата бутилка пламенобуза Хипокрена, кървавочервеното вино. Обмисляше как да накара да ѝ доставят цяла каса. („За семейно празненство.“)

Пиеше тайно. Това бе нещо лично, съкровено и самотно. Само при мисълта за пиене сърцето ѝ забиваше едновременно от страх и нетърпение. За съжаление притисната между ограничаващите продажбите на алкохол закони и ужаса от унижението, за една млада жена от Бейсуотър беше доста трудно да утолява страстта си. За богатите беше по-лесно, Изи имаше сметка някъде, сигурно в „Хародс“, и ѝ донасяха виното направо у дома.

Урсула бе потопила пръст във водите на Лета и преди да осъзнае, вече се давеше, премина от трезвеност до алкохолизъм само за няколко седмици. Беше едновременно срамно и начин да унищожи срама. Всяка сутрин се будеше с мисълта, че тази вечер няма, няма да пие и всеки следобед копнежът ѝ се засилваше, представяше си как влиза в

апартамента в края на деня и забравата я посреща. Беше чела сензационни разкрития за пушалните на опиум в Лаймхаус и се чудеше дали са верни. Опиумът звучеше по-добре от бургундското, що се отнася до замъгляване на болката от съществуването. Вероятно Изи би могла да ѝ даде адреса на пушалнята, в която „се беше отрязала“, както безсрамно бе заявила, но Урсула не се претрашаваше да попита. Опиумът можеше да не доведе до нирвана (в крайна сметка се бе оказала добра ученичка на доктор Келит), а до нова Белгрейвия.

На Изи от време на време се позволяваше да пристъпи в семейното лоно. („Само за сватби и погребения — бе отсякла Силви. — Без кръщенета.“) За огромно облекчение на Силви, Изи отказа любезно поканата за сватбата на Памела. „Уикенд в Берлин“, оправда се тя. Познавала някой, който имал самолет („Невероятно!“) и щяла да лети с него. Урсула от време на време ѝ ходеше на гости. Свързваше ги ужасът на Белгрейвия, спомен, който щеше да ги обединява завинаги, макар и никога да не говореха за него.

Вместо това Изи изпрати сватбен подарък, кутия сребърни десертни вилички, които развеселиха Памела.

— Колко изтъркано. Не спира да ме изненадва.

— Почти сме готови — процеди шивачката в Нийсдън през захапаните карфици.

— Май наистина съм понапълняла. — Урсула оглеждаше жълтия сатен, който едва побираше малкото ѝ шкембенце. — Може би трябва да се запиша в Женската лига за здраве и красота.

Беше напълно трезва, когато се спъна на връщане от работа. Беше ужасна ноемврийска вечер няколко месеца след сватбата на Памела, просто не видя плочката, повдигната леко в единия край от корените на едно дърво. Ръцете ѝ бяха пълни — книги от библиотеката, покупки от бакалията, напазарувани набързо през обедната почивка — а инстинктът ѝ бе да спаси продуктите и книгите, а не себе си. В резултат на това падна по лице и цялата сила на удара пое носът ѝ.

Болката я зашемети, никога досега не бе изпитвала нещо подобно. Урсула коленичи на земята и се сгуши, зарязала покупките и

книгите върху мокрия тротоар. Чуваше стенанията си — по-скоро вой — ала не можеше да се застави да спре.

— Ай-ай — разнесе се мъжки глас — ужасно! Дайте да ви помогна. Изцапали сте прасковения си шал. Прасковен, нали, не розов?

— Прасковен — отвърна учтиво тя въпреки болката.

Никога не бе отделяла чак толкова внимание на пухкавия шал около врата си. Изглежда, имаше много кръв. Усещаше как цялото ѝ лице се подува, усещаше мириса на кръв, гъста и ръждива, в носа си, но болката бе понамаляла.

Мъжът бе симпатичен, немного висок, с белезникава руса коса и сини очи, с чиста, почти лъскава кожа по хубавите скули. Помогна ѝ да се изправи. Ръката му бе здрава и суха.

— Казвам се Дерек, Дерек Олифант.

— Елефант?!^[3]

— Олифант.

Три месеца по-късно се ожениха.

Семейството на Дерек бе от Барнет, „прости хора“, както се беше изразила Силви по адрес на родителите на Харолд. Това, разбира се, бе и основната причина Урсула да го харесва. Преподаваше история в Блекуд, малко общинско училище за момчета („Децата на амбициозни бакали“, бе заявила презрително Силви) и ухажваше Урсула с концерти в Уигмор Хол и разходки из Примроуз Хил. Ходеха на дълги преходи с велосипеди, които завършваха в приятни кръчми в далечните предградия, половин пинта лека бира за него, лимонада за нея.

Оказа се, че носят ѝ е счупен. („Ох, горката — писа ѝ Памела. — Толкова хубав нос имаше.“) Преди да я придружи до болницата, Дерек я заведе в една от близките пивници, за да се измие.

— Да ви взема едно бренди — предложи ѝ той.

— Не, не, няма нужда, ще изпия само чаша вода. По принцип не пия — отвърна тя, макар предишната вечер да бе заспала на земята заради бутилката джин, която бе откраднала от къщата на Изи. Нямахте угризения, че краде от нея, Изи ѝ бе откраднала толкова много. Белгрейвия и така нататък.

Урсула спря да пие почти толкова неочаквано, колкото и бе започнала. Смяташе, че в нея е имало празнина, зейнала в Белгрейвия.

Опитала се бе да я запълни с алкохол, но сега той бе изместен от чувствата ѝ към Дерек. Какви бяха те? Най-вече облекчение, че някой иска да се грижи за нея, някой, който не знае нищо за срамното ѝ минало. „Влюбена съм“, писа тя развълнувано на Памела. „Ура!“, отговори сестра ѝ.

— Понякога човек може да обърка благодарността с любов — отбеляза лаконично Силви.

Майката на Дерек още живееше в Барнет, баща му бил починал, както и по-малката му сестра. „Ужасна злополука — обясни Дерек. — Падна в огъня в камината, когато беше на четири.“ Силви винаги много бе държала на решетките за камина. Самият Дерек едва не се удавил като момче, сподели той, след като тя му разказа за Корнуол. Това бе едно от малкото приключения в живота ѝ, в което смяташе, че е била почти напълно невинна. А Дерек? Бурен прилив, преобърнатата лодка, героично доплуване до брега. Нямало нужда от господин Уинтън. „Сам се спасих.“

— Е, значи в такъв случай не е чак толкова обикновен — каза Хилда, предлагайки цигара на Урсула.

Тя се поколеба, но отказа, не беше готова за ново пристрастяване. Тъкмо събираше багажа си. Нямаше търпение да остави Бейсуотър зад гърба си. Жилището на Дерек беше в Холбърн, но в момента той бе в процес на финализиране на покупка на къща за двамата.

— Между другото писах на хазяина — добави Хилда. — Казах му, че се изнасяме. Жената на Ърни ще му даде развод, похвалих ли се? — Тя се прозя. — И той най-сетне повдигна въпроса. И двете ще бъдем порядъчни омъжени жени. Може да ти дойда на гости в... къде беше?

— Уийлдстоун.

Съгласно желанието на Дерек на сватбената церемония в гражданското присъстваха само майка му, Хю и Силви. Памела бе обидена, че не е поканена.

— Не искахме да чакаме — обясни Урсула. — А и Дерек не искаше шумотевица.

— А ти не искаше ли? Не е ли това смисълът на сватбата?

Не, не искаше шумотевица. Щеше да бъде нечия, най-сетне спасена, само това бе от значение. Да си булка не значеше нищо, да си съпруга — всичко.

— Искяхме всичко да е просто — каза тя.

(„И евтино, като гледам“ — беше отбелязала Изи. Изпратен бе още един комплект вилички.)

— Изглежда приятен младеж — каза Хю на празненството, точно обяд в ресторант близо до гражданското.

— Така е — отвърна Урсула. — Много е приятен.

— Все пак малко е странно, мечо — продължи Хю. — Не е като сватбата на Пами. На нея сякаш се изсипаха половината съседни от Олд Кент Роуд. Освен това горкият Тед бе много засегнат, че не го покани. Но важното е ти да си щастлива — добави той окуражително — другото няма значение.

За церемонията Урсула бе облечена в гълъбовосив костюм. Силви бе осигурила букетчета за всички, изработени от оранжерийни рози от една цветарница.

— За съжаление не са от моите рози — сподели с госпожа Олифант тя. — Глоар дьо Мусо, ако ви интересува сортът.

— Сигурно са много хубави — отвърна госпожа Олифант, думите ѝ изобщо не прозвучаха като комплимент.

— Веднъж се жениш, цял живот съжаляваш — измърмори Силви, преди да вдигнат сдържан тост с шери за булката и младоженеца.

— А ти? — попита я нежно Хю. — Съжаляваш ли?

Силви се престори, че не е чула. Беше станала заядлива.

— Период на промени — прошепна на Урсула смутено Хю.

— И за мен — отвърна тя.

Хю стисна ръката ѝ.

— Ето това е моето момиче.

— А Дерек знае ли, че не си непокътната? — попита Силви, когато останаха насаме в дамската тоалетна. Госпожа Олифант не ги придружи, нямаше червило, което да оправя.

— Непокътната?

Урсула я изгледа неразбиращо в огледалото. Какво означаваше това, че е дефектна? Развалена?

— Не си девствена — обясни Силви. — Дефлорирана си — добави изнервено, когато Урсула не реагира. — Изглеждаш невероятно наивна за човек, който далеч не е невинен.

Някога Силви ме обичаше, помисли си Урсула. Вече не.

— Непокътната — повтори тя. Изобщо не бе мислила за това. — Как ще разбере?

— По кръвта, разбира се — отвърна Силви грубо.

Урсула си помисли за тапета на цветя. Дефлорирането. Не осъзнаваше, че има връзка. Мислеше, че кръвта е от рана, а не от пробиването на арката.

— Е, може и да не се усети — въздъхна Силви. — Сигурна съм, че няма да е единственият младоженец, измамен през първата брачна нощ.

— Подновихте ли цветовете на войната? — попита весело Хю, когато се върнаха на масата.

Тед беше взел неговата усмивка. Дерек и госпожа Олифант се мръщеа по един и същи начин. Урсула се запита какъв ли е бил господин Олифант. Рядко говореха за него.

— Суета, твойто име е жена — обади се Дерек с пресилено веселие.

Урсула забеляза, че той не се чувства толкова на място сред хора, колкото бе мислила отначало. Усмихна му се, още едно нещо, което ги свързваше. Осъзна, че се омъжва за непознат. („Всеки се жени за непознат“, бе отбелязал Хю.)

— Всъщност думата е „слабост“ — усмихна се Силви. — „Слабост, твойто име е жена“. „Хамлет“. Неясно защо много хора бъркат този цитат.

По лицето на Дерек премина сянка, но той се засмя.

— Прекланям се пред вашите обширни знания, госпожо Тод.

Новата им къща в Уийлдстоун бе избрана заради мястото, сравнително близо до училището, в което Дерек преподаваше. Той

имаше наследство, „съвсем скромна сума“ от инвестициите на своя рядко споменаван баща. Беше „солидна“ къща на Мейсънс Авеню, макар и с гредоред, с декоративни прозорчета и с рисувано стъкло на предната врата, изобразяващо галеон с изопнати от вятъра платна, нищо че Уийлдстоун беше твърде далеч от океана. Къщата разполагаше с всички модерни придобивки, както и с магазини наблизо, лекар, зъболекар, парк за децата, с две думи, всичко, за което една млада съпруга (и майка „съвсем скоро“ според Дерек) може да мечтае.

Урсула си представяше как сутрин закусват с Дерек, преди да го изпрати на работа, виждаше се как бута бебе в количка, после с по-голяма количка, а след това води децата да се люлеят, как ги къпе вечер и им чете приказки за лека нощ в хубавата им стая. Вечер двамата с Дерек щяха да седят кротко в салона и да слушат радио. Той можеше да работи върху книгата, която пишеше, „От Плантагенетите до Тюдорите“. („Олеле — бе казала Хилда — звучи вълнуващо.“) Уийлдстоун бе далеч от Белгрейвия. Слава богу.

Стаите, в които предстоеше да се състои този съпружески живот, останаха във въображението ѝ до медения месец, тъй като Дерек беше купил и обзавел къщата, без да ѝ я покаже.

— Малко е странно, не мислиш ли? — попита Памела.

— Не. Изненада е. Подаръкът ми за сватбата.

Когато Дерек най-сетне я пренесе, залитайки, през прага в Уийлдстоун (веранда с червени плочки, която нито Силви, нито Уилям Морис биха одобрили), Урсула нямаше как да не изпита известно разочарование. Къщата се оказа значително по-стара от тази в представите ѝ, а освен това изглеждаше занемарена, което според нея идваше от липсата на женска ръка, поради което се изненада от твърдението на Дерек, че майка му е помогнала за обзавеждането. Но пък, разбира се, и домът на вдовицата Олифант в Барнет беше позанемарен.

Силви бе прекарала медения си месец в Довил, Памела на екскурзионно летуване в Швейцария, а бракът на Урсула започна с една доста подгизнала седмица в Уърдинг.

Омъжи се за един мъж („доста приятен младеж“), а се събуди до друг, пренавит като малкия пътнически часовник на Силви.

Промени се почти веднага, сякаш меденият месец бе преходът от учтив ухажор към разочарован съпруг. Урсула реши, че е заради неприятното време. Съдържателката на пансиона, в който бяха отседнали, очакваше стаите да бъдат празни между закуската и вечерята в шест, така че по цял ден търсеха къде да се скрият от дъжда в кафенета или в музея, или в битка с вятъра на пристана. Вечерите преминаваха в игра на вист по двойки с други (не толкова потиснати) гости, след което се оттегляха в студената спалня. Дерек беше слаб играч на карти, така че губеха почти всяко раздаване. Едва ли не умишлено не обръщаше внимание на опитите ѝ да му даде знак какво държи.

— Защо започна с коз? — попита го искрено озадачена по-късно тя, докато се събличаха свенливо в спалнята.

— Да не мислиш, че тези глупости са важни? — отговори той с такова презрение, че тя прецени, че занапред ще е добре да избягват игрите.

През първата нощ кръвта или по-скоро липсата ѝ остана незабелязана, както с облекчение установи Урсула.

— Не съм съвсем неопитен — заяви помпозно Дерек, докато се настаняваха в леглото. — На мнение съм, че съпругът е длъжен да знае това-онова за света. Как иначе ще може да защитава чистотата на съпругата си?

На Урсула аргументът се стори малко поизсмукан от пръстите, но в крайна сметка нямаше намерение да спори.

Сутрин Дерек ставаше рано и правеше строга серия лицеви опори, сякаш бяха не на меден месец, а в казарма. „Mens sana in corpore sano.“^[4] По-добре беше да не го поправа. Той се гордееше с латинския си, както и с беглите си познания по древногръцки. Майка му се била мъчила да пести, за да му осигури добро образование, „нищо не съм получил даром, за разлика от някои други“. Урсула беше доста добра по латински, също и по гръцки, ала прецени, че е по-разумно да не се хвали. Разбира се, ставаше дума за една друга Урсула. Различна Урсула, не белязаната от Белгрейвия.

Подходът му към съпругески задължения бе сходен с този към упражненията, включително и в изкривеното от болка и усилие лице. Урсула все едно беше част от матрака. Но пък с какво можеше да го сравнява? С Хауи? Сега съжали, че не е разпитала Хилда за нещата, които се случват в нейния „дворец на разврата“ в Илинг. Сети се за безкрайното флиртуване на Изи и за топлата обич между Памела и Харолд. Всичките говореха ако не за щастие, то поне за развлечение. „За какво е този живот, ако не може човек да се позабавлява?“, повтаряше Изи. Урсула усещаше, че в Уийлдстоун май щеше да има недостиг на забавления.

Колкото и досадна да бе досегашната ѝ работа, беше нищо в сравнение с безкрайната робия на домакинстването всеки божи ден. Все имаше за миене, триене, бърсане, лъскане и метене, да не говорим за гладенето, сгъването, простирането и колосването. И изправянето. Дерек бе мъж на правите ъгли и линии. Хавлии, кухненски кърпи, пердета, килими, всичко се нуждаеше от изправяне и наместване. (Включително и самата Урсула, както изглеждаше.) Това бе напасването в брака, нали? Само че Урсула не можеше да преодолее чувството, че е на безкраен изпитателен срок.

По-лесно бе да се съгласи с безрезервната вяра на Дерек в домашния ред, отколкото да се бори срещу нея. („За всичко има място и всичко трябва да е на мястото си.“) Чиниите трябваше да се бършат внимателно, приборите трябваше да се лъскат и нареждат правилно в чекмеджетата, ножовете като войници на парад, лъжиците плътно прилегнали една до друга. Домакинята трябва да бъде най-ревностният поклонник пред олтара на ларите и пенатите, казваше той. По-скоро пред „огнището“ отколкото пред „олтара“, като се имаше предвид колко време прекарваше Урсула в метене пред решетката на камината и изхвърляне на сгурия.

Дерек много държеше да е подредено. Твърдеше, че е неспособен да мисли, ако нещата не са си по местата или са килнати. „Подреден дом, подредена глава.“ Очевидно, даваше си сметка Урсула, той много обичаше афоризмите. Разбира се, че не бе в състояние да работи върху „От Платагенетите до Тюдорите“ в неразборията, която съпругата му явно създаваше само с влизането си в стаята. Имаха нужда от приходите от този учебник — първият му — който от издателството на Уилям Колинс се бяха съгласили да публикуват, като

за тази цел той бе наредил обзавеждането от жалката трапезария (маса, плот и всичко останало) да бъде пренесено в задната част на къщата за негов „кабинет“, а през повечето вечери Урсула беше лишена от компанията му, за да може той да пише. Разходите за двама трябвало да не са много по-високи, отколкото за един човек, а едва смогвали да си платят сметките заради нейното прахосничество, така че нека поне го оставела на спокойствие, за да се опита да спести нещичко настрана. И не, благодаря, нямал нужда от помощта ѝ с печатането на ръкописа.

Предишните домакински навици на Урсула сега дори и на самата нея ѝ се струваха ужасяващо немарливи. В Бейсуотър често оставяше леглото си неоправено, а чиниите неизмити. С хляб и масло закусваше достатъчно добре, а и нямаше нищо лошо — поне по нейна преценка — в това човек да хапне варено яйце за вечеря. Брачният живот бе далеч по-взискателен. Сутрин закуската трябваше да е на масата в точно определен час. Дерек не биваше да закъснява за училище и гледаше на закуската си, безкрайна поредица от овесена каша, яйца и препечени филийки, като на сериозно (и самотно) духовно занимание. През седмицата яйцата се редуваха — бъркани, пържени, варени, на очи, а в петък идеше ред на пушената херинга. През почивните дни той искаше бекон, наденички и суджук към яйцата. Яйцата не бяха от магазин, а от малка ферма на около пет километра от дома им, до която Урсула трябваше всяка седмица да ходи пеша, тъй като след преместването в Уийлдстоун Дерек бе продал колелата, за да „спести пари“.

Вечерята бе друг кошмар и Урсула непрекъснато трябваше да измисля нови ястия. Животът бе безкрайна поредица от пържоли и котлети, пайове, задушено, печено, да не говорим за десерта, какъвто се очакваше всеки ден и по възможност различен. „Станала съм робиня на готварските книги!“, писа тя с престорена веселост на Силви, макар че далеч не ѝ беше весело, докато се взираше в сложните страници всеки ден. Изведнъж изпита уважение към госпожа Глоувър. Разбира се, тя разполагаше с голяма кухня, значителен бюджет и пълен комплект кухненско обзавеждане, докато кухнята в Уийлдстоун беше обзаведена съвсем скромно, а и парите за домакински нужди някак си все не стигаха за цялата седмица и тя бе непрекъснато упрекувана в прекалено разточителство.

В Бейсуотър никога не се беше тревожила за пари. Ако не ѝ достигаха, ядеше по-малко и ходеше пеша вместо с метрото. Ако наистина изпаднеше в нужда, винаги можеше да се обърне към Хю или Изи, но сега едва ли можеше да им иска пари — нали си имаше съпруг. Дерек би бил смъртно унижен от този удар по мъжеството му.

След няколко месеца под натиска на безкрайните домакински задължения Урсула имаше чувството, че ще полудее, ако не измисли някакво развлечение, което да разтушава дългите дни. По пътя към магазина всеки ден минаваше покрай един тенисклуб. Виждаше се единствено високата мрежа, която се издигаше зад дървената ограда, и една зелена врата в стена с бели камъчета откъм улицата, но ясно се чуваше познатото примамливо лятно туп-туп. Ето защо един ден, без да се усети, почука на вратата и попита дали може да се запише.

— Записах се в местния тенисклуб — каза на Дерек, когато той се прибра вечерта.

— Не си ме питала.

— Не мислех, че играеш тенис.

— Не играя. Имах предвид, че не си ме питала дали може да се запишеш.

— Не знаех, че трябва да те питам.

По лицето му премина нещо, същият облак, който за миг бе забелязала в деня на сватбата, когато Силви го бе поправила за Шекспир. Този път отмина по-бавно и изглежда, го промени някак неузнаваемо, сякаш част от него се бе съсухрила.

— Е, може ли? — попита го, решила, че ще е най-добре да бъде покорна, за да има мир.

Дали Пами би попитала Харолд за такова нещо? А самият Харолд би ли го очаквал? Урсула не знаеше. Осъзна, че нищо не знае за брака. А разбира се, съюзът между Силви и Хю продължаваше да бъде неразгадаема мистерия.

Зачуди се какъв аргумент би имал Дерек срещу тениса. Той изглежда си задаваше същия въпрос.

— Предполагам, че да — процеди накрая той. — Стига да ти остава достатъчно време за къщната работа.

По средата на вечерята — задушени агнешки котлети и мачкани картофи — Дерек стана рязко от масата, взе чинията си и я захвърли през стаята, след което излезе, без да каже дума. Върна се едва когато

Урсула се приготвяше за лягане. На лицето му бе все още разкривеното изражение от по-рано и той легна до нея с кратко „лека нощ“, което едва не го задави.

Урсула се събуди посред нощ, когато той се покатери върху ѝ и без да каже нито дума, се намести в нея. Сети се за глициниите.

Разкривената физиономия („онзи поглед“), както вече го наричаше тя, започна редовно да се появява и Урсула изненадано установи колко далеч е готова да стигне, за да успокои съпруга си. Беше безнадеждно, щом Дерек изпаднеше в това настроение, тя започваше да му лази по нервите с всяко свое действие, а всеки неин опит да го приласкае още повече го раздразваше.

Бяха се уговорили да посетят госпожа Олифант в Барнет, за първи път от сватбата насам. Бяха се отбили за малко — чай и изсъхнали кифлички — за да обявят годеча си, но оттогава не бяха се вясвали.

Този път госпожа Олифант ги посрещна с увехнала салата с шунка и малко празни приказки. Имаше няколко неща за правене, „които чакаха Дерек“, и той изчезна с инструменти в ръка, оставяйки жените да разчистят. Измиха чиниите.

— Да направя ли чай? — предложи Урсула.

— Ако искаш — дойде неособено окуражителният отговор.

Седяха неловко в салона и отпиваха от чая. На стената имаше портрет в рамка, студиен портрет на госпожа Олифант и съпруга ѝ в деня на сватбата, изтипосани в съответните дрехи от началото на века.

— Много е хубав — каза Урсула. — Имате ли някакви снимки на Дерек като малък? Или на сестра му? — добави тя, защото ѝ се стори нечестно да изключва момичето от семейната история само защото е умряло.

— Сестра? — намръщи се госпожа Олифант. — Каква сестра?

— Сестрата, която е починала.

— Починала?

Вдовицата я изгледа стреснато.

— Дъщеря ви — обясни Урсула и макар да се чувстваше глупаво, добави: — Която паднала в огъня на камината.

Жената едва ли щеше да е забравила тази подробност. Зачуди се дали госпожа Олифант не е малоумна. Тя, от своя страна, изглеждаше обърквана, сякаш се мъчеше да си спомни забравеното дете. Накрая оповести:

— Дерек е единственото ми дете.

— Е, няма значение — рече Урсула, сякаш ставаше дума за някаква дреболия, на която няма нужда да се спират. — Трябва да ни дойдете на гости в Уийлдстоун. Вече сме се понаредили. Много сме благодарни, разбира се, за парите, които господин Олифант е оставил.

— Оставил? Пари ли е оставил?

— Малко акции, ако се не лъжа, в завещанието си.

Може пък госпожа Олифант да не беше присъствала на отварянето.

— Завещание ли? Че той остави след себе си само дългове. И не е умрял — добави след малко, сякаш не тя, а Урсула не е добре. — Живее в Маргейт.

Урсула се замисли какви ли други лъжи и половинчати истини й беше наговорил. Дали Дерек наистина за малко не се е удавил като дете?

— Да се удави?

— Паднал е от лодката и е доплувал до брега.

— Това пък откъде ти хрумна?

— Така — появи се на вратата Дерек и двете едновременно подскочиха — за какво клюкарите вие двете?

— Отслабнала си — отбеляза Памела.

— Да, май да. Ходя на тенис.

Колко нормално звучеше. Урсула наистина ходеше редовно в клуба, той бе единственият отдушник за клаустрофобията на живота на Мейсънс Авеню, макар непрестанно да бе подлагана на разпити. Всяка вечер Дерек я питаше дали днес е играла тенис, макар че тя ходеше само два пъти седмично следобед. Вечно я разпитваше за партньорката й, зъболекарска съпруга на име Филис. Дерек не беше виждал Филис, но беше повече от ясно, че я ненавижда.

Памела бе пропътувала целия път от Финчли.

— Очевидно това е единственият начин да те видя. Явно семейният живот ти допада. Или пък Уийлдстоун — засмя се тя. — Майка каза, че отклоняваш поканите ѝ да им погостуваш.

Още от сватбата Урсула отклоняваше поканите на всички, отказваше предложенията на Хю да „намине“ за чаша чай, както и намеците на Силви, че може би е редно да ги покани на обяд някоя неделя. Джими беше заминал за интерната, а Теди следваше първа година в Оксфорд, но пък ѝ пишеше прекрасни дълги писма. Морис, разбира се, не проявяваше желание да посещава никого от семейството си.

— Едва ли толкова ѝ се иска да дойде. Уийлдстоун и така нататък. Няма да ѝ хареса.

И двете се засмяха. Урсула почти бе забравила какво е да се смееш. Усети, че очите ѝ се насълзяват, и извърна глава, за да се заеме с приготвянето на чая.

— Толкова се радвам да те видя, Пами.

— Е, знаеш, че по всяко време си добре дошла във Финчли. Трябва да си прекарате телефон, така ще можем да си говорим непрекъснато.

Дерек бе на мнение, че телефонът е скъп лукс, но Урсула подозираше, че той просто не иска тя да говори с никого. Нямаше как да сподели това подозрение (а и на кого да каже — на Филис, на млекаря?), тъй като хората щяха да я помислят за луда. Чакала бе гостуването на Пами, както хората чакат лятна почивка. В понеделник бе казала на Дерек: „В сряда следобед ще дойде Пами“, и той отвърна с едно равнодушно „О“. Тя се зарадва, че разкривената физиономия не се появи.

Веднага щом допиха чая, Урсула изми чашите и приборите, изсуши ги и ги подреди по местата им.

— Леле — възкликна Памела — откога си станала такава домакиня?

— Подреден дом, подредена глава.

— Хората надценяват реда. Наред ли е всичко? Изглеждаш ми потисната.

— Месечно неразположение.

— О, колко неприятно. Аз поне няколко месеца няма да имам този проблем. Познай!

— Бременна си? О, колко прекрасно!

— Да, нали? Майка пак ще става баба.

(Морис вече бе поставил началото на следващото поколение на семейство Тод.)

— Дали ще се зарадва?

— Кой знае, напоследък е непредсказуема.

— Добре ли мина гостуването на сестра ти? — попита Дерек, като се прибра вечерта.

— Прекрасно. Чака бебе.

— О!

На другата сутрин забулените яйца бяха „незадоволителни“. Дори Урсула трябваше да признае, че яйцето, което поднесе на Дерек за закуска, беше жалка гледка, болнава медуза, оставена да умре върху препечена филийка. На лицето му се появи лукава усмивка, изражение, което сякаш изразяваше триумф, че е открил някакъв недостатък. Ново изражение. По-лошо от предишното.

— Нали не очакваш да ям това?

През главата на Урсула минаха няколко отговора на този въпрос, но тя ги отхвърли като твърде предизвикателни.

— Ще направя друго — каза тя.

— Мъча се по цял ден с работа, която ненавиждам, само за да те изхранвам. На теб не ти се налага да си мръднеш и малкото пръстче, нали? По цял ден нищо не правиш, а, не, чакай, извинявай — извиси глас той саркастично — все забравям, че играеш тенис, а едно яйце не можеш да приготвиш като хората.

Урсула не си бе дала сметка, че Дерек не харесва работата си. Той непрекъснато се оплакваше от третокласниците и не спираше да говори как директорът не оценява работата му, но не беше признавал открито, че мрази да преподава. Дерек имаше вид сякаш всеки момент ще се разплаче и изведнъж, неочаквано, й стана жал за него.

— Ще изпържа друго.

— Не си прави труда.

Очакваше яйцето да бъде захвърлено на стената, Дерек беше започнал все по-често да мята чинии, откакто се бе записала в тенисклуба, но вместо това той я удари с всички сили по слепоочието,

от което тя загуби равновесие и падна върху печката, а после се свлече на пода, където и остана, коленичила като за молитва. Болката, не толкова самият удар, я беше изненадала.

Дерек прекоси кухнята и застана над нея с чинията със злополучното яйце. За миг Урсула си помисли, че ще я стовари върху главата ѝ, но вместо това той обърна чинията и яйцето падна върху нея. После излезе от кухнята и след минута външната врата се затръшна. Яйцето се плъзна по косата ѝ, надолу по лицето и на пода, където се разпука безшумно в жълта локва. Тя се изправи с усилие и отиде да вземе парцала.

Онази сутрин сякаш отключи нещо в него. Очевидно бе, че тя нарушава правила, за чието съществуване не подозираше — твърде много въглища в огнището, използване на прекалено много тоалетна хартия, случайно забравена светната лампа. Всички касови бележки и сметки биваха внимателно преглеждани, за всяко похарчено пени трябваше да има основание, а за самата нея никога не оставаха пари.

Дерек се оказа способен да изнася безкрайни тиради за безумни дреболии; веднъж започнал, нямаше спиране. През цялото време бе ядосан. По-точно през цялото време го ядосваше тя. Колко книги е върнала в библиотеката, какво ѝ е казал месарят, някой идвал ли е? Накрая просто се отказа от тениса. По-лесно беше.

Повече не я удари, но насилието сякаш неспирно клокочеше под повърхността като задрямал вулкан, който Урсула, без да иска, бе събудила отново. Вечно нещо грешеше и в резултат на това така и не успяваше да се спре за момент и да прочисти бъркотията в главата си. Ясно бе, че самото ѝ съществуване го дразни. Нима животът трябваше да бъде безкрайно наказание? (А защо не, нима не заслужаваше точно това?)

Заживя в някаква особена мъгла, умът ѝ сякаш никога не се проясняваше. Явно сама си беше надробила попарата и сега трябваше да я сърба. Може би това бе друг вид *amor fati*, за което ѝ бе разказвал доктор Келит. Какво ли би казал за сегашното ѝ положение? И може би по-важно какво би казал за странния характер на Дерек?

Поканена бе да присъства на спортния полуден в училището. Голямо събитие в календара на Блекуд и от съпругите на преподавателите се очакваше да присъстват. Дерек ѝ бе дал пари за нова шапка.

— Постарай се да изглеждаш добре.

Тя отиде в един от местните магазини за детски и дамски дрехи, перчещ се с името „A la mode“, макар да беше далеч от модата. Там си купуваше чорапи и бельо. Нови дрехи не беше си купувала от сватбата. Не държеше на външността си чак толкова, че да проси пари от Дерек.

Магазинът с нищо не се отличаваше от безличния фризьорски салон, рибарницата, бакалията и пощата в съседство. Урсула нямаше нито желание, нито смелост (нито пък пари) да отскочи до някой от хубавите лондонски универсални магазини (пък и какво би казал Дерек за такова прахосничество?). Докато работеше в Лондон, преди вододела на брака, бе прекарвала много време в „Селфриджис“ и „Питър Робинсънс“. Сега тези места ѝ изглеждаха далечни като чужди страни.

Съдържанието на витрината бе скрито от слънцето с жълто-оранжев дебел целофан, който напомняше за „Лукозейд“^[5] и в резултат на това правеше всичко изложено още по-непривлекателно.

И по-хубави шапки беше виждала, но тази щеше да свърши работа. Огледа се с нежелание в тройното огледало от земята до тавана. В триптих изглеждаше три пъти по-зле, отколкото в огледалото в банята (единственото в дома ѝ, от което не можеше да избяга). Вече не можеше да се познае. Поела бе по грешния път, отворила бе грешната врата и сега не можеше да намери пътя обратно.

Изведнъж, и за свой собствен потрес, нададе вой, израз на безкрайно отчаяние. Продавачката дотича иззад щанда.

— Стига, стига, миличка, успокой се. Месечното неразположение, а?

Накара я да седне и да изпие чаша чай с бисквита и Урсула думи нямаше да изкаже благодарността си за тази простичка добрина.

Училището не беше далеч, на една спирка на влака и няколко минути път пеша по безлюден път. Урсула се присъедини към потока от родители, които се изливаха през портите на Блекуд. Вълнуващо беше — а също и малко плашещо — изведнъж да се озове сред тълпа. Омъжена бе по-малко от шест месеца, а вече бе забравила какво е да си сред хора.

За първи път стъпваше в училището и се изненада от съвсем обикновената червена тухлена сграда с алеи около нея, нямаше нищо общо със старото училище, което мъжете на семейство Тод посещаваха. Теди, а след него и Джими бяха последвали стъпките на Морис в някогашното училище на Хю, прекрасна сграда от сив камък, красива като колежа в Оксфорд. (Само че „зверилник вътре“, според Теди.) Градината бе страшно красива и дори и Силви се бе възхитила на изобилието от цветя в лехите. „Доста романтичен подбор“, бе отбелязала тя. В училището на Дерек нямаше цветя, там се наблягаше на игрищата. Момчетата в Блекуд не бяха особено ученолюбиви, поне според Дерек, и се налагаше времето им да се запълва с безкрайни мачове на ръгби и крикет. Още здрави духове в здрави тела. А духът на Дерек здрав ли беше?

Вече беше прекалено късно да го пита за сестра му и за баща му, подозираше, че Кракатау ще изригне. Защо човек би си измислил такова нещо? Доктор Келит щеше да знае.

В единия край на игрището бяха подредени отрупани с храна и напитки трикраки маси. Чай, сандвичи и тънки резени изсъхнал кейк „Дънди“. Урсула се завъртя покрай самовара, оглеждаше се за Дерек. Беше я предупредил, че няма да може да говори много с нея, тъй като трябвало да „помага“, а когато най-сетне го забеляза, видя, че носи наръч големи обръчи, чието предназначение бе мистерия за нея.

Всички хора около масите очевидно се познаваха, най-вече съпругите на учителите, и Урсула осъзна, че Блекуд вероятно организира доста повече събирания, отколкото Дерек споменаваше.

Няколко по-възрастни преподаватели с тоги като прилепи се настаняха до нея и тя дочу името „Олифант“. Пристъпи по-близо към тях, като се опитваше да не привлича внимание, престори се на заинтригувана от пастета от раци в сандвича си.

— Младият Олифант май пак е загазил.

— Така ли?

— Ударил е някакво момче.

— Че какво толкова? Аз постоянно ги удрям.

— Този път обаче изглежда сериозно. Родителите заплашват да се оплачат в полицията.

— Така и не се научи да контролира класа. Не става за учител.

С препълнени с кейк чинии двамата мъже се отдалечиха и Урсула пое след тях.

— Затънал е до ушите в дългове.

— Може да спечели нещичко от учебника.

Засмяха се силно, сякаш на много забавна шега.

— Казаха, че днес и съпругата е тук.

— Така ли? По-добре да внимаваме. Говори се, че е лабилна.

Явно и това беше голяма шега. Внезапният изстрел на пистолет, сигнализиращ старта на бягането с препятствия, накара Урсула да подскочи. Остави учителите да се отдалечат. Нямаше желание да подслушва повече.

Видя Дерек да се задава с големи крачки към нея, понесъл изплъзващ се от ръцете му наръч копия вместо предишните обръчи. Извика на няколко момчета да помогнат и те дотичаха послушно. Докато минаваха покрай нея, едното подхвърли подигравателно едва чуто:

— Да, господин Елефант, идваме, господин Елефант.

Дерек хвърли копията на тревата.

— Занесете ги в края на игрището, хайде, размърдайте се!

Дойде при Урсула и я целуна леко по бузата.

— Здравей, скъпа.

Тя избухна в смях. Не можа да се сдържи. Това бе най-милото нещо, което ѝ бе казвал от седмици, и бе насочено не към нея, а към двете учителски съпруги, застанали недалеч.

— Нещо смешно ли казах? — изглежда я изпитателно той, малко по-дълго от обичайното.

Урсула усещаше, че е побеснял. Поклати глава в отговор. Тревожеше се да не вземе да извика на глас, усещаше как собственият ѝ вулкан клоkochи, готов да изригне. Май наистина беше истеричка. Лабилна.

— Трябва да се погрижа за високия скок — каза намръщено Дерек. — Ще дойда след малко.

Той се отдалечи все така намръщен, а Урсула отново се засмя.

— Госпожо Олифант? Вие сте госпожа Олифант, нали? — нахвърлиха ѝ се веднага двете учителски съпруги като лъвици, надушили ранена плячка.

Наложи се и да се прибере у дома сама, тъй като Дерек трябваше да надзирава късните часове и щеше да вечеря в училището. Тя вечеря с каквото намери в кухнята — пържена херинга, студени картофи — и изведнъж закопня за бутилка хубаво червено вино. По-точно няколко бутилки една след друга, докато се напие до смърт. Остърга костите от херингата в кофата за боклук. „Да спра в среднощ пречистен и спокоен.“ Всичко бе за предпочитане пред този смехотворен живот.

Дерек бе обект на подигравките и на учениците, и на колегите си. „Господин Елефант.“ Направо си представяше как дивачетата от трети клас го докарват до ярост. А книгата му, какво се криеше зад нея?

Урсула никога не бе проявявала интерес към „кабинета“ на Дерек. В интерес на истината не бе проявявала интерес и към Плантагенетите и Тюдорите. Беше изрично инструктирана да не размества ръкописа и книгите му, докато почиства трапезарията (както тя предпочиташе да нарича стаята), но тя, така или иначе, нямаше желание, погледът ѝ едва-едва се спираше върху великото му творение.

Напоследък той работеше трескаво, масата бе покрита с купчина бележки и листчета. Нахвърляни изречения и мисли — „доста интересно, макар и примитивно убеждение — *plantagenista*, жълтуга, от нея идва и родът Анжуй — произхождат от дявола и при дявола ще свършат“^[6]. Почти нямаше следи от истински ръкопис, само корекции и нови корекции, един и същ абзац, пренаписан отново и отново, всеки път с почти незабележими промени, безброй страници от тетрадки с герба и мотото на Блекуд (*A posse a desse* — „От възможност към реалност“). Нищо чудно, че не искаше да му помогне с печатането. Осъзна, че беше се омъжила за един Късобан^[7].

Целият живот на Дерек бе измислица. Още от първите си думи към нея („Ай-ай, ужасно. Дайте да ви помогна.“) той бе неискрен. Какво искаше от нея? Някой по-слаб от самия него? Или съпруга, майка на децата си, жена, която да върти дома, обичайната украса на *vie quotidienne*^[8], само че без скрития под повърхността хаос. Тя се бе

омъжила за него, за да се спаси от този хаос. Явно и той се бе оженил за нея по същата причина. А всъщност те двама най-малко от всички на този свят можеха да спасят когото и да било.

Урсула претърси чекмеджетата и намери връзка писма, най-горното на бланка на издателство „Уилям Колинс и синове“, в което се казваше: „За съжаление, не можем да издадем предложената от вас книга в твърде оспорвания пазар за учебници по история“. Имаше подобни писма и от други издатели и, което бе по-лошо, неплатени сметки и заплашителни последни предупреждения. Едно доста рязко писмо настояваше за незабавно изплащане на заема, взет за къщата. Бе едно от онези язвителни писма, каквито се бе упражнявала да пише на машина в колежа за секретарки. „Уважаеми господине, беше ми обърнато внимание, че...“

Чу външната врата да се отваря и сърцето ѝ подскочи. Дерек се появи на прага на трапезарията като готически натрапник.

— Какво правиш?

Тя вдигна писмото от „Уилям Колинс и синове“.

— Ти си лъжец, от край до край. Защо се ожени за мен? Защо реши да направиш и двама ни нещастни?

Изражението на лицето му. Онази физиономия. Просеше си да бъде убита, но нима така не бе по-лесно, отколкото да се самоубива? Вече ѝ беше все едно, нямаше сили да се бори.

Очакваше първия удар, но той въпреки това я изненада, юмрукът се стовари силно право в лицето ѝ, сякаш искаше да го заличи.

Заспа или може би припадна на пода в кухнята и се събуди по някое време преди шест. Беше ѝ лошо и ѝ се виеше свят, всяка частица от тялото я болеше, сякаш я бяха залели с горещо олово. Устата ѝ бе пресъхнала, но не смееше да пусне крана, за да не събуди Дерек. С помощта първо на един стол, а после и на масата, се изправи на крака. Намери си обувките и изпъзля в антрето, взе палтото и един шал от закачалката. От портфейла на Дерек, който намери в джоба на самото му, извади банкнота от десет шилинга, щеше да ѝ стигне за билет за влака и за такси. Почувства изтощение само при мисълта за това изморително пътуване — дори не беше сигурна, че ще може да стигне до гарата.

Наметна палтото и се забради с шала, като се стараеше да не поглежда огледалото. Гледката щеше да е прекалено ужасна. Външната врата само притвори, за да не го събуди щракването. Сети се за Нора на Ибсен, която затръшва вратата след себе си. Нора нямаше да избере толкова драматичен жест, ако се опитваше да избяга от Дерек Олифант.

Най-дългото ходене в живота ѝ. Сърцето ѝ биеше толкова силно, че сякаш щеше да се пръсне. През целия път очакваше да чуе как я догонва и изкрещява името ѝ. На касата едва изговори „Юстън“ с пълната с кръв и счупени зъби уста. Касиерът бързо отмести поглед, като видя в какво състояние е. Сигурно досега не бе обслужвал жени, които изглеждат все едно са участвали в юмручен бой, помисли си Урсула.

Наложи се да чака първия влак за деня още десет страшни минути в дамската тоалетна, но поне пийна вода и изми засъхналата по лицето си кръв.

В купето седна с наведена глава, прикрила лице с длан. Мъжете с костюми и с шапки старателно я отбягваха. Докато чакаше влакът да потегли, се пристраши да хвърли един поглед към перона и с неопишуемо облекчение установи, че няма и следа от Дерек. Ако имаше късмет, той още нямаше да е осъзнал отсъствието ѝ и правеше коремни преси на пода в спалнята, смятайки, че тя е долу в кухнята и му приготвя закуска. Петък, ден за херинга. Херингата още лежеше на рафта в килера, завита във вестник. Дерек щеше да побеснее.

На слизане от влака коленете ѝ омекнаха. Хората я заобикаляха отдалече и тя се разтревожи, че шофьорът на таксито ще откаже да я закара, но щом видя парите, той се съгласи. Подкара мълчаливо през окъпания от нощния дъжд Лондон. Каменните сгради искряха на първите лъчи на слънцето, мекото облачно утро бе оцветено в смесица от розово и синьо. Забравила бе колко харесва Лондон. Духът ѝ се повдигна. Беше решила да живее, нямаше търпение да започне новия си живот.

Пристигнаха и шофьорът ѝ помогне да слезе.

— Сигурна ли сте, госпожице? — попита той и погледна червената тухлена къща на Мелбърн Роуд.

Тя кимна мълчаливо.

Нямаше къде другаде да отиде.

Позвъни и входната врата се отвори. Изи покри уста с ръка, ужасена при вида на лицето ѝ.

— Боже господи. Какво се е случило?

— Мъжът ми се опита да ме убие.

— Най-добре влизай.

Синините се излекуваха много бавно.

— Бойни белези — заяви Изи.

Зъболекарят поправи зъбите, но известно време Урсула трябваше да носи превръзка през врата за дясната ръка. Носът ѝ отново бе счупен, а скулите и челюстта ѝ пукнати. Беше повредена, вече не бе „непокътната“. От друга страна, се чувстваше пречистена. Миналото вече нямаше толкова огромна тежест в настоящето. Изпрати съобщение във Фокс Корнър, че заминава за лятото на „екскурзионно летуване из шотландските планини с Дерек“. Беше сигурна, че Дерек няма да я потърси във Фокс Корнър. Сигурно ближеше рани. Може би в Барнет. Добре че не знаеше къде живее Изи.

Изи се отнесе с изненадващо разбиране.

— Остани колкото искаш. Тъкмо ще ми разнообразиш самотното тракане на машината. А и Господ ми е свидетел, че имам повече от достатъчно пари, за да те издържам. Спокойно. Няма закъде да бързаш. Освен това си само на двацет и три!

Урсула не знаеше кое я изненада повече — искреното гостоприемство на Изи или фактът, че знае на колко години е. Може би Белгрейвия бе променила и самата Изи.

Една вечер Урсула бе сама, когато Теди се появи на прага. Той я сграбчи в мечешка прегръдка.

— Не е лесно да те намери човек.

Сърцето на Урсула затупка от удоволствие. Теди винаги изглеждаше по-истински от останалите хора. Беше почернял и укрепнал от работата през лятото в Еtringам Хол. Наскоро бе обявил, че иска да стане фермер. „Само ми върни парите, които изхарчих за образованието ти“, бе казала Силви, но с усмивка, защото Теди ѝ беше любимец. „Ако не се лъжа, парите бяха мои“, обади се Хю. (Той също ли имаше любимец? „Да, мисля, че си ти“, отвърна Памела.)

— Какво е станало с лицето ти? — попита Теди.
— Злополука, да беше ме видял по-рано — засмя се тя.
— Не си в Шотландия.
— Не съм.
— Значи го напусна?
— Да.
— Добре. — Подобно на Хю, Теди също бе лаконичен. — А къде е щастливата леля?
— Излезе да празнува. В клуб „Ембаси“, ако се не лъжа.
Пиха от шампанското на Изи, за да отпразнуват освобождението на Урсула.
— Майка ще те обяви за пропаднала жена, нали знаеш?
— Няма нищо, мисля, че отдавна ме смята за такава.

Направиха си омлет и салата от домати, вечеряха с чиниите на колене, слушаха Амброуз и неговия оркестър по радиото. След като приключиха, Теди запали цигара.

— Толкова си пораснал — засмя се Урсула.

— Имам мускули.

Той показва бицепса си като здравеняк от някой цирк. Следваше английска литература в Оксфорд, но сега сподели, че било истинско облекчение да спре да мисли и да „работи земята“. Освен това пишел и поезия. За земята, не за „чувства“. Сърцето на Теди се бе пропукало след смъртта на Нанси, а щом веднъж нещо се пропука, никога не може да се поправи напълно.

— Доста потискащо, а? — каза той мрачно.

(Урсула се замисли за своите преживелици.)

Опечаленият Теди носеше раните си вътре, сърцето му бе белязано завинаги от смъртта на Нанси Шоукрос.

— Сякаш влизаш в една стая и животът ти свършва, но продължаваш да живееш — опита се да обясни той.

— Мисля, че разбирам — отвърна Урсула.

Урсула задряма с подпряна на рамото на Теди глава. Все още бе безкрайно изморена. („Нищо не лекува както сънят“ — казваше Изи, като ѝ донасяше подноса със закуска всяка сутрин.)

Накрая Теди въздъхна и се протегна.

— Май трябва да се връщам във Фокс Корнър. Каква е версията, виждал ли съм те? Или си още в Брайгадун? — Той започна да събира чиниите, за да ги занесе в кухнята. — Ще разчистя, докато измислиш отговора.

Когато звънецът извън, Урсула реши, че е Изи. Откакто племенницата ѝ бе дошла да живее на Мелбърн Роуд, Изи рядко си правеше труда да носи със себе си ключове. „Ама ти си непрекъснато тук, миличка“, бе казала, когато се наложи Урсула да стане да ѝ отвори в три през нощта.

Не беше Изи. Дерек беше. Тя занемя от изненада. Вече го беше оставила зад себе си, гледаше на него като на човек, който вече не съществува. Мястото му не бе в Холанд Парк, а по-скоро в някое мрачно ъгълче на паметта.

Той изви ръката ѝ зад гърба и я избута към всекидневната. Погледна към масичката за кафе от тежко дърво, резбовано в ориенталски стил. Забеляза празните чаши от шампанско и големия ониксов пепелник с фасовете на Теди и изсъска:

— Кой е бил с теб? — Беше побелял от ярост. — С кого си мърсувала?

— Мърсувала?

Думата я изненада. Все едно беше извадена от Библията. Влезе Теди, праметнал небрежно кухненска кърпа през рамо.

— Какво става? Пусни я!

— Това той ли е? — попита Дерек. — Това ли е мъжът, с който блудствах из Лондон?

И без да дочака отговор удари с все сила главата ѝ върху масичката за кафе, Урсула се свлече на земята. Болката в главата ѝ беше ужасна и се усилваше, вместо да намалява, сякаш главата ѝ бе стисната в менгеме, което продължава да се затяга. Дерек вдигна тежкия ониксов пепелник като потир за църковно причастие, без да обръща внимание на цигарените угарки, които изпадаха на килима. Урсула осъзна, че мозъкът ѝ не функционира нормално, защото вече трябваше да се е свила ужасено, а вместо това единствената ѝ мисъл бе, че това прилича на случката със забулените яйца и колко е глупав животът. Теди извика и Дерек хвърли пепелника по него, вместо да го стовари върху черепа ѝ. Тя не видя дали пепелникът е уцелил Теди,

тъй като Дерек я хвана за косата, повдигна главата ѝ и я удари в масичката. Пред очите ѝ блесна светкавица, но болката взе да утихва.

Отпусна се на килима, не можеше да мръдне. Кръвта я заслепяваше. При втория удар бе усетила как нещо в нея се пречупва, може би инстинктът за живот. От топуркането и шумоленето се досети, че Дерек и Теди се бият. Поне Теди беше на крака и не беше в безсъзнание, но Урсула не искаше той да се бие, трябваше да избяга, да се спаси. Беше готова да умре, стига Теди да е в безопасност. Опита се да каже нещо, но от устата ѝ излязоха само хрипове. Беше ѝ студено, уморена беше. Спомни си, че точно така се чувстваше в болницата, след Белгрейвия. Тогава Хю беше там, беше я държал за ръката и не ѝ бе позволил да си отиде от този живот.

От радиото още струеше Амброуз, Сам Брауни пееше „Слънцето си сложи шапката“. Песен, подходяща за сбогуване с живота. Малко неочаквано.

Черният прилеп идваше. Тя не искаше да тръгне с него. Тъмнината около нея се съгъстяваше. „Смъртта обиквах.“^[9] Толкова студено беше. Помисли си, че тази нощ ще завали сняг, макар зимата да бе още далеч. Снегът вече беше тук, студени снежинки се разтопяваха по кожата ѝ. Урсула протегна ръка към Теди, но този път нищо не можеше да спре пропадането ѝ в тъмната нощ.

---

[1] „Ода на славея“, прев. М. Бело. — Б.пр. ↑

[2] Дж. Кийтс, „Ода на славея“, прев. М. Бело. — Б.пр. ↑

[3] Elephant — слон (англ.). — Б.пр. ↑

[4] Правилно е in согроге, „Здрав дух в здраво тяло“ (лат.). — Б.пр. ↑

[5] Енергийна напитка, пусната в продажба през 1927 г. — Б.пр. ↑

[6] Последното се отнася за Плантагенетите и е цитат от „За обучението на престолонаследника“ от Герардус Уелски (1146–1223). — Б.пр. ↑

[7] Герой от „Мидълмарч“ на Дж. Елиът, надут интелектуалец, пиещ цял живот своя опус, който така и не успява да завърши. — Б.пр. ↑

[8] Ежедневието (фр.). — Б.пр. ↑

[9] Дж. Кийтс, „Ода на славея“, прев. М. Бело. — Б.пр. ↑

11 ФЕВРУАРИ 1926 ГОДИНА

— Ау! Това за какво беше? — изрева Хауи и потърка буза, където Урсула го бе ударила. После добави едва ли не с възхищение: — Страшен ъперкът имаш за момиче.

Опита се пак да я хване, но тя му се изплъзна грациозно като котка. Точно в този момент забеляза и топката на Теди, скрита сред клоните на живия плет. Добре премерен ритник в пиццала на Хауи ѝ даде време да извади топката от здравите лапи на храста.

— Исках просто една целувка — оплака се със смешна обида Хауи. — Не се опитвах да те изнася.

Бруталната дума увисна в студения въздух. Урсула можеше да се изчерви, би трябвало да се изчерви, но имаше чувството, че думата ѝ принадлежи. Усещаше, че точно това правят момчетата като Хауи на момичета като нея. Всички момичета, особено навършилите шестнайсет, трябваше да внимават при разходките си сред тъмната, дива гора. Или, както в нейния случай, сред храсталаците в дъното на градината на Фокс Корнър. Хауи я възнагради с донякъде засрамено изражение.

— Хауи! — извика Морис. — Тръгваме без теб, човече!

— Хайде, върви — подкани го Урсула, малка победа в новия си живот на жена.

— Намерих ти топката — каза тя на Теди.

— Чудесно. Благодаря. Да хапнем още малко от тортата, а?

АВГУСТ 1926 ГОДИНА

„Той стоеше пред едно продълговато огледало, прикрепено към стената между двата прозореца, и съзерцаваше образа си на много красив и много млад юноша — нито едър, нито дребен, със синкави коси като пера на кос...“^[1]

Едва успяваше да държи отворени очите си. Времето беше прекрасно, топло, часовете се точеха бавно и приятно. Нямаше какво да прави, освен да чете книги и да се разхожда, най-вече с напразната надежда да се натъкне на Бенджамин Коул или някой от братята му, които бяха пораснали и се бяха превърнали в мургави красиви младежи. „Могат да минат за италианци“, казваше Силви. А защо биха искали да минават за нещо различно от себе си?

— Знаеш ли — каза Силви, когато я завари легнала под ябълките, „Шери“ беше паднала върху нагрятата трева — такива дълги, мързеливи дни като днешния няма да имаш никога повече в живота. Човек си мисли, че ще има, но не е така.

— Освен ако не забогатее — отвърна Урсула. — Тогава по цял ден ще мързелувам.

— Може би. — Силви нямаше желание да се откаже от завладялото я напоследък непрестанно недоволство. — Но един ден лятото въпреки това ще свърши.

Тя седна на тревата до Урсула. Кожата ѝ бе обсипана с лунички от работата в градината. Силви винаги ставаше по първи петли. Урсула с удоволствие можеше да спи цял ден. Силви прелисти разсеяно романа на Колет.

— Трябва да използваш френския си по-често.

— Бих могла да живея в Париж.

— Може би не чак толкова често.

— Мислиш ли, че трябва да кандидатствам в университет, като завърша?

— Миличка моя, какъв смисъл има? Там няма да те научат как да бъдеш съпруга и майка.

— А ако не искам да ставам майка и съпруга?

— Сега вече се опитваш да ме провокираш — засмя се Силви и я погали по бузата. — От малка си една такава странна. На моравата има чай — каза тя и се изправи с нежелание — и сладкиш. Също, за съжаление, и Изи.

— Мила моя — каза Изи, когато видя Урсула да се приближава през тревата. — Доста си пораснала от последния път. Вече си жена, и то много красива!

— Още е малка — отвърна Силви. — Тъкмо говорехме за бъдещето ѝ.

— Така ли? — учуди се Урсула. — Мислех, че говорим за френския ми. Чудя се какво да уча — обясни на Изи тя.

— Какви сериозни теми. На шестнайсет трябва да си влюбена до уши в някое неподходящо момче.

Влюбена съм, помисли си Урсула, влюбена съм в Бенджамин Коул. Той май попадеше в графата „неподходящ“. („Евреин?“, представи си как възкликва Силви. Или католик, миньор (или чужденец), магазинер, чиновник, коняр, ватман, учител. Неподходящите бяха безброй.)

— Ти беше ли? — попита Урсула.

— Какво да съм била? — премига Изи.

— Влюбена на шестнайсет.

— О, безкрайно.

— А ти? — обърна се към Силви.

— О, опазил ме Господ.

— На седемнайсет обаче няма начин да не си била влюбена — каза Изи.

— Така ли?

— Нали тогава се запозна с Хю.

— А, да.

Изи се наклони към Урсула и прошепна съзаклятнически:

— Аз на твоята възраст избягах с един мъж.

— Глупости — прекъсна я Силви. — Няма такова нещо. А, ето я и Бриджит с чая. — Обърна се към Изи. — Има ли конкретен повод за посещението ти, или намина само да ни подразиш?

— Бях наблизил и реших да се отбия. Искам да те попитам нещо.

— О, не! — изпъшка Силви.

— Мислех си... — започна Изи.

— О, не!

— Престани, Силви!

Урсула наля чай и нарязва сладкиша. Подушваше битка. Изи бе временно неспособна да говори, тъй като устата ѝ бе пълна със сладкиш. Не беше от най-пухкавите пандишпани на госпожа Глоувър.

— Та както казах — преглътна с усилие Изи — мислех си, мълчи, Силви! „Приключенията на Огъстъс“ пожънаха голям успех. Имам къщата в Холанд Парк, имам пари, но, разбира се, нямам съпруг. Нито дете.

— Така ли? — натърти Силви. — Сигурна ли си?

— Никой, с когото да споделя късмета си — престори се, че не я е чула Изи. — Та си мислех, защо не взема да осиновя Джими.

— Моля?

— Не мога да повярвам — изсъска Силви.

Изи все още беше отвън и забавляваше Джими, четеше му от недовършения ръкопис, който носеше в огромната си чанта. „Огъстъс отива на море“.

— Защо не иска да осинови мен? — попита Теди. — Нали в крайна сметка се предполага, че аз съм Огъстъс?

— Ти искаш ли Изи да те осинови? — учуди се Хю.

— А, не, не.

— Никой няма да бъде осиновяван — отсече ядосано Силви. — Иди да поговориш с нея, Хю.

Урсула отиде да потърси ябълка в кухнята и завари госпожа Глоувър да налага парчета телешко с чук за пържоли.

— Представям си, че са глави на шваби — обясни тя.

— Наистина ли?

— Онези, дето са пуснали газ и са разбишкали дробовете на горкия Джордж.

— Какво има за вечеря? Умирам от глад.

Урсула бе станала доста безчувствена към белите дробове на Джордж, толкова пъти бе слушала за тях, че сякаш те вече живееха

собствен живот, почти като белите дробове на майката на Силви, тези органи изглеждаха по-истински от собствениците си.

— Телешки котлети à la Russe. — Госпожа Глоувър праметна месото и започна отново да го налага. — Руснаците са същата стока, да знаеш.

Урсула се зачуди дали готвачката изобщо е виждала някога чужденец.

— Ами, в Манчестър има много евреи — осведоми я госпожа Глоувър.

— А вие познавате ли някои?

— Да ги познавам? Че защо ми е да ги познавам?

— Само че евреите не са чужденци, нали? Ето, съседите ни, семейство Коул, са евреи.

— Глупости, и те са англичани като нас.

Госпожа Глоувър имаше слабост към момчетата на семейство Коул поради добрите им маниери. Урсула се запита дали си струва да се спори. Взе още една ябълка, а госпожа Глоувър се върна към заниманието си.

Урсула изяде ябълката на пейката в другия край на градината, едно от любимите скривалища на Силви. Думите „телешки котлети à la Russe“ се носеха сънено в главата ѝ. Изведнъж тя скочи на крака, сърцето ѝ туптеше от внезапно пробудилия се познат, но отдавна забравен ужас. Но какво го беше изтръгнало от дрямката му? Беше толкова не намясто в спокойната градина, в топлия късен следобед, докато Хети, котката, се миеше мързеливо върху огряната от слънцето пътека.

Нямаше ужасни съдбовни знамения, не личеше да се е случило нещо, ала въпреки това Урсула хвърли огризката от ябълката в храстите и хукна, мина през портата и пое по пътя, преследвана от старите демони. Хети прекъсна тоалета си и погледна люлеещата се порта с презрение.

Може би имаше някаква злополука с влак, може би щеше да се наложи да откъсне фустите си като момичетата в „Децата от гарата“^[2], за да предупреди машиниста, само че когато стигна на гарата, влакът за Лондон в 5:30 часа се изнизваше кротко в сигурните ръце на Фред Смит и машиниста. Фред докосна козирката на железничарското си кепе.

— Госпожице Тод, добре ли сте? Изглеждате разтревожена?

— Добре съм, Фред, благодаря.

Само дето ме е обхванал смъртен ужас, нищо кой знае какво. Фред Смит не приличаше на човек, обземаан от смъртен ужас дори за частица от секундата.

Тръгна обратно все така обсебена от безименния страх. По средата на пътя срещна Нанси Шоукрос.

— Хей, здравей, накъде така?

— Събирам разни неща за албума си. Намерих дъбови листа и жълъдчета.

Страхът започна да се оттича от тялото на Урсула.

— Хайде, ще те изпратя до вас.

Стигнаха до ливадата с кравите и в този миг един мъж се прехвърли през оградата и скочи тежко на пътя. Килна шапка и поздрави, след което продължи към гарата. Накуцваше с единия крак, ходеше смешно като Чарли Чаплин. Сигурно поредният ветеран от войната, помисли си Урсула.

— Кой беше това? — попита Нанси.

— Не знам. О, я виж, умрял бръмбар гробар. Ще ти свърши ли работа?

---

[1] „Шери“, Колет, прев. Силвия Вагенщайн. — Б.пр. ↑

[2] Популярен детски роман на Едит Несбит (1858–1924). — Б.пр. ↑

УТРЕ ЩЕ Е ПРЕКРАСЕН ДЕН^[1]

2 СЕПТЕМВРИ 1939 ГОДИНА

— Морис твърди, че до няколко месеца ще приключи. — Памела постави чинията си върху издутината, в която растеше следващото ѝ бебе.

— Ще продължаваш, докато не родиш момиче, нали? — попита Урсула.

— До края на света — съгласи се весело Памела. — Значи все пак ни поканиха, за моя най-голяма изненада. Неделен обяд в Съри, пълна програма. С малко странните им деца Филип и Хейзъл...

— Мисля, че съм ги виждала само два пъти.

— Едва ли са били само два, просто не си им обръщала внимание. Морис каза, че ни е поканил, за да могат „братовчедите да се опознаят по-добре“, но момчетата изобщо не ги харесаха. Филип и Хейзъл не знаят как да играят. А майка им е мъченица на печеното и ябълковия пай. И на Морис също така. Мъченичеството много би ѝ подходило, Едуина е фанатичка, особено по критериите на англиканската църква.

— Аз никога не бих се омъжила за Морис. Не знам тя как издържа.

— Мисля, че му е благодарна. Той ѝ даде Съри. Тенискорт, приятели в правителството, много говеждо печено. Вечно имат гости — от великите и добрите. Някои жени са готови на всякакви жертви за това. Включително и на брак с Морис.

— Предполагам, че той е голямо изпитание за нейната християнска търпимост.

— Също и за убежденията на Харолд. Сдърпаха се с Морис по въпроса за социалните придобивки, а пък с Едуина — за предопределението.

— Тя вярва ли в него? Нали е англиканка?

— Да, англиканка е. Само че не притежава и капчица здрав разум. Забележително глупава е. Сигурно затова се е оженил за нея. Според теб Морис защо смята, че войната ще трае само няколко месеца? Това ли е официалната линия на министерството? Можем ли

да вярваме на всичко, което казва? Всъщност вярваме ли изобщо на нещо?

— Ами, най-общо казано, не вярваме. Но той е важна клечка в министерството, така че би трябвало да разполага с достоверна информация. Вътрешна сигурност, ново министерство от тази седмица.

— И ти ли? — попита Памела.

— Да, и аз. Отделът за противовъздушна отбрана вече е там, все още се опитваме да свикнем с идеята, че сме се издигнали.

Когато завърши училище на осемнайсет, Урсула не замина за Париж, нито въпреки увещанията на някои от учителите си подаде документи за Оксфорд и Кеймбридж, за да учи езици, били те мъртви или живи. Всъщност не отиде по-далече от Уикъм и неговия малък секретарски колеж. Нямаше търпение да продължи напред, да бъде независима, а не да стои затворена в поредната институция. „Крилатата колесница на времето“^[2] и така нататък, бе обяснила на родителите си. „Е, всички продължаваме напред — каза Силви — всеки по свой начин. Накрая отиваме на едно и също място. Не виждам какво значение има как сме стигнали дотам.“ На Урсула обаче ѝ се струваше, че именно в начина, по който стигаме „там“, е смисълът, но беше безнадеждно да се спори с обзетата от песимизъм Силви. „Ще мога да си намеря интересна работа — обясни тя, пренебрегвайки протестите на родителите си — в редакцията на някой вестник или издателство.“ Представяше си бохемска атмосфера, мъже с карирани сака и вратовръзки, жени, пушеци с изискан жест пред своите пишещи машини „Роял“.

— Както и да е, радвам се за теб — каза ѝ Изи по време на един прекрасен следобеден чай в „Дорчестър“, на който бе поканила нея и Памела. („Намислила е нещо“, бе заподозряла Памела.) — А и кой би искал да е досадна интелектуалка?

— Аз — обади се Памела.

Оказа се, че Изи наистина има скрит мотив. Огъстъс бил пожънал такъв успех, че издателите я били помолили да напише „нещо подобно“ и за момичета.

— Само че не за палави момичета. Това не вървяло. Искат героинята да е бърлива и емоционална, но усърдна и примерна, да

речем, капитан на отбора по хокей. Ето защо се сетих за теб, мила — рече тя на Памела.

Директор на колежа беше господин Карвър, запален последовател на Питман и есперанто, който се опитваше да накара „моите момичета“ да си слагат превръзки на очите, докато се упражняват да пишат на машина. Урсула обаче заподозря, че в това се крие нещо повече от желание за съвършенство, и организира бунт.

— Такава си революционерка — каза с възхищение едно от момичетата, Моника.

— А, не съм. Просто проява на здрав разум.

Така беше. Станала беше доста разумна.

В колежа на господин Карвър стана ясно, че Урсула притежава изненадващ талант за писане на машина и стенографиране, въпреки че мъжете, които проведеха събеседването, когато тя кандидатства за работа във Вътрешното министерство, очевидно бяха на мнение, че владееенето на древни езици ще я постави в по-добра изходна позиция за отварянето и затварянето на чекмеджетата с документи и безкрайното търсене сред морето от белезникави папки. Не беше „интересната работа“, която си бе представяла, но успя да задържи вниманието ѝ и през следващите десет години Урсула бавно се издигаше по стълбицата по спънатия, труден начин, отреден на жените. („Един ден ще имаме министър-председателка — казваше Памела. — Може и да доживеем да го видим.“) Сега Урсула имаше свои подчинени, които да праща да носят белезникавите папки. Сигурно това беше напредъкът. От 1936 година работеше в Отдела за противовъздушна отбрана.

— Значи ти не си в течение на клюките? — попита Памела.

— Аз съм жена, по цял ден само клюки слушам.

— Морис нямал право да разкрива какво точно прави — оплака се Памела. — Не трябвало да говори за случващото се зад „свещените стени“. Така ги нарече — свещените стени. Ще рече човек, че е подписал Закона за държавната тайна с кръв и е заложил душата си.

— Е, това всички го правим. — Урсула си взе още малко от сладкиша. — Част от работата, не знаеше ли? Аз лично подозирам, че Морис просто обикаля насам-натам и брои разни неща.

— И трупa самодоволство. Войната ще му се услади, много власт без заплахa за него самия.

— И много неща за броене.

Засмяха се. Урсула за миг си помисли, че изглеждат твърде весели за хора на ръба на ужасяващ сблъсък. Намираха се в градината на Памела във Финчли, събота следобед с чай на висока бамбукова маса. Ядяха бадемов сладкиш, поръсен с нарязани парченца шоколад, стара рецепта от госпожа Глоувър, предадена на лист с мазни отпечатъци от пръсти. На места хартията бе изтъняла и през нея се виждаше като през мръсно стъкло.

— Възползвай се, докато можеш, предполагам, че вече няма да има сладкиши — каза Памела и даде парченце на Хайди, непривлекателен мелез, спасен в Батърси. — Знаеш ли, че хората си приспиват домашните любимци с хиляди?

— Ужасно.

— Сякаш не са част от семейството. — Памела погали Хайди по главата. — Тя е много по-мила от момчетата. И по-възпитана.

— Как бяха евакуираните днес?

— Мрънкаха.

Въпреки напредналата си бременност Памела бе прекарала почти целия предобед да организира евакуирани, докато Олив, свекърва ѝ, гледаше момчетата.

— От теб би имало много по-голяма полза, отколкото от хора като Морис — каза Урсула. — Мен ако питаха, щях да те направя министър-председател. Щеше много по-добре да се справиш от Чембърлейн.

— Така си е. — Памела остави чинийката си и се зае с плетката, нещо розово с финтифлюшки. — Ако е момче, просто ще се преструвам, че е момиче.

— А ти няма ли да заминеш? Нали няма да държиш момчетата в Лондон? Можеш да се прибереш във Фокс Корнър, германците едва ли ще си направят труда да бомбардират такова затънтено място.

— И да живея с майка? О, не. Имам приятелка от университета, Джанет, баща ѝ е викарий, не че това има някакво значение. Наследила

е от баба си къща в Йоркшир, в Хътън-ле-Хоул, малка точица на картата. Отива там с двете си момчета и предложи и аз да ги придружа с моите три. — Памела бе родила един след друг Найджъл, Андрю и Кристофър. Майчинството ѝ бе дошло отвътре. — На Хайди също ще ѝ хареса. Звучи ужасно примитивно, без електричество, без течаща вода. Идеално за момчетата, могат да търчат като диваци. Във Финчли не е лесно да си дивак.

— Е, някои сигурно успяват.

— Как е „мъжът“? — попита Памела. — „Мъжът от Адмиралтейството.“

— Можеш да използваш името му. — Урсула изтръска трохите от полата си. — Кучетата не подслушват.

— В днешно време не се знае. Той какво казва?

Урсула имаше връзка с Крайтън — „мъжът от Адмиралтейството“, вече цяла година (ориентираше се по Мюнхенското споразумение). Запознаха се по време на едно съвместно заседание. Той беше петнайсет години по-голям от нея, доста привлекателен, с някакво вълче излъчване, което дори бракът с примерната съпруга (Мойра) и трите деца, изпратени в частно училище, не бяха успели да заличат. „Няма да ги напусна, при никакви обстоятелства“, бе ѝ казал той след първото любене в доста аскетичната му квартира. „Не те и карам да го правиш“, отвърна Урсула, макар че според нея щеше да е по-добре да я беше предупредил, преди да скочат в леглото.

„Квартирата“ (подозираше, че не беше първата жена, поканена от Крайтън да я разгледа) бе апартамент, осигурен от Адмиралтейството за нощите, когато се налагаше Крайтън да остане в града, вместо да „вдигне платна“ обратно към Мойра и момичетата в Уоргрейв. Тя не беше единствено на негово разположение, тъй че когато беше заета, той „дебаркираше“ в апартамента на Урсула на Аргайл Роуд, където прекарваха дълги вечери в единичното ѝ легло (Кraitън имаше практично моряшко отношение към ограничените пространства) или на канапето, като се отдаваха на „удоволствията на плътта“, както той се изразяваше, преди да „отплава“ към Баркшър. За Крайтън всяко разстояние, дори и две спирки с метрото, беше като експедиция навътре в сушата. Дълбоко в душата си бе моряк и според нея щеше да е много по-доволен да отплава с лодка към околните графства, вместо

да се движи с кола или влак. Веднъж наистина наеха малка лодка до Мънки Айлънд и си направиха пикник на брега. „Като нормална двойка“, бе казал за свое оправдание той.

— Щом не е любов, какво е? — попита Памела.

— Харесвам го.

— Аз харесвам и мъжа, който ми носи покупките. Но не спя с него.

— Е, със сигурност той значи много повече за мен, отколкото някой търговец. — Почти спореха. — Освен това не е някой безчувствен младеж — продължи да се защитава тя. — Той е истински човек, завършена личност... Нали разбираш какво искам да кажа?

— Завършен със семейство — отбеляза заядливо Памела. Погледна я с любопитство. — А сърцето ти не се ли разтуптява поне малко, като го видиш?

— Може би съвсем малко, да — съгласи се великодушно Урсула, за да избегне спора, подозираше, че няма да може да обясни на Памела привлекателността на прелюбодейството. — Кой би помислил, че от всички в това семейство точно ти ще се окажеш най-големият романтик?

— О, не, мисля, че най-големият романтик е Теди — отвърна Памела. — Самата аз просто искам да вярвам, че има спойки, на които нашето общество се държи, и че бракът е една от тях.

— В спойките няма нищо романтично.

— Всъщност ти се възхищавам. Колко си самостоятелна. Как не следваш стадото и така нататък. Просто не искам да бъдеш наранена.

— Аз също не искам, повярвай ми. Мир?

— Мир — съгласи се с готовност Памела. — Животът ми щеше да е толкова безинтересен без твоите сладострастни разкази. Ако знаеш само колко вълнения изживявам с твоя любовен живот или както там искаш да го наричаш.

Нищо сладострастно нямаше в разходката им до Мънки Айлънд — поседяха прилично на едно карирано одеяло и ядоха студено пиле, което поляха с топло червено вино. „Пламенобузата Хипокрена“, подхвърли Урсула, а Крайтън се засмя: „Това подозрително напомня на литература. Аз съм безчувствен към поезията. Би трябвало да си наясно“. „Наясно съм“, отвърна тя.

Характерно за Крайтън беше, че на околните винаги им се струваше, че в него се крие повече, отколкото показва. Чула бе, че го наричат „Сфинкса“, и той наистина излъчваше известна сдържаност, сякаш зад нея се криеха непознати дълбини и дълбоко заровени тайни, рана от детството, всепоглъщаща мания. Загадъчната му страна, помисли си тя, обели едно сварено яйце и го топна в солта, сипана във фунийка от вестник. Кой ли беше подготвил храната, едва ли самият Крайтън? Нито пък Мойра, да не дава Господ.

Била започнала да го мъчи съвестта заради тайната им връзка. Урсула била внесла свежест в отегчителния му живот. Участвал бил в битката при Ютланд с адмирал Джелико, „видял много“, а сега бил „нищо и никакъв бюрократ“. Не можел да си намери място.

— Или си на път да ми се обясниш в любов — рече Урсула — или да ми кажеш, че това е краят.

Имаше и плодове, праскови, увити в амбалажна хартия.

— Ту залитам към едното, ту към другото — усмихна се виновно той. — Кандилкам се.

Урсула се засмя, думата не му прилягаше.

Взе да разказва за Мойра, за живота ѝ в селото и нуждата ѝ да се занимава с благотворителност, а Урсула се разсея, заинтригувана повече от намерената паста от „Бейкуел“, която очевидно бе измъкната от столовата на Адмиралтейството. („Добре се грижат за нас“, каза той. Като Морис, помисли си тя. Мъжете с власт разполагаха с привилегии, недостижими за безличната сива маса на останалите служители.)

Ако по-възрастните ѝ колежки разберяха за връзката ѝ, щяха да се надпреварват да дишат соли, за да се съвземат, особено ако знаеха с кого точно от Адмиралтейството се е заиграла (Крайтън беше на доста висок пост). Урсула беше добра, много добра в пазенето на тайни.

— Имате репутация на много дискретна, госпожице Тод — каза Крайтън, когато ги запознаха.

— Боже — отвърна тя — звучи толкова безлично.

— По-скоро интригуващо. Подозирам, че от вас ще излезе добър шпионин.

— А как беше самият Морис?

— Морис винаги си е един и същ и никога няма да се промени.

— Мен не ме е канил на неделен обяд.

— Смятай се за късметлийка.

— Всъщност много рядко го виждам. Да не повярва човек, че работим в едно министерство. Той се разхожда из ветровитите кулоари на властта...

— Сред свещените стени.

— Да, свещените стени. Докато аз тичам напред-назад из един бункер.

— Наистина ли? В бункер ли работиш?

— Е, не е под земята. В Южен Кенсингтън, пред Геоложкия музей. Морис има кабинет в Уайтхол.

Когато кандидатства за работа, Урсула се надяваше, че Морис ще ѝ даде едно рамо, но вместо това той ѝ бе изчел лекция за връзкаството и необходимостта да бъде извън всякакво съмнение за непотизъм. „Жената на Цезар и така нататък“, бе ѝ казал.

— Предполагам, че Морис се смята за Цезар, а не за жена му — подхвърли Памела.

— Ох, не ми пускай такива идеи — засмя се Урсула. — Морис като жена, представи си само.

— О, не просто жена, а римлянка. Това повече би му отивало. Как се казваше жената на Кориолан?

— Волумния.

— А, ето, сетих се какво имах да ти казвам... Морис беше поканил и един негов приятел. От Оксфорд, онзи едър американец. Помниш ли го?

— Разбира се! — Не можа да се сети за името. — Ох, да му се не види, как се казваше... нещо американско. Опита се да ме целуне на шестнайсетия ми рожден ден.

— Мръсник! — засмя се Памела. — Не си ми казвала.

— Представях си първата си целувка по-иначе. Беше като схватка в ръгби мач. Много беше нахакан. — Урсула се засмя. — Мисля, че му нараних гордостта, ако не и още нещо.

— Хауи — обади се Памела. — Само че сега е Хауърд, Хауърд С. Ландсдауни Трети, това му е пълното име.

— Хауи — замисли се Урсула. — Съвсем го бях забравила. С какво се занимава сега?

— Дипломат е. По-потаен и от Морис. В посолството е, за него Кенеди е бог. Според мен Хауи доста се възхищава на Хитлер.

— Сигурно и Морис щеше, ако Хитлер не беше чужденец. Веднъж го видях на сбирка на черноризците^[3].

— Морис ли? Не може да бъде! Сигурно е шпионирал. Мога да си го представя като агент-провокактор. А ти какво правеше там?

— Шпионирах като Морис. Не, всъщност попаднах случайно.

— Толкова много неочаквани разкрития само за един чай време. Има ли още? Да направя ли по още един чай?

— Не, мисля, че това е всичко — засмя се Урсула.

Памела въздъхна.

— Гадна работа.

— Кое, това с Харолд ли?

— Горкият, май в крайна сметка ще трябва да остане тук. Не могат да мобилизират лекарите от болниците, нали? Ще им трябват, ако ни бомбардират. Това ни чака, нали знаеш?

— Да, разбира се — отвърна Урсула нехайно, сякаш обсъждаха времето.

— Ужасно е само като си помислиш — въздъхна отново Памела, остави куките и протегна ръце над глава. — Такъв прекрасен ден. Не мога да повярвам, че това може да е последният нормален ден за дълго време напред.

Урсула трябваше да излезе в отпуск от понеделник. Планирала беше седмица спокойни едnodневни екскурзии — Истбърн и Хейстингс или чак до Бат и Уинчестър, но заради надвисналата война не ѝ беше до пътуване. Внезапно усети пълна апатия при мисълта какво предстои. Целият предобед беше прекарала на Кенсингтън Хайстрийт в запасяване — батерии за фенерчето, нова грейка, свещи, кибрит, безкрайно количество черна хартия, консерви боб, картофи, кафе. Купила бе и дрехи, хубава вълнена рокля за осем лири, зелено кадифено яке за шест, чорапи и чифт кафяви кожени туристически обувки, които на вид щяха да изкарат до края на живота ѝ. Беше много горда, че успя да устои на изкушението да купи и жълта вечерна рокля от крепдешин на малки черни лястовички.

— Зимното ми палто е само на две години — каза на Памела — все си мисля, че ще издържи до края на войната.

— Божичко, искрено се надявам да е така.

— Всичко е толкова ужасно.

— Да. — Памела отрязва още сладкиш. — Противно е. Толкова се ядосвам. Войната е лудост. Хапни още сладкиш, моля те. Имаме малко време, докато момчетата са още при Олив. Ще дойдат и ще опоскат всичко като скакалци. Нямам представа как ще се оправим с купоните.

— Ще си в провинцията, може да си направиш градина. Да гледаш пилета. Прасе. Всичко ще е наред.

Натъжи се при мисълта, че Памела ще замине.

— Защо не дойдеш и ти?

— Боя се, че трябва да остана.

— О, чудесно, ето го и Харолд! — възкликна Памела при вида на Харолд с огромен букет далии, увити във влажен вестник.

Тя се надигна да го поздрави, а той я целуна по бузата.

— Недей да ставаш — каза ѝ, после целуна и Урсула и поднесе букета на Памела. — Едно момиченце ги продаваше на един ъгъл в Уайтчапъл. Като в „Пигмалион“. Каза, че били от двора на дядо ѝ.

Крайтън беше подарил веднъж рози на Урсула, но те бързо бяха оклюмали и увехнали. Тя завидя на издръжливите градински цветя на Памела.

— Та така — продължи Харолд, след като си сипа от произстиналия чай — вече евакуираме пациентите, които могат да издържат преместването. Утре със сигурност ще обявят война. Сутринта. Вероятно за да могат всички заедно да коленичат в църквата и да се молят за спасение.

— О, да, войните са много християнски — отбеляза саркастично Памела. — Особено ако си англичанин. Имам приятели в Германия — обърна се към Урсула тя. — Добри хора.

— Знам.

— И какво сега, те са ни врагове, така ли?

— Пами, не се ядосвай — каза Харолд. — Защо е толкова тихо, какво си направила с момчетата?

— Продадох ги. — Памела се оживи. — Три на цената на две.

— Защо не пренощуваш тук? — предложи любезно на Урсула Харолд. — Не е хубаво утре да си сама. Ще бъде ужасен ден. Предписания от доктора.

— Благодаря, но вече имам планове.

— Много добре. — Памела отново подхвана плетката си. — Не бива да се държим като че ли е дошъл краят на света.

— Дори и да е дошъл ли? — попита Урсула. Изведнъж съжали, че не си купи жълтата рокля.

---

[1] Песен на Ървинг Бърлин (1888–1989), шлагер от края на 30-те години на XX в. — Б.пр. ↑

[2] Цитат от „На неговата свенлива любима“ на А. Марвел (1621–1678). — Б.пр. ↑

[3] Прозвище на членовете на Съюза на британските фашисти начело с О. Мозли. — Б.пр. ↑

НОЕМВРИ 1940 ГОДИНА

Лежеше по гръб в плитка локва, в началото това не я разтревожи кой знае колко. Най-лошото беше ужасната воня. Комбинация от различни миризми, нито една от които приятна, Урсула се опита да я раздробява на съставните ѝ части. От една страна, бе зловонието на газта (домашна), от друга — тежкият лъх на отпадни води, от който ѝ се повдигаше. Към тях се добавяше влажна стара мазилка и натрошени тухли, следи от човешко обитание — тапети, дрехи, книги, храна, заедно с киселата, странна миризма на тротил. С две думи — основните черти на мъртва къща.

Имаше чувството, че лежи на дъното на дълбок кладенец. През неясния воал на прахоляка различи късче черно небе и изрязан полумесец, който бе забелязала и по-рано вечерта, като бе погледнала през прозореца. Струваше ѝ се много отдавна.

Самият прозорец, или поне рамката, още беше там, далече, далече над нея, определено не на мястото си. Без съмнение беше нейният прозорец, позна пердетата, които се развяваха на вятъра, обгорели парцали. Бяха — макар че вече нищо не беше останало от тях — дебел жакардов бродат от „Джон Люис“, Силви ѝ бе помогнала да ги изберат. Апартаментът на Аргайл Роуд се даваше под наем като обзаведен, но Силви бе обявила пердетата и килимите за „долнопробни“ и бе принудила Урсула да купи нови.

Мили ѝ бе предложила да се нанесе при нея във Филимор Гардънс. Мили още играеше невинни млади девойки и очакваше да премине от Жулиета към Дойката. „Ще е забавно да сме съквартирантки“, бе казала Мили, но Урсула не беше убедена, че нейното разбиране за забавно съвпада с това на Мили. Нерядко се чувстваше доста безинтересна и трезва на фона на бляскавата Мили. Сивогоуша завирушка в компанията на синьо рибарче. А и понякога Мили блестеше прекалено ярко.

Това беше точно след подписването на Мюнхенското споразумение и Урсула вече беше започнала връзката си с Крайтън, така че ѝ се стори по-удобно да живее сама. Като погледнеше назад,

осъзнаваше, че се е съобразявала с нуждите на Крайтън много повече, отколкото той с нейните, сякаш съществуването на Мойра и момичетата бе по-важно от нейното.

Мисли за Мили, каза си, мисли за пердетата, мисли за Крайтън, ако трябва. За каквото ѝ да е, само не за положението, в което си засега. Особено за газта. Струваше ѝ се особено важно да отклони мислите си от газта.

След като купиха пердетата, Силви и Урсула седнаха да пият чай в заведението на „Джон Люис“, обслужвани от потискащо експедитивна сервитьорка.

— Радвам се — прошепна Силви — че не ми се налага да бъда друг човек.

— Много те бива да бъдеш себе си — отвърна Урсула, напълно наясно, че думите ѝ можеха и да не се приемат като комплимент.

— Е, правя го от години.

Чаят беше хубав, такъв отдавна вече не се предлагаше в големите магазини. А после „Джон Люис“ беше унищожен, остана само черният беззъб скелет на сградата. („Ужасно!“, бе писала Силви, въздушните нападения над Ийст Енд не я бяха развълнували толкова.) Само няколко дни по-късно магазинът пак отвори, „показа истински боен дух“, казваха всички, но в крайна сметка какво друго оставаше?

Онзи ден Силви бе в добро настроение и двете се бяха сблизихи по въпроса за пердетата и глупостта на хората, които вярваха, че подписаното от Чембърлейн споразумение има някакво значение.

Беше много тихо и Урсула се запита дали не са ѝ спукани тъпанчетата. Как бе попаднала тук? Помнеше как поглежда през прозореца — онзи, който сега бе така далече — и вижда тънкия лунен сърп. Преди това седеше на канапето и шиеше, обръщаше яката на една блуза, а радиото беше настроено на немска станция на къси вълни. Посещаваше вечерен курс по немски (опознай врага си), но успяваше да улови само тук-там по някоя грубо звучаща дума (Luftangriffe, Verluste^[1]). Отчаяна от липсата си на знания, бе изключила радиото и бе сложила плоча на Ма Рейни на грамофона. Преди да замине за Америка, Изи ѝ бе завещала колекцията си от плочи, внушителен архив на американски блус изпълнители. „Вече не

ги слушам — бе обяснила Изи. — Мина им времето. Бъдещето е в нещо по-модерно.“ Сега къщата ѝ в Холанд Парк беше затворена, всичко бе покрито с чаршафи. Омъжила се бе за известен драматург и през лятото се бяха пренесли в Калифорния.

(„Страхливци, и двамата“, отсъди Силви. „Не знам — бе отвърнал Хю. — Мисля си, че ако можех да прекарам войната в Холивуд, нямаше да откажа.“)

— Чувам, че слушате хубава музика — каза веднъж на Урсула госпожа Апълърд на стълбището. Стената между апартаментите им беше тънка като хартия.

— Съжалявам, ако съм ви пречила — отвърна Урсула, макар че можеше да добави, че чува бебето на госпожа Апълърд да се къса от рев по цял ден и цяла нощ и това наистина ѝ пречи. Бебето беше на четири месеца и едро за възрастта си, дебело и червенобузо, сякаш бе изсмукало жизнените сили на майка си.

Самата госпожа Апълърд — придатък на заспалото в ръцете ѝ, подпряло глава на рамото ѝ бебе, махна пренебрежително.

— Не се тревожете, не ми пречи.

Тя беше по източноевропейски мрачна, сигурно беше бежанка, макар че английският ѝ беше безгрешен. Господин Апълърд бе изчезнал преди няколко месеца, сигурно бе отишъл доброволец, но Урсула не беше питала, тъй като се виждаше (и се чуваше), че бракът им не е щастлив. Госпожа Апълърд беше бременна, когато той замина и доколкото Урсула знаеше (и чуваше), не се беше връщал да види врецаящото си чедо.

Госпожа Апълърд явно е била красива навремето, но от ден на ден ставаше по-слаба и по-тъжна, докато накрая сякаш единствено товарът на бебето и неговите нужди я свързваха с живота.

В общата баня на първия етаж имаше емаилирана кофа, в която вечно киснеха мръсни пелени, които чакаха да бъдат попарени в тенджерата на печката с два котлона. На съседния котлон обикновено се мъдреше тенджерата зеле и може би в резултат на това паралелно варене около госпожа Апълърд винаги се носеше слаб мирис на гниеци зеленчуци и влажно пране. Урсула го познаваше, това беше мирисът на бедността.

Госпожиците Несбит, свили гнездо на най-горния етаж, съвсем нормално за стари моми се вълнуваха силно от госпожа Апълърд и

нейното бебе. Лавиния и Рут Несбит живееха в таванските стаи („под стрехите, като две лястовички“, цвърчаха те). Спокойно можеха да са близначки, предвид колко малка беше разликата между двете, и Урсула трябваше да полага неимоверни усилия, за да запомни коя е.

Бяха се пенсионирали отдавна — и двете бяха работили като телефонистки в „Хародс“ — и бяха доста спестовни, единственият им лукс бе внушителна колекция дрънкулки, купувани предимно в „Улуъртс“ в обедната почивка. Техният апартамент миришеше различно от този на госпожа Апълърд, на лавандулова вода и полир „Маншън Хауз“ — миризмата на стари дами. Урсула понякога пазаруваше и на сестрите, и за госпожа Апълърд. Последната стоеше винаги готова на вратата с приготвена точна сума (знаеше цените на всичко) и учтиво „благодаря“, докато сестрите Несбит вечно се опитваха да я прилъжат със слаб чай и престояли бисквити.

Под тях, на втория етаж, живееше господин Бентли („странна птица“ по всеобщо мнение), чийто апартамент миришеше (подобаващо) на пушената треска, която вареше в мляко за вечеря, а в апартамента до него беше сдържаната госпожица Хартнел (чийто апартамент пък на нищичко не миришеше), която беше икономка в хотел „Хайд Парк“ и съответно беше доста строга, сякаш всичко наоколо не отговаряше на изискванията ѝ. Урсула имаше чувството, че никога няма да е в състояние да отговори на високите стандарти на госпожица Хартнел. „Преживяла е тежко любовно разочарование“, довери ѝ Рут Несбит, потупвайки гърдите си с нежната си длан, сякаш и нейното крехко сърце се канеше всеки момент да я напусне и да се отдаде на някой неподходящ. И двете госпожици Несбит бяха безкрайно сантиментални, макар никога да не бяха изпитвали огъня на любовта. За сметка на това госпожица Хартнел изглеждаше по-скоро способна да разбива сърца, отколкото самата тя да страда от разбито сърце.

— И аз имам няколко плочи — каза госпожа Апълърд заговорнически. — Само че, уви, нямам грамофон.

Това „уви“ изглеждаше натоварено с трагедията на един цял откъснат континент. Едва успяваше да носи отредената му тежест.

— Заповядайте да ги пуснете на моя — отвърна Урсула с надеждата изтормозената госпожа Апълърд да не приеме

предложението. Зачуди се каква ли музика има. Едва ли беше нещо жизнерадостно.

— Брамс — отговори на неизречения въпрос госпожа Апълярд.
— И Малер.

Бебето се размърда неспокойно, сякаш идеята за Малер не му допадаше. Винаги когато я срещнеше на стълбището, бебето спеше. Сякаш имаше две различни бебета: едно вътре в апартамента, което не спираше да плаче, и едно навън, което спеше като заклано.

— Бихте ли подържали Емил за момент, за да извадя ключа? — попита госпожа Апълярд и без да изчака отговор, ѝ връчи тежкия вързоп.

— Емил — прошепна Урсула.

Не се беше замисляла, че може да има име. Както обикновено, Емил беше облечен като за арктическа зима, с пелени и гумени гащи, гащеризони и най-различни плетени дрешки с връзки и без връзки. Урсула беше свикнала с бебета, двете с Памела се бяха грижили за Теди и Джими със същия ентузиазъм, с който осиновяваха кученца, котенца и зайчета, освен това бе любимата леля на момчетата на Памела, но бебето на госпожа Апълярд беше от по-непривлекателните. Бебетата на семейство Тод ухаеха сладко на мляко, бебешка пудра и свежест от съхналите на слънце дрехи, докато Емил миришеше на вкиснато.

Госпожа Апълярд затършува за ключовете в голямата си изтъркана чанта, която сякаш също идваше от някоя далечна страна в другия край на Европа (за която Урсула очевидно нищо не знаеше). С тежка въздишка госпожа Апълярд най-сетне ги намери на дъното на чантата. Сякаш усетило близостта на прага, бебето започна да се гърчи в ръцете на Урсула, може би се приготвяше да се преобрази в ревящия си двойник. Отвори очи и я погледна враждебно.

— Благодаря ви, госпожице Тод. — Госпожа Апълярд си прибра бебето. — Приятно ми беше да си поговорим.

— Урсула, моля, наричайте ме Урсула.

— Ерика — каза след кратко колебание госпожа Апълярд. — Е-р-и-к-а.

Вече повече от година бяха съседки, но това бе първият случай на проява на някаква близост.

Почти веднага щом вратата се затвори, бебето нададе обичайния си вой. „Да не би да го бодне с карфици?“, бе писала Памела. Самата тя раждаше кротки бебета. „Като цяло озверяват някъде към втората година.“ Родила бе поредното момче Джералд малко преди Коледа. „Другият път повече късмет“, ѝ пожела Урсула, като я видя. Взела бе влака на север, за да види новото попълнение, дълго и уморително пътуване, прекарано предимно във вагона на охраната на иначе пълния с войници влак. Подложена бе на непрекъснат порой двусмислени подмятания, който в началото ѝ бе забавен, но накрая стана отегчителен. „Не бих ги нарекла галантни рицари“, каза тя на Памела, когато най-сетне пристигна след последния етап, преодолян с магарешка каруца. Сякаш времето се бе върнало няколко века назад, а може би беше попаднала и в друга страна.

Пами бе ужасно отегчена от глупавата война и от затворения живот с толкова много момчета, „все едно съм възпитателка в момчешки пансион“. Джанет се бе оказала „доста мързелива“ (освен че вечно се оплаквала и хъркала). „Човек очаква повече от една дъщеря на викарий — бе писала Памела — макар че един господ знае защо.“ Напролет се беше върнала във Финчли, но от началото на въздушните нападения се беше оттеглила заедно с челядта си във Фокс Корнър, въпреки по-раншните си опасения относно Силви. Харолд беше зачислен към болница „Сейнт Томас“. Сестринската сграда там била бомбардирана преди две седмици и загинали пет сестри. „Всяка нощ е ад“, бе писал той. Абсолютно същото беше казал и Ралф.

Ралф! Разбира се, Ралф. Урсула съвсем го беше забравила. Той също живееше на Аргайл Роуд. Дали не беше при нея, когато падна бомбата? Урсула завъртя с усилие глава, сякаш щеше да го намери сред развалините. Не видя никого, сама беше. Сама и заклещена под изпочупени трегери и покривни греди, прахолякът се уталожваше наоколо, в устата ѝ, в ноздрите, в очите. Не, Ралф вече беше излязъл, когато сирените завиха.

„Мъжът от Адмиралтейството“ вече не я посещаваше. Обявяването на войната бе предизвикало внезапен пристъп на вина у него. Заяви, че трябвало да прекратят връзката си. Явно изкушенията на плътта отстъпваха пред военните стремления, сякаш тя бе Клеопатра, която се готви да унищожи своя Антоний в името на любовта. Изглежда, в момента за него имаше достатъчно вълнения и

без да поема излишни рискове с „любовница“. „Аз съм любовница, така ли?“, бе попитала Урсула. Не си се беше представяла с алена буква на гърдите, това би отивало на далеч по-разкрепостените от нея жени.

Нещата се били променили. Залитащият Крайтън накрая се беше люшнал в едната крайност.

— Много добре — бе казала тя спокойно. — Щом така искаш.

По това време вече бе започнала да подозира, че всъщност не съществува различен, по-интригуващ Крайтън, скрит под енигматичната обвивка. Оказал се бе не толкова непроницаем. Крайтън си беше Крайтън — Мойра, момичетата, Ютланд, не задължително в този ред.

И въпреки че сам беше сложил край на връзката им, той беше разстроен. А тя не беше ли?

— Много си спокойна — бе казал той.

Обяснила му бе, че тя, така или иначе, никога не е била влюбена в него.

— Предполагам, че все пак може да си останем приятели.

— Боя се, че не е възможно — бе отвърнал Крайтън, вече закопнял за онова, което бе загубил.

Въпреки това тя прекара целия следващ ден в подobaващ рев за загубата си. Нейното „харесване“ в крайна сметка не бе толкова незначително чувство, колкото го смяташе Памела. После избърса сълзите си, изми си косата и си легна с препечена филийка с „Боврил“ и бутилка „Шато О’Брион“, реколта 1929 година, което бе откъснала от избата на Изи, изоставена безпризорна на Мелбърн Роуд. Изи й беше дала ключа за къщата. „Вземай каквото ти хареса“, бе я насърчила тя. Урсула точно това и правеше.

При все това беше жалко, помисли си, че вече не се виждаха с Крайтън. Войната улесняваше похожденията. Затъмнението беше идеален параван за тайни връзки, а бомбардировките можеха да дават на Крайтън предостатъчно оправдания, че не е в Уоргрейв с Мойра и момичетата.

Вместо това Урсула имаше изцяло официална връзка с колега от курса по немски език. След първия урок (Guten Tag. Mein Name ist Ralph. Ich bin dreißig Jahre alt^[2]) двамата бяха отишли в кафене „Кардома“ на Саутхамптън Роуд, сега почти невидимо зад стената от

чували с пясък. Оказа се, че той работи в същата сграда като нея, само че по картите с пораженията от бомбите.

Едва когато свърши часът — който се провеждаше в задушна стая на третия етаж в Блумсбъри — Урсула бе забелязала, че Ралф накуцва. Бил ранен при Дюнкерк, каза той. Прострелян в крака, докато чакал да се качи на една от малките лодки, които сновели между брега и корабите. Един рибар от Фолкстоун го издърпал от водата и веднага след това загинал.

— Това е — каза той на Урсула — сега няма нужда да го обсъждаме повече.

— Да, сигурно си прав. Било е ужасно, предполагам.

Разбира се, беше гледала новинарските прегледи. „Направихме най-доброто възможно с лошите карти, които ни се паднаха“, бе казал Крайтън. Урсула го бе срещнала в Уайтхол малко след евакуацията. Каза, че тя му липсва. (Пак се кандилка, беше си помислила тя.) Урсула умишлено се държа равнодушно, притиснала няколко белезникави папки към гърдите като ризница, обясни, че отива да занесе отчети за заседанието на кабинета. И той ѝ липсваше. Струваше ѝ се важно да не го покаже.

— Работиш в кабинета, така ли? — бе попитал изненадано той.

— Не, не, просто трябва да предам отчетите.

Реши, че разговорът е продължил достатъчно дълго. Гледаше я по начин, който я караше да иска да почувства ръцете му около себе си.

— Трябва да бягам — усмихна се тя — във война сме все пак.

Ралф беше от Бексхил, ироничен, ляв, утопист. („А не са ли всички социалисти и утописти?“, бе отбелязала Памела.) Нямаше нищо общо с Крайтън, който сега ѝ се струваше прекалено властен.

— Спиш с комунист, а? — попита Морис, когато се засякоха „зад свещените стени“.

Имаше чувството, че я е търсил.

— Ако някой разбере, може да не погледне с добро око — додаде той.

— Не е член на комунистическата партия — отвърна тя.

— Е, поне няма да издава позициите на военните кораби, докато си говорите в леглото.

Какво означаваше това? Да не би Морис да знаеше за Крайтън?

— Личният ти живот не е личен, докато сме във война. — Той я погледна презрително. — И защо учиш немски? Да не чакаш да ни окупираш? Готвиш се да посрещнеш врага с отворени обятия?

— Нали ме обвиняваше, че съм комунистка, а не фашистка — отвърна ядосано Урсула.

(„Какъв гадняр — бе казал Памела. — Просто изпитва ужас от всичко, което може да го постави в лоша светлина. Не че го защитавам. Опазил ме Господ.“)

От дъното на кладенеца Урсула виждаше, че по-голямата част от тънката стена между нейния апартамент и този на госпожа Апълърд я няма. Погледна нагоре през начупените дъски и греди и видя една рокля, увиснала безжизнено на корниз за картини. Корнизът беше от всекидневната на семейство Милър на приземния етаж, Урсула разпозна тапета на бледи, прецъфтели рози. Лавиния Несбит беше облечена в същата рокля, макар че тогава роклята беше бледозелена (и точно толкова провиснала). Сега беше в сив оттенък на прахоляк и се бе пренесла един етаж по-надолу. На няколко метра от главата ѝ се търкаляше собственият ѝ чайник, голям кафяв чайник, който се беше оказал ненужен във Фокс Корнър. В момента нищо не си беше на мястото, включително и самата тя.

Да, Ралф беше дошъл на Аргайл Роуд. Бяха хапнали — хляб и сирене — с бутилка бира. После тя беше решила кръстословицата от вчерашния „Телеграф“. Неотдавна се бе принудила да си купи очила за далекогледство, доста грозни. Едва когато ги донесе у дома осъзна, че са почти същите като тези на едната госпожица Несбит. И нейната ли съдба щеше да е същата, запита се, взряна в отражението си в огледалото над камината. И тя ли щеше да остане стара мома? За подигравка на момчета и момичета.^[3] И възможно ли беше да си стара мома, след като си носила алената буква? Вчера, докато беше навън да изяде сандвича си в парка „Сейнт Джеймс“, на бюрото ѝ се беше появил тайнствен плик. Щом видя името си, изписано с почерка на Крайтън (той имаше изненадващо красив почерк), тя скъса писмото на парченца и го хвърли в кошчето, без дори да го погледне. После,

докато останалите се трупаха около количката с чай, тя извади парчетата и ги нареди на бюрото.

Изгубил съм си златната табакера. Сещаш се коя, подаръка от баща ми след Ютланд. Случайно да е останала при теб?

Твой К.

Само дето никога не е бил неин. Точно обратното, той принадлежеше на Мойра. (Или може би на Адмиралтейството.) Хвърли парчетата обратно в кошчето. Табакерата беше в чантата ѝ. Намерила я беше под леглото няколко дни, след като той я напусна.

— За какво си мислиш? — попита Ралф.

— За нищо особено.

Ралф се беше протегнал до нея, подпрял глава на облегалката на канапето, а краката му лежаха в скута ѝ. Изглеждаше заспал, но измърморваше отговор всеки път, когато го попиташе нещо по кръстословицата. „Ролан за Оливър?“ „Може би «паладин»?“

Вчера ѝ се случи нещо много странно. Беше в метрото, не го обичаше, преди бомбардировките навсякъде ходеше с колело, но сега беше трудно при толкова много стъкла и развалини по улиците. Пак решаваше кръстословицата в „Телеграф“, като се опитваше да не мисли за това, че е под земята. Повечето хора се чувстваха в безопасност в метрото, но тя се чувстваше като в затвор. Няколко дни по-рано беше паднала бомба върху една станция, взривната вълна бе тръгнала по тунелите и резултатът беше ужасен. Не беше сигурна, че вестниците го бяха оповестили, щеше да е деморализиращо.

Мъжът, който седеше до нея в метрото, изведнъж се наведе — тя се отдръпна — кимна към наполовина попълнената кръстословица и каза: „Доста ви бива. Може ли да ви дам визитката си? Ако искате, наминете. Набирам умни момичета“. Не се съмнявам, помисли си Урсула. Той слезе на Грийн Парк и докосна шапка за довиждане. Адресът върху картичката беше на „Уайтхол“, но тя я изхвърли.

Ралф изтръска две цигари от пакета и ги запали. Подаде ѝ едната.

— Умница си ми ти.

— Горе-долу. Затова съм в отдел „Разузнаване“, а ти си при картографите.

— Ха-ха, не само умна, ами и забавна.

Между тях съществуваше непринудено другарство, бяха повече приятели, отколкото любовници. Уважаваха другия и не изискваха твърде много. Помагаше и това, че и двамата работеха в министерството. За един куп неща не се налагаше да си дават обяснения. Той докосна ръката ѝ.

— Как си?

— Много добре, благодаря.

Ръцете му все още бяха ръцете на архитект, какъвто е бил преди войната, не бяха пострадали от сражения. Работел далеч от боевете като топограф, надвесен над карти и снимки, не очаквал да участва в бой, да гази мръсна, мазна, кървава морска вода и да го обстрелват от всички страни. (В крайна сметка бе решил да поговори още малко за случилото се в Дюнкерк.)

Казваше, че макар бомбардировките да са ужасни, от тях може да се роди нещо хубаво. Той гледаше с надежда към бъдещето (за разлика от Хю и Крайтън). „Копторите“ в Улуич, Силвъртън, Ламбет и Лаймхаус щели да бъдат разрушени при въздушните нападения. Това щяло да даде възможност след войната да се построят чисти, модерни домове с всички удобства, къщи от стъкло и стомана на мястото на бедняшките квартали от викторианската епоха. „Като Сан Джиминяно^[4] на бъдещето“.

Урсула не харесваше мечтаните от него модернистични кули. Нея ако питаха, щеше да построи градове градини с удобни малки къщи с дворчета. „Заклет консерватор“, бе я заклеил с обич той.

Ралф обичаше и стария Лондон („Че кой архитект не го обича?“), катедралите на Рен, великолепните къщи и елегантните обществени сгради, „темелите на Лондон“. Една или две нощи седмично той дежуреше в „Сейнт Пол“ заедно с други, готови „при необходимост“ да се покатерят на покрива, за да опазят великата катедрала от запалителните бомби. Според него катедралата лесно можела да бъде унищожена от пожар заради старите дървени греди, оловните рамки, безкрайните стълбища и тъмни забравени кътчета. Отзовал се бе на обява на Кралския институт на британските архитекти, в която членовете на дружеството се призоваваха да се нагърбят доброволно

със задачата на огнеборците, тъй като „разчитали планове и така нататък“. „Може да се наложи да сме доста чевръсти“, отбеляза той и Урсула се зачуди как би се справил с накуцването. Представяше си го обграден от пламъци на някое стълбище или в тъмните забравени кътчета. Иначе явно дежурствата му минаваха приятно, с колегите си играел шах и надълго и нашироко обсъждали философски и религиозни въпроси. Съвсем като за него.

Само преди няколко седмици бяха гледали заедно, застинали от ужас, как пламъците поглъщат Холанд Хаус. Бяха отишли на Мелбърн Роуд да претърсят избата. „Защо не се пренесеш тук?“ — бе предложила Изи между другото, преди да замине за Америка. — „Може да се грижиш за къщата. Ще си в безопасност. Германците едва ли ще бомбардират Холанд Парк.“ Урсула си бе помислила, че Изи надценява точността на германските бомбардировачи. Освен това, ако беше толкова безопасно, защо самата Изи подвиваше опашка и бягаше? Беше отклонила поканата. Къщата бе твърде голяма и празна. Все пак взе ключа и от време на време ходеше да провери дали няма да намери нещо полезно. Все още имаше консерви храна в шкафовете, които Урсула пазеше за черни дни и разбира се, пълната с вино изба.

Преглеждаха лавиците с вина с помощта на фенерчета — токът беше спрял още щом Изи замина. Урсула тъкмо бе издърпала една бутилка „Петрюс“ и попита Ралф: „Мислиш ли, че ще върви с картофи и месо от консерва?“, когато усетиха ужасяваща експлозия. Решиха, че бомбата е паднала върху тях и се хвърлиха на каменния под с ръце върху главите. Така я бе посъветвал Хю при неотдавнашното ѝ посещение във Фокс Корнър: „Винаги пази главата“. Той беше ходил на война. Урсула понякога го забравяше. Бутилките вино се разтресоха и задрънчаха, сега тя направо изтръпваше от мисълта какво щеше да стане, ако всички тези „Шато Латур“ и „Шато д’Икем“ бяха изпадали върху тях като дъжд от стъклени шрапнели.

Изтичаха навън и видяха как Холанд Хаус се превръща в огромна клада, пламъците поглъщаха лакомо всичко. Моля те, Господи, помисли си Урсула, нека не умирам в пожар. Нека бъде бързо.

Страшно много харесваше Ралф. Не беше преследвана от мисълта за любов, както повечето жени. С Крайтън непрекъснато се

изкушаваше от идеята за любовта, но с Ралф нещата бяха по-ясни. Не беше любов, а по-скоро чувството, което изпитваш към любимо куче (и не, никога не би му го казала. Някои хора, много хора не разбират колко привързан може да бъде човек към кучето си).

Ралф запали отново цигара и Урсула се обади:

— Харолд твърди, че пушенето е вредно. Казва, че в операционната е виждал дробове, които приличат на нечистени комини.

— Разбира се, че е вредно — отвърна Ралф и запали една и за нея. — Вредно е и да те бомбардират и обстрелват германците.

— Понякога не се ли питаш какво щеше да стане, ако нещо малко се бе променило в миналото? Ако Хитлер беше умрял още при раждането си, ако някой го беше отвлякъл като бебе и го беше отгледал в... не знам, например в семейство на квакери... Днес сигурно щеше да е друго.

— Ти представяш ли си квакери да отвлекат бебе? — попита Ралф.

— Ами, ако знаеха какво ще стане, можеше и да го сторят.

— Само че никой не знае какво ще стане. Освен това е възможно накрая пак да излезе същият, въпреки че е отгледан от квакери. По-добре ще е, ако някой направо го убие. Ти би ли го направила? Би ли убила едно бебе? С оръжие? А ако нямаш оръжие, с голи ръце? Хладнокръвно!

Ако знаех, че така ще спася Теди, помисли си Урсула. Не само Теди, разбира се, целия свят. Теди беше кандидатствал за Кралските военновъздушни сили ден след обявяването на войната. Дотогава работеше в малка ферма в Сафък. След Оксфорд бе учил година в селскостопански колеж, а после бе работил в различни ферми и малки стопанства из страната. Твърдеше, че иска да натрупа опит, преди да си вземе свое място. („Фермер?“, продължаваше да недоумява Силви.) Не искал да е като онези идеалисти, които проповядват връщане към земята и накрая се озовават затънали до колене в калта с болнави крави, измрели агнета и толкова слаби реколти, че не си струва да се събират. (Изглежда, беше работил на такова място.)

Теди продължаваше да пише поезия. „Поет земеделец, а? — бе казал Хю. — Като Вергилий. Ще очакваме от теб нови «Георгики».“ Урсула се чудеше дали от Нанси би излязла фермерска съпруга. Нанси

беше много умна, занимаваше се с научноизследователска работа в Кеймбридж, по-точно с някоя от тайнствените и изумителни страни на математиката. („Нищичко не разбирам“, твърдеше Теди.) А сега детската му мечта да стане пилот съвсем неочаквано се бе оказала постижима. За момента беше в безопасност в Канада в школата за подготовка, където се учеше да лети, и изпращаше у дома писма колко много храна има и колко е хубаво времето, от което Урсула позеленяваше от завист. Щеше ѝ се той да остане там завинаги, далече от всякакви опасности.

— Как стигнахме до хладнокръвно убийство на бебета? — попита Урсула и многозначително кимна към стената, от съседния апартамент долиташе воят на Емил. — Ето на!

— Тази вечер не е толкова зле — засмя се Ралф. — Аз бих се побъркал, ако моите деца вдигат такава врява.

Странно, че каза „моите деца“, а не „нашите деца“. Още по-странно бе, че изобщо мислеха за деца във времена, когато не бе сигурно дали изобщо ще има бъдеще. Урсула се изправи рязко.

— Скоро ще започнат.

В началото на войната си казваха, че все пак бомбардировачите не могат да идват всяка нощ, но сега знаеха, че са сгрешили. („Животът завинаги ли ще бъде такъв — бе писала на Теди тя — непрестанен тормоз с бомби?“) Петдесет и шеста поредна нощ, наистина започваше да ѝ се струва възможно да няма край.

— Като куче си — отвърна Ралф. — Отдалече надущваш нападателите.

— По-добре ми се довери и тръгвай. Иначе ще трябва да слезеш в Черната яма^[5] на Калкута, която толкова мразиш.

На приземния етаж на къщата на Аргайл Роуд живееше огромното семейство Милър, което по сметки на Урсула наброяваше поне четири поколения. Под тях бе мазето, което останалите обитатели на къщата използваха като скривалище. Беше истински лабиринт, мухлясало, неприятно място, пълно с паяци и буболечки, което ставаше ужасно претъпкано, когато всички се съберяха, особено когато семейство Милър довличаха и кучето си, рошав мелез на име Били. Освен това трябваше да търпят и плача и воплите на Емил, когато си

предаваха от ръце на ръце подобно на нежелан товар в напразни опити да го успокоят.

За да направи мазето „уютно“ (каквото то поначало не би могло да бъде), господин Милър беше залепил няколко репродукции с „класически произведения на английското изкуство“ по затрупаните с чували пясък стени. Репродукциите — „Каруца със сено“, „Господин и госпожа Ендрюс“ на Гейнсбъро (колко доволни изглеждаха само) и „Балончета“ (по мнение на Урсула възможно най-отвратителната творба на Миле) — като че ли бяха изрязани от някоя скъпа енциклопедия. „Култура“, бе заявил господин Милър с мъдро кимване. Урсула се запита какво би избрала самата тя от „английското изкуство“. Може би Търнър, размазаните, неясни творби от късния му период. Те обаче най-вероятно нямаше да допаднат на семейство Милър.

Зашила бе яката на блузата. Изключила бе „бурята и натиска“ на радиото и вместо това слушаше Ма Рейни, която пееше „Ей, идва тъгата“, противоотрова на първичните чувства, които се лееха от радиото. Освен това бе хапнала хляб и сирене с Ралф, опитала се бе да реши кръстословицата, после го бе изпратила набързо с целувка. След това беше изгасила лампата и бе дръпнала черната хартия, за да го види как се отдалечава по Аргайл Роуд. Въпреки накуцването (или по-скоро заради него) Ралф имаше бодра походка, сякаш очакваше да попадне на нещо интересно. Напомняше ѝ за Теди.

Той знаеше, че го наблюдава, но не се обърна, само вдигна ръка в безмълвен поздрав и потъна в тъмнината. Все пак имаше малко светлина, ярка месечина и тук-там бледи звезди, сякаш някой бе подхвърлил шепа диамантен прах в тъмното. „На своя трон Луна щастлива свети сред хоровод от звездочели феи“, макар че Кийтс най-вероятно имаше предвид някоя пълна луна, докато тази над Аргайл Роуд повече приличаше на луна придворна дама. Беше изпаднала в — доста жалко — поетично настроение. Сигурно заради войната, помисли си, беше ѝ трудно да намери думи за нея.

Бриджит все казваше, че да се гледа луната през стъкло, носи лош късмет, така че Урсула пусна хартията и придърпа плътно пердетата.

Ралф беше безразсъден. Казваше, че след Дюнкерк се чувствал недосегаем за внезапна насилствена смърт. Урсула обаче бе на мнение, че по време на война, когато човек е заобиколен от безброй възможности да загине от внезапна насилствена смърт, шансовете се променят и никой от нищо не може да бъде защитен.

Както бе предположила, воят започна, последван от гърмежа на оръдията в Хайд Парк и грохота на първите бомби, отново над пристанището, ако се съдеше по звука. Тя мигом се стегна, грабна фенерчето от куката на стената, където то висеше като свещена реликва, и книгата, която също държеше до вратата. Тази беше „книгата за скривалището“ — „На път към Суан“. Тъй като краят на войната не се виждаше, Урсула бе решила, че е време да се захване с Пруст.

Самолетите бръмчаха в небето, чу страшното свистене на падаща бомба, после мощното тупване при приземяването ѝ. Понякога експлозиите звучаха много по-близо, отколкото бяха всъщност. (Колко бързо човек става експерт в неподозирани области.) Урсула затърси костюма за скривалището. Облечена бе в доста тънка рокля, а в мазето беше студено и влажно. Костюмът ѝ беше купен от Силви, която бе отскочила до Лондон малко преди началото на бомбардировките. Излязоха да се разходят по Пикадили, Силви забеляза реклама на витрината на „Симпсънс“ за „индивидуално изработени костюми за бомбоубежище“ и настоя да влязат да ги пробват. Урсула не можеше да си представи майка си в скривалище, да не говорим в такъв костюм, но дрехата, или по-скоро униформата, допадна на Силви. „Идеална за почистване на кокошарника“, бе заявила тя и бе купила по един и за двете.

Следващият мощен взрив прозвуча още по-силно и Урсула се отказа да търси костюма и грабна изплетеното от Бриджит вълнено одеяло. („Мислех да го изпратя на Червения кръст — бе ѝ писала Бриджит със закръгления си ученически почерк — но после реших, че на теб може да ти свърши по-добра работа.“) „Виждаш ли, дори в собственото ми семейство ме смятат за бежанка“, писа Урсула на Памела.

На стълбите се размина със сестрите Несбит.

— Ох, на лошо е, госпожице Тод — засмя се притеснено Лавиния — като се срещаме така на стълбите.

Урсула слизаше, а те се качваха.

— Отивате в грешната посока — отбеляза тя.

— Забравих си плетката — отвърна Лавиния. Беше се закичила с брошка във формата на черна котка. За око проблясваше малък изкуствен диамант.

— Започнала е панталонче за бебето на госпожа Апълърд — обясни Рут. — В техния апартамент е много студено.

Урсула се зачуди с още колко дрехи може да бъде навлечено горкото дете, преди да заприлича на овца. Не на агънце. Нищо миловидно нямаше в отрочето на Апълърд. Така де, Емил.

— Тогава побързайте.

— Привет, привет, цялата банда е вече тук — рече господин Милър, докато се точеха един след друг в мазето.

Сбирщина вехти столове и матраци изпълваха влажното пространство. Имаше две стари походни легла, които господин Милър бе домъкнал отнякъде и на които бяха убедили сестрите Несбит да положат старите си кости. Но тъй като сега двете сестри ги нямаше, кучето Били се беше настанило на едното. Разполагаха и с малък спиртник и печка на парафин „Аладин“ — на Урсула те се струваха изключително опасни, предвид бомбардировките. (Семейство Милър бяха безметежно жизнерадостни пред лицето на опасността.)

Проверката на присъстващите беше почти завършила — госпожа Апълърд и Емил, странната птица господин Бентли, госпожица Хартнел и пълният комплект семейство Милър. Госпожа Милър изказа загриженост за местонахождението на сестрите Несбит и господин Милър предложи да отиде да ги доведе („барабар с идиотската плетка“), но точно в този момент ужасна експлозия разтърси мазето. Съгласно указанието на Хю Урсула се хвърли на земята с ръце на главата, грабвайки най-близкото момченце на семейство Милър („Ой, пусни ме!“). Приведе се тромаво над него, но то се измъкна.

Всичко утихна.

— Не беше нашата къща — каза презрително момчето и изпъчи гърди, за да възстанови нараненото си мъжко достойнство.

Госпожа Апълърд също се беше хвърлила на пода, бебето бе скрито под нея. Госпожа Милър бе прегърнала не някое от чедата си, а

стара тенекиена кутия от карамелени бонбони „Фарас Харогейт“, в която се намираха спестяванията ѝ и застрахователните полици.

— Това ние ли бяхме? — попита с малко по-изтънял от обичайното глас господин Бентли.

Не, помисли си Урсула, иначе щяхме да сме мъртви. Тя седна отново на един от паянтовите дървени столове, осигурени от господин Милър. Усещаше ударите на сърцето си, бумтеше силно. Цялата трепереше, зави се с одеялото от Бриджит.

— Мда, момчето е право — каза господин Милър — май беше Есекс Вилас.

Господин Милър бе убеден, че може да познае къде са паднали бомбите. Изненадващото бе, че често се оказваше прав. Цялото му семейство беше „на ти“ с езика на войната, както и с духа ѝ. Можеше да я понесе. („Но ние не само понасяме, а и нанасяме удари, нали? — писа Памела. — Ще рече човек, че нямаме капка кръв по ръцете си.“)

„Гръбнакът на Англия“, бе отбелязала Силви след първата си (и последна) среща с тях. Госпожа Милър ги бе поканила в кухнята на чаша чай, но Силви бе все още ядосана заради пердетата и килимите в апартамента на Урсула, за което обвиняваше госпожа Милър, тъй като по погрешка я смяташе за хазайката. (Отказваше да слуша обясненията на Урсула.) Силви се държеше като херцогиня на посещение в колибата на някой от арендаторите си. Урсула си представяше как госпожа Милър казва на съпруга си след това: „Фръцла!“.

Бомбардировката вече беше в разгара си, чуваха думкането на големите бомби, свистенето на шрапнелите и гърмежа на близката противовъздушна артилерия.

От време на време стените на мазето потреперваха с всяко бум-тряс-дум от сипещите се бомби. Емил виеше, кучето Били виеше, няколко от по-дребните деца на семейство Милър виеха. Всички в абсолютна дисхармония, неприятен контрапункт на неспирните *Donner und Blitzen*^[6] на Luftwaffe. Ужасна, безкрайна буря. „Отзад отчаяние, напред — смърт.“^[7]

— Брей, тази вечер старият Фриц май наистина е решил да ни вземе ума — подхвърли господин Милър и спокойно намести лампата, сякаш лагеруваха в гората.

Той отговаряше за бойния дух в мазето. И той като Хю бе оцелял в окопите и твърдеше, че не го е страх от швабите. Бяха цял клуб —

Крайтън, Ралф, господин Милър, та дори и Хю — които бяха преминали изпитанието от огън, кал и вода и смятаха, че се случва веднъж в живота.

— Какви ги върши старият Фриц, а? — рече господин Милър, за да успокои едно от по-малките деца. — Опитва се да ми попречи на съня, а?

Германците винаги идваха поединично за него в лицето на Фриц, Ото, Херман, Ханс. Понякога и самият Адолф летеше пет километра над тях и хвърляше бомби.

Госпожа Милър (Доли), възплъщение на победата на опита над надеждата (за разлика от съпруга си), раздаваше „подкрепления“ — чай, какао, бисквити и хляб с маргарин. Семейство Милър, семейство с либерален морал, бяха винаги добре снабдени благодарение на Рене, най-голямата дъщеря, която имаше „връзки“. Рене беше на осемнайсет, жена във всяко едно отношение, а очевидно и без никакви задръжки. Госпожица Хартнел даваше ясно да се разбере, че според нея Рене има много недостатъци, макар че това не ѝ пречеше да се включва в похапването, което те осигуряваха. Урсула имаше чувството, че едно от по-малките деца е всъщност на Рене, а не на госпожа Милър, но по чисто прагматични причини е било приобщено към голямото семейство.

„Връзките“ на Рене бяха с доста съмнителни типове, преди няколко седмици Урсула я беше видяла в бара на хотел „Чаринг Крос“ да отпива елегантно от чаша джин в компанията на изтупан и доста богат на вид мъж, на който на челото му пишеше „черноборсаджия“. „Какъв мазник“, бе се засмял Джими. Джими, бебето, родено в чест на мира след войната, която трябваше да сложи край на всички войни, се готвеше да участва в поредната. Имаше няколко дни отпуск от армейското обучение и двамата се бяха сгушили в „Чаринг Крос“, тъй като на Странд обезопасяваха неизбухнала бомба. Чуваха как гърмят поставените на лафети между Воксхол и Уотърлу оръдия — бум-бум-бум — но бомбардировачите изглежда преследваха други цели и отминаха.

— Никога ли не спират? — попита Джими.

— Май не.

— В армията е по-безопасно — засмя се той.

Беше предпочел да е редник, макар да му бяха предложили офицерски чин. Искал да бъде „едно от момчетата“. („Все някой трябва да е и офицер, нали? — беше се зачудил Хю. — По-добре да е някой по-интелигентен.“) Джими обаче държеше да събере впечатления от първа ръка. Мечтаел да стане писател и войната била най-добрата възможност да зърне висотите и паденията на човека. („Писател? — възкликна Силви. — Боя се, че злата фея е люляла люлката му.“ Имаше предвид Изи, поне според Урсула.)

Радваше се, че са заедно. Джими изглеждаше страхотно в униформа и го пускаха навсякъде, дори и в долнопробните дупки по Дийн стрийт и Арчър стрийт, които повдигаха въпроса какво ли търсеше брат й по тези места. Отговорът на въпроса за човешкото състояние, отвърна той. Забавляваха се, даже малко се напиха и това й действа доста освежаващо след криенето в мазето на семейство Милър.

— Обещай, че няма да загинеш — каза му тя, докато опипваха пътя си по Хеймаркет като слепци и слушаха как недалеч от тях продължават да избухват взривове.

— Ще се постарая.

Беше й студено. От водата, в която лежеше, й ставаше още по-студено. Трябваше да се размърда. Можеше ли да помръдне? Явно не. Колко време бе лежала тук? Десет минути? Десет години? Времето бе спряло. Сякаш всичко бе спряло. Останала бе само ужасната миризма. Намираще се в мазето. Знаеше, че е така, защото виждаше репродукцията на „Балончета“, която като по чудо бе все още залепена на един от чувалите с пясък близо до главата й. Нима щеше да умре с тази баналност пред очите си? В този момент обаче баналността й се стори за предпочитане пред ужасната гледка, която се разкри до нея. Страхovit призрак, черни очи върху сиво лице и рошава коса, се опитваше да се добере до нея.

— Виждали ли сте бебето ми? — попита призракът.

Урсула бавно проумя, че това не е призрак. Беше госпожа Апълърд, лицето й беше покрито с мръсотия и прах, нашарено от кръв и сълзи.

— Виждали ли сте бебето ми?

— Не — прошепна Урсула, устата ѝ беше пресъхнала и пълна с мръсотия.

Тя затвори очи и когато отново ги отвори, госпожа Апълярд беше изчезнала. Може би си е въобразила, може би не е на себе си. А може би наистина бе видяла призрака на госпожа Апълярд и двете се намираха в някакво пусто преддверие на ада.

Вниманието ѝ отново бе привлечено от роклята на Лавиния Несбит, която висеше от корниза за картини на семейство Милър. Само че това не беше роклята на Лавиния Несбит. Роклите нямаха ръце. Не ръкави, ръце. С длани и пръсти. Нещо на роклята намигна на Урсула, малко котешко око, уловило лунен лъч. Тялото на Лавиния Несбит, без глава и крака, висеше от корниза за картини на семейство Милър. Беше толкова абсурдно, че я напуши смях. Не се разсмя обаче, защото в този момент нещо се размести — греда или част от стената — и я поръси дъжд от подобен на талк прах. Сърцето ѝ заби оглушително. Наранено, бомба с часовников механизъм, готова да избухне.

Едва сега за пръв път усети паника. Никой нямаше да дойде да ѝ помогне. Не можеше да чака помощ от обезумелия призрак на госпожа Апълярд. Щеше да умре сама в мазето на Аргайл Роуд в компанията единствено на „Балончета“ и обезглавената Лавиния Несбит. Ако Хю беше тук или пък Теди, или Джими, дори Памела, щяха да се борят до последно да я извадят, да я спасят. Тях щеше да ги е грижа. Само че тук нямаше никой, когото да го е грижа. Чу се да мяучи като ранена котка. Толкова ѝ беше жал за самата нея, сякаш беше някой друг.

— Е, мисля, че по една чаша какао ще ни дойде добре — бе казала госпожа Милър.

Господин Милър пак се тюхкаше за сестрите Несбит, а Урсула, която вече едва издържаше в претъпканото мазе, скочи от паянтовия стол.

— Ще отида да ги потърся.

Точно в този миг свистенето и виенето оповестиха пристигането на поредната бомба. Последва чутовен гръм и оглушителен трясък, стената на ада внезапно се пропука и отвътре изскочиха всички демони, а след това Урсула усети как нещо се опитва да я придърпа и всмуче цялата, вътрешностите ѝ, дробовете, сърцето и стомахът, дори очните ябълки напиреха да изскочат от тялото. „Поздрави последния

ден, деня на вечността.“^[8] Това е краят, помисли си тя. Ето така ще умра.

В тъмнината, почти до ухото ѝ, се чу глас, мъжки глас.

— Хайде сега, госпожице, да видим дали можем да ви извадим оттук.

Урсула виждаше лицето му, мръсно и потно, сякаш бе прокопал тунел, за да стигне до нея. (Навярно точно така и беше.) Изненада се, че го позна. Беше един от местните доброволци, отскоро беше тук.

— Как се казвате, госпожице? Можете ли да ми кажете?

Тя прошепна името си едва-едва.

— Ури? — попита той. — Я пак. Мери? Сузи?

Не искаше да умира като Сузи. Какво значение имаше всъщност?

— Бебе — отрони тя.

— Бебе? — повтори рязко той. — Имате бебе?

Отдръпна се леко и извика нещо на някого. Чуха се и други гласове и Урсула осъзна, че хората са повече. Онзи потвърди мисълта ѝ:

— Всички сме тук, за да ви извадим. Момчетата от газовата компания са спрели газта и след мъничко ще ви преместим. Само не се тревожете. Сега ми кажете за бебето, Сузи. Държахте ли го? Мъничко ли е?

Урсула си представи Емил, тежък като бомба (в чии ръце се бе озовал, когато музиката спря и бомбата избухна?) и се опита да отговори, но отново измюка.

Нещо високо горе изскърца и изстена, мъжът я грабна за ръката.

— Всичко е наред, тук съм — каза той, а тя изпита безкрайна благодарност към него и всички хора, които се опитваха да я извадят. Помисли си колко благодарен щеше да е и Хю. При мисълта за баща си се разплака. — Ей, ей, Сузи, всичко е наред, скоро ще те измъкнем, като охлювче от черупка. Ще ти донесем чаша топъл чай, а? Какво ще кажеш? Звучи добре, нали? И аз бих изпил един.

Като че ли заваля сняг, усещаше малки ледени иглички по кожата.

— Студено — прошепна тя.

— Не се тревожи, ще те извадим за нула време, ще видиш.

Мъжът успя някак да съблече палтото си и я покри с него. Нямаше място за такъв великодушен жест и той бутна нещо, в резултат на което върху двамата се посипаха парчета тухли.

— Ох!

На Урсула изведнъж ужасно ѝ се догади, но после прилошаването отмина и тя се успокои. Сега падаха листа, смесени с прахоляка, пепелта и праха на мъртвите и тя изведнъж се озова загърната от купчина изсъхнали букови листа. Миришеха на гъби и пушек и нещо сладко. Сладкиша с джинджифил на госпожа Глоувър. Много по-приятно от канализация и газ.

— Хайде, момиче — обади се мъжът. — Хайде, Сузи, не заспивай.

Той стисна ръката ѝ, но Урсула гледаше нещо лъскаво, което се въртеше на слънчевите лъчи. Лисица? Не, заек. Сребърен заек се полюшваше бавно пред очите ѝ. Беше хипнотизиращо. Най-красивото нещо, което някога бе виждала.

Падаше от покрив в нощта. Намираше се наред нажежена от слънцето царевична нива. Береше малини край алеята. Играеше на криеница с Теди. „Странна птица“, каза някой. Едва ли бе доброволецът. После заваля снегът. Нощното небе вече не беше високо горе, беше навсякъде около нея, като топло тъмно море.

Носеше се в тъмнината. Опита се да каже нещо. „Благодаря ви.“ Но вече нямаше значение. Нищо нямаше значение. Паднал беше мрак.

---

[1] Въздушни нападения, загуби (нем.). — Б.пр. ↑

[2] Добър ден. Казвам се Ралф. На трийсет години съм (нем.). — Б.пр. ↑

[3] Цитат от „Ема“ на Джейн Остин. — Б.пр. ↑

[4] Град в Централна Италия, известен със средновековните си сгради, архитектурен резерват. — Б.пр. ↑

[5] Известен с лошите си условия затвор в Калкута. — Б.пр. ↑

[6] Гръмотевица и светкавица, гръм и трясък (нем.). — Б.пр. ↑

[7] Дж. Дън, „Свещени сонети“. — Б.пр. ↑

[8] Дж. Дън, „Свещени сонети“. — Б.пр. ↑

УТРЕ ЩЕ Е ПРЕКРАСЕН ДЕН

2 СЕПТЕМВРИ 1939 ГОДИНА

— Пами, не се ядосвай — каза Харолд. — Защо е толкова тихо, какво си направила с момчетата?

— Продадох ги. — Памела се оживи. — Три на цената на две.

— Защо не пренощуваш тук? — предложи любезно на Урсула Харолд. — Не е хубаво утре да си сама. Ще бъде ужасен ден. Предписания от доктора.

— Благодаря, но вече имам планове.

Премери жълтата рокля от крепдешин, която си бе купила сутринта по време на голямото пилеене на пари на Кенсингтън Хай стрийт в навечерието на войната. Крепдешинът беше на черни лястовички в полет. Възхити ѝ се, по-точно на себе си или на това, което успя да зърне в огледалото на тоалетката, тъй като се наложи да стъпи на леглото, за да се види от кръста надолу.

През тънките стени на Аргайл Роуд се чуваше как госпожа Апълярд крещи на английски на някакъв мъж, вероятно мистериозния господин Апълярд, чиито посещения по всяко време на денонощието не изглежда да следват някакъв ритъм. Урсула го бе срещала на живо само веднъж, разминаха се по стълбите, той я изгледа начумерено и продължи, без дори да поздрави. Беше едър мъж, червендалест, приличаше на прасе. Урсула лесно си го представяше застанал зад месарски тезгях или да пренася чували в пивоварна, макар че според госпожиците Несбит работел в застрахователна компания.

За разлика от него госпожа Апълярд беше слаба и бледа и когато съпругът ѝ не беше в апартамента, Урсула я чуваше да пее жално на някакъв странен език. Навярно източноевропейски. Колко полезен щеше да е сега есперантото на господин Карвър. (Стига всички да го говореха, разбира се.) Особено в днешно време при огромното количество бежанци, наводнили Лондон. („Чехкия е — бяха я осведомили сестрите Несбит. — Ние не знаехме къде е Чехословакия, нали? По-добре да не бяхме научавали.“) Урсула предполагаше, че

госпожа Апълърд също е бежанка, потърсила сигурен пристан в ръцете на английски джентълмен, но вместо това попаднала на свадливия господин Апълърд. Предполагаше, че ако се случи някога да чуе как той удря съпругата си, ще трябва да почука на вратата и да го спре, макар че не ѝ беше много ясно как ще го направи.

Разправията достигна връхната си точка, след което входната врата на семейство Апълърд се тръшна решително и всичко утихна. По стълбите отекна тропотът на господин Апълърд — той явно имаше слабост към шумното и театрално влизане и излизане — под акомпанимента на ругатни по адрес на жените и чужденките, две групи, на които угнетената госпожа Апълърд бе представителка.

Вкиснатата аура на недоволство, която се просмукваше през стените, наедно с още по-неприятната миризма на варено зеле, беше доста потискаща. Урсула искаше бежанците да бъдат сантиментални и романтични — тръгнали да спасяват културата си — а не изтормозени съпруги на застрахователни агенти. Кое то бе безумно нечестно от нейна страна, разбира се.

Слезе от леглото и се завъртя пред огледалото. Роклята ѝ отиваше; фигурата ѝ бе все още запазена, въпреки че Урсула приближаваше трийсетте. Дали някой ден щеше да се закръгли като Силви? Вече изглеждаше все по-малко вероятно да има собствени деца. Спомни си как държеше бебетата на Памела, спомни си Теди и Джими, с каква любов и страх, с желание да ги опази от всичко лошо. Колко ли по-силни щяха да са тези чувства, ако ставаше дума за собственото ѝ дете? Може би прекалено силни, дори непоносими.

— Не ти ли се приисква понякога да станеш мама квачка? — бе попитала по време на следобедния чай в „Джон Люис“ Силви.

— Мама квачка? Като твоите кокошки ли?

— „Жена с кариера“ — изрече Силви, сякаш двете думи бяха несъвместими. — Стара мома — добави тя. Урсула се зачуди защо майка ѝ полага толкова усилия да я дразни. — Може би никога няма да се омъжиш — додаде Силви един вид в заключение, сякаш животът на Урсула е свършил.

— Толкова ли лошо би било? „Неомъжената дъщеря“ — каза Урсула и се зае с кексчето. — И Джейн Остин е избрала да живее така.

Измъкна роклята през глава и по фуста и чорапи притича към малкия кухненски бокс, напълни чаша вода и изрови пакет соленки със сметана. Затворническа храна, помисли си, подготовка за онова, което предстоеше. Като се изключеше сладкишът на Памела, не бе хапвала нищо от сутринта. Надяваше се, ако не друго, Крайтън поне да ѝ предложи хубава вечеря. Поискал бе да се видят в „Савой“, рядко се срещаха на публични места и тя се зачуди дали се готви някаква драма, или надвисналата война бе достатъчно драматична и той искаше да поговорят за това.

Знаеше, че утре ще бъде обявена война, макар че се беше направила на ударена пред Пами. Крайтън ѝ споделяше доста неща, които не трябваше, явно се осланяше на факта, че и двамата бяха подписали Закона за държавната тайна. (За сметка на това тя не му казваше почти нищо.) Напоследък пак беше започнал да се „кандилка“ и не беше ясно накъде ще залитне. Урсула не беше сигурна и кой вариант предпочиташе тя самата.

Помолил бе да се срещнат за по едно питие, молба, предадена на адмиралтейска бланка, материализирала се мистериозно по време на обедната почивка. За пореден път Урсула се запитва кой донасяше тези бележки, които кацаха на бюрото ѝ, сякаш бяха доставени от елфи. „Струва ми се, че отделът ви подлежи на проверка.“ Крайтън обичаше тайните кодове. Урсула се надяваше, че шифровчиците във Военното министерство са малко по-напреднали от него.

Госпожица Фосет, една от секретарките, забеляза оставената на показ бележка и я погледна изплашено.

— Олеле. Наистина ли? Проверка ли ще имаме?

— Нелепа шега — отвърна Урсула и за своя изненада се изчерви.

Имаше нещо нетипично за Крайтън в тези двусмислени (ако не и направо мръснишки), но на пръв поглед невинни съобщения. „Не ви ли липсва един член?“ Или пък: „Уведомиха ме, че една празнина у вас трябва да бъде запълнена“. Щеше ѝ се той да се научи на стенография или поне на повече дискретност. Или най-добре просто да престане.

Когато портиерът ѝ отвори вратата на „Савой“, Крайтън вече я чакаше в огромното фоайе и вместо да я поведе към Американския бар, той я насочи към един апартамент на втория етаж. Леглото беше огромно и отрупано с възглавници. О, значи това беше причината да е тук, помисли си тя.

Новата рокля бе отхвърлена като неподходяща за случая и Урсула бе облякла една от тъмносин сатен — една от трите ѝ хубави вечерни рокли — решение, за което сега съжаляваше, ако се съдеше по захода, Крайтън скоро щеше да я съблече, вместо да я заведе на богата вечеря.

Той обичаше да я съблича, обичаше да я гледа. „Като картина на Реноар“, казваше, макар че почти нищо не разбираше от изкуство. По-добре Реноар, отколкото Рубенс, смяташе Урсула. Или пък Пикасо. Дарил я бе с чудесния дар да може да се гледа гола почти без критика. Очевидно Мойра бе от жените, които предпочитаха дълга до пода бархетна нощница и изгасени светлини. Понякога Урсула се питаше дали Крайтън не преувеличава непривлекателността на съпругата си. На няколко пъти ѝ бе минавало през ума да отиде до Уоргрейв да зърне горката измамена съпруга и да разбере дали наистина е чак такава повлекана. Разбира се, проблемът с Мойра на живо (както предполагаше, по-скоро Рубенсов, а не Реноаров тип) бе, че на Урсула щеше да ѝ е по-трудно да мами реално съществуващ човек, отколкото някаква въображаема личност.

(„Но тя нали, така или иначе, съществува — недоумяваше Памела. — Само си търсиш оправдания.“ „Да, знам.“ Това бе на шейсетия рожден ден на Хю, празненството мина доста вяло.)

Апартаментът беше с прекрасен изглед към реката, от Уотърлу Бридж до парламента и Биг Бен, сега потънали в сенките на настъпващия здрач. („Виолетовият час“) Все още успяваше да различи Обелиска на Клеопатра, тъмен, насочен нагоре пръст. Обичайният блясък и трептене на лондонските светлини ги нямаше. Вече бяха в сила разпоредбите за затъмнението.

— Да разбирам, че квартирата е била заета? И сме на открито? — попита Урсула, докато Крайтън отваряше бутилката шампанско, която ги очакваше в покритата с капчици сребърна шампаниера. — Какво празнуваме?

— Сбогуваме се.

Той се приближи към нея и ѝ подаде чаша.

— Сбогуваме се? — изуми се Урсула. — Докара ме в хубав хотел и ми предлагаш шампанско, за да сложиш край на връзката ни?

— Сбогуваме се с мира — отвърна Крайтън. — Със света, който познаваме. — Вдигна чаша към прозореца, към Лондон и неговото сумрачно величие. — За началото на края — обяви сериозно той и

после нехайно, сякаш беше някаква дреболия, добави: — Напуснах Мойра.

Урсула застина от изненада.

— И момичетата?

(Просто да съм сигурна, помисли си.)

— Всичките. Животът е твърде ценен, за да бъде човек нещастен.

Тя се запита колко ли хора из Лондон са изrekli същите думи тази вечер. Може би в не толкова разкошна обстановка. Разбира се, без съмнение имаше и други, които ги казваха, за да се вкопчат в онова, което вече имат, а не да го захвърлят с лека ръка. Изведнъж я връхлетя паника.

— Не искам да се омъжвам за теб.

Не осъзнаваше, че за нея е толкова важно, докато думите не излязоха от устата ѝ.

— И аз не искам да се женя за теб — отвърна Крайтън и колкото и да е странно, тя се почувства разочарована. — Наел съм апартамент в Егъртън Гардънс. Искаш ли да се пренесеш при мен?

— Да живеем заедно? Да живеем в грях в Найтсбридж?

— Наричай го както искаш.

— Бива си те. А какво ще стане с кариерата ти?

Той изсумтя презрително. Значи все пак тя, а не войната щеше да бъде новият Ютланд.

— Съгласна ли си? Урсула?

Урсула плъзна поглед към Темза. Реката вече едва се виждаше.

— Да вдигнем тост — каза тя. — Как казват във флота... „За любовниците и съпругите, дано никога не се срещат.“ — Чукна чаша в неговата. — Умирам от глад, нали все пак ще вечеряме?

АПРИЛ 1940 ГОДИНА

Клаксон на кола долу на улицата наруши тишината на неделното утро в Найтсбридж. Липсваше ѝ звукът на църковни камбани. Толкова много неща бе приемала за даденост преди войната. Щеше ѝ се да можеше да се върне назад във времето и да им се порадва.

— Защо свири, след като имаме работещ звънец? — попита Крайтън и погледна през прозореца. — Тук е, ако е младеж с костюм с жилетка и надут като червеношийка по Коледа.

— Той трябва да е.

Урсула не би нарекла Морис младеж, никога не го бе възприемала като „млад“, но за Крайтън сигурно беше така.

Беше шейсетият рожден ден на Хю и Морис с неудоволствие ѝ бе предложил да я закара във Фокс Корнър за празненството. Пътуването с него щеше да бъде ново, макар и да не бе сигурно дали приятно преживяване. Рядко оставаха насаме двамата.

— Има гориво? — повдигна въпросително вежда Крайтън, но всъщност знаеше отговора.

— Има и шофьор — отвърна Урсула. — Сигурна бях, че Морис ще изцеди възможно най-много от войната.

„Война ли? Каква война?“, бе писала Памела. Тя беше „заточена“ в Йоркшир в компанията на шест момчета и Джанет, която се бе оказала не просто мрънкало, а „истинска мързелана. Очаквах повече от една дъщеря на викарий. Ужасно е ленива, цял ден тичам не само след моите, а и след нейните момчета. Дойде ми до гуша от тази евакуация, мисля скоро да се върнем у дома“.

— Предполагам, че няма как да се появи у дома с кола, без да ме вземе — каза Урсула. — Морис за нищо на света не би искал да се представи в лоша светлина, дори и пред семейството си. Трябва да се грижи за репутацията си. Освен това и неговото семейство е там и довечера ще ги докара в Лондон.

Морис беше изпратил Едуина и децата да прекарат великденската ваканция във Фокс Корнър. Урсула се бе запитала дали той не знае нещо за войната, което не е публично оповестено, може би

по Великден се очакваха тежки бомбардировки. Той бе много по-добре осведомен от повечето хора, ала Великден премина спокойно и тя реши, че просто е искал децата да отидат на гости при баба си и дядо си. Филип и Хейзъл бяха доста сковани и Урсула се чудеше как се разбират с буйните евакуирани, които пребиваваха при Силви.

— На връщане ще ни е тясно с децата и Едуина — въздъхна тя. — Да не говорим за шофьора. Но понякога се налага...

Клаксонът изсвири отново. Урсула нарочно не му обърна внимание. Мина ѝ злорадата мисъл да вземе със себе си Крайтън, в пълна униформа с всичките медали и еполети, защото беше много повисокопоставен от Морис.

— Може да дойдеш с мен, ако искаш. Само няма да споменаваме Мойра. И момичетата.

— Там ли е домът ти?

— Моля?

— Каза „няма как да се появи у дома“. Не е ли тук? Домът ти не е ли тук?

— Разбира се, че е.

Морис крачеше нервно напред-назад по тротоара, тя почука по стъклото на прозореца, за да му привлече вниманието, после показа с показалец, че ѝ трябва „една минута“. Той се намръщи.

— Просто така се казва — обърна се към Крайтън тя. — Човек винаги нарича дома на родителите си „у дома“.

— Така ли? Аз не го правя.

Да, помисли си Урсула, за теб не е така. За Крайтън „у дома“ беше Уоргрейв. Иначе беше прав, разбира се, тя не гледаше на апартамента в Егъртън Гардънс като на свой дом. Беше определена точка във времето, временна спирка в поредното пътуване, прекъснато от войната.

— Ако искаш можем да поспорим — усмихна му се тя. — Само че... Морис вече марширува напред-назад като малък оловен войник.

Крайтън се засмя. Не обичаше да спори.

— С удоволствие бих дошъл да се запозная със семейството ти, но отивам в Цитаделата.

Адмиралтейството строеше подземна крепост, Цитаделата, и в момента той преместваше кабинета си там.

— Значи ще се видим по-късно — каза Урсула. — Каретата ме чака, а Морис рие с копито.

— Пръстена — напомни й Крайтън.

— А, да, за малко да забравя.

Започнала бе да носи брачна халка „за пред хората“, „в магазини и така нататък“. Не искаше момчето, което носеше млякото, и жената, която идваше да чисти два пъти в седмицата, да си мислят, че живее с Крайтън без брак. (Дори самата себе си бе изненадала с тази стеснителност.) Тя свали пръстена и го остави на масата.

— Можеш да си представиш колко въпроси ще последват, ако го видят.

— Приятно прекарване — целуна я леко по бузата Крайтън.

— Не е много сигурно.

— Още ли не си си хванала някой мъж? — попита я Изи и се обърна засмяно към Силви: — Ти имаш вече колко, седем, не, осем внука?

— Шест. Може и ти да си станала баба, Изи.

— Какво? — обади се Морис. — Как така?

— Както и да е — продължи весело Изи — поне така не се налага Урсула да ги осигурява.

— Да ги осигурява? — повтори Урсула, желираната съомга застина във въздуха пред устата й.

— Изглежда, ще си останеш неизползвана — каза Морис.

— Моля? — Вилицата се отпусна обратно върху чинията.

— Вечната шаферка...

— Веднъж — отвърна Урсула. — Била съм шаферка само веднъж, на Памела.

— Аз ще го взема, ако няма да го ядеш — обади се Джими и прибра съомгата.

— Всъщност го ядох.

— Още по-зле — продължи Морис. — Никой даже за шаферка не те иска, освен сестра ти.

Той й се изхили по-скоро като момче, отколкото като зрял мъж. За жалост бе седнал твърде далече, че да може да го изрита под масата.

— Морис, дръж се прилично — прошепна Едуина.

Колко ли пъти на ден можеше да те разочарова, ако си омъжена за него, зачуди се Урсула. Струваше ѝ се, че, що се отнася до аргументите против брака, съществуването на Морис бе най-добрият такъв. Разбира се, в момента Едуина бе ядосана заради шофьора, който се бе оказал доста привлекателно момиче в униформа. За голямо неудобство на момичето (името ѝ бе Пени, но всички моментално го забравиха) Силви настоя тя да се присъедини към тях, макар да бе повече от очевидно, че щеше да се чувства по-добре в колата или в кухнята при Бриджит. Настаниха я в другия край на масата при евакуираните и Едуина не спираше да ѝ мята ледени погледи. За сметка на това Морис се правеше, че не я забелязва. Урсула се мъчеше да разтълкува какво се крие зад това. Щеше ѝ се Памела да е тук, много я биваше да разчита хората, макар и не колкото Изи. („Значи Морис е бил палав, а? Е, хубавка е все пак. Никой мъж не може да устои на жена в униформа.“)

Филип и Хейзъл седяха унило между родителите си. Силви така и не бе обикнала децата на Морис, но очевидно безкрайно се радваше на евакуираните Бари и Боби („двете ми работливи пчелички“), които в момента лазеха под голямата маса и се кикотеха.

— Големи пакостници са — отбеляза снизходително Силви.

„Евакуираните“, както всички ги наричаха, сякаш нищо повече не можеше да се каже за тях, бяха измити и сресани от Бриджит и Силви и имаха що-годе приличен вид, ала отдолу си личеше палавата им природа. („Малки демони“, бе потреперила Изи.) На Урсула ѝ допадаха, напомняха ѝ за Милъровите деца, когато бяха малки. Ако бяха кучета, щяха непрекъснато да размахват опашки.

Сега Силви имаше и истински кутрета, два буйни черни лабрадора, които бяха и братя. Имената им бяха Хектор и Хамиш, но бяха колективно и неразлично известни като „кучетата“. Заради кучетата и евакуираните Фокс Корнър изглеждаше някак занемарен. Силви като че ли бе приела с примирение тази война, за разлика от предишната. При Хю не беше така. Бяха го „накарали“ да се заеме с обучението на доброволците и до последно тази сутрин след неделната служба бе давал инструкции на „дамите“ от местната църква как да използват ръчната помпа за гасене.

— Това уместно ли е на шабат? — попита Едуина. — Сигурна съм, че Господ е на наша страна, но... — Тя не се доизказа, явно не

беше сигурна коя е правилната позиция, въпреки че бе „благочестива християнка“, което според Памела означаваше, че шамаросва децата си и ги кара да ядат остатъците от вечеря за закуска.

— Разбира се, че е уместно — обади се Морис. — В ролята ми на организатор на гражданската отбрана...

— Аз не мисля, че съм неизползвана, както ти мило се изрази — прекъсна го раздразнена Урсула.

Изведнъж закопня за окиченото с медали и еполети присъствие на Крайтън. Колко ужасена би била Едуина, ако научеше за Егъртън Гардънс. („А как е нашият адмирал?“, прошепна по-късно в градината съзаклятнически Изи, защото тя, естествено, знаеше. Изи знаеше всичко, а ако не го знаеше, можеше да го изкопчи без проблем. И тя като Урсула ставаше за шпионин. „Не е адмирал — отвърна Урсула. — Добре е, благодаря.“)

— И сама добре се справяш — каза Теди. — „Пленена от своята красота“^[1] и така нататък.

Теди вярваше в поезията, сякаш един сонет от Шекспир бе достатъчен да смекчи всеки сблъсък. Урсула си помисли, че всъщност в този сонет става дума за това да бъдеш егоист, но реши да не го споменава, защото Теди искаше да ѝ помогне. За разлика от всички останали, които се бяха вкопчили в нейното семейно положение.

— За бога, само на трийсет е — намеси се отново Изи. (Не може ли всички просто да млъкнете, помисли си Урсула.) — В крайна сметка, аз минавах четирийсет, като се омъжих.

— И къде ти е съпругът? — Силви огледа разтегнатата и от двете страни, за да ги побере, маса. Правеше се на объркана (не ѝ отиваше). — Май не го виждам.

Изи бе избрала случая да се появи („Както обикновено, непоканена“, бе отбелязала Силви) и да поздрави Хю за шейсетия юбилей. („Постижение!“) Другите сестри на Хю бяха сметнали пътуването до Фокс Корнър за твърде голямо предизвикателство.

— Лисици — каза Изи. Тя беше най-малкото дете в семейството, но не беше любимката. — Хю винаги е бил толкова добър с тях.

— Той с всички е добър — отвърна Урсула изненадана, дори разтревожена, от сълзите, които потекоха по бузите ѝ при мисълта за добрината на баща си.

— О, недей. — Изи ѝ подаде купчина дантели, която явно минаваше за кърпичка. — И аз ще заплача.

Не изглеждаше много вероятно, поне досега не беше се случвало.

Изи бе избрала повода да обяви предстоящото си заминаване за Калифорния. Съпругът ѝ, прочутият драматург, бе получил предложение да пише сценарии за Холивуд.

— Всички европейци отиват там.

— А, сега си европейка, така ли? — каза Хю.

— А не сме ли всички ние?

Събрало се беше цялото семейство, с изключение на Памела, за която пътуването наистина бе твърде голямо предизвикателство. Джими бе успял да изкопчи два дни отпуск, а Теди бе довел и Нанси. При пристигането им тя бе прегърнала мило Хю с думите „Честит рожден ден, господин Тод“, след което му бе подала красиво увит в стари тапети от дома на семейство Шоукрос пакет. „Настоятелят“.

— Първо издание е — обясни Нанси. — Тед ми каза, че харесвате Тролъп.

(Факт, очевидно неизвестен на останалите членове на семейството.)

— Добрият стар Тед — целуна я по бузата Хю, а после се обърна към Теди: — Какво съкровище си имаш. Кога ще ѝ предложиш?

— О — изчерви се Нанси — има време за това.

— Дано да е така — обади се мрачно Силви.

Теди вече бе завършил школата („Има криле! — каза Нанси. — Като ангел!“) и очакваше да бъде изпратен в Канада, където да се обучава за пилот. След това щеше да се върне и да постъпи в тренировъчното подразделение. Много по-вероятно било да го убият там, бе обяснил той, отколкото по време на истинско въздушно нападение. Така беше. Урсула имаше една позната в Министерството на военновъздушните сили. (Имаше познати навсякъде.) Ядяха си сандвичите заедно в парка „Сейнт Джеймс“ и обменяха мрачни статистики въпреки желязната хватка на Закона за държавната тайна.

— Е, това много ме успокоява — каза Силви.

— Ау! — изквича един от евакуираните под масата. — Някой меритна.

Всички погледнаха Морис. Нещо студено и мокро се прокрадваше под полата на Урсула. Надяваше се да е някое от кучетата, а не едно от евакуираните деца. Джими я ощипа по ръката (доста силно) и каза:

— Не спират, а?

Горкото момиче, шофьорката на Морис — подобно на евакуираните и кучетата, определяна единствено от статуса си — изглеждаше сякаш всеки миг ще заплаче.

— Добре ли си? — попита я добросърдечната Нанси.

— Единствено дете е — отбеляза с равен глас Морис. — Не разбира радостите на семейния живот.

Това познаване на миналото на момичето явно още повече вбеси Едуина, която стискаше ножа за масло в ръка, сякаш се готвеше да нападне някого с него, Морис или пък момичето, или първия, който ѝ се изпречи. Урсула се зачуди какви поражения може да причини един нож за масло. Най-вероятно напълно достатъчни.

Нанси скочи и се обърна към момичето:

— Хайде да излезем, времето е толкова хубаво. Синчецът в гората сигурно е цъфнал, може да се поразходим.

Хвана я под ръка и почти насила я издърпа навън. Урсула се поколеба дали да не тръгне с тях.

— Ухажването преди брака е като остроумен пролог към много скучна пиеса — рече Изи, сякаш не бяха ги прекъсвали. — Не помня кой го беше казал.

— Конгрийв — обади се Силви. — Това пък какво общо има?

— Просто се сетих.

— Разбира се, ти си омъжена за драматург, нали? — продължи Силви. — Онзи, дето никога не сме го виждали.

— Пътят на всеки е различен.

— О, моля те, спести ми твоята псевдофилософия.

— За мен основното в брака е свободата — каза Изи. — За теб винаги е било страданието от ограничената свобода.

— Какви ги плециш, за бога? — попита Силви. (Объркване, споделено от останалите на масата.) — Говориш пълни глупости.

— А какъв щеше да е животът ти иначе? — продължи Изи нехайно (или безмилостно, в зависимост от гледната точка). — Доколкото си спомням ти беше на седемнайсет и доста закъсала, дъщеря на починал, банкрутирал художник. Един Господ знае какво щеше да стане с теб, ако Хю не те беше спасил.

— Нищо не помниш, тогава ти още не излизаше от детската стая.

— Не съвсем. Аз, разбира се...

— Ох, стига вече — въздъхна Хю.

Бриджит разсея напрежението (нерядко главната ѝ роля във Фокс Корнър, откакто госпожа Глоувър си беше заминала), като влезе в трапезарията, понесла печена патица.

— Патица а ла сюрприз — извика Джими, защото, естествено, всички очакваха пиле.

Нанси и шофьорката („Пени“ — припомни Нанси на всички) се върнаха навреме, за да получат по една претоплена порция.

— Радвай се, че изобщо остана нещо — каза Теди и подаде чинията на Нанси. — Горката птица бе оглозгана за отрицателно време.

— Патицата има толкова малко месо — обади се Изи и запали цигара. — Не стига и за двама, не знам какво си мислела.

— Ами мислех си, че сме във война — отвърна Силви.

— Ако знаех, че си се спряла на патица — продължи Изи — щях да потърся нещо по-хубаво. Имам един познат, който може всичко да намери.

— Не се и съмнявам.

Джими предложи на Урсула ядеца и двамата пожелаха многозначително на висок глас Хю да прекара хубав рожден ден.

С пристигането на тортата бе обявено примирие, тя представляваше оригинално сладкарско творение, чиято основна съставка, както можеше да се предположи, бяха яйца. Бриджит я сложи на масата. Тя нямаше усет към тържественото, така че просто тръсна тортата безцеремонно пред Хю. Той я убеди да седне с тях на масата. „На твоето място не бих го направила“, прошепна шофьорката на Морис.

— Ти си част от семейството, Бриджит — каза Хю.

Само дето никой друг в семейството, помисли си Урсула, не се бяхти от сутрин до вечер като Бриджит. Госпожа Глоувър бе заминала

да живее при сестра си — решение, предизвикано от внезапната, но не и неочаквана смърт на Джордж.

Хю тъкмо изду театрално гърди да духне единствената символична свещ, когато в антрето се чу суматоха. Едно от евакуираните деца изтича да провери какво става и се втурна обратно, крещейки: „Жена с адски много деца!“.

— Как мина? — попита Крайтън, когато тя най-сетне се прибра у дома.

— Пами се върна, мисля, че завинаги — отвърна тя, като реши да започне с голямата новина. — Изглеждаше смазана. Пътувала е с влак, с три малки момчета и бебе на ръце, представяш ли си? И то почти цял ден.

— Кошмар — отвърна съчувствено Крайтън.

(„Пами!“ — бе възкликнал Хю. Изглеждаше безкрайно доволен. „Честит рожден ден, татко. Боя се, че не носим подаръци. Освен самите нас.“ „Вие сте ми достатъчни“ — грейна Хю.)

— И куфарите, и кучето. Толкова е смела. За сметка на това пък моето пътуване на връщане беше кошмар. Морис, Едуина, безличното им потомство и шофьорът. Който се оказа всъщност доста хубаво момиче.

— Божичко — възкликна Крайтън — как го прави? Аз от месеци се опитвам да се докопам до някое птиченце.

Тя се засмя и остана в кухнята, докато той приготвяше какао. Изпиха го в леглото под съпровода на разказа ѝ за случките от деня, малко поразкрасени (чувстваше се длъжна да го забавлява). В крайна сметка, замисли се, по какво се различаваха от женена двойка? Може би по войната. А може би не.

— Мисля, че ще трябва и аз да се запиша доброволка — заяви тя. Сети се за шофьорката на Морис. — Да дам своята дан, както се казва. Да си поизцапам ръцете. Всеки ден чета за хора, които извършват подвизи, а моите ръце все чисти си остават.

— Мисля, че вече правиш достатъчно.

— Какво? Подкрепям флота?

Той се засмя, претърколи се и я придърпа към себе си. Зарови нос в шията ѝ и както си лежах, тя изведнъж си помисли, че може би

всъщност е щастлива. Или поне толкова щастлива, колкото е възможно в този живот.

По време на мъчителното пътуване към Лондон я беше осенила мисълта, че „у дома“ не е в Егъртън Гардънс, нито във Фокс Корнър. Домът беше само идея и като Аркадия бе завинаги загубен в миналото.

В паметта си вече бе картотекирала деня като „шейсетия рожден ден на Хю“, поредното от множество семейни събития. По-късно, когато разбра, че това е било последното им събиране в пълен състав, съжали, че не бе му обърнала повече внимание.

Сутринта Крайтън я събуди с поднос с чай и препечени филийки. За тази къщовност трябваше да благодари по-скоро на флота, отколкото на Уоргрейв.

— Благодаря ти.

Тя се насили да седне в леглото, все още беше изтощена от вчерашния ден.

— Боя се, че имам лоши новини — каза той и издърпа пердетата.

Първата ѝ мисъл бе за Теди и Джими, макар да знаеше, че поне тази сутрин са сгушени на сигурно в леглата си във Фокс Корнър, в някогашната си стая, по-рано територия на Морис.

— Какво е станало?

— Норвегия е окупирана.

— Горката Норвегия — каза тя и отпи от горещия чай.

---

[1] Шекспир, Сонет №1, прев. В. Свинтила. — Б.пр. ↑

НОЕМВРИ 1940 ГОДИНА

Памела беше изпратила колет с вече омалели на Джералд бебешки дрешки и Урсула се сети за госпожа Апълърд. Можеше и да не се сети за нея, понеже откакто се премести в Егъртън Гардънс не поддържаше връзка с обитателите на Аргайл Роуд, за което съжаляваше, защото се беше привързала към госпожиците Несбит и често се чудеше как ли се справят с безмилостните бомбардировки. Но преди няколко седмици случайно бе срещнала Рене Милър.

Урсула бе „излязла в града“, както казваше Джими, който бе получил два дни отпуск. Наложил се да се скрият в хотел „Чаринг Крос“ заради неизбухнала бомба — понякога ѝ се струваше, че неизбухналите са по-досадни и от избухналите — и седнаха в бара на първия етаж.

— Гледам там една издокарана мадама, много червило и големи зъби, която изглежда те познава — каза Джими.

— Боже, Рене Милър — отвърна Урсула, когато забеляза бурно ръкомахащата Рене. — Кой ли е този до нея? Прилича на гангстер.

Рене беше във възторг, сякаш в някакъв минал живот с Урсула са били най-добри приятелки. („Жизнено момиче“, бе се засмял Джими, след като най-сетне се отскубнаха.) Настояваше да изпият по едно питие с нея и „Ники“. Самият Ники не изглеждаше толкова ентусиазиран, но въпреки това им стисна ръцете и повика сервитьора.

Рене набързо разказа „новините“ от Аргайл Роуд, макар че явно нищо ново не се беше случило в последната година, откакто Урсула се бе преместила в Егъртън Гардънс, освен че сега армията бе получила господин Апълърд, а пък госпожа Апълърд бе получила бебе.

— Момче — обясни Рене. — Грозноватичко.

— Обичам момчетата, които наричат нещата с истинските им имена — прихна Джими.

Ники бе на тръни заради чаровното присъствие на Джими, още повече че още преди да е допила втория си джин, Рене вече бе започнала да флиртува (почти професионално) с него.

Урсула чу някой да казва, че неизбухналата бомба е обезвредена и когато Рене каза: „Вземи по още едно, Ники“, а Ники започна да мята кръвнишки погледи, тя прецени, че е време да си тръгнат. Ники настоя да плати, сякаш бе въпрос на принцип. Урсула не беше сигурна, че иска да е задължена на човек като него. Рене я прегърна и целуна.

— Ела да видиш милите старици, много ще ти се зарадват.

Урсула обеща.

— Олеле, помислих, че ще ме изяде — каза Джими, докато заобикаляха развалините по Хенриета стрийт.

Спази обещанието си към Рене, като използва повода със старите дрешки на Джералд. Стигна на Аргайл Роуд малко след шест, след като успя да си тръгне по-рано от работа. В крайна сметка все още не беше облякла униформа, тъй като едва й оставаше време да яде и да диша между работата и бомбардировките.

— Но работата ти и така е свързана с войната — беше изтъкнал Крайтън. — Не стоиш със скръстени ръце. Как е потайното министерство напоследък?

— Ами как, натоварено.

Толкова много информация трябваше да се обработи. Всеки отделен случай — вид бомба, нанесените щети, брой убити или ранени (числата растяха с ужасяваща скорост) — минаваше през бюрата им.

От време на време тя отваряше някоя бележничка папка и попадеше на така наречения „суров материал“ — напечатани от Противовъздушната отбрана доклади или понякога направо ръкописни бележки — и се чудеше какво ли е да си в разгара на битката. Понякога намираще карти с пораженията от бомбардировките, веднъж дори видя една, изготвена от Ралф. Подписал се бе с едва видим молив. Бяха приятели, запознаха се на курса по немски, макар че той бе дал ясно да се разбере, че би искал да са повече от приятели. „Другият ти мъж“, така го наричаше Крайтън.

— Много мило — каза госпожа Апълърд, когато Урсула се появи с дрехите. — Моля, влезте.

Урсула прекрачи прага с нежелание. Предишната миризма на зеле сега се бе смесила с още по-неприятните миризми, които съпътстваха бебетата. За съжаление, оценката на Рене относно

красотата на бебето на госпожа Апълярд, или по-точно липсата на такава, се оказа правилна, то наистина беше „грозноватичко“. Госпожа Апълярд ѝ го подаде да го подържи.

— Емил.

Урсула усети влагата въпреки гумените гащи. Едва се сдържа да не ѝ го върне веднага.

— Емил?

Тя му се усмихна с престорена веселост. Той я изглежда сериозно, направо свирепо, нямаше никакво съмнение кой е бащата.

Госпожа Апълярд ѝ предложи чай, но Урсула се извини и изтича нагоре по стълбите към гнездото на сестрите Несбит.

Те бяха мили както винаги. Сигурно е много хубаво да живееш със сестра си, помисли си Урсула. Самата тя без проблем би доживяла дните си с Памела.

Рут грабна един от пръстите ѝ с кокалестата си ръка.

— Омъжила си се! Прекрасно.

По дяволите, помисли си Урсула, забравила беше да свали халката.

— Ами... — измънка тя, после обаче си даде сметка, че няма как да отрече и скромно потвърди. — Да, май да.

И двете я поздравиха бурно, сякаш бе постигнала нещо нечувано.

— Колко жалко, че нямаш и годежен пръстен — каза Лавиния.

Урсула бе забравила увлечението им по дрънкулките и съжали, че не им е донесла нещо. Имаше в малка кутийка стари украсени с изкуствени диаманти катарамии от Изи, на които със сигурност щяха да се зарадват.

Лавиния носеше емайлирана брошка във формата на черна котка. За око потрепваше малък изкуствен диамант. Рут бе закичена с голям топаз върху крехките си лястовичи гърди. Изглеждаше сякаш слабата ѝ фигура се огъваше под тежестта му.

— Като свраки сме — засмя се Рут. — Обичаме всичко, дето блещука.

Сложиха да заври вода и се засуетиха да я нахранят — препечена филийка с „Мармит“ или със сладко — когато сирената нададе проклетия си вой. Урсула погледна през прозореца. Още нямаше следа от самолети, но по небето вече пробягваха прожектори. Красива млада луна бе изрязала сърп светлина през чернотата.

— Хайде, миличка, да слезем в мазето на Милърови — подкани я изненадващо бодро Лавиния.

— Всяка нощ ново приключение — добави Рут, докато събираше шалове и чаши, книги и преди.

— Фенера, фенера, не забравяй фенера! — подсети я развеселено Лавиния.

Стигнаха до приземния етаж, в този момент една бомба падна някъде наблизо.

— О, не! — извика Лавиния. — Забравих си плетката.

— Ще се върнем, миличка — успокои я Рут.

— Не, трябва да се скриете — рече Урсула.

— Плета панталонче за бебето на госпожа Апълярд — обясни Лавиния, сякаш това бе достатъчна причина да рискува живота си.

— Не се тревожи за нас, миличка — каза Рут — ей сега ще се върнем.

— За бога, щом е толкова важно, ще отида аз — отвърна Урсула, но старите им кости вече скрибуцаха нагоре по стълбите, а господин Милър я побутваше надолу към мазето.

— Рене, Доли, вижте кой е дошъл да види старите си приятели! — обяви той, сякаш Урсула бе номер от музикално представление.

Забравила беше колко многобройни са семейство Милър, колко скована може да е госпожица Хартнел и колко странен е господин Бентли. Що се отнася до Рене, у нея нямаше и капчица от възторга от предишната им среща.

— Сега съвсем ще се издушим в тази адска дупка — подхвърли тя.

Рене дундуркаше — без особено желание — раздражителния Емил. Права беше, наистина беше адска дупка. В Егъртън Гардънс мазето беше направо разкошно в сравнение с това, макар че Урсула (а също и Крайтън, ако беше у дома) често рискуваше и си оставаше в леглото.

Урсула си спомни халката и си помисли колко объркани щяха да са Хю и Силви, като я видеха на ръката ѝ, ако загинеше при някое от нападенията. Крайтън дали щеше да дойде на погребението ѝ и да обясни всичко? Не успя да я извади от пръста си, защото Рене изведнъж ѝ пхна Емил в ръцете, точно преди огромна експлозия да разлюлее цялата сграда.

— Брей, старият Фриц наистина се опитва да ни изплаши тази вечер — каза господин Милър развеселено.

Явно се казваше Сузи. Нямаше представа, наистина нищо не помнеше. Някакъв мъж не спираше да я вика от мрака. „Хайде, Сузи, не заспивай“ и „Какво ще кажеш да изпием по един чай, като излезем оттук, а, Сузи?“. Устата ѝ беше пълна с пепел и прах. Усети, че нещо в нея е непоправимо разкъсано. Счупено. Тя беше златен бокал. „Всъщност напълно в стил Хенри Джеймс“, чу да казва Теди. (Наистина ли го беше казал?) Тя беше огромно дърво (колко странно). Беше ѝ много, много студено. Мъжът я държеше за ръката.

— Хайде, Сузи, не заспивай.

Само че не можеше да остане будна, нежната тъмнина я призоваваше с обещанието за сън, безкраен сън, заваля сняг, бързо я покри и всичко потъна в мрак.

УТРЕ ЩЕ Е ПРЕКРАСЕН ДЕН

СЕПТЕМВРИ 1940 ГОДИНА

Крайтън ѝ липсваше повече, отколкото тя бе показала пред него или пред Памела. Взел беше стая в „Савой“ в нощта преди обявяването на войната, а Урсула се беше издокарала с хубавата си тъмносиня сатенена рокля само за да чуе, че трябва да сложат край („да се сбогуваме“). „Нещата ще станат много кървави“, бе казал той, макар да не стана съвсем ясно дали имаше предвид войната или тях.

Независимо от казаното сбогом или може би именно заради него накрая пак се озоваха в леглото и Крайтън дълго обяснява колко ще му липсва „това тяло“, „извивките на плътта ти“, „това красиво лице“ и така нататък, докато на нея накрая ѝ кипна. „Все пак ти искаш да се разделим, не аз.“ Чудеше се дали той любеше Мойра по същия начин, със смесица от студенина и страст, но това бе от въпросите, които човек избягва да задава, за да не вземе да получи отговор. Какво значение имаше, нали се връщаше при Мойра. Стока втора ръка, но все пак нейна.

На сутринта закусиха в стаята и изслушаха речта на Чембърлейн. В апартамента имаше радио. Малко след това зави сирена, но по някаква странна причина не се уплашиха. Всичко изглеждаше нереално. „Сигурно е изпитание“, бе казал Крайтън. Урсула си помисли, че от сега нататък вероятно всичко ще е изпитание.

Излязоха от хотела и тръгнаха към Уестминстърския мост, където отговорниците от районното поделение на противовъздушната отбрана надуваха свирки и крещяха, че опасността е отминала. Други минаваха с велосипеди с прикачени знаци „Отбой“. „Боже господи! — бе възкликнал Крайтън — жална ни майка, ако това е най-доброто, на което сме способни при въздушно нападение.“ По моста трупаха чували с пясък, всъщност трупаха ги навсякъде и първата мисъл на Урсула беше, че е хубаво, че на света има толкова много пясък. Опита се да си спомни стиховете от „Моржът и дърводелецът“. „Ако седем девойки със седем четки...“, но вече бяха стигнали Уайтхол и Крайтън се спря, хвана я за ръцете и каза: „Трябва да вървя, миличка“. За

момент прозвуча като актьор в блудкав сантиментален филм. Урсула реши, че ще преживее войната като монахиня. По-лесно щеше да е.

Гледаше го как върви покрай Уайтхол и изведнъж се почувства ужасно самотна. В крайна сметка може би щеше да се върне във Финчли.

НОЕМВРИ 1940 ГОДИНА

От другата страна на стената чуваше как Емил недоволства и госпожа Апълярд кротко му се кара. После се разнесе приспивна песничка на непознат език. Майчиният език, помисли си Урсула. Песента беше изключително тъжна и тя се зарече, ако някога има дете (което нямаше как да стане, когато си решила да живееш като монахиня), ще му пее само весели песнички.

Беше самотна. Щеше да се радва на утехата на топло тяло до себе си, куче щеше да е по-добре от самотата в такива нощи. Живо, дишащо присъствие.

Дръпна черния плат. Още нямаше следа от бомбардировачи, виждаше се само дългият пръст на самотен прожектор, който пробождаше чернотата. На небето грееше млада луна. „Бледа си, защото си отегчена“, според Шели, но „Кралица и ловец, целомъдрена, красива“ за Бен Джонсън. На Урсула луната ѝ се видя изпълнена с равнодушие и тя изведнъж потрепери.

Преди сирената винаги имаше една секунда, в която тя усещаше звук, който още не беше чула. Нещо като ехо, по-скоро обратното на ехо. Ехото идваше след, имаше ли дума за онова, което идваше преди? Чу воя на самолет и бум-бум-бум от падащите бомби, понечи да пусне черния плат и да слезе в мазето, когато забеляза изплашено куче да се свива във входа на сградата отсреща, сякаш го бе извикала със силата на мисълта си. Дори оттук усещаше ужаса му. Поколеба се за секунда, после хукна надолу по стълбите.

Срещна сестрите Несбит.

— О, на лошо е, госпожице Тод — изкикоти се Рут — като се разминаваме така на стълбите.

Урсула слизаше, те се качваха.

— Вървите в грешната посока — отбеляза очевидното тя.

— Забравих си плетката — обясни Лавиния. Носеше емайлирана брошка с формата на черна котка. За око потрепваше малък изкуствен камък.

— Плете панталонче за бебето на госпожа Апълярд — обади се Рут. — В нейния апартамент е толкова студено.

На улицата беше неимоверно шумно. Чуваше как запалителни бомби тропаят по съседните покриви, сякаш някой изпразваше огромен кош с въглища. Небето гореше. Припламна осветителна ракета, елегантна като фойерверк, и освети всичко.

Бомбардировачи боботеха над главата ѝ, тя се втурна през улицата към кучето. Мършав териер, скимтеше и целият трепереше. В мига, в който го хвана, чу бясно свистене и разбра, че това е край и за двамата. Колосален тътен, последван от най-силния взрив, който бе чувала досега. Това е то, така ще умра, помисли си.

Нещо я удари по челото, навярно тухла, но тя не загуби съзнание. Вихър като ураган я запрати назад. Усети неимоверна болка в ушите, чуваше единствено пискливо свистене, неистово бучене и разбра, че тъпанчетата ѝ сигурно са спукани. Върху нея валяха развалини, режеха плътта ѝ, забиваха се в нея. Въздушната струя идваше сякаш на няколко последователни вълни, усещаше се някакво стържещо вибриране в земята.

Отстрани на човек му се струва, че експлозиите приключват почти мигновено, но озовеш ли се в епицентъра, имаш чувството, че взривът продължава безкрайно, има собствен характер, който се променя и развива с времето, така че нямаш представа какво ще направи, какво ще стане с теб. Урсула лежеше на земята и се мъчеше да се хване за нещо, за да се задържи, но не можеше да пусне кучето (по някаква причина това ѝ се струваше най-важното) и усети как взривната вълна я тласка бавно настрани.

Налягането понамаля, но продължаваше да се сипе пръст и прахоляк, взривът все още не беше приключил. В този момент нещо друго я удари по главата и всичко притъмня.

Събуди я кучето, ближеше лицето ѝ. Беше почти невъзможно да се разбере какво се е случило, но не след дълго Урсула осъзна, че входът, пред който бе взела кучето, вече го нямаше. Вратата бе пометена заедно с тях и сега лежаха сред отломки в коридора на

някаква къща. Стълбището, затрупано със счупени тухли и натрошени греди, вече не водеше наникъде, тъй като горните етажи ги нямаше.

Все още замаяна, тя успя да се поизправи и седна. Главата ѝ като че ли беше пълна с памук, но, изглежда нищо не беше счупено, нямаше кръвене, макар че най-вероятно бе покрита с резки и синини. И кучето изглеждаше невредимо.

— Името ти сигурно е Лъки^[1] — каза тя, но глас почти не излезе, във въздуха имаше толкова много задушлив прах.

Урсула се изправи внимателно на крака и тръгна към улицата. Нейната кооперация също я нямаше, накъдето се обърнеше, виждаше огромни купчини димящи развалини и назъбени стени. Изрязаният лунен нокът грееше ярко и дори и през пелената от прах осветяваше ужаса. Ако не беше изтичала да спаси кучето, сега щеше да е на пепел в мазето на Милърови. Всички ли бяха загинали? Сестрите Несбит, госпожа Апълърд и Емил? Господин Бентли? Семейство Милър?

Двама пожарникари развиваха маркуч. Докато го прикрепяха към крана, единият я забеляза и извика:

— Добре ли сте, госпожице?

Странното беше, че изглеждаше точно като Фред Смит. В този момент вторият пожарникар изрева:

— Внимавайте! Стената пада!

Падаше. Бавно, невероятно бавно, като насън, цялата стена се наклони по невидима ос и без нито една тухла да се отдели, се наклони като в елегантен поклон и се стовари върху тях, а заедно с нея и мракът.

---

[1] Lucky (англ.) — късметлия. — Б.пр. ↑

АВГУСТ 1926 ГОДИНА

Als er das Zimmer verlassen hatte, wußte die Familie nicht, was sie aus dieser Erscheinung machen soli...^[1]

Пчелите жужаха в летния следобед, под сянката на ябълките Урсула остави „Маркиза фон О“ сънено настрани. През полуоткрехнатите клепачи гледаше как малко зайче на няколко метра от нея хрупа доволно трева. Или не я беше видяло, или беше много смело. Морис вече щеше да го е застрелял. Прибрал се беше у дома след завършването, чакаше да започне адвокатския си стаж и цялата ваканция бе прекарал в безкрайно и шумно отегчение. („Нищо не му пречи да си намери работа за през лятото — бе казал Хю. — Не е нечувано енергични млади мъже да работят.“)

Всъщност Морис бе до такава степен отегчен, че се беше съгласил да научи Урсула да стреля, като използват за мишени стари бутилки и консервени кутии, а не множеството диви животинки, които той целеше обикновено: зайци, лисици, бобри, гълъби, фазани, веднъж дори застреля едно еленче, за което Памела и Урсула никога нямаше да му простят. На Урсула ѝ беше приятно да стреля, макар и не по живи същества. Тя използваше старата ловна пушка на Хю, Морис имаше прекрасен „Пърди“, подарък от баба му за двайсет и първия му рожден ден. Аделейд вече от няколко години се канеше да умре, но „така и не бе удържала обещанието си“, както бе отбелязала Силви. Продължаваше да крета някак си в Хампстед, „като гигантски паяк“, бе казала Изи и бе потреперила над телешките котлети à la Russe, макар че реакцията може да беше предизвикана от самите котлети. Не бяха от най-сполучливите ястия в менюто на госпожа Глоувър.

Едно от малкото неща, ако не и единственото, което сближаваше Силви и Изи, беше омразата към майката на Хю.

— Също и твоя майка — припомни на Изи Хю.

— А, не, мен ме е намерила на улицата. Неведнъж ми го е казвала. Толкова съм била лоша, че дори циганите не са ме искали.

Хю дойде да погледа как върви стрелбата на Морис и Урсула.

— Охо, миличка, ти си една истинска Ани Оукли^[2]!

— Знаеш ли — каза Силви, която се появи изведнъж отнякъде и сепна Урсула — такива дълги, мързеливи дни като днешния няма да имаш никога повече в живота. Човек си мисли, че ще има, но не е така.

— Освен ако не стана безкрайно богата — отвърна Урсула. — Тогава по цял ден ще мога да мързелувам.

— Може би, но лятото все някога ще свърши. — Майка ѝ седна на тревата и вдигна падналия роман на Клайст. — Романтик със склонност към самоубийство — отсъди тя презрително. — Наистина ли искаш да следваш съвременни езици? Баща ти смята, че латинският може да е по-полезен.

— Как би могъл да е полезен, като никой не го говори? — зададе логичния въпрос Урсула. Този спор се водеше вече цяло лято. Тя се протегна лениво. — Ще отида да поживея една година в Париж и ще говоря само френски. Там това със сигурност ще е полезно.

— А, Париж... — Силви сви рамене. — Малко е прехвален.

— Тогава в Берлин.

— Германия е развалина.

— Виена.

— Мухлясала.

— Брюксел — предложи Урсула. — Никой не може да се оплаче от Брюксел.

Така беше, Силви не можа да измисли нито един аргумент против Брюксел, така че голямата им обиколка на Европа рязко приключи.

— Така де, след университета — уточни Урсула. — Има още много години дотогава, няма защо отсега да се тревожиш.

— В университета няма да те научат да бъдеш съпруга и майка.

— А ако не искам да ставам съпруга и майка?

— Сега вече се опитваш да ме провокираш — въздъхна Силви и се надигна неохотно. — На моравата има чай и сладкиш. Също, за съжаление, и Изи.

Урсула излезе да се разходи преди вечеря, предвождана от доволно подтичващия Джок. (Той беше невероятно игриво куче,

направо не беше за вярване, че Изи е направила толкова добър избор.)
Беше една от онези летни вечери, които карат човек да иска да се усамоти. „О — беше отбелязала Изи — на твоята възраст момичетата са просто погълнати от всичко възвишено.“ Урсула не беше съвсем сигурна какво иска да каже леля ѝ („Никой не е сигурен“, изтъкна Силви), но ѝ се струваше, че поне малко се досеща. В трептящия въздух имаше нещо странно, някакво очакване изпълваше гърдите на Урсула и заплашваше да ги пръсне, сякаш изведнъж сърцето ѝ беше пораснало и не се побираше вътре. Усещане за святост, не знаеше как иначе да го опише. Може би, мислеше си, това е бъдещето, което все повече се приближава.

Беше на шестнайсет, животът бе пред нея. Вече я бяха целували, при това на рождения ѝ ден, онзи доста стряскащ американец, приятел на Морис. „Само една целувка“, беше му казала тя, след което го беше отблъснала, когато стана твърде настоятелен. За съжаление, той се бе спънал и бе паднал по гръб в храстите, което, погледнато отстрани, сигурно бе болезнено, а и твърде унижително. После Урсула разказа на Мили и тя се смя до припадък. Но, както и Мили потвърди, целувката си се броеше.

Разходката я отведе до гарата, където Урсула поздрави Фред Смит, който килна железничарската си фуражка като възрастен.

Усещането за очакване си оставаше, едва-едва понамаля, докато тя гледаше как влакът се отдалечава пуф-паф към Лондон. Тръгна обратно и срещна Нанси, която събираше експонати за колекцията си. Двете поеха обратно доволни, а не след дълго ги настигна и Бенджамин Коул с колелото. Спря, слезе и каза: „Мога ли да ви придружа до дома, дами?“ по начин, който по прилягаше на Хю, и Нанси се изкикоти. Урсула се зарадва, че от следобедната горещина бузите ѝ вече бяха достатъчно порозовели, защото усети как се изчервява. Отскубна снопче трева и започна да си вее (без резултат). В крайна сметка предчувствието ѝ не я бе излъгало.

Бенджамин („Наричайте ме Бен — каза той. — Напоследък само родителите ми ме наричат Бенджамин.“) вървя с тях до портата на семейство Шоукрос.

— Довиждане — сбогува се той и отново се качи на колелото за краткия път до входната врата.

— О — прошепна Нанси, разочарована заради нея — мислех, че поне ще те изпрати до вас.

— Толкова ли ми личи? — попита посърнала Урсула.

— Доста. Няма нищо. — Нанси я потупа по ръката, сякаш тя беше по-голямата с четири години. — Май закъснявам, не искам да пропусна вечерята — каза тя след това и се затича по пътеката към дома си, прегърнала намерените съкровища, тананикайки си „тра-ла-ла“.

Нанси бе от момичетата, които наистина си тананикат „тра-ла-ла“. На Урсула ѝ се щеше и тя да е от тях. Обърна се да се прибира, най-вероятно и тя бе закъсняла за вечеря, но в този момент издрънча звънец на колело, Бенджамин (Бен!) летеше към нея.

— Забравих, другата седмица организираме празненство в събота следобед. Майка каза да те поканя. За рождения ден на Дан. Иска малко момичета, да поразреди момчетата, така каза. Реши, че ти и Мили може да дойдете. Нанси май е прекалено малка, а?

— Да, малка е — съгласи се веднага Урсула. — Аз обаче с радост ще дойда. Също и Мили, сигурна съм. Благодаря.

Очакването се бе завърнало.

Проследи го как се отдалечава и си подсвирква. Когато се обърна, едва не се блъсна в мъжа, който се бе появил изневиделица и очевидно я причакваше.

— Добър вечер — прошепна той и докосна шапката си. Имаше отпуснат вид, Урсула отстъпи една крачка. — Ще ми кажете ли откъде да мина за гарата, госпожице?

— Натам — посочи тя.

Той пристъпи към нея.

— Ще ми покажете ли пътя, госпожице?

— Не.

Ръката му изведнъж се стрелна и я сграбчи. Тя успя да се измъкне и побягна. Спря се чак когато стигна до къщи.

— Добре ли си, мечо? — попита Хю. — Изглеждаш ми задъхана.

— А, не, всичко е наред.

Баща ѝ щеше само да се притеснява, ако му кажеше за мъжа.

— Телешки котлети à la Russe — обяви госпожа Глоувър и сложи огромното порцеланово блюдо на масата. — Казвам ви само защото миналия път някой каза, че идея си нямал какво било.

— Семейство Коул организират празненство — обади се Урсула. — Аз и Мили сме поканени.

— Чудесно — отвърна Силви, приковала поглед в съдържанието на порцелановата тава, по-голямата част от което по-късно щеше да бъде дадено на един не толкова изискан (или, както би казала госпожа Глоувър, „не толкова придирчив“) западнохайлендски териер.

Празненството бе голямо разочарование. Оказа се доста голямо предизвикателство с безкрайни игри на шаради (в които Мили, естествено, бе в стихията си) и викторини, на които Урсула знаеше повечето отговори, но така и не успяваше да се обади, тъй като съревноваващите се момчета на семейство Коул и техните приятели винаги я изпреварваха. Урсула се чувстваше невидима и единственият ѝ момент на близост с Бенджамин (вече не ѝ изглеждаше като Бен) бе, когато той попита дали иска плодова салата, а после забрави да ѝ я донесе. Нямаше танци, а купища храна и Урсула се утешаваше с внушителното разнообразие от десерти. Госпожа Коул, която надзираваше храната, ѝ каза:

— Божичко, такава си вейка, къде слагаш всичко това?

Такава вейка, мислеше си Урсула, докато трамбоваше, увесила нос, към дома, че никой даже не я забелязва.

— Донесе ли торта? — попита я нетърпеливо Теди.

— Много.

Седнаха на верандата и си разделиха огромното парче от тортата на рожденика, което госпожа Коул ѝ бе връчила на тръгване. Джок също изяде своя дял. Едър лисугер се появи на обвитата в здрач морава и Урсула му хвърли едно парче, но той го изгледа с безкрайното презрение на истински хищник.

---

[1] Той излезе, а те се зачудиха за какво беше всичко това (нем.).
— Б.пр. ↑

[2] Прочута с точната си стрелба американка, участвала в шоуто на Бъфало Бил. — Б.пр. ↑

ЗЕМЯ НА НОВО НАЧАЛО^[1]

АВГУСТ 1933 ГОДИНА

— Er kommt! Er kommt! — извика едно момиче.

— Идва ли вече? Най-сетне — каза Урсула и погледна Клара.

— Явно да. Слава богу. Преди да сме умрели от глад и скука.

Двете бяха еднакво озадачени и развеселени от странното преклонение на по-малките момичета. Вече почти цял следобед чакаха край пътя, без храна и напитки, ако не се брои кофата мляко, която две от тях бяха донесли от близката ферма. Бяха чули, че днес фюрерът ще дойде в планинската си резиденция и вече часове наред го чакаха търпеливо. Някои от момичетата бяха подремнали на тревата, но определено нямаха намерение да се откажат, без да са зърнали фюрера.

Някъде напред по стръмния извит път, който водеше към Берхтесгаден се чува викове и всички скочиха на крака. Голяма черна кола профуча покрай тях и няколко момичета изпищяха развълнувано, само че „той“ не беше в нея. После се показва втора, великолепен открит черен мерцедес с пърхащо флагче със свастика на капака. Движеше се по-бавно и в него наистина се намираше канцлерът на германския райх.

Фюрерът ги поздрави със смешно повдигане на ръка, отстрани изглеждаше все едно надава ухо, за да чуе по-добре виковете им. „О!“, възкликна застаналата до Урсула Хилде, като вложи в тази една-единствена сричка религиозен екстаз. Всичко приключи за секунди. Хане беше застинала в поза на смирена светица.

— Мисията на живота ми е изпълнена — засмя се тя.

— На снимките изглежда доста по-добре — измърмори Клара.

Момичетата бяха в приповдигнат дух цял ден и по заповед на ръководителката на групата — Gruppenführerin — (Аделхайд, руса амазонка, невероятно оправна осемнайсетгодишна девойка), сега бързо се подредиха в редици и поеха по дългия път към младежкия пансион с песен на уста. („През цялото време пеят — бе писала на Мили Урсула. — Всичко е малко прекалено lustig^[2] за моя вкус. Все едно съм с хоровия състав на твърде жизнерадостна опера.“)

Репертоарът им бе разнообразен — народни песни, стари шлагери, възторжени, буйни патриотични химни за знамена, потопени в кръв, както и задължителният репертоар, изпълняван около лагерния огън. Особено много обичаха Schunkeln^[3]. Когато принудиха Урсула да изпее нещо, тя се спря на „За старата любов“, която беше идеална за поклащане.

Хилде и Хане бяха по-малките сестри на Клара, които членуваха в Съюза на немските девойки, женския еквивалент на Хитлерюгенд. („Наричаме ги Ха Йот“, бе обяснила Хилде, след което двете с Хане избухнаха в кикот при мисълта за хубавите момчета с униформа.)

Преди пристигането си в дома на семейство Бренер Урсула не беше чувала нито за Хитлерюгенд, нито за Съюза на немските девойки, но за двете седмици, откакто пребиваваше при тях, Хилде и Хане само за това говореха. „Здравословно хоби — смяташе майка им фрау Бренер. — Насърчава мира и разбирателството между младите хора. Без повече войни. Освен това ги държи настрана от момчетата.“ Клара, и тя като Урсула наскоро завършила — следвала бе в академията — бе напълно безразлична към заниманията на сестрите си, но беше предложила да ги придружи на техния Bergwanderung, лятното лагеруване с преход от един пансион до друг в баварските планини.

— Нали и ти ще дойдеш? — каза тя на Урсула. — Сигурна съм, че ще е забавно, а и така ще пообиколиш малко. Плюс това, ако не дойдеш, ще останеш сама в града с мама и татко.

„Мисля, че е нещо като скаутската организация“, писа Урсула на Памела. „Не е точно така“, отговори Памела.

Урсула нямаше намерение да се задържи в Мюнхен. Германия бе просто кратка спирка в живота ѝ, част от приключенската ѝ година в Европа. „Това ще е моята голяма обиколка — обясни на Мили тя — макар че май е малко второ качество, не чак толкова голяма обиколка.“ Планът бе да отиде до Болоня вместо в Рим или Флоренция, в Мюнхен, а не в Берлин, и в Нанси вместо в Париж (последният избор силно развесели Нанси Шоукрос) — все градове, в които нейните преподаватели от университета познаваха подходящи семейства, в които да отседне. Прехраната си щеше да изкарва с преподаване, макар

че баща ѝ се бе погрижил да получава скромна, но редовна сума. За Хю бе облекчение, че тя ще е „в провинцията“, където „хората като цяло са по-възпитани“. („Има предвид по-смотани“, обясни на Мили тя.) Хю изрично бе забранил да се ходи в Париж, тъй като го мразеше, но не беше доволен и от избора на Нанси, който също бил „твърде френски“. („Да, понеже се намира във Франция“, бе отбелязала Урсула.) Той бил видял достатъчно от Континентална Европа по време на войната, тъй че не разбирал за какво била цялата дандания.

Независимо от възраженията на Силви, Урсула бе следвала модерни езици, френски и немски и малко италиански (много малко). След завършването, тъй като не знаеше какво да прави, кандидатства за учителска правоспособност и я приеха. Беше отложила ученето с една година, за да използва момента да види малко от света, преди да „заживее“ остатъка от живота си пред черната дъска. Това поне беше обяснението, което представи пред родителите си, докато всъщност се надяваше, че по време на престоя ѝ в чужбина ще се случи нещо, което няма да ѝ позволи да стане учителка. Какво беше това „нещо“, не ѝ беше ясно („Може би любов“, предположи замечтано Мили). Всъщност нямаше значение какво е, стига да я спасеше от съдбата на заядлива стара мома в девическа гимназия, отдадена на глаголните спрежения и посипана с пърхота на тебеширения прах. (Така изглеждаха нейните учителки.) Изборът ѝ на професия не беше посрещнат с особено голям ентузиазъм и от близките ѝ. „Искаш да станеш учителка?“, попита Силви.

— Заклевам се, ако бе повдигнала вежди още малко, щяха да напуснат атмосферата — сподели с Мили Урсула.

— А ти искаш ли? Да преподаваш? — попита Мили.

— Защо всички ми задават този въпрос с една и съща интонация? — ядоса се Урсула. — Чак толкова ли не ставам за тази работа?

— Да.

Самата Мили бе завършила театрална академия в Лондон и сега играеше в репертоарен театър в Уиндзор във второкачествени мелодрами и спектакли по вкуса на широката публика. „Чакам да ме открият“, бе казала тя с театрална поза. Изглежда, всички нещо чакат, помисли си Урсула. „По-добре не чакай — поучавахте я Изи. — Действай!“ Лесно ѝ беше на нея.

Мили и Урсула седяха в люлеещите се столове на моравата във Фокс Корнър с надеждата лисиците да дойдат да поиграят на тревата. Напоследък една женска идваше в градината с малките си. Силви ѝ оставяше огризки и лисицата беше вече поопитомена, стоеше наблизко като куче в очакване на вечерята си, докато малките ѝ — през юни вече големи и с дълги крака — се боричкаха и търкаляха около нея.

— А какво да правя? — попита безпомощно (безнадеждно) Урсула. Появи се Бриджит с поднос с чай и сладкиш, който постави на масата между тях. — Да уча стенография и машинопис и да си намеря държавна работа? И това звучи доста потискащо. Какво друго може да прави една жена, ако не иска да се премести директно от дома на родителите в дома на съпруга си?

— Една образована жена — поправи я Мили.

— Да, една образована жена — съгласи се тя.

Бриджит измърмори нещо неразбираемо.

— Благодаря ти, Бриджит — каза Урсула.

(„Ти самата си ходила из Европа — каза почти обвинително на Силви тя. — Когато си била млада.“ „Не бях сама, а с баща ми“, отвърна Силви. Този аргумент обаче имаше изненадващ ефект и в крайна сметка Силви ѝ помогна да преодолеят възраженията на Хю.)

Преди заминаването за Германия Изи заведе Урсула да купят копирено бельо и шалчета, красиви носни кърпички с дантели, „един чифт хубави обувки“, две шапки и нова дамска чанта. „Недей да казваш на майка си.“

В Мюнхен трябваше да отседне при семейство Бренер — майка, баща и три дъщери (Клара, Хилдегард и Ханелоре), както и син, Хелмут, който учеше някъде далеч — в апартамента им на Елизабетщрасе. Хю се впусна в оживена кореспонденция с хер Бренер, за да прецени дали е подходящ за домакин. „Ще го разочаровам — сподели тя с Мили. — Хер Бренер ще очаква Второто пришествие предвид грандиозните приготовления.“ Хер Бренер беше учител в „Дойче Академи“ и беше уредил Урсула да дава уроци по английски за начинаещи, а освен това бе уговорил да бъде представена на няколко души, търсещи частни уроци. Това я осведоми самият той, след като я посрещна на гарата. Тя посърна, все още не беше преглътнала мисълта

за работа, освен това бе изморена след дългото и определено изтощително пътуване с влака. Прословутият Schnellzug, експресът от Париж до Берлин, беше всичко друго, но не и schnell^[4], а и тя бе пътувала в едно купе с мъж (освен всички други), който редуваше пушенето на пура с яденето на салам, и това изобщо не ѝ беше понесло. („А от Париж видях единствено перона на Гар дьо л’Ест“, оплака се тя на Мили.)

Когато Урсула тръгна да търси тоалетната, мъжът със салама я последва в коридора. Отначало тя помисли, че сигурно търси вагон-ресторанта, но щом стигна до тоалетната, той се опита да се набути след нея. Каза ѝ нещо, но Урсула не го разбра, макар че очевидно беше нещо неприлично (саламът и пурата ѝ се сториха като странна прелюдия). Lass mich in Ruhe, оставете ме на мира, отвърна строго тя, но мъжът продължи да я бути навътре, а Урсула пък се мъчеше да го избута навън. Подозираше, че кротката им, съвсем не драматична борба изглежда доста комична от страни. Не можеше да си представи какво би ѝ направил, ако успееше да я заклеци в тоалетната. (По-късно се питаше защо просто не е изкрещяла. Каква глупачка.)

„Спасиха“ я двама офицери с красиви черни униформи и сребърни отличителни знаци, които се материализираха сякаш от нищото и го хванаха здраво. Нахокаха го строго, макар че тя и половината думи не можа да схване, после галантно ѝ намери място в друг вагон, само за жени, за чието съществуване тя не подозираше. Когато офицерите си тръгнаха, спътничките ѝ дълго обсъждаха колко хубави са офицерите от СС. („Schutzstaffel^[5] — прошепна възхитено една от жените. — Не като онези простаци в кафяво.“)

Влакът навлезе в мюнхенската гара със закъснение. Имало произшествие, обясни хер Бренер, някакъв мъж паднал от влака.

— Ужасно — каза Урсула.

Въпреки че беше лято, бе студено и валеше силно. Потиснатата атмосфера не се промени при пристигането ѝ в огромния апартамент на семейство Бренер, където нито една лампа не разпръскваше мрака, а дъждът трополеше по прозорците с дантелени пердета, сякаш бе решен на всяка цена да влезе вътре.

Урсула и хер Бренер едва качиха огромния ѝ сандък по стълбите — процедура с елементи на фарс. Наистина ли няма кой да им помогне, мислеше си раздражено тя. Хю щеше да наеме човек — или двама — а нямаше да очаква сама да се оправя. Сети се за офицерите от СС във влака, те щяха с лекота да отнесат сандъка.

Оказа се, че женската част от домакинството отсъства.

— А, още не са се върнали — обясни безгрижно хер Бренер. — Мисля, че отидоха да пазаруват.

Апартаментът беше претрупан с тежки мебели, протрити килими и буйни растения, които създаваха впечатление за джунгла. Урсула потрепери, стори ѝ се негостоприемно и студено за това време на годината.

Избутаха сандъка до отредената ѝ стая.

— По-рано това беше стаята на майка ми — каза хер Бренер. — Мебелите са нейни. За съжаление, тя почина миналата година.

От начина, по който се вторачи в голямото готическо легло, което изглеждаше създадено специално, с цел да предизвиква кошмари у спящия, личеше, че фрау Бренер е издъхнала сред пухените му завивки. Леглото заемаше почти цялата стая и Урсула внезапно се притесни. Споменът за преживяното във влака с ядящия салам мъж бе все още твърде пресен, а ето я отново сама в чужда страна с непознат мъж. Разказите на Бриджит за търговията с бели робини нахлуха в съзнанието ѝ.

За нейно облекчение чуха отварянето на външната врата и последвалата неразбория в антрето.

— А — възкликна хер Бренер, грейнал от щастие — върнаха се!

Момичетата нахлуха в апартамента, подгизнали от дъжда, засмени, нарамили пакети.

— Вижте кой пристигна! — извика хер Бренер, с което предизвика силно вълнение у двете по-малки. (Хилде и Хане щяха да се окажат двете най-лесно вълнуващи се момичета, които Урсула бе срещала през живота си.)

— Най-сетне! — рече Клара и притисна двете ѝ ръце в своите студени и влажни длани. — *Herzlich willkommen in Deutschland!*^[6]

Докато малките не спираха да бърборят, Клара обиколи набързо къщата да запали лампите и изведнъж мястото се преобрази — килимите бяха протрити, но богато украсени с фигури, старите мебели

бяха лъснати до блясък, студената джунгла се превърна в красиво, обрасло с папрати кътче. Хер Бренер запали голяма кахлена печка във всекидневната („все едно да имаш едно едро топло животно наред саята“, описа я на Памела тя) и я увери, че утре времето пак ще си е нормално, топло и слънчево.

Масата бързо бе застлана с бродирана покривка и наредена за вечеря — голяма чиния сирена, салами, наденици, салатата и тъмен хляб, който по мирис напомняше, на кейка с кимион на госпожа Глоувър, както и прекрасна плодова супа, от която вече нямаше съмнение, че се намира в чужда страна. („Студена плодова супа! — писа на Памела тя. — Какво ли би казала госпожа Глоувър?“)

Дори саята на покойната майка на хер Бренер сега изглеждаше по-приветлива. Леглото бе меко и подканващо, чаршафите бяха с плетена на една кука дантела, а нощната лампа имаше красив розов стъклен абажур, който хвърляше топла светлина. Някой — най-вероятно Клара — бе сложил букетче маргаритки в малка ваза върху тоалетката. Когато най-сетне се запъти към леглото (толкова бе високо, че ѝ трябваше табуретка, за да се качи), Урсула вече едва гледаше от умора и доволно потъна в дълбок сън без сънища, необезпокояван от духа на предишния обитател.

„Първо ще си починеш малко, разбира се“, каза фрау Бренер на другата сутрин по време на закуска (която не се отличаваше особено от вечерята). Клара си падаше малко „свободен дух“. Завършила бе академията и не знаеше с какво да продължи. Изкушаваше се от варианта да напусне дома си и да „бъде художничка“, но мърмореше, че „в Германия няма много пари за изкуство“. Клара държеше част от своите произведения в саята си — големи, груби абстрактни платна, които изобщо не отговаряха на нейната мила и сдържана натура. Урсула не си я представяше да си изкарва хляба с тях.

— Май ще се наложи да преподавам — каза унило Клара.

— По-лошо и от смъртта — съгласи се Урсула.

От време на време Клара правеше рамки за едно фотостудио на Шелингщрасе. Беше я препоръчала дъщерята на една позната на фрау Бренер, която работеше там. Клара и дъщерята — Ева — бяха ходили заедно на детска градина. „Рамкирането обаче не е изкуство, нали?“,

отбеляза Клара. Фотографът Хофман бил „личен фотограф“ на новия канцлер, тъй че тя много добре познавала чертите му.

Семейство Бренер нямаха много пари (Урсула предполагаше, че именно затова даваха стаята под наем) и познатите на Клара бяха бедни, но в крайна сметка през 1933 година всички навсякъде бяха бедни.

Независимо от липсата на средства Клара бе решена да се възползват максимално от остатъка от лятото. Ходеха в „Карлтън Теехауз“ или „Кафе Хек“ до Хофгартен, ядяха Pfannkuchen^[7] и се наливаха със Schokolade до припадък. Часове наред се разхождаха в Енглишер Гартен, после ядяха сладолед или пиеха бира с поруменели от слънцето лица. Освен това намираха време и за гребане и плуване с приятелите на Хелмут, брата на Клара — неспирна въртележка от Валтер, Вернер, Курт, Хайнц и Герхард. Самият Хелмут беше в Потсдам, кадет в ново военно училище, основано от фюрера.

— Много е запален по партията — каза на английски Клара. Английският ѝ беше доста добър и тя с удоволствие се упражняваше с Урсула.

— Партиите — поправи я Урсула. — Ние бихме казали „много е запален по партиите“.

Клара се засмя и поклати глава.

— Не, не, партията е една, нацистите. Не знаеш ли, че от миналия месец всички други са забранени?

„Когато Хитлер идва на власт — обясни ѝ Памела — той прокарва Закон за извънредните пълномощия, Gesetz zur Behebung der Not von Volk und Reich, което в превод означава нещо като Закон за премахване на страданието на народа и райха. Завъртяно име за премахването на демокрацията.“

В отговор Урсула ѝ писа безгрижно: „Но демокрацията ще възтържествува отново, както винаги. И това ще отмине“.

„Не без външна помощ“, отговори Памела.

Памела се опасяваше от случващото се в Германия, но човек лесно можеше да не ѝ обръща внимание, когато имаше възможност да прекарва дългите горещи следобеди на плаж с Валтер, Вернер, Курт, Хайнц и Герхард, да се излежава мързеливо край общинския басейн или на реката. Урсула бе изненадана от факта, че момчетата бяха почти

голи, с притеснително къси гащета. Като цяло германците, установи тя, нямаха нищо против да се събличат пред други.

Клара познаваше и друга, по-интелектуална група, съставена от приятелите ѝ от училището по изкуства. Те като цяло предпочитаха потъмните, запушени помещения на кафенетата или собствените си мърляви апартаменти. Пиеха, пушеха и говореха много за изкуство и политика. („Така че в общи линии — писа тя на Мили — получавам всестранно образование!“) Приятелите от училището по изкуства на Клара бяха раздърпана, дисидентска пасмина, които явно мразеха Мюнхен, който бил средище на „дребнобуржоазен провинциализъм“, и през цялото време говореха за местене в Берлин. Направи ѝ впечатление, че много говореха как ще направят това или онова, но реално почти нищо не правеха.

Клара бе изпаднала в различен вид инертност. Животът ѝ бе „запецнал“, тайно беше влюбена в един от преподавателите си, но той бе заминал на почивка в Шварцвалд със семейството си. (Без особен ентусиазъм тя сподели, че „семейството“ всъщност се състои от съпругата и двете му деца.) Обясни, че чака животът ѝ сам да реши накъде да поеме. Пак увъртания, помисли си Урсула. Макар че точно тя нямаше право да съди.

Разбира се, Урсула все още бе девствена, „непокътната“, както се изразяваше Силви. Не поради морални причини, а просто защото още не бе срещнала някого, когото да харесва достатъчно.

— Не е нужно да ти харесват — смееше се Клара.

— Така е, но аз искам да ми харесват.

Вместо това тя бе като магнит за гадняри — мъжа във влака, онзи на пътя край Фокс Корнър, и се тревожеше, че те виждат в нея нещо, което тя не познава. Имаше чувството, че е твърде скована и твърде много англичанка в сравнение с Клара и приятелите ѝ художници, както и с другарите на отсъстващия Хелмут (които всъщност бяха изключително добре възпитани).

Хане и Хилде бяха убедили Клара и Урсула да ги придружат на някакво мероприятие на стадиона. Урсула бе останала с погрешното впечатление, че става дума за концерт, но се оказа митинг на Хитлерюгенд. Независимо от оптимизма на фрау Бренер, Съюзът на немските девойки по никакъв начин не бе озаптил интереса на Хилде и Хане към момчетата.

На Урсула безкрайните редици здрави и силни младежи ѝ се струваха напълно еднакви, но Хилде и Хане развълнувано сочеха приятелите на Хелмут, същите онези Валтер, Вернер, Курт, Хайнц и Герхард, които се мотаеха полуголи около басейна. Сега обаче, напъхани в безупречните си униформи (пак къси панталони), те приличаха на строги и примерни скаути.

Имаше много маршируване и пеене със съпровод на духов оркестър и неколцина говорители, които се опитваха (неуспешно) да имитират фюрера, после всички скочиха на крака и запяха *Deutschland über alles*^[8]. Понеже не знаеше думите, Урсула тихо припяваше на прекрасната мелодия на Хайдн църковния химн „За теб говорят се чудни неща“, който често пееха в училище. След това всички изреваха „Зиг хайл!“ и вдигнаха ръце и Урсула почти с изненада усети как и тя изпъва своята. Клара избухна в смях, но пък и нейната ръка също бе вдигната.

— Е, и аз, разбира се — каза тя безгрижно. — Не искам на връщане да ме нападнат.

Не, благодаря, Урсула не искаше да остава у дома с мама и татко Бренер в горещия, пращен Мюнхен, така че Клара порови из гардероба си и намери тъмносиня пола и бяла блуза, които отговаряха на изискванията, а ръководителката на групата Аделхайд ѝ даде куртка от униформата. Накрая добавиха и необходимата връзка и комплектът беше готов. На Урсула ѝ се струваше, че изглежда доста елегантно. Изведнъж изпита съжаление, че никога не е била в скаутска организация, макар че сигурно не всичко се изчерпваше с униформата.

Горната граница за участие в Съюза на немските девойки беше осемнайсет, така че Урсула и Клара нямаха право да се запишат, бяха „възрастни дами“, *alte Damen*, според Хане. Урсула бе на мнение, че групата изобщо няма нужда от тях за придружителки, тъй като Аделхайд си вършеше работата старателно като овчарско куче. С изваяната си фигура и типични германски плитки спокойно можеше да мине за младата богиня Фрейя, слязла от Фолкванг. Все едно беше слязла от някой пропаганден плакат. Вече на осемнайсет, скоро щеше да е прекалено възрастна за съюза на девойките и какво щеше да прави тогава? „Как какво, ще се запиша в женския съюз на

националсоциалистическата партия, разбира се.“ Вече носеше малка сребърна свастика, забодена на заоблената си гръд — руническият символ за принадлежност към партията.

Качиха се във влака, намятаха раниците си върху багажниците и вечерта пристигнаха в малко алпийско село близо до австрийската граница. От гарата тръгнаха под строй (с песен, естествено) към пансиона. Хората се спираха да ги огледат, някои ръкопляскаха одобрително.

Отделеното им спално помещение бе пълно с двуетажни легла, повечето от които вече бяха заети, така че се наложи да се понатъпчат като сардели. Клара и Урсула предпочетоха да спят на пода.

Вечеряха в столовата на големи дървени маси с очевидно стандартната порция супа и Knäckebröt^[9] със сирене. На сутринта закусиха с черен хляб, сирене и сладко, и чай или кафе по избор. От чистия планински въздух апетитът им бе изострен, така че излапаха всичко до трошичка.

Селото и околността бяха идилични, имаше даже малък замък, който можеше да се посети. Беше студен и влажен, пълен с доспехи, флагове и щитове с гербове. Изглеждаше като неприятно за живеене място.

Ходеха на дълги разходки около езерото или в гората, после се връщаха в пансиона на стоп с камиони и каруци със сено. Един ден се придвижиха така покрай реката чак до един великолепен водопад. Клара носеше скицника си и бързите ѝ, изпълнени с живот скици се оказаха много по-хубави от картините ѝ. „А — каза тя. — Те са gemütlich. Приятни малки скици. Приятелите ми ще ми се смеят.“ Самото село беше малко и заспало, прозорците на къщите — отрупани с мушката. До реката имаше странноприемница, където пиха бира и ядоха телешко и макарони, докато имаха чувството, че ще се пръснат. Бирата Урсула не споменаваше в писмата си до Силви, майка ѝ нямаше да разбере за колко нормално се приема. А дори и да разбере, нямаше да одобри.

На другия ден трябваше да продължат нататък, няколко дни щяха да живеят „на палатки“, на Урсула не ѝ се искаше да тръгват от селото.

Вечерта имаше панаир, селскостопанско изложение и жътварски празник ведно, в по-голямата си част напълно неразбираем за Урсула. („Също и за мен — каза Клара. — Не забравяй, че съм градско

момиче.“) Жените бяха облечени в местни носии, а украсени с венци животни обикаляха една поляна, след което се раздаваха награди. Навсякъде се развяваха знамена със свастики. Лееше се бира в изобилие, свиреше духов оркестър. По средата на поляната бе издигната сцена и под акомпанимента на акордеон няколко момчета с Lederhosen^[10] пляскаха с ръце, удряха се по бедрата и тропаха с токове в такт с музиката.

Клара им се присмиваше, но на Урсула ѝ се сториха доста талантиливи. Помисли си, че би ѝ харесало да живее в алпийско село. („Като Хайди“, писа на Памела тя. Вече ѝ пишеше по-малко, защото сестра ѝ беше твърде недоволна от новата Германия. Памела, дори от разстояние, беше гласът на съвестта, но беше лесно да имаш съвест някъде далече.)

Акордеонистът зае мястото си в оркестъра и хората започнаха да танцуват. Урсула бе поведена към сцената от поредица безкрайно стеснителни младежи, които се движеха със странни вдървени подскачания, в които се разпознаваше тромавият три четвърти такт на традиционните тиролски танци. От бирата и танците главата ѝ се позамая и тя примига объркано, когато Клара се появи, повела за ръка много красив мъж, който очевидно не беше местен.

— Виж кого намерих!

— Кого?

— Братовчед на братовчед ми — каза весело Клара. — Или нещо подобно. Позволи ми да ти представя Юрген Фукс.

— Просто полубратовчед — усмихна се той.

— За когото е удоволствие да се запознае с теб, убедена съм — каза Клара.

Той удари токове и ѝ целуна ръката като принца от „Пепеляшка“.

— Това е от пруската ми кръв — засмя се Юрген, а след него прихнаха и братовчедките му.

— Нямаме и капчица пруска кръв — обади се Клара.

Имаше прекрасна усмивка, едновременно развеселена и замислена, както и необичайно сини очи. Беше красив, малко като Бенджамин Коул, само дето Бенджамин беше тъмната му противоположност, негативът на позитива на Юрген Фукс.

Една Тод и един Фукс^[11] — две лисици. Нима съдбата се бе намесила в живота ѝ? Доктор Келит може би щеше да оцени

съвпадението.

„Толкова е красив“, писа тя на Мили след срещата. Изведнъж ѝ дойдоха наум всички онези ужасни думи от евтините любовни романи — поразителен, зашеметяващ. Беше прочела достатъчно от книжките на Бриджит през дъждовните следобеди. „Любов от пръв поглед“, писа на Памела замаяно. Разбира се, тези чувства не бяха „истинска“ любов (такава щеше да изпитва към детето си някой ден), а просто измамното великолепие на лудостта. „Чудесно!“, отговори Мили. „Радвам се за теб“, писа ѝ Памела. „За брак е нужна по-трайна любов“, предупреди я Силви. „Мисля си за теб, мечо — писа Хю — толкова си далеч оттук.“

Когато падна мрак, през селото мина шествие с факли, а после изстреляха фойерверки от бойните кули на малкия замък. Беше доста вълнуващо.

— Wunderschon, nicht wahr? — обади се Аделхайд с огряно от светлината на факлите лице.

— Да — съгласи се Урсула — прекрасно е.

---

[1] Песен на Вера Лин от 1942 г. — Б.пр. ↑

[2] Весело (нем.). — Б.пр. ↑

[3] Хващане под ръка и поклащане в ритъма на песента (нем.). — Б.пр. ↑

[4] Бърз (нем.). — Б.пр. ↑

[5] Отряд за охрана — официално наименование на военните формирования на Германската националсоциалистическа работническа партия. — Б.пр. ↑

[6] Добре дошла в Германия! (нем.). — Б.пр. ↑

[7] Палачинки (нем.). — Б.пр. ↑

[8] „Германия над всичко“, химн на Германия по това време. — Б.пр. ↑

[9] Вид хляб на резени като сухари (нем.). — Б.пр. ↑

[10] Традиционни кожени панталони до коленете (нем.). — Б.пр. ↑

[11] Лисица (нем.). — Б.пр. ↑

АВГУСТ 1939 ГОДИНА

Der Zauberberg. Вълшебната планина.

— Ah, sie ist so niedlich! Толкова е сладка!

Щрак, щрак, щрак. Ева обожаваше своя „Ролайфлекс“. Обожаваше и Фрида. Намираха се на огромната тераса на Бергхоф, огрени от алпийското слънце, в очакване на обяда. Беше много приятно да се хранят тук, на открито, отколкото в голямата мрачна трапезария, чийто огромен прозорец бе изцяло запълнен от планини. Диктаторите обичаха всичко да е величествено, дори и гледката. „Bitte lächeln!“ Кажи „зеле“. Фрида се подчини. Беше послушно дете.

Ева беше убедила Фрида да смени удобната си английска рокля („Борн енд Холингсуърт“, купена от Силви и изпратена за рождения ѝ ден), с баварска носия — рокличка, престилка и бели чорапи до коленете. За английските очи на Урсула (все по английски с всеки изминал ден) носията изглеждаше като маскараден костюм или все едно беше от някоя училищна пиеса. Веднъж в училище (колко отдавна ѝ се струваше сега) бяха представили „Хамелнският ловец на плъхове“ на Братя Грим и Урсула бе играла селянката, беше облечена в горе-долу същите дрехи, каквито в момента носеше Фрида. Мили беше крал Плъх, блестящо изпълнение и Силви бе отбелязала: „Момичетата на семейство Шоукрос обичат да са в центъра на вниманието“. Ева ѝ напомняше малко на Мили — неспокойна, насилена веселост, която се нуждаеше от непрекъснато подхранване. Но в крайна сметка Ева също бе актриса, изпълняваше ролята на живота си. По-точно животът ѝ бе нейната роля, между двете нямаше разлика.

Фрида, прекрасната малка Фрида, едва на пет години, със сини очи и къси руси плитки. Лицето на Фрида, толкова бледо и изтощено при пристигането им, сега бе порозовяло и златисто от алпийското слънце. Когато фюрерът я видя, Урсула долови фанатичния блясък в сините му очи, студени като Кьонихзее, и разбра, че той вижда бъдещето на Tausendjähriges Reich, Хилядолетния райх. („Изобщо не прилича на теб“, каза Ева беззлобно, в нея злоба нямаше.)

Като малка — период от живота си, към който Урсула непрекъснато се връщаше напоследък — беше чела приказки за онеправдани принцеси, които се спасяват от похотливи бащи и завистливи мащехи, като намазват белите си лица със сок от орехи и посипват с пепел косите си, за да минат за циганки, чужденки, просякини. Как ли се приготвяше сок от орехи, едва ли човек можеше да отиде да го купи в бакалията. Освен това вече не беше безопасно да си смугъл чужденец. Ако искаш да оцелееш, много по-добре беше да си тук, на Оберзалцберг — „Вълшебната планина“ — в царството на преструвките, „Върха“, както го наричаха в тесния кръг на избраните.

Какво, за бога, правеше тя тук, питаше се Урсула, и кога можеше да си тръгне? Фрида вече се чувстваше добре, почти се беше възстановила. Урсула се зарече днес да говори за това с Ева. В крайна сметка не бяха затворници, имаха право да си тръгнат, когато пожелаят.

Ева запали цигара. Фюрерът отсъстваше и мишката си позволяваше волности. Той не ѝ даваше да пуши и да пие, нито пък да си слага грим. Урсула донякъде се възхищаваше на малките жестове на непокорство на Ева. Откакто бе пристигнала в Бергхоф с Фрида преди две седмици, фюрерът беше идвал два пъти и всяко пристигане и заминаване беше голямо събитие за Ева, за всички. Отдавна беше установила, че райхът не е нищо повече от пантомима и спектакъл, „история, разказана от луд, с много шум и бяс“^[1] — писа на Памела тя. — За съжаление обаче, без скрит смисъл“.

Подканена от Ева, Фрида се завъртя и се засмя. Тя бе течното ядро в сърцевината на Урсула, тя бе добрата страна на всичко, което Урсула правеше или мислеше. Урсула би вървяла по острието на бръснача до края на живота си, ако с това би помогнала на Фрида. Би горяла в пламъците на ада, за да я спаси. Би се удавила в най-дълбоките води, за да може Фрида да изплува. (Беше обмислила всевъзможни крайни сценарии. Добре е човек да е подготвен.) Не беше подозирала (Силви с нищо не го бе показала), че майчината любов може да бъде толкова болезнена.

„О, да — бе ѝ казала Памела, сякаш говореше за нещо съвсем обикновено — превръща те в обикновена вълчица.“ Урсула обаче не се смяташе за вълчица, тя беше мечка.

По тукашния Врѣх скитаха истински вълчици — Магда, Еми, Маргарете, Герда — съпругите на висшите партийни функционери,

които се боричкаха за власт и раждаха безброй деца с плодовитите си утробы за райха, за фюрера. Те бяха опасни, хищни животни и мразеха Ева, „die blöde Kuh“, „тъпата крава“, която по един или друг начин беше успяла да надделее.

Със сигурност всяка една от тях би дала мило и драго да стане спътница в живота на славния водач на мястото на незначителната Ева. Нима мъж от неговия калибър не заслужаваше една Брунхилде или поне Магда или Лени? Или дори Валкирия, „госпожица Митфорд“, Fräulein Митфорд^[2], както я наричаше Ева. Фюрерът се възхищаваше на Англия, най-вече на аристократичната, империалистична Англия, макар че това възхищение едва ли щеше да го спре, когато дойдеше време да я разруши.

Ева ненавиждаше всички валкирии, потенциални претендентки за вниманието на фюрера, омразата ѝ се раждаше от страх. Най-голяма антипатия изпитваше към Борман, сивия кардинал на Върха. Той държеше кесията, той купуваше подаръците на фюрера за Ева и даваше парите за кожените палта и обувките „Ферагамо“, като по този начин постоянно ѝ напомняше, че тя е просто една куртизанка. Урсула се чудеше откъде се взимат кожените палта, в крайна сметка повечето кожухарски магазин в Берлин се държаха от евреи.

Колко ли болезнено засядаше в гърлото на вълчиците фактът, че партньорката на фюрера е обикновена продавачка. Когато се запознала с него, сподели с Урсула Ева, работела във фотоателие „Хофман“ и се обърнала към него с „хер Вълк“. „Адолф на немски означава благороден вълк“ — поясни тя. Колко ли му е харесало само, помисли си Урсула. Никога не бе чувала да го наричат Адолф. (Дали Ева го наричаше „майн фюрер“ дори и в леглото? Изглеждаше напълно възможно.)

— Знаеш ли, че любимата му песен — каза през смях Ева — е „Кой се страхува от големия лош вълк“?

— От филма „Трите прасенца“ на Дисни? — попита изненадано Урсула.

— Да!

О, помисли си Урсула, нямам търпение да го кажа на Памела.

— А сега една с мама — каза Ева. — Вземи я на ръце. Sehr schön.

^[3] Усмивка!

Урсула бе гледала как Ева преследва фюрера с апарата си в опит да го снима, без да се е извърнал настрани или да е придърпал шапката си над очите като нескопосан шпионин. Той не обичаше тя да го снима, предпочиташе по-щадящото студийно осветление или по-героическа поза от моментните снимки, на които Ева го харесваше. От своя страна тя обичаше да се снима. И то не само с фотоапарат, мечтаеше си и за филм. „Някой ден“ щеше да отиде в Холивуд и да изиграе себе си, „моя живот“. (Изглежда, за Ева камерата правеше нещата истински.) Фюрерът бе обещал. Разбира се, фюрерът обещаваеше много неща. Така бе постигнал всичко, което имаше днес.

Ева завъртя обектива на своя ролайфлекс. Урсула се радваше, че не носи стария си кодак, той щеше да изглежда допотопен.

— Ще накарам да ги проявят — каза Ева. — Може да изпратиш някоя в Англия, на родителите си. Много ще са хубави на фона на планините. А сега се усмихни! Jetzt lach doch mal richtig!

Планината бе фонът на всяка направена снимка, фон на всичко. Отначало на Урсула ѝ се бе сторило красиво, но това величие вече започваше да я потиска. Огромните ледници и буйните водопади, безкрайните елови гори, сливането на природата и митовете в извисената германска душа. Немският романтизъм се отличаваше с размах и мистика, в сравнение с него английските езерни поети изглеждаха дребни. А английската душа, ако имаше обитание, най-вероятно се намираше в някоя малка градинка — морава, лека с рози, няколко реда фасул на колове.

Трябваше да се прибере у дома. Не в Берлин на Савиниплац, а в Англия. Във Фокс Корнър.

Ева качи Фрида на парапета и Урсула мигом я свали.

— Не понася височини.

Ева вечно се навеждаше през парапета или разхождаше кучета и деца по него. Височината беше главозамайваща, надолу покрай Берхтесгаден чак до Кьонихзее. На Урсула ѝ беше жал за малкия Берхтесгаден с невинните саксии свежо мушкато по прозорците и наклонените към езерото ливади. Имаше чувството, че са минали векове, откакто бяха тук с Клара. Преподавателят на Клара се беше развел и сега тя беше омъжена за него, имаха две деца.

— Там горе живеят нибелунгите — каза Ева, сочейки върховете — също и демони, вещици и зли кучета.

— Зли кучета? — повтори Фрида. Досадните Негус и Щази, шотландските териери на Ева, я плашеха, не ѝ трябваха приказки за джуджета и демони.

Аз пък съм чувала, каза си наум Урсула, че в Унтерсберг се крие Карл Велики, заспал в една пещера, в очакване да бъде събуден за последната битка между доброто и злото. Зачуди се кога ли ще бъде това. Вероятно скоро.

— И още една — каза Ева. — Широка усмивка!

Ролайфлексът блестеше безжалостно на слънцето. Ева имаше и кинокамера, скъп подарък от нейния господин Волф. Урсула трябваше да е благодарна, че не ги снимат за поколенията в движещи се цветни кадри. Представи си как някой прелиства (безбройните) албуми на Ева и се пита коя е Урсула, бърка я със сестрата на Ева — Гретел, или приятелката ѝ Херта, бележки под линията на историята.

Разбира се, един ден всичко това щеше да принадлежи на същата тази история, дори планините, та нали пясъкът бе бъдещето на скалите. Повечето хора преживяваха събитията и едва като погледнеха назад, осъзнаваха значението им. Фюрерът беше различен, той съзнателно създаваше историята. Само един истински егоист бе способен на това. А Шпеер проектираше за Берлин сгради, които да изглеждат добре, когато се превърнат в развалини след хиляда години — неговият подарък за фюрера. (Да мислиш с такъв размах! Урсула живееше час за час, друго следствие от майчинството, а бъдещето и миналото бяха еднакво необозрими.)

Единствено Шпеер се държеше мило с Ева и в резултат на това Урсула проявяваше към него търпимост, която той вероятно не заслужаваше. Освен това той беше и единственият от бъдещите тевтонски рицари, който изглеждаше добре, не накуцваше, нямаше задник и не беше дебел като прасе или — което бе още по-отвратително — не приличаше на дребен бюрократ. („Освен това всички носят униформа! — писа на Пами тя. — Но всичко е наужким. Като да живееш сред страниците на «Затворникът от Зенда». Само глупости бръщолевят.“ Колко много ѝ се искаше Пами да е при нея сега, колко щеше да ѝ е приятно да разчепква характерите на фюрера и

неговите лакеи. Тя щеше да ги обяви всичките за шарлатани, които проповядват лицемерна набожност.)

Насаме Юрген твърдеше, че не харесва ръководството на страната, но пред други се държеше като добър слуга на райха. Lippenbekenntnis, оправдаваше се. Само на думи. (Понякога се налага, би казала Силви.) Това е начинът човек да се оправи в този свят, смяташе Юрген. Урсула си мислеше, че в това отношение той прилича на Морис, който бе готов да работи с глупаци и магарета, за да напредне в кариерата. Разбира се, и Морис беше адвокат. Напоследък заемаше доста висок пост във Вътрешното министерство. Ако избухнеше война, това дали щеше да е проблем? Дали бронята на немското поданство — надяната с такова нежелание — щеше да бъде достатъчна, за да я защити? (Ако избухнеше война! Наистина ли би допуснала да се намира от тази страна на Ламанша?)

Юрген беше адвокат. Ако искаше да практикува право, трябваше да стане член на партията, нямаше избор. Lippenbekenntnis. Работеше в Министерството на правосъдието в Берлин. Когато ѝ поиска ръката („доста зашеметяващо ухажване“, бе писала на Силви тя), тъкмо бе престанал да бъде комунист.

Сега Юрген бе изоставил левите си политически убеждения и бе непоколебим в защитата си на постигнатото, страната функционираше отново, имаше пълна заетост, храна, здравеопазване, самоуважение. Нови работни места, нови пътища, нови фабрики, нова надежда. Как иначе би могло да се постигне всичко това? Само че то вървеше ръка за ръка с екзалтирана фалшива религия и гневен и неискрен лъжепророк. „Всичко си има цена“, бе обяснението на Юрген. Все пак може би не си струваше да се плаща толкова висока цена. (Как изобщо бяха успели да го направят, чудеше се често Урсула. Най-вече с помощта на страх и добра драматургия. Откъде обаче бяха дошли парите и работните места? Сигурно само от производството на униформи и знамена, те бяха достатъчни да извлекат от кризата икономиките на няколко държави. „Икономиката, така или иначе, се възстановява — бе ѝ писала Памела — нацистите просто използват щастливото стечение на обстоятелствата, за да си припишат заслугата.“) Да, казваше той, наистина имало погроми, но те били само изпускане на пара от страна на СА. Сега всичко било по-разумно, всички били по-разумни.

През април присъстваха на парада в Берлин по повод петдесетия рожден ден на фюрера. Юрген бе получил места на трибуната за гости. „В крайна сметка един вид признание“, бе казал той. Какво бе направил, питаше се тя, за да заслужи такова „признание“? (Беше ли доволен? Понякога не беше лесно да се прецени.) За Олимпиадата през 1936 година не бе успял да намери билети, а ето че сега стояха рамо до рамо с важните клечки на райха. Напоследък беше все зает. „За адвокатите сън няма.“ (Само че, доколкото Урсула виждаше, бяха повече от готови да проспят хилядолетието на Хилядолетния райх.)

Парадът продължи цяла вечност, най-яркият израз на умението на Гьобелс да хвърля прах в очите на хората. Много военна музика, после увертюрата на Луфтвафе, внушително, оглушително прелитане над Бранденбургската врата, вълна след вълна. Още врява и безумство. „Хайнкел и месершмит“, обясни Юрген. Откъде знаеше? Всички момчета познават самолетите, отвърна той.

Последва пехотата, неизчерпаем запас от войници, които маршируваха с опънати крака. На Урсула напомняха за вариететни танцьорки.

— Stechschritt — каза Урсула. — Кой го е измислил?

— Прусациите, естествено — засмя се Юрген.

Тя извади един шоколад, отчупи парченце и предложи на Юрген. Той се намръщи и поклати глава, сякаш бе показала липса на уважение към събралата се военна мощ. Урсула обаче изяде още едно парче. Малък жест на непокорство.

Той се приведе към нея, за да го чува, тълпата вдигаше невъобразима врява.

— Ако не друго, поне не можеш да не се възхитиш на прецизността им.

Така беше, наистина се възхищаваше. Беше изумително. Съвършенство на работи, сякаш всеки войник бе копие на другия, сякаш ги бяха произвели на конвейер. Не беше съвсем човешко, но в крайна сметка от армиите не се очакваше да имат човешки вид, нали? („Всичко бе толкова мъжествено“, писа на Памела тя.) Дали британската армия бе способна да постигне такъв механичен синхрон,

и то в такива мащаби? Съветският съюз може би, но британците някак си не влагаха толкова душа.

Седнала на коляното ѝ, Фрида вече спеше, а бяха едва в началото. През цялото време Хитлер стоеше с изпъната напред ръка. (Урсула я виждаше от мястото им, ръката стърчеше като ръжен.) Изглежда, властта му даваше особен вид издръжливост. Ако беше моят петдесети рожден ден, мислеше си Урсула, щях да го прекарам в разходки край Темза, Брей или Хенли, на пикник, английски пикник, с термос чай, рулца с кайма, яйце и сандвичи с кресон, сладкиш и бисквити. Заедно с всичките си близки, но дали Юрген беше част от тази идилия? Добре би се вписал, полегнал на тревата в светъл костюм, потънал в разговор за крикет с Хю. Двамата се познаваха и се разбираха добре. През 1935 година бяха отишли до Англия, до Фокс Корнър, на гости. „Изглежда добър човек“, бе казал Хю, макар че като разбра, че е приела немско поданство, не се зарадва толкова. Ужасна грешка, сега осъзнаваше. „Хубаво е човек да гледа от разстояние на времето — казваше Клара. — Ако всички го умеехме, нямаше да има история за писане.“

Трябваше да си остане в Англия. Трябваше да остане във Фокс Корнър с ливадата и горичката, и поточето, което минаваше през гората със синчец.

Дойде ред на военните машини.

— Ето ги и танковете — обяви на английски Юрген при вида на първите танкове „Панцер“, натоварени на платформи. Английският му беше добър, беше прекарал една година в Оксфорд (на което се дължаха и познанията му за крикета). После дойдоха панцерите на собствен ход, мотоциклети с кош, бронирани коли, съпроводжани от елегантната кавалерия (Урсула събуди Фрида да види конете), после артилерията — от леки зенитни системи до огромни оръдия.

— К-3 — отбеляза с възхита Юрген, сякаш това трябваше да ѝ говори нещо.

Парадът демонстрира напълно необяснима за Урсула любов към реда и правата линия. В това отношение не се различаваше от другите паради и демонстрации — цял театър — само че този изглеждаше по-войнствен. Нищо чудно, че имаше работа за всички. „Според Морис, ако искаш да спасиш икономиката, ти трябва война“, бе писала Памела. А за какво ти е да се въоръжаваш, ако не за да воюваш?

— Превъоръжаването ни помогна да възстановим самочувствието си — каза Юрген — накара ни отново да се гордеем със страната си. Когато генералите се предадоха през 1918 година...

Урсула изключи, твърде често бе слушала все същите доводи. „В крайна сметка последната война я започнаха те — писа ядосано на Памела тя. — Ще си помисли човек, че единствено на тях е било трудно след това, че никой друг не е бил беден, гладен и покрусен.“ Фрида се събуди отново, беше кисела. Урсула ѝ даде шоколад. И Урсула бе кисела. Доядоха шоколада.

Краят бе доста вълнуващ. Събраните знамена оформиха дълга ивица пред подиума на Хитлер — толкова прецизно бяха подредени, сякаш изрязани с бръснач, след което знаменосците ги сведоха в негова чест. Тълпата обезумя.

— Какво ще кажеш? — попита Юрген, докато чакаха да слезат от голямата трибуна. Носеше Фрида на рамене.

— Величествено — отвърна Урсула. Усещаше как в слепоочието ѝ се заражда главоболие. — Беше величествено.

Болестта на Фрида започна с висока температура една сутрин преди няколко седмици.

— Лошо ми е — оплака се тя.

Урсула допря ръка до челото ѝ, беше лепкаво.

— Недей да ходиш на градина, днес може да останеш с мен.

— Лятна настинка — каза Юрген, след като се прибра. Фрида от малка имаше проблеми с гърдите („Прилича на майка ми“, бе отбелязала мрачно Силви.) и вече бяха свикнали с течащия нос и зачервеното гърло, но този път не беше обикновена настинка, тя бе цялата отпусната. Кожата ѝ гореше като огън.

„Сваляйте температурата“, нареди лекарят и Урсула ѝ слагаше студени компреси на челото и ѝ четеше приказки, но колкото и да се стараеше, Фрида не успяваше да се насили да ги слуша. После започна да бълнува и докторът ѝ преслуша гърдите. „Бронхит, трябва да го изчакате да мине.“ През нощта обаче състоянието ѝ се влоши рязко, завиха почти безжизненото ѝ телце в одеяло и се втурнаха към най-близката болница, католическа. Пневмония.

— Много е зле — рече дежурният лекар, сякаш вината бе едва ли не тяхна.

Две денонощия Урсула остана край леглото на Фрида, държеше малката ѝ ръчица, за да не ѝ позволи да напусне този свят. „Да можех аз да взема болестта“, прошепна Юрген от другата страна на избелените колосани чаршафи, които също помагаха да задържат Фрида на този свят. Монахините с огромни покривала на главите се носеха край тях като галеони. Колко ли време им отнемаше, запита се Урсула в един от кратките мигове, в които вниманието ѝ не бе изцяло насочено към Фрида, да закрепят тези покривала сутрин? Тя самата не би се справила. Това ѝ се струваше достатъчна причина да не иска да бъде монахиня.

Със силата на волята си заставиха Фрида да живее. Triumph des Willens^[4]. Кризата отмина и тя пое по дългия път на оздравяването. Беше бледа и слаба и щеше да има нужда от време да се възстанови напълно, и една вечер, когато се прибра у дома от болницата, Урсула завари плик, донесен лично в дома им. Когато Юрген се прибра от работа, тя му го показа.

— От Ева.

— Коя е Ева?

— Усмивка! — Щрак, щрак, щрак. Трябваше да се поддържа доброто настроение на Ева, нали? Урсула нямаше нищо против. Беше много мило, че Ева ги покани, за да може Фрида да подиша чист планински въздух и да се храни с пресни зеленчуци, яйца и мляко от Гутсхоф, малката ферма под Върха.

— Това заповед ли е? — попита Юрген. — Можеш ли да откажеш? Искаш ли да откажеш? Надявам се, че не. Освен това ще ти помогне за главоболието.

Напоследък бе забелязала, че колкото повече Юрген се издигаше сред ешелоните на министерството, толкова по-едностранчиви ставаха разговорите им. Той правеше изявления, задаваше въпроси, отговаряше им и вадеше заключения, без изобщо да я включва в разговора. (Сигурно така правеха адвокатите.) Изглежда, дори не се усещаше.

— Значи старият пръч все пак има жена, а? Кой да предположи? Ти знаеше ли? Не, иначе щеше да ми кажеш. А ти дори я познаваш. Това може само да ни е от полза, нали? Да сме толкова близо до трона. За моята кариера, което означава и за нас. *Liebling*, мила — добави той, съвсем между другото.

Урсула смяташе, че да се намираш близо до трона е доста опасно.

— Не познавам Ева — каза тя. — Никога не съм я виждала. Познава я фрау Бренер, по-точно познава майка ѝ фрау Браун. Клара е работила в „Хофман“ заедно с Ева. Ходили са заедно на детска градина.

— Невероятно, от *Kaffeeklatsch*^[5] до самодържеца само три стъпки. Фройлайн Ева Браун знае ли, че нейната приятелка от детската градина Клара е омъжена за евреин?

Изненада я не друго, а начинът, по който изрече думата. *Jude*.

— Нямам представа. Не съм част от техния *Kaffeeklatsch*.

Фюрерът заемаше толкова много място в живота на Ева, че когато го нямаше, тя бе като празна черупка. Всяка вечер разговаряше с любимия си по телефона, а ушите ѝ бяха винаги наострени като на куче за вечерното позвъняване, което щеше да пренесе гласа на господаря ѝ близо до нея.

Пък и тук горе почти нямаше какво да се прави. След известно време трамбоването по горските пътеки и плуването в (леденото) Кьонихзее ставаше по-скоро досадно, отколкото ободряващо. Човек не може вечно да бере диви цветя и да се препича на шезлонга на терасата, без да полудее. На Върха имаше цяла орда бавачки и помагачки, които тичаха след Фрида, така че Урсула се озова с почти толкова свободно време, с колкото разполагаше и Ева. Постъпила бе глупаво, че си бе взела само една книга, макар и дебела, „Вълшебната планина“ на Ман. Нямаше представа, че е в списъка със забранените книги. „Много сте смела да четете тази книга, нали знаете, че е от техния списък със забранените?“, бе казал един офицер, като я видя. Начинът, по който говореше, подсказваше, че той не е „от тях“. Какво толкова можеха да ѝ сторят? Да изтръгнат книгата от ръцете ѝ и да я

изгорят? Иначе беше мил мъж. Баба му била шотландка и той бил прекарал не една весела ваканция в Шотландия.

Im Grunde hat es eine merkwürdige Bewandtnis mit diesem Sicheinleben an fremdem Orte, dieser — sei es auch — mühseligen Anpassung und Umgewöhnung. На Урсула ѝ беше трудно да си го преведе, навярно беше нещо от рода на: „Всъщност има нещо особено в това вживяване на чуждо място, в това — нека и така да бъде — мъчително приспособяване и привикване“^[6]. Колко вярно, помисли си. Не беше лесно да се чете Томас Ман. С готовност би го заменила за кашон с готическите романи на Бриджит. Те със сигурност нямаше да са забранени.

Планинският въздух изобщо не беше помогнал на главоболията ѝ (Томас Ман също). Даже може да се каже, че се бяха влошили. Kopfschmerzen, главата ѝ започваше да пулсира само при звука от думата.

— Не откривам нищо нередно — бе ѝ казал лекарят в болницата и ѝ предписа веронал. — Сигурно е на нервна почва.

Ева не притежаваше толкова интелект, че да е забавен събеседник, но в крайна сметка Върхът не беше двор на интелигенцията. Единственият човек, който можеше да бъде наречен мислител, беше Шпеер. Това не означаваше, че животът на Ева е неизследван, даже напротив, подозираше Урсула. Усещаха се депресията и неврозите, скрити под повърхностния слой Lebenslust, радост от живота, но един мъж не иска от любовницата си тревожност, нали?

Урсула предполагаше, че за да има успех като любовница (макар самата тя да нямаше никакъв опит в това отношение), жената трябва да предлага Gemütlichkeit, утеха и облекчение, да бъде като възглавница, на която човек да си положи уморената глава. Ева беше дружелюбна, дърдореше за маловажни неща и не се мъчеше да е твърде остроумна и проникателна. Мъжете с власт се нуждаят от жени, които не са предизвикателни, а домът не трябва да се превръща в арена за интелектуални спорове. „Собственият ми съпруг ми го каза, така че сигурно е така!“, писа на Памела тя. Не беше говорил за себе си, нали не беше човек с власт. „Засега“, бе се засмял той.

Светът на политиката засягаше Ева дотолкова, доколкото отнемаше обекта на нейното обожание. Тя бе прокудена от обществения живот, нямаше официален статут, по-точно нямаше никакъв статут, беше вярна като куче, но получаваше по-малко признание и от едно куче. Дори Блонди, немската овчарка на фюрера, бе на по-високо стъпало в йерархията от нея. Ева още страдаше, че не ѝ бяха позволили да се запознае с херцогинята на Уиндзор, когато тя бе дошла на посещение в Бергхоф.

Урсула се намръщи, като чу това.

— Но тя е нацистка, нали знаеш — бе възкликнала тя, без да се замисля. („Май трябва повече да внимавам какво говоря!“, писа после на Памела.)

— Да, разбира се — бе отвърнала протичко Ева, сякаш най-нормалното нещо на света бе съпругата на абдикирания крал на Англия да е нацистка.

Съдбата на фюрера била да извърви благородния самотен път на целомъдрието, не можел да се ожени, тъй като бил свързан в брачен съюз с Германия. Бил се пожертвал за съдбата на родината, това бе, най-общо казано, идеята. Урсула не беше сигурна дали някъде в този момент не бе задрямала. (Поредният безкраен монолог след вечеря.) Точно като нашата „кралица дева“, помисли си тя, но си замълча, тъй като фюрерът най-вероятно нямаше да се зарадва на едно сравнение с жена, та била тя и английска аристократка със сърце и воля на крал. В училище Урсула имаше един учител по история, който много обичаше да цитира Елизабет I: „Не споделяй тайни с онези, чиято вяност и мълчание още не си изпитал“.

Ева щеше да е много по-щастлива в Мюнхен, в малката буржоазна къща, която фюрерът ѝ беше купил, където можеше да води нормален живот. Тук, в тази позлатена клетка, трябваше да си намира забавления, да прелиства списания, да обсъжда най-модерните прически и любовния живот на филмовите звезди (сякаш Урсула знаеше нещо по въпроса) и да показва тоалет след тоалет на околните. Урсула няколко пъти бе влизала в спалнята ѝ, красив, женствен будоар, който доста се различаваше от тежкия декор на останалите помещения в Бергхоф и чиято хармония нарушаваше единствено портретът на

фюрера, закачен на почетно място на стената. Нейният герой. Фюрерът обаче не беше закачил портрет на любовницата си в своята стая. Вместо усмихнатото лице на Ева, от стената го гледаше строго любимият му герой Фридрих Велики. Friedrich der Große.

„Все чувам «грозде» вместо «гросе»“, писа на Памела тя. Гроздето не беше нито войнствено настроено, нито ламтеше за завоевания. Къде се беше учил на величие фюрерът? Ева сви рамене, не знаеше.

— Винаги е бил политик. Той е роден политик.

Не, помисли си Урсула, роден е бебе, като всички останали. А политик бе избрал да стане.

Спалнята на фюрера, непосредствено до банята на Ева, беше забранена територия. Урсула го беше виждала да подремва не в онази неприкосновена стая, а на топлото следобедно слънце на терасата на Бергхоф, устата на великия вожд леко открехната предателски. Изглеждаше уязвим, само че тук на Върха нямаше убийци. Затова пък имаше предостатъчно оръжия, мислеше си Урсула, нямаше да е проблем да намери един люгер и да го простреля в сърцето или главата. Какво обаче щеше да стане с нея след това? И което беше по-лошо, какво щеше да стане с Фрида?

Ева седеше до него и го гледаше с обич, сякаш ѝ бе дете. В съня си той принадлежеше единствено на нея.

В крайна сметка тя беше чисто и просто една мила млада жена. Човек не може да съди някого само заради това с кого спи. (Или пък може?)

Ева имаше прекрасна атлетична фигура, за която Урсула доста ѝ завиждаше. Беше здраво, активно момиче, плуваше, караше ски, танцуваше, играеше гимнастика, обичаше да е навън, обичаше движението. В същото време се бе вкопчила в отпуснат мъж на средна възраст, в едно нощно създание, което не ставаше от леглото преди обяд (и въпреки това подремваше и следобед), не пиеше и не пушеше, не танцуваше и имаше спартански навици, макар и не спартанска жизненост. Мъж, който пред хора се бе събличал най-много по Lederhosen (смешни и противни в очите на всеки, който не е баварец), мъж, чийто лош дъх бе отвратил Урсула при първата им среща и който гълташе таблетки като бонбони заради „газове“. („Говори се, че пърди — бе казал Юрген — така че, внимавай. Сигурно е от многото

зеленчуци.“) Горделив, но не суетен. „Само мегаломан“, писа на Памела тя.

Дойде да ги вземе кола с шофьор, а когато пристигнаха в Бергхоф, ги посрещна самият фюрер на голямото стълбище, където преди година бе приветствал Чембърлейн. След завръщането си в Англия Чембърлейн бе заявил, че вече знае „какво се върти в главата на хер Хитлер“. Урсула силно се съмняваше, че някой знае, дори и Ева. Всъщност Ева най-малко от всички.

— Добре сте дошла, gnädige Frau — бе казал той. — Трябва да останете, докато вашето liebe Kleine, любимо дете се оправи.

„Обича жени, деца, кучета, какво лошо да му намери човек? — писа Памела. — Жалко само, че е диктатор, който не признава закона и обикновения човек.“ Памела имаше доста приятели в Германия от времето в университета, много от тях бяха евреи. Къщата ѝ беше пълна с (общо три броя) пакостливи момчета (кротката малка Фрида не би издържала във Финчли) и сега отново беше бременна, „стискам палци да е момиче“. Памела ѝ липсваше.

Памела не би се справила добре в този режим. Възмущението ѝ нямаше да ѝ позволи да мълчи. Нямаше да успее да стиска зъби като Урсула. „Служат и онези, които стоят и чакат.“^[7] Това важеше ли и за моралните принципи? Можеше ли да служи за оправдание, питаше се Урсула. Май по-добре щеше да е вместо Милтън да цитира Едмънд Бърт: „За да надделее злото е достатъчно едно — добрите хора да не направят нищо“.

В деня след пристигането им имаше детско празненство за нечий рожден ден, на някой малък Гьобелс или Борман, Урсула не разбра точно, бяха толкова много и толкова си приличаха. Спомни си за редиците военни на парада по случай рождения ден на фюрера. Измити и издокарани, децата се наредиха да чуят поученията на „чичо Волф“, преди да им бъде разрешено да нападнат сладкишите, наредени на дълга маса. Горката любителка на сладкото Фрида (която без съмнение бе наследила тази слабост от майка си) бе твърде уморена, за да хапне от тортата. В Бергхоф винаги имаше сладкиши, щройсел с маково семе, кейкове с канела и сливи, пухкави сладки с крем,

шоколадова торта. Урсула се чудеше кой ядеше всички тези вкуснотии. Самата тя даваше всичко от себе си.

Дните с Ева понякога бяха скучни, но те далеч не можеха да се сравняват с вечерите, когато присъстваше фюрерът. След вечеря прекарваха безкрайни часове в голямата зала, огромно, грозно помещение, където слушаха грамофон и гледаха филми (често и двете едновременно). Разбира се, изборът се падаше на фюрера. Любими му бяха *Die Fledermaus* и *Die lustige Witwe*, „Прилепът“ на Щраус и „Веселата вдовица“ на Лехар. Първата вечер Урсула си помисли, че никога няма да забрави как Борман, Химлер, Гьобелс и свирепите им половинки, залепили тънките си змийски усмивки (вероятно поредният пример за *Lippenbekenntnis*), слушат „Веселата вдовица“. Тя бе гледала студентско представление на „Веселата вдовица“ в университета. Беше близка приятелка на момичето, което играеше Хана, главната героиня. И през ум не ѝ беше минавало, че следващия път, когато чуе: „Виля, о, Виля! Горската вещица“, ще е на немски и във възможно най-странната компания. Онова представление се бе състояло през 1931 година. Тогава изобщо не бе подозирала какво ще ѝ донесе бъдещето, на нея и на цяла Европа.

Почти всяка вечер прожектираха филми. Пристигаше оператор, внушителният гоблен на стената се навиваше, подобно на щора, и разкриваше екрана. След това трябваше да издържат някой сладникав романтичен или американски приключенски филм, или още по-лошо — планинарски филм. Така Урсула изгледа „Кинг Конг“, „Животът на един бенгалски кавалерист“ и „Върхът зове“. Филмът първата вечер бе *Der heilige Berg*, „Свещената планина“ (пак планини, пак Лени). Любимият филм на фюрера, както бе споделила Ева, беше „Снежанка“. А с кой ли герой се идентифицира, чудеше се Урсула, със злата вещица, с джуджетата? Не може да е Снежанка, нали? Сигурно беше принцът. (Той имаше ли име? Имаха ли изобщо някога имена, стигаше ли просто да живееш в ролята?) Принцът, който събудил спящото момиче, така както фюрерът бе събудил Германия. Само че не с целувка.

Когато Фрида се роди, Клара ѝ подари красиво издание на „Снежанка и седемте джуджета“, илюстрирано от Франц Ютнер. На съпруга на Клара отдавна бяха забранили да преподава в училището по изкуства. Двамата планираха да заминат през 1935 година, после през

1936. След Кристалната нощ Памела бе писала направо на самата Клара, макар че не се познаваха, и ѝ предложи да ги приюти във Финчли. Само че онази инерция, проклетата склонност на всички да чакат... После съпругът ѝ бе арестуван и беше изпратен на изток да работи във фабрика според властите. „Красивите му ръце на скулптор“, бе писала тъжно Клара.

(„Всъщност не са фабрики, нали знаеш?“, писа ѝ Памела.)

Урсула помнеше, че като дете четеше приказки ненаситно. Дълбоко бе вярвала не толкова в щастливия край, колкото във възтъргествуването на справедливостта. Подозираше, че Братя Грим я бяха измамили. *Spieglein, Spieglein an der Wand, / Wer ist die Schönste im ganzen Land?*^[8] Със сигурност не тези тук, помисли си Урсула и огледа насядалите в голямата зала първата вечер. Фюрерът предпочиташе оперетата пред операта, анимационни филми пред истинското изкуство. Докато го гледаше как държи Ева за ръка и си тананика музиката на Лехар, Урсула с изумление установи колко е обикновен (дори глупав), по-скоро Мики Маус, отколкото Зигфрид. Силви щеше набързо да го разпердушини. Изи щеше да го изяде с парцалите. Госпожа Глоувър — какво ли би направила госпожа Глоувър? Това пък беше нейната любима игра, да си представя какво биха направили познатите ѝ с нацистките величия. Госпожа Глоувър, заключи тя, сигурно щеше да ги натупа хубаво с чука за пържоли. (А Бриджит какво би сторила? Вероятно нямаше да им обърне капчица внимание.)

След края на филма фюрерът се разпростря (в продължение на няколко часа) върху любимите си теми — немско изкуство и архитектура (смяташе се за неуспял архитект), *Blut und Boden* („кръвта и земята“, все за това идеше реч) и неговият самотен, благороден път (пак вълкът). Той бе спасителят на Германия, а горката Германия, неговата *Schneewittchen*, Снежанка, щеше да бъде спасена независимо дали го иска, или не. Мелеше безспир за изконното немско изкуство и музика, за Вагнер, *Die Meistersinger*, „Нюрнбергските майстори певци“, за любимия си стих от либретото *Wacht auf, es naht den Tag*, „Събудете се, утрото дойде“ (така и ще стане, ако скоро не приключиш, помисли си тя). После пак за съдбата — неговата — и как е вплетена в тази на неговия *Volk*, народ. Отечество, кръв, победа или падение. (Каква победа? — питаше се Урсула. — Срещу кого?) После

нещо за Фридрих Велики, което напълно ѝ убягна, оттам към римската архитектура, после пак за отечеството. (За руснаците то бе „родина“, това дали означаваше нещо? А за англичаните какво беше? Май просто Англия. Най-много Йерусалим за Блейк.)

После пак за съдбата и Хилядолетния райх. Още и още, докато накрая главоболието, започнало преди вечеря като тъпа болка, я стегна като трънен венец. Представи си как Хю казва: „О, я млъквай, моля, хер Хитлер“, и изведнъж почувства такава носталгия по дома, че ѝ се доплака.

Искаше да се прибере у дома. Искаше да отиде във Фокс Корнър.

Подобно на придворни, те не можеха да си тръгнат, преди да бъдат освободени, преди самодържецът да реши да се качи в спалнята си. По едно време Урсула видя Ева да се прозява театрално, сякаш искаше да му каже: „Стига толкова, Волфи“ (въображението ѝ съвсем се развихри, наясно беше, но при тези обстоятелства ѝ беше простено). И тогава най-сетне, слава богу, той се размърда и изтощените му гости скочиха на крака.

Жените изглежда имаха слабост към фюрера. Хиляди му пишеха писма, изпращаха му сладкиши, бродираха свастики на възглавници и покривки за него и подобно на групата от Съюза на немските девойки на Хилде и Хане се редяха покрай стръмното шосе към Оберзалцберг, за да го зърнат в големия черен мерцедес за един-единствен щастлив миг. Много жени крещяха, че искат да му родят дете. „Ама какво толкова виждат в него?“, недоумяваше Силви. Урсула я беше завела на един парад, на поредното безкрайно размахване на свастики и знамена в Берлин, защото майка ѝ държеше „лично да разбере за какво е цялата суетня“. (В типичен британски стил за Силви Третият райх се свеждаше до „суетня“.)

Улицата бе като море от червено, черно и бяло.

— Много са им ярки цветовете — отбеляза Силви, сякаш обмисляше дали да не покани нацистите да ѝ освежат гостната.

При приближаването на фюрера тълпата изригна в безумни викове: „Зиг хайл!“ и „Хайл Хитлер!“.

— Само аз ли не съм развълнувана? — попита Силви. — Според теб това какво е? Някакъв вид масова истерия?

— Малко като новите дрехи на царя — отвърна Урсула. — Единствено ние виждаме, че е гол.

— Палячо — отсъди презрително Силви.

— Шшт. — Думата бе една и съща и на английски, и на немски и тя не искаше да предизвиква враждебността на околните. — Трябва да вдигнеш ръка.

— Кой, аз?! — възмути се цветето на британската женственост.

— Да, ти.

С огромно неудоволствие Силви се подчини. Урсула си помисли, че до последния си ден ще помни как майка ѝ отдава нацистки поздрав. Разбира се, казваше си по-късно тя, това бе едва през трийсет и четвърта, когато съвестта ѝ не се бе свила и смачкала от страх, когато бе още сляпа за онова, което се случваше около нея. Може би бе заслепена от любов или просто от глупост. (Памела обаче бе прозряла всичко.)

Силви бе предприела пътуването до Германия, за да огледа годеника ѝ. Урсула се питаше какво ли щеше да предприеме майка ѝ, ако беше отсъдила, че е неподходящ, дали щеше да я упои и да я качи на експреса? По онова време още бяха в Мюнхен, Юрген не беше започнал работа в Министерството на правосъдието в Берлин, не бяха се преместили на Савиниплац, нито бяха станали родители на Фрида, макар че Урсула вече бе в доста напреднала бременност.

— Ще станеш майка, да не повярва човек — каза смаяно Силви. После добави замислено: — И то на германче.

— На бебе.

„Хубаво е човек да се откъсне малко“, беше казала Силви. От какво, зачуди се Урсула. Единият ден се срещнаха за обяд с Клара, която после отбеляза: „Майка ти е доста шик“. Урсула никога не бе мислила майка си за стилна, но сигурно в сравнение с фрау Бренер, мека и пухкава като питка, Силви беше направо модна икона. На връщане от обяда Силви заяви, че иска да отиде до Оберполингер да купи подарък на Хю. Стигнаха до универсалния магазин и установиха, че прозорците са нашарени с антисемитски лозунги. „Божичко, каква мацаница“, възкликна възмутено Силви. Магазинът работеше, но двама безделници от СА се мотаеха пред вратите и хората отдалече ги

заобикаляха. Силви обаче мина наперено покрай тях и Урсула я последва с нежелание в магазина и нагоре по стълбите с дебели килими. Докато се разминаваше с войниците, Урсула бе свила комично рамене като в анимационен филм и някак засрамено бе промърморила: „Англичанка е“. Тогава мислеше, че Силви не разбира какво е да живееш в Германия, но сега ѝ се струваше, че е сгрешила в тогавашната си преценка.

— А, ето го и обяда — каза Ева.

Тя остави фотоапарата и хвана Фрида за ръката. Заведе я до масата и я сложи да седне на допълнителна възглавница, след което напълни чинията ѝ. Пиле, картофи и салата, всичко от Гутсхоф. Колко добре се хранеха тук. Мляко с ориз за десерт за Фрида с издоено тази сутрин от кравите в Гутсхоф мляко. (Не толкова подходящ за деца Käsekuchen за Урсула, цигара за Ева.) Урсула си спомни оризовия пудинг на госпожа Глоувър, гъст, лепкав и жълт под хрупкава кафява коричка. Долавяше аромата на индийско орехче, макар да бе сигурна, че в десерта на Фрида няма. Не можа да се сети как е индийско орехче на немски и ѝ се стори твърде сложно за обясняване. Мина ѝ през ума, че храната е единственото, което щеше да ѝ липсва от Бергхоф, тъй че най-добре бе да ѝ се порадва, докато може; взе си още едно парче Käsekuchen.

Обядът им сервира малък контингент от армейския персонал, който обслужваше Бергхоф. Върхът представляваше интересна комбинация от алпийско курортно селище и военен лагер. Направо цяло градче с училище, пощенска станция, кино, голяма казарма, стрелбище, игрище за боулинг, болница и какво ли още не, с изключение на църква. Освен това имаше и безброй млади красиви офицери от Вермахта, които много повече биха прилягали за ухажори на Ева.

След обяда се разходиха до хижата на Мусланер Копф, придружени от джафкащите и подскачащи кучета на Ева. (Да можеше поне едното да падне през парапета или от наблюдателницата.) Урсула усети задаващото се главоболие и с благодарност се настани в един от фотьойлите с тапицерия на зелени цветчета, които ѝ се струваха доста крещящи. От кухнята им донесоха чай и, разбира се, сладкиш.

— Мисля, че Фрида вече е достатъчно оздравяла и можем да се прибираме — каза Урсула, след като изпи няколко кодеина с чая.

Легна си рано, плъзна се между хладните бели чаршафи в гостната стая, в която бяха настанени с Фрида. Беше прекалено уморена, за да заспи, и в два сутринта все още будуваше, така че запали лампата на нощното шкафче — като всяко дете, Фрида спеше дълбоко и се будеше единствено, ако беше болна — извади хартия и писалка и писа на Памела.

Разбира се, писмата до Памела си оставаха неизпратени. Не беше сигурна, че някой няма да ги прочете. Човек просто никога не знаеше, това беше най-ужасното (и колко по-ужасно за някои други). Доця й се да не беше посред лято, когато зиданата кахлена печка стоеше студена, по-безопасно щеше да е да изгори писмата. А най-добре щеше да е изобщо да не ги беше писала. „Туй, което е вярно, си е вярно, откъдето и да го смятаме!“^[9] Това откъде беше? От „Мяра за мяра“? А може би истината дремеше, докато не дойдеше Страшният съд. Колко съдене щеше да падне, когато му дойдеше времето.

Искаше да се прибере у дома. Във Фокс Корнър. Планираше да замине през май, но точно тогава Фрида се беше разболяла. Всичко бе подготвила, куфарите бяха стегнати, пъхнати под леглото, където обикновено ги държаха празни, Юрген никога не надничаше в тях. Взела беше билети за влака и за ферибота, на никого не беше казала, даже на Клара. Решила бе да не премества паспортите им — за щастие този на Фрида бе все още валиден от пътуването до Англия през 1935 година — от голямата кутия, украсена с бодли на бодливо свинче, където държаха всичките си документи. Почти всеки ден проверяваше дали са си на мястото, но когато ден преди заминаването надникна вътре, от тях нямаше и следа. Реши, че се е объркала, разрови актовете за раждане и брак, застраховките и завещанието на Юрген (все пак беше адвокат), какви ли не документи, само не най-важните. С нарастваща паника изпразни цялото съдържание върху килима и прегледа всичко едно по едно, после повтори. Паспортите ги нямаше, само този на Юрген беше там. Отчаяна, прерови всички чекмеджета в дома, всички кутии за обувки, всички шкафове, надникна под възглавниците и канапетото. Нищо.

Вечеряха както обикновено. Тя едва преглъщаше.

— Болна ли си? — попита мило Юрген.

— Не — отвърна с писклив глас тя.

Какво да каже? Той знаеше, разбира се, че знаеше.

— Мислех дали да не отидем на почивка — каза той. — В Зюлт.

— Зюлт?

— Зюлт. За там няма да ни трябват паспорти.

Усмихна ли се? Да? После Фрида се разболя и всичко друго остана на заден план.

— Er kommt! — оповести щастливо Ева на сутринта. — Фюрерът ще идва.

— Кога? Сега ли?

— Не, следобед.

— Колко жалко, че ще сме си тръгнали — каза Урсула. Слава тебе, Господи, помисли си. — Нали ще му благодариш от наше име?

Закараха ги у дома с един от черните мерцедеси от гаража на „Платерхоф“, шофьорът бе същият, който ги бе возил на идване.

На другата сутрин Германия нахлу в Полша.

---

[1] У. Шекспир, „Макбет“, прев. В. Петров. — Б.пр. ↑

[2] Юнити Валкирия Митфорд, любовница на Хитлер, известна като неговото „английско момиче“. — Б.пр. ↑

[3] Много добре (нем.). — Б.пр. ↑

[4] „Триумф на волята“, документален филм, посветен на конгреса на Националсоциалистическата работническа партия през 1934 г. — Б.пр. ↑

[5] Пиене на кафе, преносно клюки, клюкарница (нем.). — Б.пр. ↑

[6] Т. Ман, „Вълшебната планина“, прев. Т. Берберов. — Б.пр. ↑

[7] Дж. Милтън, Сонет №16. — Б. пр. ↑

[8] „Огледалце, огледалце от стената, кажи кой е най-хубав на земята?“ (нем.). — Б.пр. ↑

[9] У. Шекспир, „Мяра за мяра“, прев. В. Петров. — Б.пр. ↑

АПРИЛ 1945 ГОДИНА

Месеци наред живяха в мазето като плъхове. Нямаха друг избор, британците бомбардираха през деня, а американците през нощта. Мазето в кооперацията на Савиниплац беше влажно и отвратително, с малка парафинова лампа за осветление и една кофа за тоалетна, но въпреки това там бе по-добре, отколкото в някое от скривалищата в града. Веднъж се бяха подслонили в станция на метрото край зоологическата градина, вътре се бяха скупчили хиляди хора и наличието на кислород се измерваше със свещ (сякаш бяха канарчета). Угаснеше ли свещта, обясни някой, трябвало веднага да излязат навън, независимо дали бомбардировката е престанала. Близко до нея и Фрида един мъж и жена се прегръщаха (така най-възпитано можеше да се опише онова, което правеха), а на излизане се наложи да прекратят старец, починал по време на въздушното нападение. Най-лошото беше, че освен за скривалище на хората станцията служеше и за прикритие на огромна противовъздушна батарея, няколко големи оръдия гърмяха през цялото време и стените долу потрепваха при всеки откат. За Урсула това бе най-близкото изживяване до ада, надяваше се по-близо да не стига.

Силна експлозия бе разтърсила скривалището, една бомба бе паднала близо до зоопарка. Урсула усети как взривната вълна избухта тялото ѝ и се ужаси, че дробовете на Фрида могат да се пръснат. Премина. Няколко души повърнаха, най-вече по краката си или по краката на съседите. Урсула се зарече никога повече да не влиза в скривалищата в метрото. Предпочиташе да умре на улицата, бързо, заедно с Фрида. Напоследък мислеше за това през цялото време. Мигновена смърт, прегърнала Фрида.

Може би Теди пускаше бомби отгоре им. Надяваше се да е той, това би означавало, че е жив. Един ден на вратата се бе почукало — докато все още имаха врата, преди британците да започнат ожесточените бомбардировки през ноември 1943 година. Урсула отвори, на прага стоеше слаб младеж на петнайсет, най-много шестнайсет години. Излъчваше отчаяние и тя се зачуди дали момчето

не търси къде да се скрие, но то бутна един плик в ръката ѝ и хукна, без да каже и дума.

Пликът бе намачкан и мръсен. Името и адресът ѝ бяха написани отгоре и щом позна почерка на Памела, Урсула избухна в сълзи. Тънки шумолящи сини листове с дата отпреди няколко седмици с новини за семейството ѝ — Джими в армията, Силви изцяло отдадена на битката на вътрешния фронт („ново оръдие — кокошки!“). Самата Памела беше добре и живееше във Фокс Корнър, вече с четири момчета. Теди беше в Кралските военновъздушни сили, командир на ескадрила с Кръст за заслуги. Прекрасно дълго писмо, а най-долу, почти като послеслов: „Лошата новина оставих за края“. Хю бе починал. „През есента на 1940 година, спокойно, сърдечен удар.“ На Урсула ѝ се искаше да не беше получавала писмото, предпочиташе да си мисли, че Хю е жив, че Теди и Джими прекарват войната в някой рудник или поне служат вътре в страната.

„Непрекъснато мисля за теб“, пишеше Памела. Без обвинения, без „Казах ли ти“, без „Защо не се върна у дома, докато можеше?“. Опита да бъде, но твърде късно, разбира се. В деня, след като Германия обяви война на Полша, тя бе обиколила града и чинно бе изпълнила всичко, което според нея трябваше да се направи в случай на надвиснала война. Купи допълнителни батерии, фенерчета и свещи, консерви и черна хартия, дрехи за Фрида в универсалния магазин „Вертахайм“, за всеки случай взе и един-два номера по-големи, в случай че войната се проточи. За себе си не купи нищо, подмина палтата и обувките, чорапите и роклите и сега горчиво съжаляваше.

Чу как Чембърлейн произнася по Би Би Си съдбовните думи „Вече сме във война с Германия“ и първите няколко часа бе като зашеметена. Опита се да се обади на Памела, но всички линии бяха заети. Надвечер (Юрген цял ден бе в министерството) изведнъж се съживи, Снежанка се събуди. Трябва да замине, да се върне в Англия, със или без паспорт. Нахвърля малко неща в един куфар и подбра Фрида в един трамвай към гарата. Само да успее да се качи на някой влак, всичко щеше да се оправи. Влаковете са спрени, осведоми я един от служителите на гарата. Границите са затворени. „Във война сме, не знаете ли?“

Урсула се втурна към английското посолство на Вилхелмщрасе, повлякла горката Фрида за ръка. Бяха немски гражданки, но тя щеше

да се примили на служителите, все нещо щяха да могат да направят, в крайна сметка тя все още беше англичанка. Вече се стъмваше и портите бяха заключени с катинари, сградата не светеше.

— Заминаха — каза ѝ един минувач — изпуснахте ги.

— Заминаха?

— Върнаха се в Англия.

Наложи се да запуши уста с ръка, за да спре воя, който се надигна от недрата ѝ. Как бе възможно да е такава глупачка? Защо не беше го предвидила? „Глупакът започва да се тревожи, когато опасността се е стоварила върху главата му.“ И това бяха думи на Елизабет I.

Два дни не спря да плаче. Юрген ѝ съчувстваше, върна се у дома с истинско кафе, а тя не попита откъде го е взел. Чаша хубаво кафе (колкото и ароматно да беше то) едва ли щеше да притъпи скръбта за баща ѝ, за Фрида, за самата себе си. За всички. Юрген загина по време на едно от американските нападения през 1944 година. Урсула се срамуваше от облекчението, което изпита тогава, още повече че Фрида толкова се разстрои. Тя обичаше баща си и той нея и това беше едно от малкото хубави неща, заради които жалкият им брак си струваше.

Фрида беше болна. Лицето ѝ беше изпито и с нездрава бледнина като на повечето хора по улицата, но дробовете ѝ бяха пълни със слуз и се раздираше от ужасни пристъпи на кашлица, които сякаш никога нямаше да спрат. Когато долепеше ухо до гърдите ѝ, Урсула имаше чувството, че слуша галеон в морето, който се повдига и скърца по вълните. Да можеше само да я сложи пред голям топъл огън, да ѝ даде горещо какао, телешко варено, кнедли, моркови. На Върха дали все още се хранеха добре? Изобщо останал ли бе някой там?

Сградата над тях още си стоеше, макар че по-голямата част от фасадата беше отнесена от бомба. Все още се качваха да тършуват за нещо полезно. Заради затрупаното с отломки стълбище, по което беше почти невъзможно да се мине, апартаментите бяха избегнали грабежите. Двете с Фрида омотаваха парцали около коленете си, слагаха старите дебели кожени ръкавици на Юрген и пълзяха нагоре

по остриите начупени тухли и изпопадалата мазилка като несръчни маймуни.

Единственото, което в апартамента нямаше, бе и единственото, което ги интересувахе — храна. Вчера три часа бяха чакали на опашка за хляб. Когато го изядоха, имаха чувството, че не е направен от брашно, макар че бе трудно да се каже какво съдържа, може би цимент или пък мазилка. Такъв му беше вкусът. Урсула си спомни селската фурна у дома, как ароматът на прясно изпечен хляб се носи по улицата, витрината бе пълна с прекрасни бели самуни, лъскави, с лепкава кафеникава коричка. Или пък кухнята във Фокс Корнър в дните за печене на госпожа Глоувър, големите „здравословни“ черни хлябове, за които Силви настояваше, пандишпаните, плодовите пити и кифлите. Представяше си как изяжда филия топъл хляб, намазана дебело с масло и сладко от малините и червените боровинки от градината. (Непрекъснато се измъчваше със спомени за храна.) На опашката за хляб някой беше казал, че повече мляко няма да има.

Тази сутрин фройлайн Фарбер и сестра ѝ фрау Майер, които живееха заедно на таванския етаж, но сега почти не излизаха от мазето, ѝ дадоха два картофа и парченце сварена наденица за Фрида, Aus Anstand, от приличие. Хер Рихтер, друг обитател на мазето, ѝ каза, че сестрите са решили да спрат да се хранят. (Кое не е голямо постижение при липсата на храна, помисли си Урсула.) Не можели повече. Не могат да се примирят с онова, което ги очаква, когато руснаците пристигнат.

Говореше се, че хората на изток вече ядат трева. Късметлии, в Берлин нямаше трева, само черните, оголени като скелети останки от един горд и красив град. И Лондон ли беше в такова състояние? Струваше ѝ се невероятно, но не беше невъзможно. Шпеер бе получил своите величествени руини, само че бяха подранили с хиляда години.

Невъзможният за ядене хляб вчера, два полусурови картофа предишния ден — това бе всичко в стомаха на Урсула. Всичко останало бе дала на Фрида. Но с какво щеше да помогне на Фрида, ако умреше? Не можеше да я остави сама в този ужасен свят.

След бомбардировката над зоопарка бяха отишли да потърсят някое животно, чието месо става за ядене, само че отдавна ги бяха изпреварили. (Това би ли могло да се случи у дома? Лондончани да търсят храна в зоологическата градина на Риджънтс Парк? Защо не?)

От време на време виждаха по някоя птица, която очевидно беше дошла от другаде и успяваше да оцелява, независимо от трудностите, а веднъж дори мярнаха и едно страхливо, краставо животно, което бяха взели за куче, преди да осъзнаят, че е вълк. Фрида искаше да се опитат да го заведат в мазето и да се грижат за него. Урсула дори не можеше да си представи каква би била реакцията на възрастната им съседка фрау Йегер.

Апартаментът им бе като кукленска къща, отворен за света, изложил на показ всички подробности от домашния им живот — легла и канапета, картините по стената, дори един-два орнамента, които като по чудо бяха оцелели при взрива. Примъкнали бяха всичко, което можеше да е от полза, но там все още имаше малко дрехи и няколко книги, а вчера намериха и свещи, затрупани от купчина строшени чинии. Урсула се надяваше да ги размени срещу лекарство за Фрида. Тоалетната все още си стоеше и от време на време — незнайно как — имаше и вода. Едната заставаше отпред с опънат стар чаршаф, за да пази другата. Нима благоприличието все още беше толкова важно? Урсула бе решила да се върнат да живеят там. В апартамента беше студено, но въздухът не беше зловонен и според нея това щеше да е по-добре за Фрида. Разполагаха с одеяла и юргани за завивки, спяха заедно на един дюшек на пода зад издигната от масата и столовете барикада. Мислите на Урсула непрестанно блуждаеха около храната, която бяха яли на тази маса, мечтаеше за месо, свинско и телешко, печени на скара или на фурна пържоли.

Апартаментът беше на втория етаж и това, заедно със затрупаното стълбище, можеше да се окаже достатъчно, за да възпре руснаците. От друга страна, щяха да са като кукли на показ в кукленската си къща, една жена и едно момиче, цветя, готови за откъсване. Фрида скоро щеше да стане на единайсет, но дори и една десета от слуховете, които идваха от изток, да бяха верни, крехката ѝ възраст нямаше да я спаси от руснаците. Фрау Йегер не спираше да говори как руснаците напредват към Берлин с изнасилвания и убийства. Вече нямаше радио, само слухове и от време на време някоя хвърчаща страница от вестник. Името Немерсдорф не слизаше от устата на фрау Йегер („Клане!“). „О, престанете“, сопна ѝ се Урсула миналия ден, и то на английски. Възрастната жена не я разбра, естествено, но явно бе доловила недружелюбния ѝ тон. Тя бе видимо

смутена от употребата на езика на врага по неин адрес и Урсула изведнъж я съжали, напомни си, че тя е просто една изплашена старица.

Изтокът се приближаваше с всеки изминал ден. Интересът към Западния фронт отдавна вече бе изтлял, важно бе само какво се случва на изток. Далечният тътен на оръдия бе заменен от непрестанен грохот. Нямаше кой да ги спаси. Осемдесет хиляди немски войници, повечето от тях деца и старци, срещу милион и половина руснаци. Може би щяха да привикат горката фрау Йегер да възпре врага с дръжката на метлата си. Сигурно само след дни, ако не и часове, щяха да видят първите руснаци.

Говореше се, че Хитлер е мъртъв. „Крайно време беше“, подхвърли хер Рихтер. Урсула си спомни как фюрерът дремеше на шезлонга на терасата на Върха. Беше измъчил и изпъчил своя час на сцената. И за какво? За един истински Армагедон. Смъртта на Европа.

Ставаше въпрос за самия живот, нали, поправи се тя, за него Шекспир казваше, че е измъчил и изпъчил своя час. „Този живот е само една нещастна движеща се сянка, актьор бездарен, който се явява, измъчва и изпъчва своя час на сцената и след това изчезва.“^[1] В Берлин всички вече бяха движещи се сенки. Някога животът бе важен, но сега бе най-евтината стока. Отдели една мисъл и на Ева, тя не се впечатляваше особено от мисълта за самоубийство, дали бе придружила своя фюрер и в ада?

Фрида беше много зле, простуда, треска и непрекъснато главоболие. Ако не беше болна, можеше да се присъединят към масовото бягство на запад, далече от руснаците, но тя нямаше да издържи пътуването.

— Не мога повече, мамо — прошепна Фрида, ужасно ехо на сестрите от таванския етаж.

Урсула я остави сама и изтича до аптеката, препъваше се сред отломките по улиците, сред които се въргаляха трупове, ала тя вече не изпитваше нищо към мъртвите. Прикриваше се във входове на оцелелите сгради, когато наблизко започнеше да се стреля, после притичваше до следващия ъгъл. Аптекарят беше там, но лекарства

нямаше, дори не искаше безценните ѝ свещи, нито пари. Върна се покрусена.

През цялото време се тревожеше, че нещо може да се случи на Фрида, и си обеща никога повече да не се отделя от нея. Видяла бе руски танк през две улици. Гледката я ужаси, а колко ли по-ужасена би била Фрида? Тътенът на артилерийския огън не спираше. Мина ѝ безумната мисъл, че това е край на света. Ако бе така, то Фрида трябваше да умре в ръцете ѝ, не сама. В чии ръце щеше да умре самата Урсула? Жадуваше за безопасната прегръдка на баща си, при мисълта за Хю сълзите ѝ рукоаха.

С последни сили едва изкачи затрупаното стълбище. Завари Фрида на границата между делириума и реалността, легна до нея на пода. Галеше влажната ѝ коса, говореше ѝ тихо за един друг свят. Разказа ѝ за синчеца през пролетта в гората край Фокс Корнър, за цветята на поляната отвъд горичката, цъфнал лен и ралица, лютиче, мак, плюскавиче и лайкучка. За аромата на прясно окосена трева, за уханието на розите на Силви, за сладко-киселия вкус на ябълките в овощната градина. За дъбовете покрай алеята, тисовете в гробището и буките в градината на Фокс Корнър. За лисиците, фазаните, дивите зайци, кравите и големите орни коне. За веселите лъчи на слънцето, огрели полетата с царевица. За песента на коса, лиричната чучулига, нежното гугукане на гълъбите, бухането на бухала в мрака.

— Ето, вземи — каза тя и бутна хапчето в устата на Фрида. — Ще ти помогне да заспиш.

Разказа на Фрида как би ходила по острието на бръснача, за да ѝ помогне, как би горяла в огъня на ада, за да я спаси, как би се удавила в най-дълбоките води, ако така би ѝ помогнала да изплува, и как ще направи това последно, най-трудно нещо за нея.

Прегърна дъщеря си, целуна я и зашепна в ухото ѝ, разказа ѝ за Теди като малък, за празненството за рождения му ден, колко умна бе Памела и колко досаден Морис, колко забавен беше Джими. Как часовникът в коридора тиктакаше, а вятърът виеше в комините, как на Бъдни вечер палеа огромен огън и окачваха чорапите си за подаръци на камината, а на другия ден ядяха печена гъска и сладкиш със сини сливи и как точно това ще направят идната Коледа всички заедно.

— Сега всичко ще се оправи.

Когато се увери, че Фрида е заспала, Урсула взе малката стъклена капсула, която аптекарят ѝ бе дал, пъкна я нежно в устата на Фрида и затвори крехките ѝ челюсти. Капсулата изхрущя леко. Урсула лапна втората капсула и я сдъвка, в главата ѝ отекна един стих от Дън: „Втурвам се към смъртта и също тъй бързо тя ме среща, / и всички наслади отминават като вчерашния ден“. Държеше Фрида здраво и скоро и двете потънаха в кадифените криле на черния прилеп и този живот бе вече нереален и отминал.

Никога преди не бе избирала смъртта и докато се унасяше, си мислеше, че нещо се е сломило и счупило, редът се е променил. После тъмнината изличи всичко.

---

[1] У. Шекспир, „Макбет“, прев. В. Петров. — Б.пр. ↑

ДЪЛГА, ТЕЖКА ВОЙНА^[1]

СЕПТЕМВРИ 1940 ГОДИНА

— Виждаш ли къде кръвта Христова потича из небесната твърд?
— разнесе се глас зад нея.

„В“ небесната твърд, помисли си Урсула, не „из“. Червеният отблясък на фалшива зора говореше за огромен пожар на изток. Преградният огън от зенитната артилерия в Хайд Парк не беше успял да възпре нападателите, по-близо разположените противовъздушни оръдия не млъкваха, снаряди свистяха във въздуха като фойерверки и избухваха с непрестанно пук-пук-пук. А над този грохот се чуваше ужасното пулсиращо бръмчене на моторите на бомбардировачите, от което стомахът ѝ винаги я присвиваше.

Една парашутна бомба се носеше грациозно надолу, няколко запалителни се стовариха върху разбитата улица и избухнаха. Един от доброволците, Урсула не виждаше лицето му, се втурна към пламналите огънове. Ако не беше шумът, щеше да бъде просто красива нощна картина, но оглушителната какофония звучеше така, сякаш някой е насилил портите на ада и оттам се чува воят на прокълнатите души.

— Та това е адът, точно там съм — обади се отново гласът, сякаш беше прочел мислите ѝ.

В тъмното Урсула трудно можеше да различи на кого принадлежи този глас, но беше сигурна, че е на господин Дъркин, един от доброволците от нейния пост. Той беше пенсиониран учител по английска литература, склонен към прекалено много цитати. И то все погрешни. Гласът — или господин Дъркин — добави още нещо, може и то да беше от „Доктор Фауст“^[2], но думите се изгубиха сред невероятния трясък на бомба на съседната улица.

Земята потрепери и откъм купчината отломки изрева друг глас:

— Пазете се!

Нещо се размести с бучене като от движещ се сипей по планински склон, вестител на лавина. Само че сипейт беше от отломки, а планината, по-скоро могилата, беше образувана от срутилите се една върху друга няколко къщи. Само допреди половин

час тук се беше издигал нечий дом, превърнат сега в адска смесица от тухли, счупени греди, дюшеме, мебели, картини, килими, завивки, книги, съдове, балатум, стъкло. И хора. Смазани частици от животи, които никога вече нямаше да бъдат едно цяло.

Бученето намаля, изтъня и накрая напълно спря, лавината бе предотвратена, после същият глас извика:

— Всичко е наред! Продължавайте!

Нощта беше безлунна, единствената светлина идваше от лампите на отряда за тежки случаи, блуждаещи огньове, които се движеха по могилата. Другата причина за невероятната коварна тъмнина беше гъстият облак дим и прах, който висеше във въздуха като завеса. Вонята, както обикновено, бе нетърпима. Не просто мирис на газ и взривно вещество, а онази силна, натрапчива миризма, която съпътства разглобяването на една сграда на трески. Тази миризма я преследваше навсякъде. Урсула бе вързала стар копринен шал през устата и носа си, но въпреки това прахолякът и вонята проникваха в дробовете ѝ. Смъртта и разложението бяха полепнали по кожата ѝ, по косата, ноздрите, дробовете, под ноктите. Бяха станали част от нея.

Неотдавна им бяха раздали работни комбинезони, тъмносини и торбести. Преди това Урсула носеше „костюма за скривалище“, който Силви бе купила от любопитство към този нов артикул в „Симпсънс“ малко след обявяването на войната. Отгоре препасваше един стар кожен колан на Хю, на който закачаше „аксесоарите“ си — фенерче, противогаз, пакет за първа помощ и тефтерче. В единия джоб имаше ножче и носна кърпа, а в другия — чифт дебели кожени ръкавици и червило. „О, колко добра идея“, бе отбелязала госпожица Улф при вида на ножчето. Истината е, мислеше си Урсула, че независимо от множеството правила и разпоредби, те се учеха в движение.

Господин Дъркин, наистина беше той, изплува от мрака и дима. Насочи лъча на фенерчето към тефтерчето си, слабата светлина едва освети хартията.

— На тази улица живеят много хора — каза той, без да вдига поглед от списъка с имена и номера, които нямаха нищо общо със заобикалящия ги хаос. Въпреки това той започна подред: — На номер 1 са семейство Уилсън.

— Вече няма номер 1 — отвърна Урсула. — Никакви номера няма.

Улицата бе неузнаваема, всичко бе заличено. Дори на дневна светлина не би изглеждала позната. Вече не беше улица, а могила. Висока шест метра, може би повече, с подпреди от страни дъски и стълби, за да могат хората от спасителния отряд да се катерят. Имаше нещо примитивно в човешката верига, която бяха направили, за да си подават от ръка на ръка кофите с отломки. Приличаха на онези роби, които са построили пирамидите, макар че в случая те по-скоро ги разкопаваха. Урсула изведнъж се сети за листопадните мравки в зоологическата градина на Риджънтс Парк, всяка понесла чинно полагащия ѝ се товар. Бяха ли евакуирали мравките заедно с другите животни, или просто ги бяха пуснали на свобода в парка? Бяха тропически насекоми, едва ли щяха да оцелеят в Риджънтс Парк. Гледала бе Мили там в представление на открито на „Сън в лятна нощ“ през лятото на 1938 година.

— Госпожице Тод?

— Да, извинете, господин Дъркин, бях се отнесла.

Напоследък често ѝ се случваше, наред целия ужас изведнъж осъзнаваше, че се е пренесла в по-приятни моменти в миналото. Мъждиви светлини в мрака.

Насочиха се предпазливо към могилата. Господин Дъркин ѝ подаде списъка с живеещите на този адрес и се нареди в живата верига, по която минаваха кофите. На практика не се копаеше — разчистваха отломките на ръка като внимателни археолози.

— Горещо всичко се крепи на косъм — каза ѝ един от спасителите.

Били прочистили шахта право надолу до средата на могилата (значи по-скоро вулкан, отколкото могила, помисли си Урсула). Много от мъжете в спасителния отряд бяха строители — зидари, общи работници и така нататък — и тя се зачуди дали се чувстват странно да разриват разрушените сгради, сякаш времето е обърнало своя ход. За сметка на това бяха прагматични, изобретателни мъже, които не си падаха особено много по такива чудновати мисли.

От време на време някой извикваше за тишина — нещо невъзможно при продължаващото над главите им въздушно нападение, но въпреки това всичко замираше, докато мъжете на върха на могилата напругаха слух да доловят признаци на живот. Изглеждаше безнадеждно, но опитът им ги беше научил, че хората оцеляваха (и умираха) при какви ли не обстоятелства.

Урсула се взря в тъмнината, търсеше сините светлини на отговорника, но вместо това видя госпожица Улф да си проправя път през изпочупените тухли към нея.

— Положението е лошо — заяви тя с равен глас. — Трябва им някой по-слаб.

— Слаб? — повтори тя. Неясно защо думата не ѝ говореше нищо.

Урсула се беше записала доброволка в отрядите за противовъздушна отбрана след германското нахлуване в Чехословакия през март 1939 година, когато изведнъж с ужасна яснота си даде сметка, че Европа е обречена. („Каква мрачна Касандра си само“, бе казала Силви, но Урсула работеше в Отдела за противовъздушна отбрана на Вътрешното министерство и виждаше какво ги очаква.) До началото на въздушните удари доброволците бяха обект на насмешка, но сега бяха „гръбнакът на защитата на Лондон“, както беше казал не друг, а Морис.

Колегите ѝ бяха странна смесица. Отговорник беше госпожица Улф, пенсионирана старша медицинска сестра. Нейни заместници бяха споменатият вече господин Дъркин, господин Симс, който работеше в Министерството на продоволствието, и господин Палмър, който беше управител на банка. Последните двама бяха участвали и в предишната война и бяха твърде стари за сегашната (господин Дъркин бил „освободен по медицински причини“, както изтъкваше в своя защита той). Господин Армитидж беше оперен певец, но понеже вече нямаше опери, той поддържаше духа им с „La donna e mobile“ от „Риголето“ и „Largo al factotum“ от „Севилският бръснар“. „Само популярните арии — беше изтъкнал той. — Повечето хора не обичат да им е твърде сложно.“ „Ал Баули мога да слушам по всяко време“, отговори му господин Бълок. С това доста подходящо за него име, господин Бълок^[3] бе, по думите на госпожица Улф, „малко съмнителен“. Имаше внушителна фигура, беше професионален спортист по борба и вдигане на тежести в местния спортен клуб, освен това се въртеше из някои нощни клубове с лоша слава. На всичко отгоре познаваше доста „танцьорки“. Една-две се бяха „отбили“ да го видят по време на дежурство и госпожица Улф набързо ги прогони. („Танцьорки друг път“, бе казала тя.)

Последен беше хер Цимерман („Габи, моля“, настояваше той, но никой не се обръщаше към него на малко име.), който бе цигулар в Берлинския симфоничен оркестър, „нашият бежанец“, както го наричаха („евакуираните“ на Силви по същия начин се възприемаха просто като обекти на съответните обстоятелства). Той беше „дезертирал“ през 1935 година по време на турне с оркестъра. Госпожица Улф, която го познаваше от Комисията за бежанците, беше положила неимоверни усилия да се погрижи хер Цимерман и неговата цигулка да не бъдат интернирани или изпратени в Америка през смъртоносните води на Атлантика. Всички следваха примера ѝ и не се обръщаха към него с „господине“, а с „хер“. Урсула знаеше, че госпожа Улф го нарича така, за да го кара да се чувства у дома си, но всъщност така го разграничаваше от другите.

Госпожица Улф се бе натъкнала на хер Цимерман по време на работата си за фонда за немските евреи. („Доста на брой, боя се.“) Урсула не беше сигурна дали госпожица Улф е жена с влияние, или просто е твърде упорита и винаги постига своето. Може би и двете.

„По култура нямаме равни — бе подхвърлил саркастично господин Бълок. — По-добре да играем представления, отколкото да воюваме.“ („Господин Бълок е мъж на силните емоции“, бе споделила госпожица Улф. Също и на силните питиета, помисли си Урсула. Всъщност на всичко силно.)

Малка зала, принадлежаща на методистите, бе определена за техен пост от госпожица Улф (самата тя методистка) и я бяха обзавели с няколко походни легла, малка печка, съдове за приготвяне на чай и няколко кресла и дървени стола. В сравнение с други постове, ако не и с повечето, техният беше направо луксозен.

Една нощ господин Бълок се появи с тапицирана със зелено сукно маса за карти и госпожица Улф обяви, че обича бридж. В промеждутъка между падането на Франция и първите въздушни нападения в началото на септември господин Бълок бе научил всички да играят покер. „Доста го бива на карти“, бе заявил господин Симс. Той и господин Палмър бяха загубили няколко шилинга, прибрани от господин Бълок. Госпожица Улф обаче бе с две лири печалба. Господин Бълок развеселено отбеляза, че доколкото знаел, на методистите не е позволено да играят хазартни игри. Със спечеленото тя бе купила дъска за дартс и затова му отговори, че нямал право да се

оплаква. Един ден, докато разчистваха камарата кашони в ъгъла, установиха, че там през цялото време се е криело пиано, и се оказа, че госпожица Улф — която непрекъснато разкриваше нови таланти — умее да свири, и то доста добре. Макар да предпочиташе Шопен и Лист, тя беше винаги готова да „изкара една-две мелодии“, както се изразяваше господин Бълок, на които да попеят.

Бяха подсилили стените с чували пясък, макар да знаеха, че това няма да им помогне, ако ги уцели бомба. С изключение на Урсула, която смяташе, че е разумно да се вземат предпазни мерки, доброволците бяха по-склонни да се съгласят с господин Бълок, че „ако ти е писано, ти е писано“, своеобразно будистко примирение, което би получило похвала от доктор Келит. През лятото в „Таймс“ бяха публикували некролога му. Урсула донякъде се радваше, че доктор Келит бе пропуснал войната. Щеше само да му напомня колко напразна е била гибелта на Гай в Арас.

Всички бяха доброволци на непълно работно време, с изключение на госпожица Улф, която получаваше заплата и гледаше много сериозно на задълженията си. Подлагаше ги на тежки тренировки и следеше да са минали необходимото обучение какво се прави при обгазяване, как се гасят запалителни бомби, как се влиза в горящи сгради, поставяне на носилка, поставяне на шини, превързване на крайници. Изпитваше ги по съдържанието на ръководствата и особено много държеше да се научат да обозначават правилно телата на мъртвите и ранените, за да пристигнат в моргата или в болницата с необходимата информация. Дори проведеха няколко тренировки на сухо. („Театър“, мърмореше господин Бълок, който не успяваше да се вживее достатъчно.) Урсула два пъти игра ранена, единия път трябваше да се преструва, че ѝ е счупен кракът, а другия — че е в безсъзнание. След това си размениха местата и ѝ се наложи да се справи с господин Армитидж в ролята му на човек в истеричен шок. Смразяващото му автентично превъплъщение навярно се дължеше на опита му на сцената. Накрая едва успяха да го накарат да излезе от образа.

Трябваше да познават живеещите във всяка сграда в своя сектор, дали разполагат със собствено скривалище, или използват станцията на метрото, или и те са фаталисти и не си правят труда да излязат. Трябваше да знаят дали някой е заминал, или се е преместил, омъжил,

родил бебе или починал. Трябваше да знаят къде са пожарните кранове, кои улици накъде водят, къде са разположени спешните центрове.

„Патрулирай и си отваряй очите“, това беше мотото на госпожица Улф. Най-често патрулираха по двойки до полунощ, когато обикновено имаше затишие, след което, ако в техния сектор нямаше паднали бомби, повеждаха учтив спор кой да подремне на походните легла. Разбира се, ако „техните улици“ бяха засегнати от бомбардировката, „всичко живо грабваше помпите“, както казваше госпожица Улф. Понякога „си отваряха очите“ от нейния апартамент на втория етаж с отличен изглед от големия ъглов прозорец.

Освен това госпожица Улф провеждаше и допълнително обучение по оказване на първа помощ. Освен че се беше пенсионирала като старша сестра в болница, тя беше ръководила и лазарет по време на предишната война и им обясняваше („както ще се съгласят онези от вас, господа, които са били на фронта“), че жертвите по време на война нямат нищо общо с ежедневните злополуки, с които се сблъскваме в мирно време. „Много по-ужасни са. Трябва да сме подготвени за шокиращи гледки.“ Разбира се, дори госпожица Улф не си бе давала сметка колко ще са шокиращи гледките, когато става дума за мирни граждани, а не за войници на бойното поле, за изравяне на неразпознаваеми парчета месо или изваждане на малки детски крайници изпод развалините.

— Не можем да извъръщаме очи — бе казала госпожица Улф — трябва да си свършим работата и да бъдем свидетели.

Урсула се питаше какво точно означава това.

— Това означава — бе добавила госпожица Улф — че трябва да си спомняме тези хора, когато някой ден отново сме в безопасност.

— А ако ни убият?

— Тогава другите трябва да помнят нас.

Първият сериозен случай, за който трябваше да се погрижат, бе едно пряко попадение. Околните къщи бяха непокътнати, сякаш от Луфтвафе се бяха целили точно в обитателите на разрушения дом — две семейства заедно с възрастните родители, няколко деца, две кърмачета. Скрити в мазето, те бяха оцелели след взрива, но главният водопровод и една от големите канализационни тръби се бяха пробили и всички се бяха издавили.

Една от жените бе успяла да изплува и да се задържи за стената. Госпожица Улф и господин Армитидж държаха кожения колан на Хю, а Урсула се спусна между отломките. Протегна ръка към жената, за миг дори помисли, че ще успее да я хване, но тя просто изчезна под зловонната вода, която се вдигна и донапълни мазето.

Когато пожарникарите най-накрая пристигнаха, за да изпомпат водата, извадиха петнайсет тела, седем от които деца, и ги наредиха пред къщата, сякаш да съхнат. Госпожица Улф нареди да ги покрият и да ги подредят зад една стена, докато пристигне камионетката от моргата.

— Такива гледки не се отразяват добре на бойния дух — обясни тя.

Урсула отдавна вече бе повърнала вечерята си. Повръщаше почти след всеки случай. Господин Армитидж и господин Палмър също. Единствено госпожица Улф и господин Бълок сякаш бяха достатъчно силни, за да преглътнат смъртта. Урсула напразно се мъчеше да не мисли за бебетата и за ужаса в очите на горката жена, докато напразно се опитваше да хване ръката ѝ (освен ужас в тях имаше и още нещо, може би изумление).

— Мислете за тях като за хора, които вече са намерили покой — посъветва ги строго госпожица Улф по-късно, докато раздаваше горещ сладък чай. — Вече са се отървали от всичко, просто малко по-скоро от очакваното.

— „Всички преминават в света на светлината“ — добави господин Дъркин.

Урсула го поправи наум: „Всички са преминали в света на светлината“^[4]. Самата тя беше убедена, че мъртвите преминават единствено в празнота, черна и безкрайна.

— Аз лично се надявам да не умра, покрит с лайна — отбеляза по-прозаично господин Бълок.

В началото тя смяташе, че никога няма да преодолее този първи ужасен случай, но споменът за него вече бе затрупан от много други и сега вече почти не се сещаше за него.

— Положението е лошо — обяви госпожица Улф с равен глас. — Трябва им някой слаб.

— Слаб?

— Кльоцав — поясни госпожица Улф търпеливо.

— За да влезе там ли?

Урсула вдигна уплашено поглед към кратера на вулкана. Не беше сигурна, че ще може да запази разсъдъка си, ако я спуснат през онази адска паст.

— Не, не, не там. Елате с мен.

Започнало бе да вали доста силно и Урсула се запрепъва с усилие след нея по назъбената и напукана земя, осеяна с най-различни препятствия. Фенерчето не вършеше никаква работа. Кракът ѝ закачи капла от колело и тя се зачуди дали някой го е карал при падането на бомбата.

— Ето тук — каза госпожица Улф.

Беше друга могила, също толкова висока. Това друга улица ли беше, или същата? Урсула беше загубила всякаква ориентация. Колко могили имаше? В съзнанието ѝ изникна кошмарна картина — целият Лондон превърнат в една-единствена гигантска могила.

Тази тук не беше вулкан, спасителният екип влизаше през хоризонтална шахта, прокопана отстрани. Беше и по-стабилна, разкопаваха отломките с кирки и лопати.

— Тук има нещо като дупка. — Госпожица Улф я хвана здраво за ръката, все едно Урсула беше непослушно дете, и я поведе напред. — Безопасно ми се струва, трябва само да се промушите.

— Тунел?

— Не, само дупка. От другата страна пропада, но смятаме, че там има някой. Не е високо — добави окуражително тя. — Не е тунел. Влезте с главата напред.

Спасителите спряха работа и зачакаха Урсула да влезе, изглеждаха доста нетърпеливи. Наложил се да си свали каската, за да се промуши през дупката, едва държеше фенерчето пред себе си. Въпреки думите на госпожица Улф, тя бе очаквала тунел, но веднага се озова в малка кухня. Като пещера. С облекчение усети два чифта невидими ръце да подхващат стария кожен колан на Хю. Размърда фенерчето насам-натам в опит да види нещо.

— Ехо? — извика тя и насочи лъча надолу.

Кухината беше премрежена от безразборна плетеница тръби и нацепени като кибритени клечки дъски. Урсула се взря в една пролука,

мъчеше се да надзърне в мрака. От тъмнината изплува лице, лице на мъж, блед като привидение, затворник в тайна тъмница. Възможно бе към лицето да има и прикрепено тяло, но то оставаше невидимо.

— Ехо? — повтори тя, сякаш мъжът можеше да отговори, макар да се виждаше, че част от главата му липсва.

— Има ли някой? — попита госпожица Улф с надежда, когато Урсула изпълзя заднешком от дупката.

— Един мъртъв.

— Лесен за изваждане?

— Не.

Заради дъжда всичко изглеждаше още по-мръсно, а мокрият прахоляк от тухлите лепнеше като туткал. Само след няколко часа работа при тези условия всички бяха покрити с него от главата до петите. Беше прекалено отвратително, за да си позволяват да мислят за това.

Линейките не достигаха, паднала бомба на Кромуюел Роуд бе блокирала движението, потеглилият към тях лекар още го нямаше и допълнителното обучение по оказване на първа помощ свърши добра работа. Урсула сложи шина на счупена ръка, превърза рана на глава, превърза едно око и стегна глезена на господин Симс, който го беше изкълчил по неравностите. Постави етикети на двама оцелели в безсъзнание (травми на главата, счупена бедрена кост, счупена ключица, счупени ребра и най-вероятно смазан таз) и на неколцина мъртъвци (това беше много по-лесно, отбелязваш просто, че са мъртви), след което ги провери отново, да не би да им е разменила етикетите и да изпрати умрелите в болницата, а живите в моргата. Освен това насочи безброй оцелели към спешния център и такива с по-леки наранявания към поста за първа помощ, където ги посрещаше госпожица Улф.

— Намерете Антъни, моля ви — каза тя, като видя Урсула — и му предайте да иде да каже да докарат полевата кухня.

Урсула изпрати Тони да изпълни тази заръка. Само госпожица Улф го наричаше Антъни. Беше на тринайсет и изпълняваше ролята на техен вестоносец, профучаваше с колелото си по обсипаните с отломки и стъкла улици. Ако беше нейно дете, мислеше си тя, щеше да го

изпрати далеч от този кошмар. Разбира се, на него всичко това страшно му харесваше.

След като говори с Тони, Урсула влезе отново в дупката, защото на някого му се беше сторило, че чува звук, но бледият мъртвец си беше все така безмълвен.

— Ехо отново — каза му тя.

Най-вероятно беше господин Макол от съседната улица. Сигурно е бил на гости на някого. Лош късмет. Беше толкова уморена, че чак завиждаше на мъртвите за вечния им покой.

Когато изпълзя от дупката, полевата кухня беше пристигнала. Урсула се изжабури с хладкия чай и изплю червен прах.

— Така ли се държи една истинска дама? — подхвърли със смях господин Палмър.

— Не ме обиждайте — отвърна Урсула. — Мисля, че се изплюх като истинска дама.

Спасителната операция върху могилата продължаваше без резултат, но като цяло нощта вече преваляше и госпожица Улф ѝ каза да се върне в поста да почине. От върха на могилата бяха поискали въже, за да спуснат някого вътре или да издърпат някого нагоре. („Смятат, че долу има затрупана жена“, обясни господин Дъркин.)

Урсула бе смазана, едва се държеше на крака. Лъкатушеше между отломките бавно като костенурка, не беше изминала и десет метра и някой я дръпна рязко, тя се олюля и едва не падна.

— Внимавайте, госпожице Тод — изръмжа познат глас.

— Господин Бълок?

В тясното помещение на поста господин Бълок я притесняваше, беше толкова силен, но тук навън той изглеждаше безобиден.

— Какво има? Много съм изморена.

Той освети с фенерчето си пред тях.

— Виждате ли?

— Нищо не виждам.

— Защото няма нищо.

Тя се вгледа по-внимателно. В краката ѝ зееше кратер, огромен кратер, бездънна яма.

— Двайсет, даже трийсет метра — каза господин Бълок. — За малко да скочите вътре. Преуморена сте.

Той я придружи до поста. Държеше я за ръка, Урсула усещаше силата на мускулите му под здравата хватка. Там тя се стовари върху едно походно легло и не заспа, а направо изгуби съзнание. Събуди се, когато сирената би отбой в шест часа. Имаше чувството, че е спала няколко дни, но всъщност бяха само три часа.

Господин Палмър също беше там, шеташе и приготвяше чай. Представи си го в дома му, с пантофи и лула, зачетен във вестник. Струваше й се абсурдно, че той е тук. Подаде й чаша чай и каза:

— Заповядай. Изпий го и после се прибери да си починеш, миличка, дъждът спря — каза господин Палмър, сякаш причината да будува цяла нощ бе дъждът, а не Луфтвафе.

Вместо да отиде право у дома си, тя се върна на могилата, за да види докъде са стигнали със спасителната акция. На дневна светлина изглеждаше различно, с някак странно позната форма. Напомняше й на нещо, но не можеше да се сети на какво.

Наоколо цареше пълна разруха, почти цялата улица бе опустошена, но могилата, първата могила, продължаваше да бъде център на действието. Идеален обект за някой военен художник. Картината можеше да се казва „Копачи върху могила“. Беа Шоукрос бе завършила училището по изкуства точно в началото на войната. Урсула се зачуди дали Беа изпитва желание да изобрази войната, или по-скоро се опитва да я сублимира.

Пристъпи предпазливо нагоре. Един от спасителите й помогна да се качи. Дошла беше нова смяна, но старият отряд не си беше тръгнал. Урсула ги разбираше. Трудно беше да изоставиш случая, когато си го почувствал като „свой“.

Изведнъж хората около кратера се защураха развълнувано, продължилият цяла нощ тежък труд най-сетне даваше плодове. Една жена, вързана грубо с въже под мишниците, бе издърпана през тесния отвор. Спасителите си я предаваха от ръка на ръка надолу по могилата.

Пострадалата бе почерняла от мръсотия и непрекъснато губеше съзнание. Беше пречупена, но жива, макар и на ръба. Натовариха я на линейката, която чакаше търпеливо.

Урсула също слезе. Долу едно покрито тяло чакаше камионетката от моргата. Тя вдигна покривалото от лицето и видя бледия мъж от снощи. На светло се убеди, че наистина е господин Макол и рече:

— Здравейте.

Двамата бяха стари приятели. Според указанията на госпожица Улф трябваше да му сложи етикет, но като си потърси бележника, Урсула установи, че го е загубила и няма на какво да пише. В джоба си намери само червилото. „Понякога се налага“, чу гласа на Силви в главата си.

Поколеба се дали да не пише направо върху челото на господин Макол, но това ѝ се стори оскърбително (нима смъртта не беше оскърбителна?), така че вместо това извади ръката му, изплю се на една кърпичка и изтри мръсотията, сякаш той бе малко момче. Написа му името и адреса с червилото. Кървавочервено, някак намясто.

— Е, сбогом. Сигурно повече няма да се видим.

Заобиколи коварния кратер от миналата нощ и се натъкна на госпожица Улф, която седеше зад една извадена от отломките голяма маса, сякаш се намираше в кабинета си, и обясняваше на оцелелите къде да потърсят храна и подслон, как да получат дрехи и купони за храна и така нататък. Изглеждаше бодра, макар че един господ знаеше кога е спала последно. Жена от желязо, в това съмнение нямаше. Урсула се беше привързала силно към нея, уважаваше я повече от почти всички свои познати, може би единствено с изключение на Хю.

На опашката се редяха хората от голямото бомбоубежище, част от тях чак сега излизаха, примигваха на дневната светлина като нощни животни и установяваха, че вече нямат дом, в който да се приберат. На Урсула ѝ се струваше, че скривалището се намира някак си не където трябва. Отне ѝ няколко секунди да осъзнае, че цяла нощ си беше мислила, че е на друга улица.

— Извадиха онази жена — каза тя на госпожица Улф.

— Жива?

— Горе-долу.

Когато най-сетне се добра до „Филимор Гардънс“, завари Мили будна и облечена.

— Добре ли мина твоят ден?^[5] — подхвърли закачливо тя и посегна към чайника. — Чаят е готов.

— А, нали знаеш... — Урсула пое чашата. Чаят беше изстинал. Тя сви рамене. — Сравнително ужасно. Толкова късно ли е вече? Трябва да тръгвам за работа.

На другия ден с изненада попадна на един от докладите на госпожица Улф, написан с ясния ѝ сестрински почерк. Случваше се някоя белезникава папка да съдържа най-невероятни документи и на Урсула изобщо не ѝ беше ясно как някои от нещата се озоваваха на бюрото ѝ. „5:00 ч. Междинен доклад. Пострадали: 55 изпратени в болница, 30 мъртви, трима в неизвестност. Седем къщи напълно разрушени, около 120 бездомни. Две пожарни бригади, 2 линейки, 2 ОПО, 1 куче. Работата продължава.“

Урсула не беше забелязала никакво куче. Това бе просто един от многото случаи в Лондон тази нощ, така че тя взе един наръч папки от купчинката и каза:

— Госпожице Фосет, бихте ли въвели тези, моля? Нямаше търпение да дойде количката с чай в единайсет.

Обядваха на терасата. Салата от картофи и яйце, репички, маруля, домати, дори краставица.

— Всичко отгледано от златните ръце на майка ни — каза Памела. Урсула отдавна не беше яла нещо толкова вкусно. — А за десерт има ябълкова шарлота, ако не се лъжа.

Бяха сами на масата. Силви бе отишла да отвори вратата, а Хю беше отишъл да погледне неизбухналата бомба, паднала в полето край селото. Момчетата също се хранеха навън, на моравата: ядяха бизонско и печен боб (или в реалния свят сандвичи с говеждо от консерва и твърдо сварени яйца). Бяха издигнали един мухлясал стар вигвам, намерен в бараката, и играеха на каубои и индианци в очакване на пристигането на кервана с провизиите (с други думи, на Бриджит с подноса).

Момчетата на Памела бяха каубоите, а евакуираните с радост играеха апачите. „Мисля, че тази роля по-добре подхожда на характера им“, беше отбелязала тя. Беше им направила картонени ленти за коса със залепени кокоши пера. Каубоите трябваше да се задоволят със завързани около вратовете носни кърпи на Хю. Двата лабрадора тичаха напред-назад като пощръктели, а Джералд, все още само на десет месеца, спеше кротко на одеяло до кучето на Памела, Хайди, което бе твърде улегнало за такива лудории. „Той е нещо като индианката, която пазят — беше подхвърлила тя. — Поне така са се кротнали малко. Цяло чудо.“

— Шест момчета под един покрив — каза Памела. — Добре, че училището започна. Момчетата никога не спират, трябва непрекъснато да им намираш занимания. Предполагам, че само наминаваш?

— Боя се, че да.

Урсула беше решила да пожертва скъпоценната си събота, за да дойде да види сестра си и момчетата. Памела ѝ се стори изтощена, докато Силви изглеждаше вдъхновена от войната. Колкото и да не бе за вярване, тя бе станала предан член на Женската доброволческа служба. „Изненадана съм. По принцип не се разбира с другите жени“, беше казала Памела.

Сега Силви имаше голям брой кокошки и бе увеличила производството на яйца до военновременно ниво.

— Горките животинки са принудени да снасят и денем, и нощем — обясни Памела — ще рече човек, че майка ръководи оръжейна фабрика.

Урсула не беше сигурна как човек може да накара кокошки да снасят извънредно.

— Убеждава ги с думи — засмя се Памела. — Истински майстор е.

Урсула не спомена, че преди няколко нощи я бяха извикали при една разрушена от бомба къща, чиито обитатели бяха гледали кокошки в задния двор, кокошките бяха живи, но взривът бе отвял всичката перушина от телата им. „Готови са за тенджерата“, бе се засмял безсърдечно господин Бълок. Урсула бе виждала хора с отвори дрехи и дървета, останали без нито едно листо посред лято, ала и това не го спомена. Не спомена и как е газила в отпадъчни води от спуканите тръби, нито за удавените в тях. Не спомена и за отвратителното

усещане да поставиш ръка върху нечий гръден кош и да установиш, че пръстите ти хлътват вътре в него. (Човекът беше мъртъв и би трябвало да е благодарен за това, помисли си тя.)

Харолд дали разказваше на Памела на какво е станал свидетел? Урсула не попита, струваше ѝ се нечестно да отваря тази тема в такъв приятен ден. Замисли се за войниците от миналата война, които се бяха върнали у дома и не бяха казали и дума за случилото се в окопите. Господин Симс, господин Палмър и разбира се, собственият ѝ баща.

Яйцата от кокошките на Силви явно бяха в основата на някакъв селски черен пазар. На хората тук май нищо не им липсваше.

— Тук развиваме разменна икономика — обясни Памела. — Голяма търговия пада. Точно това прави и майка в момента на входната врата.

— Поне тук сте що-годе в безопасност — каза Урсула.

Наистина ли беше така? Сети се за неизбухналата бомба, която Хю бе отишъл да погледне. А и миналата седмица в една от ливадите също била паднала бомба и няколко крави били загинали.

— Доста хора наоколо тихомълком похапват говеждо — додаде Памела. — Ние също, слава богу.

Явно Силви бе на мнение, че този ужасен случай ги приравнява по страдание с Лондон. Вече се беше върнала и запали цигара, вместо да си довърши храната. Урсула дояде всичко от своята чиния, а Памела взе една цигара от пакета на Силви и запали.

Дойде Бриджит и заприбира чиниите, Урсула скочи.

— Недей, аз ще ги отнеса.

Памела и Силви останаха на масата да пушат и наблюдават защитата на вигвама срещу нападащата банда евакуирани. Урсула се почувства недооценена. Силви и Памела се оплакваха колко им е трудно, докато тя работеше по цял ден, а повечето нощи беше дежурна и ставаше свидетел на ужасяващи гледки. Последния път се бяха мъчили да изкопаят един ранен от развалините, докато върху главите им капеше кръв от нечие тяло в спалнята на горния етаж, където не можеха да стигнат, понеже стълбището бе заринато до коляно с натрошено стъкло от огромния прозорец.

— Мисля да се върна в Ирландия — каза Бриджит, докато миеха чиниите. — В тази страна така и не се почувствах у дома си.

— Нито пък аз.

Ябълковата шарлота се оказа просто печени ябълки, тъй като Силви отказваше да използва ценния стар хляб за сладкиш, при условие че с него може да нахранят кокошките. Във Фокс Корнър нищо не се изхвърляше. Остатъците отиваха за кокошките („Намислила е да купи прасе“, бе споделил отчаяно Хю.), а след правенето на бульон костите се предаваха за преработка, както и всяка кутия от консерви и стъкло бурканче, което не се пълнеше със сладко, сос, боб или домати. Всички книги в къщата бяха опаковани и занесени в пощата, за да бъдат изпратени за хартия. („Вече сме ги чели — бе аргументът на Силви — няма смисъл да стоят, нали?“)

Хю се върна и Бриджит излезе, мърморейки да му занесе чиния.

— О — обърна се към него Силви — да не би да живеете тук? Защо не седнете при нас тогава?

— Силви, моля те — отвърна Хю по-рязко от обикновено. — Понякога си такова дете.

— Ако е така, то е заради брака.

— Доколкото си спомням, беше казала, че за една жена няма по-високо призвание от брака.

— Така ли? Сигурно е било скоро след сватбата.

Памела вдигна вежди и Урсула се зачуди откога родителите ѝ са започнали да се карат така. Мислеше да разпита Хю за бомбата, но в този момент сестра ѝ смени темата с пресилена усмивка.

— Как е Мили?

— Добре е — отвърна Урсула. — Тя е идеална съквартирантка. Почти не се засичаме. Участва в някаква трупа, която обикаля из фабриките и изнася представления за работниците по време на обедната почивка.

— Горките хорица — засмя се Хю.

— В пиеси на Шекспир ли играе? — попита недоверчиво Силви.

— Мисля, че напоследък се пробва във всичко. Комедии, водевили, сецате се.

Силви явно не се сецаше.

— Излизам с един мъж — изтърси Урсула за всеобщо, включително и свое, изумление. Каза го по-скоро, за да разсее напрежението. Изобщо не помисли до какво може да доведе това.

Казваше се Ралф. Живееше в Холбърн и бяха приятели отскоро, запознаха се в курса по немски език. Преди войната бе работил като архитект и сигурно след нея пак щеше да е такъв. Ако изобщо някой оцелееше, разбира се. (Възможно ли е Лондон да бъде изтрит от лицето на земята като Кносос и Помпей? Критяните и римляните сигурно също са си повтаряли „А, и това ще мине“ в разгара на катастрофата.) Ралф имаше куп идеи за застрояването на разрушените бедни квартали с модерни кули. „Град за хората — казваше той — град, който ще се въздигне от пепелта на времето като феникс, напълно модернистичен.“

— Звучи малко радикално — каза Памела.

— Просто не е носталгично настроен като нас.

— Ние носталгично настроени ли сме?

— Да — отвърна Урсула. — Носталгията се основава върху нещо, което никога не е съществувало. Представяме си Аркадия в миналото, докато Ралф я вижда в бъдещето. Разбира се, и двете са еднакво нереални.

— Дворци с кули в облаците?

— Нещо такова.

— Нали все пак го харесваш?

— Да.

— А вече... такова... правили ли сте...?

— Не мога да повярвам! Що за въпрос е това? — засмя се Урсула.

(Силви отново се пазареше с някого на вратата. Хю седеше на ливадата с кръстосани крака в ролята на великия вожд Бягащия бик.)

— Въпросът си е много добър — настоя Памела.

Не бяха. Може би ако той бе по-настоятелен... Урсула се сети за Крайтън.

— Освен това почти не остава време за...

— Секс — подсказа Памела.

— Щях да кажа ухажване, но, да, секс.

Силви се беше върнала и се опитваше да разтърве воюващите отряди на моравата. Евакуираните бяха доста кръвожадни. Омотаваха

Хю със старо въже. „Помощ!“, извика той към Урсула, но беше ухилен до ушите. Хубаво беше да го гледа човек щастлив.

Преди войната ухажването на Ралф (или може би нейното) вероятно щеше да се изразява в ходене на танци, кино, уютни вечери, но сега двамата най-често се озоваваха на места на бомбардировки като туристи сред древни руини. Бяха установили, че горният етаж на автобус номер 11 предлага идеална гледка за тази цел.

Дължеше се по-скоро на някаква чудатост на характерите им, отколкото на самата война. В крайна сметка други двойки все още спазваха традиционните ритуали.

Така бяха „посетили“ галерия „Дювийн“ в Британския музей, „Хамъндс“ до Националната галерия, огромния кратер пред националната банка, над който бяха построили временен мост. „Джон Люис“, от който още се вдигаше пушек, когато пристигнаха, а почернелите манекени от витрината бяха разпръснати по тротоара с разпокъсани дрехи. „Мислиш ли, че сме като таласъми?“, бе попитал Ралф. Тя отговори: „Не, ние сме свидетели“. Все някога щеше да легне с него. Нямаше кой знае какви аргументи да не го направи.

Бриджит излезе с чай и сладкиш.

— Май няма да е зле да отвържа татко — каза Памела.

— Пийни нещо — предложи Хю и й сипа чаша малцово уиски от ръбатата гарафа, която държеше в кабинета си. — Напоследък все по-често се озовавам тук. Единствено тук намирам малко спокойствие. Строго забранено за кучета и евакуирани.

Той се усмихна и добави:

— Тревожа се за теб.

— И аз си се тревожа.

— Голяма касапница ли е?

— Ужасна. Но вярвам, че така трябва. Мисля, че постъпваме правилно.

— Справедлива война? Нали знаеш, че повечето близки на семейство Коул са все още в Европа? Господин Коул ми разказа ужасяващи неща, които се случват на евреите. Струва ми се, че тук никой не иска и да знае за това. Както и да е — той вдигна чаша и се опита да прозвучи бодро. — До дъно. Наздраве за края.

Тръгна си по тъмно и Хю я изпрати до гарата.

— Боя се, че нямам бензин. Трябваше да тръгнеш по-рано — рече виновно той. Имаше голям фенер и нямаше кой да му крещи да го изгаси. — Едва ли ще привлече някой хенкел.

Урсула му разказа как повечето спасители изпитваха почти суеверен страх от светлини, дори по време на нападение, когато са заобиколени от горящи сгради, запалителни бомби и пламъци. Сякаш слабият лъч на едно фенерче значеше нещо.

— Имах един познат на фронта — рече Хю — който запали клечка кибрит и бум, един немски снайперист му пръсна черепа. Добър човек беше, казваше се Робъртсън, като пекарите в селото. Не са роднини.

— Никога не говориш за това — каза Урсула.

— Ето, сега говоря. Нека ти бъде за урок, недей да вириш глава и се пази повече.

— Знам, че не го мислиш наистина.

— Напротив. Предпочитам да си страхливка вместо мъртва, мечо. Същото важи за Теди и Джими.

— И това не го мислиш.

— Напротив, мисля го. А, пристигнахме, в тази тъмница човек може да подмине гарата, без да я види. Съмнявам се влакът да дойде навреме, ако изобщо дойде. О, виж, това не е ли Фред? Добър вечер, Фред.

— Господин Тод, госпожице Тод. Само да ви кажа, че този е последният влак за тази вечер — рече Фред Смит, който отдавна се беше издигнал от огняр до машинист.

— Силно казано „влак“ — отбеляза Урсула, тъй като пред тях имаше само един локомотив.

Фред се обърна към релсите, сякаш търсеше изчезналите вагони.

— А, да, ами... Последно са видени да висят от Уотърлу Бридж. Дълга история.

Очевидно нямаше желание да влиза в подробности. Урсула се зачуди защо локомотивът е тук без вагоните, но не посмя да попита.

— Значи няма да мога да се прибера тази вечер — каза тя.

— Ами аз трябва да закарам локомотива обратно в града, имам и огняр, ето го, стария Уили, така че ако се качите, госпожице Тод, мисля, че мога да ви закарам.

— Наистина ли?

— Няма да е чисто като на възглавничките, но ако искате...

— О, да.

Локомотивът пухтеше нетърпеливо, така че Урсула прегърна Хю набързо, покатери се вътре и се настани на мястото на огняря.

— Нали ще внимаваш, мечо? — попита Хю и повиши глас да го чуе през съскането на парата: — Обещаваши ли ми?

— Обещавам — извика тя. — Доскоро!

Напразно се обърна да му помахва, беше толкова тъмно, че нищо не се виждаше. Изведнъж се почувства виновна, че беше участвала в буйната игра на криеница на момчетата след вечеря, вместо да си тръгне по светло. Сега баща ѝ трябваше да върви в тъмното съвсем сам. (Изведнъж се сети за горката Анджела, колко отдавна беше.) Хю бързо изчезна в тъмнината и пушека.

— Доста е вълнуващо — каза на Фред тя. Не ѝ мина през ума, че вижда баща си за последен път.

Да, беше вълнуващо, но и малко страшничко. Локомотивът бе грамаден метален звяр, който ревеше в тъмното със съживената необузdana сила на машина. Трепереше и се тресеше, сякаш се опитваше да я изтръгне от вътрешността си. Урсула никога преди не се беше замисляла какво се случва в кабината на локомотива. Представяше си, ако изобщо си бе представяла нещо, сравнително спокойно място — машинистът следи релсите отпред, а огнярят бодро хвърля въглища. Оказа се обаче, че там цари непрекъсната активност, безспирни съвещания между огняря и машиниста относно наклона и налягането, трескаво риене или внезапно затваряне, непрекъснат силен шум, почти непоносима жегата, ужасни сажди, които металните платки, сложени, с цел да закриват светлината, не успяваха да уловят. Беше невероятно горещо.

— По-горещо и от ада — каза Фред.

Въпреки военновременните ограничения на скоростта, струваше ѝ се, че се движат поне два пъти по-бързо, отколкото когато пътуваше в

някой вагон („на възглавничките“, трябваше да запомни този израз за Теди, който може да беше пилот, но все още не се беше отказал от детската си мечта да стане машинист).

С приближаването към Лондон видяха заревото на пожарите на изток и чуваха далечния тътен на оръдията, но над разпределителната гара беше надвиснала зловеща тишина. Намалиха, спряха и изведнъж, слава богу, всичко замлъкна.

— Заповядайте. — Фред ѝ помогна да слезе. — Отново у дома. Е, не съвсем, боя се. — Огледа се смутено. — Бих ви изпратил, но трябва да прибера локомотива. Ще се оправите ли сама от тук нататък?

Намираха се сред нищото: релси, стрелки и зловещите сенки на локомотивите.

— В Мерилебън е паднала бомба. Ние сме зад Кингс Крос — рече той, сякаш беше прочел мислите ѝ. Включи слабо фенерче, което освети едва половин метър пред краката им. — Трябва да внимаваме. Тук е една от главните мишени.

— Ще се оправя — отвърна тя с пресилена бодрост. — Изобщо не ме мисли и много ти благодаря. Лека нощ, Фред.

Пое решително напред и веднага се спъна в една релса, удари си коляното в твърдите остри камъни на насипа и извика изплашено.

— Внимателно, госпожице Тод! — Фред ѝ помогна да се изправи. — Явно няма да се оправите в тъмното. Ще ви заведа до входа.

Хвана я под ръка и тръгна, направляваше я сякаш бяха на неделна разходка край Темза. Урсула си спомни колко го харесваше като малка. Сигурно нямаше да е трудно пак да си падне по него.

Стигнаха до голяма дървена порта, в която той отвори малка врата.

— Мисля, че вече се ориентирах — каза тя. Нямаше никаква представа къде е, но не искаше да го притеснява повече. — Още веднъж благодаря, сигурно ще се видим следващия път, като дойда до Фокс Корнър.

— Едва ли, утре започвам към спомагателната противопожарна служба. Има предостатъчно старчета като Уили, които да карат влаковете.

— Поздравления — отвърна тя, макар да знаеше на каква опасност са изложени пожарникарите.

Беше най-тъмното затъмнение през живота ѝ. Вървеше с протегната напред ръка и по някое време се натъкна на жена, която набързо я осведоми къде се намира. Повървяха заедно около километър. Малко след като отново остана сама, чу стъпки зад себе си.

— Тук съм — каза тя, за да не се блъсне човекът в нея.

Беше мъж, просто фигура в тъмното, вървяха заедно чак до Хайд Парк. Преди войната не би си и помислила да тръгне с непознат посред нощ — особено с мъж, но сега опасността, която ги грозеше от небето, бе далеч по-голяма от каквато и да е заплаха, идеща от тази странна близост.

Имаше чувството, че вече се съмва, когато стигна до Филимор Гардънс, но беше едва полунощ. Мили, нагласена и издокарана, тъкмо се беше прибрала.

— О, Господи! — възкликна тя, като видя Урсула. — Какво ти се е случило? Бомба?

Урсула се погледна в огледалото и установи, че цялата е покрита със сажди и въглищен прах.

— Като страшилище съм.

— Приличаш на миньор.

— По-скоро на машинист — отвърна тя и разказа набързо за приключенията си.

— О, Фред Смит, помощника на месаря. Хубавичък беше.

— И сега не е лош. Нося яйца от Фокс Корнър.

Урсула извади кутията, която Силви ѝ бе дала. Въпреки че бяха наредени в слама, яйцата бяха напукани и счупени от друсането в локомотива или пък от падането на гарата.

На другия ден си приготвиха омлет от това, което успяха да спасят.

— Чудесно — каза Мили. — Трябва по-често да си ходиш до къщи.

---

[1] Думи на У. Чърчил пред Конгреса на САЩ, декември 1941 г.
— Б.пр. ↑

[2] Цитати от „Трагичната история на доктор Фауст“ на К. Марлоу. — Б.пр. ↑

[3] Bullock — вол (англ.). — Б.пр. ↑

[4] Стихотворение на уелския поет Х. Воън (1621–1695). — Б.пр. ↑

[5] Реплика от едноименния филм от 1942 г., заснет по сценарий на Греъм Грийн. — Б.пр. ↑

ОКТОМВРИ 1940 ГОДИНА

— Тази вечер са ни подготвили пълна програма — отбеляза госпожица Улф.

Меко казано. Намираха се в разгара на голямо въздушно нападение, над главите им виеха бомбардировачи, от време на време проблясваха, уловени от лъчите на прожекторите. Бомбите прелитаха с писък, големите зенитни оръдия гърмяха и трещяха. Техните снаряди свистяха с повече от километър в секунда и преди да се взривят, се превръщаха в блещукащи звезди в черното небе. Осколките валяха с тропот на земята. (Преди няколко дни братовчедът на господин Симс бе загинал от такова парче в Хайд Парк. „Срамота е да те убият свои — бе рекъл господин Палмър. — Безсмислено е някак.“) Червената светлина над Холбърн говореше за запалителна бомба. Ралф живееше в Холбърн, но Урсула предположи, че той сигурно е в „Сейнт Пол“.

— Почти като картина — каза госпожица Улф.

— На апокалипсиса — отвърна Урсула.

В мрака пожарите горяха в най-различни цветове — алено, златно и оранжево, индиго и бледолимонено. Тук-там в небето се изстрелваха яркозелени и сини стълбове горящи химикали. Оранжеви пламъци и гъст черен дим бълваха от някакъв склад.

— Но те кара да се замислиш, нали? — рече госпожица Улф.

Така беше. Изглеждаше едновременно величаво и ужасно в сравнение с техните мърляви дребни усилия.

— Аз се чувствам горд — прошепна господин Симс. — От това, че нашите се бият така. Съвсем сами.

— При това без почти никаква надежда — въздъхна госпожица Улф.

Виждаше се надалеч по протежението на Темза. Небето бе осеяно с баражни балони, които приличаха на слепи китове, плаващи в чужда среда. Доброволците се бяха събрали на покрива на „Шел-Мекс“. В сградата се помещаваше Министерството на продоволствието, където работеше господин Симс, и той бе поканил Урсула и госпожица Улф да „видят гледката отгоре“.

— Невероятно е, нали? Жестоко и същевременно някак величествено — каза господин Симс, сякаш се намираха на върха на някой от скалистите склонове на Лейкланд, а не в центъра на бомбардирания Лондон.

— Не бих казала, че е величествено — възрази госпожица Улф.

— И Чърчил се качи тук преди няколко нощи — продължи той.
— Много добра наблюдателна точка. Беше възхитен.

По-късно, когато останаха сами, госпожица Улф каза:

— Бях останала с впечатлението, че господин Симс е просто чиновник в министерството, такъв е един хрисим, но трябва да заема доста висок пост, за да е бил горе заедно с Чърчил.

(Един от доброволците на покрива, които следяха за пожари, го беше поздравил с онова уважение, каквото хората се чувстваха длъжни да показват към Морис, макар че в случая с господин Симс това не изискваше такова голямо усилие.)

— Непретенциозен е — продължи госпожица Улф. — Харесвам такива мъже.

Докато аз предпочитам претенциозни, каза си наум Урсула.

— Гледката е наистина внушителна — каза госпожица Улф.

— Нали? — потвърди ентусиазирано господин Симс. Навярно на всички им беше ясно колко е странно, че се възхищават на „гледката“, при условие че много добре осъзнават какво означава тя. — Все едно боговете са си организирали шумно празненство.

— На което бих предпочела да не ме бяха канили — отвърна госпожица Улф.

Познато страховито свистене ги накара да залегнат, бомбите избухнаха на известно разстояние, не видяха къде са паднали, макар да чува експлозията. На Урсула ѝ се струваше някак странна мисълта, че над тях се намират германски бомбардировачи, управлявани от мъже, които бяха, малко или много, точно като Теди. Не бяха зли, просто правеха онова, което родината изискваше от тях. Истинското зло беше войната, не хората. Макар че за Хитлер беше готова да направи изключение.

— О, да — каза госпожица Улф — мисля, че той е просто луд.

В този момент край тях прелетя запалителна бомба, която стовари шумния си товар точно върху покрива на министерството. Запалителното вещество пукаше и искреше, двама от доброволците се втурнаха с ръчни помпи. Госпожица Улф грабна кофа пясък и ги изпревари. („Доста бърза бабишкера“, бе отбелязал господин Бълок по неин адрес.)

— Ами ако това е последната нощ на света? — обади се познат глас.

— А, господин Дъркин, успяхте да дойдете все пак — рече добродушно господин Симс. — Нали не сте имали проблеми с охраната?

— Не, не, мъжът на входа беше предупреден, че ме очакват — отвърна господин Дъркин самодоволно.

— Някой остана ли да дежури долу? — измърмори госпожица Улф.

Урсула изведнъж почувства непреодолимо желание да поправи господин Дъркин.

— „Ами ако това сега е последната нощ на света?“^[1] Ударението пада върху думата „сега“, не мислите ли? Кара ни да се чувстваме сякаш сме в центъра на събитията, което си е точно така, а не просто наблюдатели на някаква абстрактна идея. Това е то, краят точно сега, без повече заобикалки.

— Божичко, толкова шум за една думичка — отвърна господин Дъркин раздражено. — Както и да е, благодаря за поправката.

Урсула смяташе, че една дума може да е от огромно значение. Ако имаше поет, който е внимавал за всяка дума, то това бе Дън. Самият Дън, някога декан на „Сейнт Пол“, сега бе преместен в една невзрачна ниша в подземията на катедралата. В смъртта си той бе преживял големия лондонски пожар, но дали щеше да надживее бомбардировките? Гробницата на Уелингтън се бе оказала твърде тежка за пренасяне, така че просто я бяха зазидали. Ралф ѝ я беше показал, той бе част от нощния патрул в катедралата. Знаеше всичко за нея. Не беше чак такъв противник на традициите, както предполагаше Памела.

Когато излязоха навън в слънчевия следобед, бе попитал:

— Искаш ли да пием чай някъде?

— Не, хайде да отидем в апартамента ти и да си легнем —
отвърна тя.

Така и направиха и Урсула се бе чувствала отвратително, защото не спираше да мисли за Крайтън, докато Ралф свенливо наместваше тялото си в нейното. След това ѝ се струваше някак засрамен, сякаш вече не знаеше как да се държи с нея.

— Аз съм си същата, каквато бях и преди — каза му тя.

— Само че аз не съм сигурен, че същото важи и за мен.

Помисли, че е бил девствен, но той се засмя, не бил девствен, просто бил толкова влюбен в нея, че „сега се чувствам, как да се изразя... пречистен“.

— Пречистен — удиви се Мили. — Какви са тези сантиментални глупости? Качил те е на пиедестал и Господ да му е на помощ, когато разбере, че имаш глинени крака.

— Много ти благодаря.

— Това някаква смесена метафора ли е, или просто сполучлив образ?

Разбира се, Мили винаги бе...

— Госпожице Тод?

— Простете. Бях се отнесла.

— Трябва да се връщаме — рече госпожица Улф. — Странно е как човек се чувства някак в безопасност тук горе.

— Сигурна съм, че далеч не сме в безопасност.

И беше права, само след няколко дни „Шел-Мекс“ бе почти изцяло разрушена от пряко попадение.

С госпожица Улф дежуреха в апартамента ѝ. Седяха до големия ъглов прозорец, пиеха чай и ядяха бисквити почти като две обикновени жени, решили да прекарат вечерта заедно, ако не беше непрестанният тътен на противовъздушната артилерия. Оказа се, че малкото име на госпожица Улф е Доркас (което никога не била харесвала), а годеникът ѝ е загинал в Голямата война.

— Продължавам да я наричам така — рече тя — а тази всъщност е още по-голяма. Поне този път правото е на наша страна, надявам се.

Госпожица Улф вярваше във войната, но религиозната ѝ вяра бе започнала да се „разклаща“ от началото на бомбардировките.

— Въпреки това трябва да се държим за доброто и правдата. Но всичко изглежда толкова нелогично. Човек започва да се съмнява в божественото предопределение.

— По-скоро бъркотия, отколкото предопределение — съгласи се Урсула.

— А и горките германци, едва ли толкова от тях са искали войната. Разбира се, човек не трябва да говори такива неща в присъствието на хора като господин Бълок. Но ако ние бяхме загубили предишната война и бяхме натоварени с огромни дългове точно когато световната икономика се срива, може би и ние щяхме да сме като прахан в очакване на искрица. А наоколо има предостатъчно хора, които си играят с огъня, например онзи Мозли^[2]. Още чай, миличка?

— Така е — отвърна Урсула — но те все пак се опитват да ни убият, нали?

И сякаш в потвърждение на думите ѝ в този миг навън се чу свистене и двете се хвърлила зад канапето. Едва ли щеше да ги спаси, но само преди две нощи бяха извадили една жена невредима под обърнато канапе в иначе почти изцяло разрушена къща. Взривът разтреса стафордширските канички за мляко във формата на крава върху бюфета, но нямаше съмнение, че бомбата е паднала извън техния район. Напоследък имаха набито ухо за бомбите.

Бяха потиснати, тъй като господин Палмър, банковият управител, беше загинал при избухването на бомба със закъснител. Взривната вълна го беше захвърлила на известно разстояние и го намериха затиснат от метална рамка на легло. Беше без очила, но изглеждаше сравнително невредим. „Има ли пулс?“, бе попитала госпожица Улф, макар че това беше в нейната област, но после Урсула се бе досетила, че възрастната жена е твърде разстроена. „Друго е, като го познаваш — бе казала тя и бе погалила нежно господин Палмър по лицето. — Къде ли са му очилата? Някак си не изглежда нормално без тях, нали?“ Урсула не намери пулс. „Да го преместим ли?“ Хвана раменете, а госпожица Улф глезените и в този момент господин Палмър се бе разцепил на две като коледна конфета.

— Да сложа да заври още вода? — предложи госпожица Улф.

Урсула ѝ разказваше забавни случки с Джими и Теди като деца, за да я поразведри. Не си направи труда да споменава Морис. Госпожица Улф много обичаше деца, това било най-голямата ѝ болка, че си нямала свои.

— Може би ако Ричард не беше загинал... Но човек не може все назад да гледа, трябва да гледа напред. Миналото няма да се върне. Какво беше казал Хераклит? Човек не може да стъпи два пъти в една и съща река?

— Горе-долу. Може би по-точно би било да се каже, че в същата река можеш да стъпиш, само че водата ще е друга.

— Толкова сте умна — каза госпожица Улф. — Не пропилявайте живота си. Ако оцелеете.

Урсула се беше видяла с Джими преди няколко седмици. Беше дошъл в Лондон за два дни отпуск и остана да спи на канапето им в Кенсингтън.

— Малкият ти брат е станал красавец — каза Мили.

Тя бе склонна да смята всички мъже за красиви, всеки по свой си начин. Предложи да излязат да се позабавляват в града и Джими с готовност се съгласи. Достатъчно дълго бил стоял затворен.

Джими от малък умееше да се забавлява. За малко обаче да прекарат нощта у дома, тъй като на Странд имаше неизбухнала бомба, така че се шмугнаха в хотел „Чаринг Крос“.

— Какво? — бе попитала Мили, докато се настаняваха.

— Какво какво?

— Пак си с онова изражение на лицето, сякаш се опитваш да си спомниш нещо.

— Или да го забравиш — добави Джими.

— Нищо — отвърна Урсула.

Наистина нямаше нищо, просто някакво потрепване, размърдване в паметта. Само някакви глупави дреболии, херинга на рафта в килера, стая със зелен балатум, старомоден обръч, търкалящ се безшумно до нея. Мимолетни образи, които винаги се изплъзваха.

Урсула отскочи до тоалетната и там завари едно разплакано момиче. Беше с тежък грим и тушът за очи беше потекъл на малки вадички по бузите. Урсула я беше забелязала в бара, там седеше с по-възрастен от нея мъж, „голям мазник“, по мнение на Мили. Отблизо

момичето изглеждаше доста по-младо. Урсула ѝ помогна да си оправи грима, попи сълзите ѝ, но не полюбопитства каква е причината за тях.

— Заради Ники е — каза си момичето — такъв негодник е. Вашият младеж изглежда прекрасно, искате ли да направим четворка? Мога да ни вкарам в „Риц“, в бар „Риволи“, пазачът на входа ми е познат.

— Ами, младежът ми е брат, така че...

— Шегувам се! — Момичето я сръга в ребрата и се засмя. — Не се бой, няма да ви го взема.

Предложи ѝ цигара, но Урсула отказа. Златната табакера изглеждаше доста скъпа.

— Подарък — обясни момичето.

Затвори я и ѝ я подаде. Отпред имаше фина гравюра на боен кораб, под който пишеше „Ютланд“. Урсула беше сигурна, че ако я отвори отново, ще види инициалите „А“ и „К“, преплетени от вътрешната страна на капака, Александър Крайтън. Протегна инстинктивно ръка да я вземе, но момичето я дръпна обратно.

— Както и да е, трябва да се връщам. Вече се пооправих. Изглеждате ми добър човек — добави после, сякаш да отхвърли някакво съмнение относно характера на Урсула. Протегна ръка. — Казвам се Рене, ако някога пак се срещнем, макар че не ми се вярва да обикаляме по едни и същи *endroit*.

Урсула се изненада от безупречния ѝ френски акцент. Пое протегнатата ръка, беше твърда и гореща, сякаш момичето имаше температура.

— Приятно ми е.

Момичето — Рене — се огледа одобрително в огледалото и каза:

— *Au revoir*.

Когато Урсула се върна в бара, Рене не ѝ обърна никакво внимание.

— Странно момиче — каза тя на Мили.

— Цяла вечер ме гледа съблазнително — обади се Джими.

— Е, сбъркала е къщата, нали миличък? — подхвърли Мили и изпърха театрално с мигли.

— Адреса — поправи я Урсула. — Сбъркала е адреса.

Обикаляха цяла нощ, Джими ги водеше в какви ли не странни заведения. Дори и врялата и кипялата в нощния живот Мили изрази изненада от някои от местата, в които се озоваха.

— Божке — каза тя, като излязоха от един клуб на Ориндж стрийт и се заклатушкаха към дома — това беше доста различно.

— Непознат *endroit* — засмя се Урсула. Май беше попрекалила с виното. Думата бе толкова типична за Изи, че бе някак странно да я чуе от устата на онова момиче.

— Обещай, че няма да умреш — каза тя на Джими, докато се прибираха в непрогледния мрак.

— Ще се постарая.

---

[1] Дж. Дън, „Свещени сонети“. — Б.пр. ↑

[2] Осуалд Мозли (1896–1980), основател на Съюза на британските фашисти. — Б.пр. ↑

ОКТОМВРИ 1940 ГОДИНА

— Роден от жена, човек е краткодневен и преситен с тъги: като цветовете изниква и улита; като сянка бяга и се не спира...^[1]

Валеше ситен дъждец. Урсула изпита внезапно желание да извади кърпичката си и да избърше мокрия капак на ковчега. От другата страна на гроба Памела и Бриджит бяха като две колони, придържащи Силви, която изглеждаше зашеметена и едва се държеше на крака. Урсула усещаше как сърцето ѝ се втвърдява и свива при всяко ридание, което се изтръгваше от гърдите на майка ѝ. През последните месеци Силви бе ненужно груба към Хю и сега прекомерната ѝ скръб приличаше на поза.

— Прекалено строго съдиш — бе казала Памела. — Никой не знае какво се случва в един брак, всяка двойка е различна.

Джими, който бе прехвърлен в Северна Африка само преди седмица, не бе получил отпуск по семейни причини, но Теди се бе появил в последния момент. Той се бе върнал от Канада с лъскава униформа с криле на пагоните („Като ангел“, бе казала Бриджит.) и беше разпределен в Линкълншир. Двамата с Нанси се държаха за ръце при спускането на ковчега. Нанси отговаряше уклончиво на въпроса какво работи („секретарска работа“) и на Урсула ѝ се струваше, че разпознава обичайното за Закона за държавната тайна шикалкаване.

Църквата беше препълнена, почти цялото село бе дошло да изпрати Хю, но въпреки това в погребението имаше нещо странно, сякаш основният гост не бе успял да дойде. Точно така и беше, разбира се. Хю не искаше шумотевица. Веднъж ѝ беше казал: „А, може просто да ме сложите в кофата за боклук, няма да се сърдя“.

Службата бе съвсем стандартна, спомени и общи приказки, обилно подправени с библейски цитати, макар че Урсула бе изненадана, че викарият познава Хю толкова добре. Майор Шоукрос прочете откъс от Блаженствата, доста сърцераздирателно, а Нанси изрецитира „едно от любимите стихотворения на господин Тод“, с което изненада всички жени в семейството, които нямаха представа, че

Хю обича поезия. Нанси имаше приятен глас (всъщност декламираше по-добре от Мили, която често преиграваше).

— Робърт Луис Стивънсън — обяви Нанси. — Стори ми се подходящ за сегашните трудни времена.

*От бури подхвърляни, от рани разязждани,
от грях омърсени, от грижи превити,
Елате при мене, вий, мъченици,
елате да срещнете тука утеха.
Страха оставете, вий малодушни,
сълзи не ронете с очите разплакани,
Чуйте гласа на своя спасител, чуйте,
утрото пее вече прекрасно.*

*Тук последен час в труд и битка,
грях и мъка, кърви и смърт,
В тихия бащин дом тоя товар
ще свалите от гръб.
Почакайте малко, тежко теглило,
ръка уморена, око просълзено.
Стъпките чуйте на своя спасител, чуйте,
свободата е вече дошла.*

(„Дрънканици — прошепна Памела — но някак странно утешителни.“)

— Чувствам се сякаш очаквам нещо ужасно да се случи, а после изведнъж осъзнавам, че вече се е случило — каза Изи.

Тя бе пристигнала от Калифорния само няколко дни преди смъртта на Хю. Беше летяла, трябваше да ѝ се признае, с изтощителен полет на ПАНАМ от Ню Йорк до Лисабон, а оттам до Бристол. „Видях два немски изстребителя от прозореца — твърдеше Изи. — Помислих си, че ще ни нападнат.“ Била решила, че като англичанка за нея е срамно да чака края на войната сред портокаловите горички. Мързелуването не било за нея (макар че, ако питаха Урсула, точно за Изи си беше). Надявала се, подобно на прочутия си съпруг драматург, да бъде потърсена да пише сценарии за филмовата индустрия, но

получила само едно предложение за някаква „глупава“ историческа драма, която била изоставена още преди да стигне до снимки. Урсула остана с впечатлението, че сценарият на Изи не е бил на нужното равнище („твърде остроумен“). Тя обаче продължаваше с Огъстъс, „Огъстъс отива на война“, „Огъстъс на спасителна мисия“ и така нататък. Освен това там прочутият драматург бил заобиколен от изгряващи холивудски звезди и се бил оказал достатъчно повърхностен, че да ги намира привлекателни. „Истината е, че просто се отегчихме един от друг — каза тя. — Рано или късно така става с всички двойки, неизбежно е.“

Именно Изи бе намерила Хю. „Беше в шезлонга на поляната.“ Ракитовите мебели отдавна бяха прогнили и ги бяха сменили. Хю бе неприятно изненадан от появата на шезлонгите. Той би предпочел да си пие бирата на плетения стол. Ей такива непоследователни мисли прелитаха из ума на Урсула. По-лесни за преглъщане от неоспоримия факт, че Хю е мъртъв. „Мислех, че е задрямал — обясни Силви. — Затова реших да не го безпокоя. Сърдечен удар, така каза докторът.“ „Изглеждаше спокоен — добави Изи. — Сякаш е нямал нищо против да си отиде.“ Урсула бе на мнение, че сигурно е имал доста против, но какво от това?

С майка си почти нямаше за какво да говори. Силви седеше като на тръни. „Не ме свърта на едно място“, оплака се тя. Беше се наметнала с една стара жилетка на Хю и постоянно повтаряше, че ѝ е студено. Госпожица Улф щеше да знае как да ѝ помогне. Може би с топъл подсладен чай и няколко мили думи, но нито Урсула, нито Изи имаха желание да ги изрекат. Урсула усещаше, че се държат отмъстително, но и те бяха съкрушени от скръб.

— Ще поостана с нея — каза след погребението Изи.

Според Урсула идеята беше ужасна и тя се зачуди дали Изи не иска просто да избяга от бомбардировките.

— В такъв случай гледайте да се снабдите с купони за храна — обади се Бриджит. — Не е редно да ни подяждате.

Бриджит бе много разстроена от смъртта на Хю. Урсула я беше заварила да плаче в килера. „Много съжалявам“, каза ѝ, сякаш не тя, а Бриджит бе загубила баща си. Бриджит избърса сълзите си и отвърна: „Трябва да приготвя вечерята“.

Самата Урсула остана само два дни и повечето време прекара в разчистване на вещите на Хю заедно с Бриджит. („Аз не мога — бе заявила Силви. — Просто не мога.“ „Нито пък аз“, обади се Изи. „В такъв случай оставаме ние двете“, каза на Урсула Бриджит.) Дрехите на Хю бяха толкова истински, че изглеждаше немислимо мъжът, който ги бе носил, да не съществува. Урсула извади един костюм от гардероба и го премери на око. Ако Бриджит не беше го измъкнала от ръцете ѝ с думите: „Костюмът е хубав, някой със сигурност ще му се зарадва“, сигурно щеше да се сгуши в гардероба да чака смъртта там. Добре, че чувствата на Бриджит вече бяха заровени надълбоко. Ето това беше проявена твърдост пред лицето на трагедията. Баща ѝ със сигурност щеше да се зарадва.

Опаковаха дрехите на Хю с кафява хартия и канап, а млекарят ги натовари на каруцата си и ги закара в Женската доброволческа служба.

Изи не беше на себе си от скръб. Влачеше се след Урсула в опити да възкреси Хю от спомените си. Всички това правим, мислеше си Урсула, толкова бе невъзможно да се приеме, че си е отишъл завинаги, че всички се мъчеха да го възстановят от нищото. Най-вече Изи.

— Не си спомням какво бе последното, което ми каза — оплакваше се Изи. — Нито пък какво съм му казала аз.

— Няма никакво значение — отвърна уморено Урсула.

На кого се полагаше повече скръб в крайна сметка, на дъщерята или на сестрата? После обаче се сети за Теди.

Урсула се опита да си спомни какви са били нейните последни думи към баща ѝ. Едно безгрижно „Доскоро“ като че ли. Каква безкрайна ирония.

— Човек никога не знае кога ще е за последно — каза на Изи тя.

Думите ѝ прозвучаха изтъркано дори за собствените ѝ уши. Нагледала се бе на толкова много чужда скръб, че вече сякаш не бе в състояние да почувства нищо. Като се изключи онзи единствен миг, когато държеше костюма на баща си (мислеше за него — колкото и смешно да звучеше — като за „мига пред гардероба“), тя бе прибрала смъртта на Хю надълбоко, в тихо кътче, откъдето щеше да я извади и преосмисли по-късно. Може би когато всички престанеха да говорят.

— Там е работата... — тъкмо казваше Изи.

— Моля те — прекъсна я Урсула. — Имам ужасно главоболие.

Урсула събираше яйцата от полозите, когато Изи се промуши в кокошарника. Кокошките се разкудкудякаха разтревожено, изглежда, им липсваше вниманието на Силви, мама квачка.

— Там е работата — започна Изи — че трябва да ти кажа нещо.

— Така ли? — отвърна Урсула, загледана в една разхлопана кокошка.

— Някога имах бебе.

— Какво?

— Аз съм майка — натърти Изи, очевидно поддала се на изкушението да звучи драматично.

— Родила си в Калифорния?

— Не, не — засмя се тя. — Преди години. Самата аз бях още дете. На шестнайсет. Родих го в Германия, заточена бях в чужбина, в немилост, както можеш да си представиш. Момче.

— В Германия? И си го дала за осиновяване?

— Да. Е, по-скоро го подарих. За всичко се погрижи Хю, не се съмнявам, че е намерил добро семейство. Но по този начин се превърна в заложенник на съдбата, нали? Горкият Хю, по онова време беше толкова непоклатим, а майка ми отказваше изобщо да се занимава с това. Точно там е работата обаче, той сигурно е знаел името, адреса им.

Кокошките вдигаха ужасна врява.

— Дай да излезем оттук — каза Урсула.

— Все си мислех — започна Изи, хвана я под ръка и я поведе по моравата — че един ден ще поговоря с Хю за това какво е направил с бебето, и евентуално ще се опитам да го намеря. Сина ми — добави тя, сякаш за пръв път изричаше думата. По лицето ѝ потекоха сълзи. Като никога изглеждаше искрено развълнувана. — А сега Хю го няма и никога няма да намеря бебето. Макар че той вече не е бебе, на твоята възраст е.

— Моят? — възкликна Урсула.

— Да, само че сега е наш враг. Може да е някъде горе в небето — и двете неволно вдигнаха поглед към синьото есенно небе, по което не се виждаше нито английски, нито вражески самолет — или на фронта. Може да е мъртъв или пък да загине, ако тази отвратителна война не свърши скоро. — Изи се заплака. — Господи, може да е възпитан в

еврейска вяра. Хю не беше антисемит, даже обратното, много близък приятел беше със... със съседа ви. Как се казваше?

— Господин Коул.

— Нали знаеш какво правят с евреите в Германия?

— Господи! — Силви се появи изневиделица като злата фея. — За какво е цялата драма?

— Трябва да се върнеш с мен в Лондон — каза на Изи Урсула. В сравнение със Силви, бомбите на Луфтвафе щяха да са далеч по-малко предизвикателство.

---

[1] Книга на Йова, 14:1-2. — Б.пр. ↑

НОЕМВРИ 1940 ГОДИНА

Госпожица Улф им изнасяше рецитал на пианото.

— Малко Бетовен. Не съм Майра Хес, но реших, че ще ни се отрази добре.

И за двете имаше право. Господин Армитидж, оперният певец, я попита дали би могла да му акомпанира да изпее „Non più andrai“ от „Сватбата на Фигаро“, а госпожица Улф, която бе в добро разположение на духа, се съгласи да опита. Изпълнението бе вълнуващо („изненадващо жизнено“ по преценка на госпожица Улф) и никой не се възпротиви, когато господин Бълок (съвсем очаквано) и господин Симс (доста изненадващо) се присъединиха със своята нецензурна версия.

— Тази я знам! — извика Стела, което беше вярно за мелодията, но не и за текста, който в нейния случай се изчерпваше с „та-ра-ра-рам, та-ра-рам, та-ра-рам рам-рам-рам“.

Неотдавна към техния пост бяха зачислени още двама доброволци. Първият, господин Емзли, беше бакалин и идваше от друг пост, след като бомбите го бяха прогонили последователно от дома, магазина и сектора му. Подобно на господин Симс и господин Палмър, той беше ветеран от предишната война. Второто попълнение беше доста по-странно. Стела беше една от „хористките“ на господин Бълок и бе признала (без да я питат), че е „стриптийз актриса“, на което господин Армитидж, оперният певец, бе отвърнал: „Тук всички сме хора на изкуството, миличка“.

— Ама че педераст — измърмори господин Бълок — да го пратят в армията и ще се оправи.

— Съмнявам се — отвърна госпожица Улф.

(Логичният въпрос беше защо такъв здрав мъжага като господин Бълок не беше привикан на активна служба.)

— Така значи — заключи господин Бълок — имаме евреин, педераст и флърца, направо може да си направим вариете.

— Именно липсата на толерантност ни е докарала дотук, господин Бълок — укори го кротко госпожица Улф.

Всички бяха станали доста раздразнителни — дори и госпожица Улф — след смъртта на господин Палмър. Най-добре щеше да е да оставят яда си за след войната, помисли си Урсула. Не беше само заради смъртта на господин Палмър, разбира се, а и заради недоспиването и нестихващите бомбардировки. Колко дълго можеха да продължат германците? До безкрай?

— Ох, не знам — въздъхна госпожица Улф, докато приготвяше чая — всичко ми се струва толкова мръсно, сякаш никога няма да успеем да изчистим, сякаш бедният стар Лондон никога вече няма да е чист. Просто всичко е толкова ужасно западнало...

Ето защо беше истинско облекчение, че малкото им импровизирано празненство мина добре, всички бяха в повишено настроение.

След арията на Фигаро господин Армитидж продължи без акомпанимент с пламенно изпълнение на „O mio bambino caro“. („Какъв талант — отбеляза госпожица Улф — досега си мислех, че това е женска ария.“), което аплодираха бурно. После хер Цимерман, техният бежанец, заяви, че за него ще бъде чест да им изсвири нещо.

— А после ти ще се съблечеш, нали, миличка? — попита господин Бълок.

— Стига да искате — отвърна Стела и смигна съзаклятнически на Урсула.

(„Все на мен ще се случи да се озова заобиколен от болшевички“, оплакваше се господин Бълок.)

— Да не би цигулката ви да е тук? — попита разтревожено госпожица Улф. — Безопасно ли е?

Хер Цимерман не беше носил инструмента си досега. Според госпожица Улф цигулката му била доста ценна и то не само в парично отношение, той бил оставил цялото си семейство в Германия и инструментът му бил единственото, което му бе останало от предишния живот. Госпожица Улф бе споделила, че е провела „сърцераздирателен“ среднощен разговор с него относно положението в Германия.

— Положението там е ужасно — каза накрая тя.

— Знам — отвърна Урсула.

— Така ли? — попита заинтригувано госпожица Улф. — Да не би да имате приятели там?

— Не. Нямам. Но човек понякога просто знае, нали разбирате?
Хер Цимерман нагласи цигулката си.

— Моля да ме извините, не съм солов изпълнител — каза той и след това едва ли не виновно обяви: — Бах. Соната в си минор.

— Странно е, нали — прошепна в ухото на Урсула госпожица Улф — колко много немска музика слушаме. Красотата е над всичко. Може би след войната тя ще излекува всичко. Помислете само за Хоралната симфония, *Alle Menschen werden Brüder*^[1].

Урсула не отговори, тъй като хер Цимерман бе вдигнал лъка, и всички притаиха дъх, сякаш бяха в концертна зала. Тишината се дължеше донякъде на качеството на изпълнението („Великолепно“, както бе определено от госпожица Улф по-късно. „Много красиво“ по преценка на Стела.) и отчасти може би на уважението към бежанския статут на хер Цимерман, но в музиката имаше и нещо толкова пестеливо, че оставяше място човек да потъне в мислите си. Урсула се улови, че мисли за смъртта на Хю, по-скоро за отсъствието му, отколкото за смъртта му. Минали бяха едва две седмици, откакто си бе отишъл, и тя все още очакваше да го види отново. Това бяха мислите, които бе отложила за далечното бъдеще, а сега внезапно се бе озовала в него. Зарадва се, че не се изложи със сълзи, вместо това я завладя ужасна меланхолия. Сякаш усетила състоянието ѝ, госпожица Улф протегна ръка и стисна здраво нейната. Урсула долавяше, че самата госпожица Улф потрепва от силна емоция.

Музиката замря и последва миг чиста, дълбока тишина, сякаш светът бе затаил дъх, след което вместо от аплодисменти спокойствието бе нарушено от „лилаво“ предупреждение: „Бомбардировачи до дваисет минути“. Някак странно беше, че предупрежденията идваха от същия отдел, в който работеше Урсула, изпращаха ги момичетата на телетипа.

— Е, хайде — изправи се с тежка въздишка господин Симс — да вървим.

Докато излязат, кодът беше вече червен. Едва дванайсет минути, и то ако имаха късмет, за да предупредят хората да се скрият в скривалищата.

Урсула никога не използваше обществените скривалища, при мисълта за притиснатите едно в друго тела, за клаустрофобията косата ѝ настръхваше. Веднъж парашутна бомба бе паднала точно върху едно

от скривалищата в района. Урсула бе решила, че предпочита да умре на открито, отколкото като хваната в капан лисица.

Вечерта беше красива. Месечината и роякът звезди бяха пробили черния покров на нощта. Урсула изведнъж се сети за думите на Ромео за Жулиета „и върху плюща на нощта сияе / като че брилянтна облица е“^[2]. Беше в поетично настроение, даже твърде поетично. Дължеше се на скръбта ѝ. Нямаше го вече господин Дъркин, който да цитира грешно. Получил беше сърдечен удар при една бомбардировка. Възстановяваше се, „слава богу“, според госпожица Улф. Намерила беше време да го посети в болницата, а Урсула не изпитваше вина, че не го е сторила. Хю беше мъртъв, господин Дъркин не беше, в сърцето ѝ не бе останало съчувствие. Сега господин Симс беше станал заместник на госпожица Улф на мястото на господин Дъркин.

Шумотевицата вече беше започнала. Грохотът на противовъздушните оръдия, монотонното, неравно бръмчене на моторите на самолетите, от което ѝ ставаше лошо. Стрелбата, прожекторите, които протягаха търсещи пръсти в небето, безмълвното очакване на ужаса набързо прогонваха мислите за поезия.

Докато стигнат до мястото на произшествието, всички бяха вече там, хората за газта и водата, отрядът за обезвреждане на бомби, спасителите, няколко мъже с носилки, камионетката на моргата (която през деня разкарваше хляб). По улицата бяха опънати преплетени пожарникарски маркучи, тъй като на съседната пряка една сграда гореше. На Урсула ѝ се стори, че мярна Фред Смит, пламъците за миг осветиха лицето му, но после реши, че си е въобразила.

Както винаги, спасителите внимаваха много с фенерчетата и лампите, макар че пожарът грееше ослепително зад тях. В същото време те до един бяха лапнали запалени цигари, независимо че подаването на газ още не беше спряно, а и присъствието на отряда за обезвреждане на бомби подсказваше, че има неизбухнала бомба наблизо.

Всички се стараеха да се справят с най-належащото („понякога се налага“) и нехаеха за надвисналата опасност. Или пък на някои хора (и Урсула се запита дали и тя не спада към тях) просто им беше все едно.

Преследваше я някакво неприятно чувство, може би предчувствие, че тази нощ нещата няма да се развият добре.

— Заради Бах е — успокояваше я госпожица Улф — малко разбунни духовете.

Изглежда улицата преминаваше през два сектора и няколко души се препираха кой да поеме ръководството на спасителната операция. Госпожица Улф не се присъедини към тяхната дребна свада, а направо заяви, че те също трябва да се включат и да помогнат, независимо какво говорят останалите.

— Значи ще сме нарушители — каза доволно господин Бълок.

— Не съвсем — отвърна госпожица Улф.

Дори и тази част от улицата, която не гореше, беше почти напълно разрушена и киселата миризма на натрошени на прах тухли и кордит веднага полепна по дробовете им. Урсула се мъчеше да си представи поляната в горичката във Фокс Корнър. Цъфнал лен и ралица, мак, плюскавиче и лайкучка. Ароматът на прясно окосена трева и свежестта на летния дъжд. Това беше нова тактика за отвличане на вниманието от отвратителната воня. („Действа ли?“, бе я попитал заинтригувано господин Емзли. „Не съвсем“, бе отвърнала тя.)

— Аз си мислех за парфюма на майка ми — каза госпожица Улф — „Априлски виолетки“. За съжаление, сега като се сетя за нея, веднага ми идват на ума и бомбардировките.

Урсула предложи на господин Емзли ментов бонбон.

— Помага малко.

Посрещна ги зловеща картина, разхвърляни обезобразени тела, някои от тях само торсове без крайници като манекени от шивашко ателие, дрехите им бяха отвени от взривната вълна. Урсула се сети за манекените, които бяха видели с Ралф на Оксфорд стрийт пред „Джон Люис“. Един от доброволците с носилка поради липса на живи пострадали събираше крайници — ръце и крака, стърчащи от отломките. Изглеждаше сякаш възнамерява после да съшие мъртвците. Някой дали го правеше? Дали в моргата се опитваха да намерят кой крайник на кого е? От някои хора обаче не беше останало нищо за събиране, двама спасители ринеха с лопати купчина плът в кофи, друг изстъргваше някакво петно от стената с телена четка.

Урсула се запитва дали познава някой от жертвите. Апартаментът им във Филимор Гардънс беше съвсем близо. Може би се беше разминавала с някои от тях сутрин на път за работа или пък беше разменяла по някоя дума в бакалията или месарницата.

— Изглежда, има доста, за които не се знае нищо — каза госпожица Улф. Беше говорила с мъжа, поел ръководството на спасителните действия, който бил доволен, че най-сетне може да размени две думи с човек с поне малко здрав разум. — Добрата новина е, че вече не сме нарушители.

Един етаж над мъжа с телената четка (макар че реално таван нямаше) висеше рокля върху корниз за картини. Урсула беше установила, че я разстройват повече тези малки следи от домашен уют — чайник върху печката, наредена за вечеря маса — отколкото всеобщата разруха и мръсотия. Тя се вгледа по-внимателно в роклята и осъзна, че е облечена върху жена, чиято глава и крака бяха откъснати. Взривната вълна беше способна на какви ли не извратени шегички. Жената сякаш се беше сляла със стената. Пламъците на пожара бяха толкова ярки, че Урсула успя да различи малка брошка на роклята. Черна котка с изкуствен диамант за око.

Тя пое по отломките, които мърдаха под краката ѝ. Най-отгоре на купчината беше просната една жена, която отдалеч приличаше на парцалена кукла. Изглеждаше сякаш бе вдигната във въздуха и после пусната от високо и сигурно точно така бе станало. Урсула се опита да извика мъжа с носилката, но точно в този момент над тях минаваха поредните бомбардировачи и сред тътената никой не я чу.

Жената беше посивяла от прах и беше трудно да се определи възрастта ѝ. Имаше ужасяващо изгаряне на ръката. Урсула затършува из аптечката за първа помощ и намаза изгарянето с мехлем. Не знаеше защо го направи, жената изглеждаше твърде тежко ранена, за да бъде излекувана с мехлем за изгаряния. Съжали, че не носеше вода, устните на жената изглеждаха болезнено сухи. Изведнъж тя отвори тъмните си очи с бледи и издължени от праха мигли, опита се да каже нещо, но гласът ѝ беше толкова дрезгав от прахоляка, че Урсула не можа да я разбере. Дали не беше чужденка?

— Какво? — попита Урсула, струваше ѝ се, че жената е на прага на смъртта.

— Бебето — изграчи тя — къде е бебето?

— Бебе?

Урсула се огледа. Не виждаше никакво бебе. Можеше да е къде ли не сред развалините.

— Името му — прошепна едва чуто жената, макар да полагаше неимоверно усилие да говори ясно — е Емил.

— Емил?

Жената кимна едва забележимо. Урсула се огледа отново. Обърна се да попита колко е голямо бебето, но главата на жената бе клюмнала безжизнено. Урсула установи, че няма пулс. Остави я и тръгна да търси живите.

— Можете ли да занесете на господин Емзли таблетка морфин?
— попита госпожица Улф. И двете чуваха някаква жена да крещи и ругае като хамалин. — За жената, която вдига врява.

Основно правило беше, че колкото повече врява вдига някой, толкова по-малка е вероятността да умре. А пострадалата звучеше, сякаш има сили сама да се измъкне изпод развалините и да обиколи Кенсингтън Гардънс.

Господин Емзли беше в мазето на къщата, наложи се двама мъже от спасителния отряд да я спуснат и след това да пропълзи през изпочупените дъски и тухли. Урсула си даваше сметка, че точно на тях се крепи цялата къща. Намери господин Емзли проснат на земята до някаква жена. Тя беше затрупана от кръста надолу, но беше в съзнание и не спираше да ругае.

— Скоро ще ви измъкнем оттук — говореше ѝ господин Емзли.
— Ще изпием един хубав чай, а? Какво ще кажете? Добре звучи, нали? Аз самият с радост бих изпил един. А ето я и госпожица Тод с нещо срещу болката.

Урсула му подаде малката таблетка морфин. Явно много го биваше да успокоява хората, трудно беше човек да си го представи с бакалска престилка как тегли захар и реже буци масло.

Една от стените на мазето беше затрупана с чували пясък, но повечето се беше разпилял от експлозията и за миг Урсула се озова на някакъв плаж незнайно къде, до нея вятърът търкаляше обръч, по небето крещяха чайки, после пак се върна в мазето. Май недоспиването си казваше думата.

— Мамка му, крайно време беше! — отвърна жената и пое морфина лакомо. — Ще рече човек, че сте на следобедно празненство, да му се не види.

Пострадалата беше млада и Урсула с изненада си даде сметка, че ѝ се струва позната. Стискаше дамската си чанта, голяма и черна, сякаш благодарение на нея се задържаше на повърхността на морето от изпотрошени дъски.

— Да ви се намира случайно цигара?

С известно усилие поради ограниченото пространство, в което се намираха, господин Емзли измъкна от джоба си смачкан пакет „Плейърс“ и после, още по-трудно, извади кутия кибрит. Момичето забарабани нетърпеливо с пръсти по кожената чанта.

— А, заникъде не бързам — подхвърли саркастично тя. След като дръпна дълбоко от цигарата, добави: — Съжалявам. Този endroit ми лази по нервите.

— Рене? — възкликна Урсула.

— Ти коя си? — отвърна момичето с предишния груб тон.

— Запознахме се в тоалетната на хотел „Чаринг Крос“ преди две седмици.

— Май ме бъркаш с друга. Често ми се случва. Явно имам много характерно лице.

Дръпна пак от цигарата, после издиша бавно и с наслада.

— Да имате още от тези хапченца? Сигурна съм, че на черно вадят добра цена.

Звучеше замаяно, явно морфинът започваше да действа, после цигарата падна от пръстите ѝ и Рене забели очи. Започна да се гърчи. Господин Емзли я хвана за ръката.

Урсула се обърна към него и мярна цветна репродукция на „Балончета“ на Миле, увесена на парче тиксо от един от чувалите с пясък зад него. Не харесваше тази картина, не харесваше никой от прерафаелитите с техните оклюмали като дрогирани жени. Но сега не беше моментът да споделя мнението си за изкуството. Вече изпитваше почти безразличие към смъртта. Крехката ѝ душа се бе втвърдила. (Още по-добре.) Тя бе закален в огъня меч. И отново се пренесе другаде, малко трепване във времето. Слизаше по стълбище, разцъфнали глицинии, падаше от прозорец.

Господин Емзли говореше окуражително на Рене.

— Хайде, Сузи, не се предавай. Ще те извадим за нула време, ще видиш. Всички момчета помагат. И момичетата — добави той заради Урсула. Рене вече не се гърчеше, но сега бе започнала да трепери и господин Емзли, вече с по-разтревожен тон, продължи: — Хайде, Сузи, хайде, момиче, не заспивай.

— Името ѝ е Рене — настоя Урсула.

— Аз всичките ги наричам Сузи — прошепна господин Емзли. — Дъщеричката ми се казваше така. Дифтеритът я погуби, когато беше съвсем мъничка.

Рене потрепери за последно, после животът угасна в полуотворените ѝ очи.

— Отиде си — констатира тъжно господин Емзли. — Вероятно е имало вътрешен кръвоизлив.

Написа „Аргайл Роуд“ на един етикет с четливия си бакалски почерк и го върза за пръста ѝ. Урсула взе чантата от вкопчените пръсти на Рене и изтърси съдържанието ѝ.

— Личната ѝ карта.

Показа я на господин Емзли. Пишеше ясно „Рене Милър“. Той добави името върху етикета.

Докато господин Емзли се мъчеше да се извърти, за да може да излезе от мазето, Урсула извади златната табакера, която бе изпаднала заедно с пудриерата, червилото и кондомите от чантата на Рене. Не беше подарък, със сигурност е била открадната. Не можеше да си представи Рене и Крайтън в една стая, да не говорим в едно легло.

Войната наистина събираше странни хора. Сигурно я беше забърсал в някой хотел или в някой още по-изпаднал *endroit*. Къде ли беше научила френски? Най-вероятно знаеше само няколко думи. Със сигурност не от Крайтън, той смяташе английският за достатъчен, за да се управлява светът.

Урсула пхна личната карта и табакерата в джоба си.

Развалините се раздвижиха зловещо, докато се опитваха да излязат заднешком от мазето (бяха се отказали от опитите си да се обърнат). Застинаха, присвити като котки, без да смеят да си поемат дъх, и останаха така сякаш цяла вечност. Когато им се стори безопасно да продължат, установиха, че след последното срутване не могат да се

върнат по същия път и се наложи да потърсят друг изход, като пълзяха на четири крака през отломките.

— Съсипва ми кръста тази работа — прошепна господин Емзли.

— На мен коленете — отвърна Урсула.

Въпреки това продължиха упорито напред. Урсула се опитваше да се ободри с мисълта за препечена филийка с масло, макар че във Филимор Гардънс не беше останало масло, освен ако Мили не беше излязла да се реди на опашка (което беше малко вероятно), хляб също нямаше.

Мазето приличаше на безкраен лабиринт и постепенно ѝ стана ясно защо ги нямаше хората от горните етажи, всички се бяха скрили тук долу. Очевидно бяха използвали тази част на мазето за скривалище. И сега мъртвите — мъже, жени, деца, дори и едно куче, изглеждаха сякаш са били погребани, както са си седели. Бяха напълно покрити с прах и приличаха на статуи, на вкаменелости. Напомняха ѝ за Помпей и Херкулан. Беше ги посетила по време на своята „голяма обиколка“ на Европа. Отседнала бе в Болоня, където се бе сприятелила с една американка — Кати, лудетина, с която бяха предприели бърз тур през Венеция, Флоренция, Рим и Неапол, след което Урсула бе заминала за Франция и последния етап от годината ѝ в чужбина.

В Неапол, който откровено ги изпълни с ужас, бяха наели разговорлив екскурзовод и бяха прекарвали най-дългия ден в живота си из сухите, прашни руини на изгубените градове на Римската империя под лъчите на безжалостното слънце. „О, боже! — бе възкликнала Кати, докато се влачеха из безлюдния Херкулан. — Ще ми се да не си бяха правили труда да ги разкопават.“ Приятелството им бе пламнало ярко и за кратко, след което почти мигом бе угаснало, когато Урсула замина за Нанси.

„Разперих криле и се научих да летя — бе писала на Памела тя, след като си бе тръгнала от Мюнхен и тамошните си домакини, семейство Бренер. — Вече съм една доста начетена и изискана светска дама“, макар че всъщност все още бе току-що излюпено пиленце. Ако имаше нещо, което бе научила през изминалата година, то бе, че след едва изтърпяната поредица частни ученици нямаше никакво съмнение, че изобщо не иска да става учителка.

Вместо това, като се върна — с идеята да си намери работа като държавна чиновничка — премина интензивен курс по стенография и

машинопис в Уикъм, воден от господин Карвър, който по-късно бе арестуван за разголване на публично място. („Размахвал си е пишката?!“, бе възкликнал с отвращение Морис и Хю го изгони от стаята. „Инфантил — каза той, след като Морис тресна вратата и отиде в градината. — Наистина ли е готов за брак?“ Морис бе дошъл у дома да обяви годеща си с Едуина, най-голямата дъщеря на епископ. „Боже! — извика Силви. — Дано не очаква да падаме на колене и да му целуваме ръката.“ „Не ставай смешна“, отвърна Морис и Хю го нахока: „Как смееш да говориш така на майка си?“. Като цяло посещението му бе белязано от всеобщо лошо настроение.)

Всъщност господин Карвър не беше чак толкова лош. Беше голям почитател на есперанто, което навремето ѝ се струваше като абсурдна ексцентричност, но сега си мислеше, че няма да е зле да има универсален език, както някога латинският. „О, да — бе казала госпожица Улф — общият език е прекрасна идея, само че изцяло утопична. Като повечето добри идеи.“

Урсула бе поела из Европа девствена, но като се върна, вече не беше. За това трябваше да благодари на Италия. („Е, ако човек в Италия не случи на любовник, то къде?“, бе отбелязала Мили.) Джани правеше докторантура по филология в университета в Болоня и бе необичайно мрачен и сериозен за италианец. (В любовните романи на Бриджит италианците винаги бяха привлекателни, но ненадеждни.) Джани придаде старателна тържественост на случая и направи тази важна житейска стъпка не толкова неловка, тромава и непохватна.

„Леле — бе казала Кати — много си смела!“ Напомняше ѝ на Памела. В някои отношения, в други — не толкова, например отхвърлянето на Дарвин. Като баптистка, тя се пазеше за брака, но няколко месеца след като се върна в Чикаго, майка ѝ бе писала на Урсула, че Кати е загинала при нещастен случай с лодка. Явно беше преровила бележника на дъщеря си и бе писала на всички, един по един. Ужасно задължение. За Хю просто публикуваха обява в „Таймс“. Горката Кати се бе пазила напразно. „Гробът е хубаво, самотно място, / но кой ще те прегръща там?“^[3]

— Госпожице Тод?

— Простете, господин Емзли. Тук е малко като в крипта, нали? Пълно с древни духове.

— Да, много бих искал да изляза, преди да се присъединя към тях.

Урсула залази предпазливо напред и коляното ѝ се притисна в нещо меко и отпуснато. Тя се дръпна рязко и си удари главата в една гредка, върху тях се посипа прахоляк.

— Добре ли сте?

— Да.

— Защо спряхте?

— Момент.

Веднъж беше настъпвала тяло, познаваше мекото усещане. Щеше да се наложи да погледне, макар че Господ ѝ бе свидетел, че нямаше никакво желание. Лъчът на фенерчето освети някаква купчинка, нещо плетено и стърчаща прежда, прилепнали към земята. Приличаше на съдържанието на кошница за плетиво. Само че не беше, разбира се. Урсула отстрани най-горния пласт от плетивото, после още един, сякаш разопаковаше пакет или сваляше листата на голяма зелка. Най-накрая се показа малка, почти непокътната ръка. Сигурно това беше Емил. В такъв случай беше по-добре, че майка му е мъртва.

— Внимавайте, господин Емзли — извика през рамо тя — тук има бебе, опитайте се да го заобиколите.

— Добре ли сте? — попита я госпожица Улф, когато най-сетне изпълзяха като къртици. Пожарът отсреща вече бе почти потушен и самата улица бе превзета от мрак, сажди и мръсотия. — Колко?

— Доста — отвърна Урсула.

— Лесни за изваждане?

— Трудно е да се каже. — Подаде личната карта на Рене. — Има и едно бебе в ужасен вид.

— Докараха чай — каза госпожица Улф. — Идете да си сипете.

Заедно с господин Емзли се насочиха към походната кухня и Урсула изненадано забеляза куче, което се криеше в един вход.

— Вървете, ще ви настигна — каза на господин Емзли тя. — Вземете една чаша и за мен, моля. Две бучки захар.

Беше малък невзрачен териер, скимтеше и целият трепереше. По-голямата част от сградата я нямаше, сигурно кучето беше живяло тук и навярно сега се надяваше да намери някаква сигурност или закрила или пък просто не знаеше къде другаде да отиде. Приблужи се до него, но то избяга. Ама че досада, помисли си тя и се втурна след него. Накрая го настигна и го вдигна на ръце. То цялото трепереше, Урсула го прегърна и му заговори успокоително, малко както господин Емзли на Рене по-рано. Притисна лице в козината му (ужасно мръсна, но и самата тя не беше по-чиста). Беше толкова малко и безпомощно.

„Избиването на невинните“, бе казала госпожица Улф преди няколко дни, когато чула за училище в Ийст Енд, уцелено от бомба. Но няма не бяха всички невинни? (Или всички бяха виновни?) „Онзи идиот Хитлер със сигурност не е — бе заявил Хю в последния им разговор — всичко е заради него, цялата тази война.“ Щеше ли наистина да види баща си отново? От гърдите ѝ се изтръгна стенание и кучето зави от страх или може би от състрадание. (Членовете на семейство Тод — с изключение на Морис — приписваха на кучетата способността да изпитват човешки емоции.)

В този момент зад тях се чу оглушителен шум, кучето се опита да избяга отново и тя го стисна здраво. Обърна се и видя фасадата на горящата по-рано сграда да пада, почти цяла, тухлите се стовариха с ужасяващ грохот върху походната кухня.

Загинаха две жени от походната кухня, както и господин Емзли. Също и Тони, вестносецът им, който тъкмо минаваше оттам с колелото, за съжаление, не достатъчно бързо. Госпожица Улф коленичи върху назъбените, изпотрошени тухли, безчувствена за болката, и хвана ръката му. Урсула клекна до нея.

— О, Антъни — прошепна госпожица Улф.

Косата ѝ се бе разпиляла от обичайния стегнат кок и ѝ придаваше налудничав вид на героиня от трагедия. Тони бе в безсъзнание с тежка черепна травма, бяха го издърпали грубо изпод падналата стена, и на Урсула ѝ се струваше, че трябва да му каже нещо окуражително, да не му показва колко разстроени са всички. Сети се, че момчето беше скаут, и му заговори колко хубаво е в планината, да си разпънеш палатка наскреде полянка, да чуваш ромона на близко поточе,

да събереш съчки за огъня, да гледаш как мъглата се вдига сутрин, докато приготвяш закуска на огъня.

— Колко ще се забавляваш само, когато войната свърши.

— Майка ти много ще се радва, като се прибереш довечера — додаде госпожица Улф.

Тони не даваше знак да ги е чул, по лицето му бавно се разля мъртвешка бледност като мляко. Беше си отишъл.

— Господи! — изплака госпожица Улф. — Не мога да го понеса.

— Нямаме избор — отвърна Урсула, избърса с длан сополите, сълзите и мръсотията от бузите си и си помисли, че за малко ролите им щяха да бъдат разменени.

— Глупаци — извика Фред Смит ядосано — луди ли са да сложат походната кухня там? Точно под стената.

— Не са знаели — отвърна Урсула.

— Ами да се бяха сетили.

— Ами някой можеше да им каже — избухна тя. — Например някой пожарникар.

Вече се разсъмваше, чуха сирената за отбой.

— Одеве ми се стори, че те видях, но после реших, че съм си въобразила — каза Урсула помирително.

Ясно беше, че Фред се ядосва, защото са мъртви, а не защото са глупави. На нея ѝ се струваше, че е в някакъв сън, че се отдалечава от реалността.

— Гроги съм. Трябва да поспя, иначе ще полудея. Живея зад ъгъла, извадих късмет, че не беше нашият апартамент. И че побягнах след кучето. — Един от спасителите ѝ беше дал парче въже, за да върже кучето, и тя закачи другия край на един овъглен стълб, който стърчеше от земята. Напомни ѝ за ръцете и краката, които мъжът с носилката бе събирал по-рано. — Предвид обстоятелствата най-добре да го нарека Лъки, колкото и да е изтъркано. Все пак той ме спаси. Ако не бях тръгнала след него, щях да съм седнала тук да пия чай.

— Глупаци — повтори той отново. — Да те изпратят ли до къщи?

— Да, би било чудесно — отвърна Урсула, но не го заведе „зад ъгъла“ във Филимор Гардънс, а вместо това тръгнаха уморено ръка за ръка, като деца, с подтичващото до тях куче, по Кенсингтън Хай

стрийт, която бе почти безлюдна толкова рано сутринта, като малко по-нататък се наложи да заобиколят заради запалил се газопровод.

Урсула знаеше къде отиват, неизбежно бе.

В спалнята на Изи имаше картина в рамка на стената срещу леглото. Една от оригиналните илюстрации от първата книга „Приключенията на Огъстъс“, графика на пакостник и неговото куче — ученическо кепе, Огъстъс с издута от бонбони буза и глуповато на вид кутре, което изобщо не приличаше на Джок.

Картината силно контрастиреше със стаята, която Урсула помнеше, преди да бъде опразнена и мебелите да бъдат покрити с чаршафи — женствен будоар с бели коприни и блед сатен, шишенца скъпи парфюми, четки и гребени. Прекрасният килим „Обюсон“ беше навит, стегнат с дебела връв и подпрян в ъгъла. На отсрещната стена преди имаше картина на един от по-неизвестните импресионисти, придобита, според Урсула, по-скоро заради съчетанието с декора, отколкото поради кой знае каква любов към художника. Зачуди се дали Огъстъс бе закачен там, за да напомня на Изи за успеха ѝ. Импресионистът бе опакован и прибран на сигурно място, а илюстрацията изглеждаше забравена или просто Изи вече не я харесваше толкова. Каквато и да беше причината, сега стъклото бе напукано по диагонал. Урсула си спомни нощта, когато с Ралф бяха в избата, нощта, в която Холанд Хауз беше бомбардирана, сигурно тогава бе пострадала и картината.

Изи разумно бе решила да не остава във Фокс Корнър при „скърбящата вдовица“, както тя наричаше Силви, понеже щели „да се хванат за гушите“. Вместо това беше избягала в Корнуол, в една къща на ръба на скалите („като Мандърлей, страхотно диво и романтично, но без госпожа Денвърс, слава богу“) и беше започнала да „бълва“ кратки разкази за „Приключенията на Огъстъс“ за един от популярните ежедневници. Колко по-интересно щеше да бъде, мислеше си Урсула, ако Изи бе позволила на Огъстъс да порасне, както бе пораснал Теди.

Мазно, нетипично за това време на годината слънце се мъчеше да пробие през дебелите кадифени пердета. „Защо обичаш при влюбените сутрин да надничаш?“^[4] Ако можеше да се върне назад във времето, щеше да си избере за любовник Джон Дън. Не Кийтс,

мисълта за преждевременната му смърт нямаше да ѝ позволи да му се порадва. Това беше и проблемът на пътуването във времето, разбира се (освен че беше невъзможно), човек неизбежно щеше да бъде Касандра и да всява обреченост. Колкото и да беше изтощително и безмилостно, единствената посока бе напред.

Навън чуруликаше птичка, въпреки че вече беше ноември. Сигурно и птиците като хората бяха безкрайно объркани от бомбардировките. Какво ли им причиняваха всички тези взривове? Без съмнение убиваха много, малките им сърчица просто не издържаха на ударната вълна и миниатюрните им дробове се пръсваха от налягането. Най-вероятно падаха от небето като камъни.

— Изглеждаш замислена — обади се Фред Смит, който лежеше с една ръка под главата и пушеше.

— А ти изглеждаш някак странно у дома си.

— Така се и чувствам — ухили се той.

Надигна се, прегърна я през кръста и я целуна по врата. И двамата бяха мръсни, сякаш цяла нощ бяха копали въглища. Урсула си спомни как беше почерняла от саждите след пътуването в локомотива. Последния път, когато видя Хю жив.

На Мелбърн Роуд нямаше гореща вода, по-точно нямаше никаква вода, нямаше ток, всичко беше изключено. В тъмното се бяха проснали върху голия матрак на Изи и бяха потънали в мъртвешки сън. Няколко часа по-късно се бяха събудили едновременно и се бяха любили. Онази любов (по-точно сласт, честно казано), от която имат нужда оцелелите след катастрофа — или пък хората в очакване на катастрофа — без задръжки, на моменти животинска и същевременно изключително нежна и чувствена. В нея се усещаше меланхолия. Подобно на сонатата на Бах, изсвирена от хер Цимерман, тя бе разбунила душата ѝ, отделила бе мозъка от тялото ѝ. Опита се да си спомни един стих на Марвел, дали не беше в „Разговор между душата и тялото“, нещо за „оковите на плътта“, но не успя. Струваше ѝ се несправедлив сред изобилието от мека кожа и плът в това изоставено (във всяко отношение) легло.

— Мислех си за Дън — каза тя. — Нали се сещаш: „Нахално слънце, стар глупак“.

Всъщност едва ли се сещаше.

— Аха — отвърна той с безразличие, дори по-лошо от безразличие.

Неочаквано я връхлетя спомен за сивите призраци и бебето в мазето. После за частица от секундата се пренесе другаде, не в мазето на Аргайл Роуд, не в спалнята на Изи в Холанд Парк, а в някаква безтегловност. Падаше, падаше...

— Цигара? — предложи Фред Смит.

Запали още една от фасата си и ѝ я подаде. Тя я взе.

— По принцип не пуша.

— И аз по принцип не чукам непознати жени в богаташки къщи.

— Звучиш като Д. Х. Лорънс. Освен това аз не съм непозната, познаваме се едва ли не от деца.

— Не по този начин.

— И слава богу. — Вече започваше да ѝ става неприятен. — Нямам представа колко е часът. Но пък мога да ти предложа много добро вино за закуска. Боя се, че само с това разполагаме.

Той погледна часовника на китката си.

— Закуската сме я пропуснали. Три следобед е.

Кучето се промуши през вратата и зашляпа с лапи по голите дъски на пода. Скочи на леглото и се вгледа напрегнато в Урсула.

— Горкото, сигурно умира от глад.

— Фред Смит? Как беше? Разказвай!

— Разочароващо.

— В какъв смисъл? В леглото ли?

— А, не, изобщо даже. Не съм си... Ами така, нали разбираш. Сигурно съм си представяла да е по-романтично. Не, не е това думата. Може би „емоционално“.

— Съвършено?

— Да, това е. Очаквах съвършенство.

— Мисля, че обикновено то те намира, а не ти него. Твърде високи очаквания към бедния Фред.

— Имах определена представа за него — обясни Урсула — но той се оказа друг. Може би съм искала да се влюбя.

— А вместо това си правила хубав секс. Горкичката!

— Права си, не е честно да му се сърдя за това. Божичко, мисля, че се държах като ужасна снобка. Цитирах Дън. Снобка ли съм според теб?

— При това ужасна. При все това смърдиш — засмя се Мили. — Цигари, секс, бомби, един господ знае какво още. Да ти напълня ли ваната?

— О, да, моля те.

— Тъкмо ще можеш да изкъпеш и това мърляво псе. То вони за десетима. Но пък е сладур — направи (несполучлив) опит да имитира американски акцент Мили. Урсула въздъхна и се протегна.

— Знаеш ли, вече наистина, ама наистина ми писна от тези бомбардировки.

— Боя се, че няма изгледи войната да свърши скоро — отвърна Мили.

---

[1] „Всички хора стават братя“ (нем.), стих от „Одата на радостта“ на Ф. Шилер. — Б.пр. ↑

[2] У. Шекспир, „Ромео и Жулиета“, прев. В. Петров. — Б.пр. ↑

[3] А. Марвел, „На неговата свенлива любима“. — Б.пр. ↑

[4] Дж. Дън, „Изгрев-слънце“, прев. Кристин Димитрова. — Б.пр. ↑

МАЙ 1941 ГОДИНА

Мили се оказа права. Войната се проточи. Зимата беше ужасно студена, после дойде страшната бомбардировка над Сити в края на годината. Ралф беше помагал при спасяването на „Сейнт Пол“ от пожара. Прекрасните църкви на Рен, тъгуваше Урсула. Построени бяха след последния Голям пожар, а сега ги нямаше.

През останалото време правеха нещата, които правеха и всички останали. Ходеха на кино, танцуваха, посещаваха обедните концерти в Националната галерия. Ядяха, пиеха и се любеха. Не се „чукаха“. Стилът на Ралф не беше такъв. „Звучиш като Д. Х. Лорънс“, беше казала хладно на Фред Смит — той вероятно нямаше представа какво означава това — но грубата дума я беше отвратила. Свикнала бе да я чува, тя беше неизменна част от речника на спасителите, ала не беше допускала, че може да се отнася до нея самата. Опита се да я повтори пред огледалото в банята, но я хвана срам.

— Къде, по дяволите, я намери? — попита той.

Урсула никога не го бе виждала толкова слисан. Крайтън подхвърли златната табакера на дланта си.

— Мислех, че съм я загубил завинаги.

— Наистина ли искаш да знаеш?

— Разбира се. Каква е тази мистерия?

— Името Рене Милър говори ли ти нещо?

Той сбърчи замислено чело, после поклати глава.

— Боя се, че не. Трябва ли?

— Може да си й платил. Или да си я поканил на вечеря. Или просто да си се позабавлявал с нея.

— О, онази Рене Милър — засмя се той. Помълча и додаде: — Сериозно, името нищо не ми говори. Освен това досега не съм плащал на жена за секс.

— Та ти си във флота — изтъкна тя.

— Е, добре де, от много, много отдавна. Но все пак ти благодаря, много държа на тази табакера. Баща ми...

— Ти я е дал след Ютланд, знам.

— Отегчавам ли те?

— Не. Да отидем ли някъде? В квартирата? Да се изчукаме?

Той избухна в смях.

— Щом искаш.

Напоследък все по-малко се съобразявал с „подробностите“. Тези подробности, изглежда, включваха Мойра и момичетата и не след дълго двамата подновиха тайната си връзка, макар вече да не я пазеха в такава тайна. Беше толкова различен от Ралф, че тя дори не гледаше на това като на изневяра. („О, колко удобно, пак се самозалъгваш!“, каза Мили.) Вече, така или иначе, почти не се виждаше с Ралф, и от двете страни чувствата като че ли бяха охладнели.

Теди прочете думите върху Паметника на загиналите в Първата световна война.

— „Слава на загиналите.“ Мислиш ли, че наистина са увенчани със слава?

— Е, сигурно е, че са загинали — отвърна Урсула. — Това със славата е по-скоро за наше успокоение.

— Сигурно на мъртвите им е все едно. Според мен, като си умрял, просто си умрял. Не вярвам, че ни чака нещо след това. А ти?

— Преди войната може би, преди да видя всичките мъртъвци. Само че те приличат на купчина боклук. — Сети се за думите на Хю: „Просто ме сложете в кофата“. — Не ми изглежда душите им да са се възнесли.

— Сигурно и аз ще загина за Англия. Има вероятност и с теб така да стане. Струва ли си?

— Мисля, че да. Татко каза, че би предпочел да сме живи, пък дори и страхливци, отколкото да сме мъртви герои. Не мисля, че говореше сериозно, той не бягаше от отговорност. Какво пишеше на военния мемориал в селото? „В името на вашето утре се отказахме от нашето днес.“ Точно това правите вие, отказвате се от всичко, струва ми се някак несправедливо.

Урсула си помисли, че по-скоро би умряла за Фокс Корнър, отколкото за „Англия“. За ливадата и горичката, и потока, който течеше през гората със синчеца. Е, това също беше Англия, нали? „Край благословен.“^[1]

— Аз съм патриот — каза тя — дори самата себе си изненадвам, макар че не знам защо. Какво пишеше на статуята на Едит Кавъл^[2] в църквата „Сейнт Мартин“?

— „Само патриотизъм не стига“ — отвърна Теди.

— Според теб така ли е? Аз лично смятам, че е повече от достатъчен.

Тя се засмя, хвана го за ръката и тръгнаха по Уайтхол. Бомбите бяха нанесли доста щети. Показа му къде заседава военновременното правителство.

— Познавам едно момиче, което работи там. Спи в един шкаф. Аз не обичам бункери, мазета и килери.

— Притеснявам се за теб.

— Аз за теб се притеснявам — отвърна тя. — Само дето притеснението на никого не помага.

Звучеше като госпожица Улф.

Теди (капитан Тод) бе успял да оцелее в тренировъчното подразделение в Линкълншир, където летеше със самолети „Уайтли“, а след около седмица щеше да се премести в Йоркшир, за да се научи да лети с новите халифаксове и да постъпи на активна служба. Едно момиче от Министерството на военновъздушните сили ѝ бе казало, че само половината от екипажите на бомбардировачи оцеляват при първата мисия. „Нима шансовете им не са едни и същи при всеки полет? — бе попитала Урсула. — Нали вероятностите така се смятат?“ „При бомбардировачите е друго“, беше отвърнала познатата ѝ.

Теди я изпращаше до офиса, бяха обядвали заедно. Сега Урсула можеше да си позволи да се измъкне за по-дълго, работата не беше толкова много. Бяха се канили да отидат в някое модерно, лъскаво заведение, но накрая се озоваха в най-обикновен ресторант и обядваха говеждо печено, сладкиш със сливи и яйчен крем. Сливите, разбира се, бяха от консерва. Въпреки това храната им хареса.

— Всички тези имена — каза Теди, загледан в паметника. — Всичките тези хора. И сега пак същото. Мисля, че има нещо изкривено в човешката раса. Убива идеалите ти, не мислиш ли?

— Няма смисъл да се мисли — отвърна тя — трябва просто да живееш. — (Наистина започваше да се превръща в госпожица Улф.) — В крайна сметка имаме само един живот, трябва да извлечем най-доброто. Никога няма да е идеално, но сме длъжни да опитаме.

(Да, трансформацията бе пълна.)

— А ако имавме възможност да го живеем отново и отново, докато накрая е идеално? Нямаше ли да е прекрасно?

— Мисля, че щеше да е изтощително. Изкушавам се да цитирам Ницше, но знам, че ще ме пребиеш.

— Най-вероятно — каза добродушно той. — Той е нацист, нали?

— Не точно. Още ли пишеш стихове, Теди?

— Вече не намирам думи. Всичко написано звучи като сублимация. Създаване на хубави образи от войната. Не мога да уловя сърцето на нещата.

— Мрачното, биещо, кърваво сърце?

— Може би трябва ти да пишеш — засмя се Теди.

Докато Теди беше при нея, Урсула нямаше да дава дежурства, госпожица Улф я беше извадила от графика. А и бомбардировките като че ли бяха оредели. През март и април имаше няколко тежки нападения, които сега, след като бяха успели да си поотдъхнат, им се струаха още по-ужасни. „Странно — бе казала госпожица Улф — в натоварените моменти като че ли човек се мобилизира и му се струва едва ли не по-лесно да се справи.“ В поста цареше затишие. „Мисля, че Хитлер сега е обърнал взор към Балканите“, беше заявила госпожица Улф. „Ще се насочи към Русия“, бе казал компетентно Крайтън. Мили беше заминала на поредното турне и апартаментът в Кенсингтън беше на тяхно разположение. „Би било лудост“, отвърна Урсула. „Е, той си е луд, ти какво очакваш? — Крайтън въздъхна. — Хайде да не говорим за войната.“ Пиеха адмиралтейско уиски и играеха на крибидж като възрастни съпрузи.

Теди я изпрати до Екзибишън Роуд, където се помещаваше службата ѝ.

— Представях си нещо по-внушително, с галерии и колони, а не бункер.

— Колоните са при Морис.

Айви Джоунс, една от операторките на телетипа, която тъкмо застъпваше на смяна, веднага ѝ се нахвърли:

— От тихите води сте, госпожице Тод, да пазите този великолепен мъж в тайна!

Ето така става, помисли си Урсула, когато човек е твърде дружелюбен с подчинените си.

— Извинявайте, нямам време — отвърна тя. — Трябва да изготвя дневния доклад.

Нейните „момичета“, госпожица Фосет и останалите, прибираха, разпределяха и ѝ носеха белезникавите папки, за да може тя да изготвя ежедневни, ежеседмични, а понякога и ежечасни обобщения. Дневни доклади, доклади за щетите, доклади за ситуацията, нямаше край. После всичко трябваше да се напише на машина и да се разпредели в още белезникави папки, които тя разписваше и изпращаше на някой от следващото ниво, някой като Морис.

— Ние сме просто зъбни колелца от една огромна машина — отбеляза веднъж госпожица Фосет.

— Но не забравяйте, че машината се крепи на колелцата — отвърна Урсула.

Теди я изведе да пийнат по нещо. Вечерта беше топла, дърветата бяха отрупани с цвят и за миг Урсула имаше чувството, че войната е свършила.

Той не искаше да говори за летенето, не искаше да говори за войната, дори за Нанси не искаше да говори. Тя къде беше? Правеше нещо, за което очевидно не ѝ бе разрешено да говори. Сякаш вече никой за нищо нямаше желание да говори. „Тогава да поговорим за татко“, предложи той, така и сториха и като че ли Хю най-сетне получи помена, който заслужаваше.

На сутринта Теди взе влака за Фокс Корнър, щеше да остане там няколко дни.

— Ще вземеш ли и още един евакуиран с теб?

Урсула му връчи Лъки. Той по цял ден стоеше в апартамента, докато тя беше на работа, но пък често го водеше в поста, когато беше

дежурна, и там всички го смятаха за едва ли не техен талисман. Дори господин Бълок, който очевидно не беше голям почитател на кучетата, му носеше остатъци от храна и кокали. Понякога ѝ се струваше, че кучето се храни по-добре от нея. Въпреки това сега Лондон не беше подходящо място за едно куче.

— Бомбардировките и стрелбата сигурно го подлудяват — каза на Теди тя.

— Кучето ми харесва — отвърна той и го почеса по главата. — Прямо е някак си.

Урсула ги изпрати до Мерилебън. Теди пъкна Лъки под мишница и козирува, едновременно мило и иронично, след което се качи на влака. Заминаването на кучето я натъжи почти колкото и заминаването на Теди.

Оказа се, че са били твърде големи оптимисти. През май имаше ужасяваща бомбардировка.

Апартаментът им във Филимор Гардънс беше ударен. Слава богу, Урсула и Мили не бяха там в този момент, но таванът и горният етаж бяха напълно унищожени. Въпреки това Урсула продължи да живее там. Времето не беше лошо, а и по някакъв странен начин ѝ беше приятно. Все още имаше вода, макар че ток нямаше, един колега ѝ даде стара палатка, така че не спеше съвсем на открито. Последно го беше правила в Бавария, когато бе отишла с момичетата на семейство Бренер на екскурзионното летуване на Съюза на немските девойки и бе спала в една палатка с Клара, най-голямата. Бяха се сближили много, но от началото на войната нямаше новини от нея.

Крайтън се шегуваше с решението ѝ, казваше, че било „като да спиш на палубата под звездите в Индийския океан“. Бодна я завист, самата тя дори до Париж не беше ходила. Оста Мюнхен-Болоня-Нанси очертаваше границите на познатия ѝ свят. С приятелката си Хилари — момичето, което спеше в шкаф в сградата на правителството — бяха планирали обиколка на Франция с колела, но заради войната я отложиха за неопределено време. Бяха затворени на този „остров скиптроносец“^[3]. Ако човек се замислеше твърде много, започваше да го хваща клаустрофобия.

Мили се върна от турнето си и заяви, че Урсула се е побъркала, настоя да си намерят друго жилище, така че се преместиха в занемарен апартамент в Лексъм Гардънс, който Урсула от самото начало знаеше, че никога няма да заобича. („Ако искаш, можем да живеем заедно — предложи Крайтън. — Малко апартаментче в Найтсбридж?“ Тя обаче се дърпаше.)

Това, разбира се, не беше най-лошото. По време на същото нападение бомба бе паднала и върху поста им и хер Цимерман и господин Симс бяха загинали.

На погребението на хер Цимерман струнен квартет (изцяло от бежанци) свиреше Бетовен. За разлика от госпожица Улф, Урсула бе на мнение, че произведенията на великия композитор няма да са достатъчни, за да излекуват раните им. „Слушах ги в «Уигмор Хол» преди войната — прошепна госпожица Улф. — Много са добри.“

След погребението Урсула отиде да потърси Фред Смит в пожарната и двамата си взеха стая в отвратителен малък хотел близо до Падингтън. След секса, който бе също толкова хубав, както и предишния път, ги приспа потракването на пристигащите и заминаващите влакове и Урсула си помисли, че на него този звук сигурно му е липсвал.

— Извинявай, че бях толкова отвратителна миналия път — каза тя, като се събудиха.

Той отиде и намери две чаши чай — най-вероятно беше очаровал някой от персонала, тъй като хотелът едва ли имаше кухня, да не говорим за обслужване по стаите. Фред притежаваше естествен чар като Теди, който произтичаше от някакъв вид праволинейност на характера им. Чарът на Джими беше различен, може би не разчиташе толкова на почтеността.

Седнаха в леглото и запалиха цигари. Сети се за „Реликвата“, едно от любимите ѝ стихотворения на Джон Дън, „гривна от рус косъм около костта“, но като си спомни случилото се предишния път, се въздържа от цитати. Колко странно щеше да бъде обаче, ако върху хотела паднеше бомба, и никой не знаеше кои са или как са попаднали в едно легло, превърнало се в техен гроб. След Аргайл Роуд беше станала много мрачна. Този инцидент ѝ се беше отразил по-различно. Какво ли би искала да пише на надгробния ѝ камък? „Урсула Бересфорд Тод, непоколебима до края.“

— Знаеш ли какъв ти е проблемът, госпожице Тод? — Фред загаси цигарата си. Хвана ръката ѝ и целуна отворената ѝ длан, а тя си помисли, не изпускай този момент, толкова е сладък.

— Не. Какъв?

Само че така и не разбра, понеже сирената зави и той скочи.

— Мамка му, мамка му, мамка му! Дежурен съм!

Облече се набързо, целуна я и излетя от стаята. Повече не го видя.

Преглеждаше дневника за ужасните начални часове на 11 май:

Час: 00:45. Форма: Телетип. Пристига/заминава: Пристига.

Тема: Разрушени складове по пристанището.

Бомбардировката беше засегнала и Уестминстърското абатство, парламента, Монетния двор, съда. Беше видяла с очите си как „Сейнт Клемент Дейн“ гори като чудовищен запален комин на Странд. Какво ли бе станало с обикновените хора, живеещи безценния си обикновен живот в Бърмъндзи, Излингтън, Съдърк. Списъкът нямаше край. Прекъсна я госпожица Фосет.

— Съобщение за вас, госпожице Тод.

Нейна позната имала позната в пожарната и ѝ изпратила копие от доклада на Спомагателната пожарна служба с кратък коментар: „Беше ваш приятел, нали? Много съжалявам...“.

„Фредерик Смит, доброволец, затрупан от паднала стена при гасене на пожар в Ърлс Корт.“

Глупак, помисли си Урсула. Какъв голям, голям глупак.

---

[1] У. Шекспир, „Ричард II“, прев. В. Петров. — Б.пр. ↑

[2] Британска медицинска сестра, героиня от Първата световна война. — Б.пр. ↑

[3] У. Шекспир, „Ричард II“, прев. В. Петров. — Б.пр. ↑

НОЕМВРИ 1943 ГОДИНА

Новината ѝ донесе Морис. Пристигането му съвпадна с минаването на количката с чай в единайсет часа.

— Може ли за момент?

— Искаш ли чай? — Тя стана от бюрото си. — Сигурна съм, че не може да се сравнява с „Оранж пеко“ и „Дарджилинг“, или каквото там пиете при вас, но все пак става. Предполагам, че и бисквитите ни не могат да стъпят на малкия пръст на вашите.

Жената с количката търпеливо чакаше, без да се впечатлява от тона ѝ към високопоставения посетител.

— Не, благодаря, не искам чай — отвърна изненадващо учтиво и кротко той.

Урсула внезапно осъзна, че у Морис вечно кипеше потискан гняв (колко странно бе да живееш в такова състояние), донякъде той ѝ напомняше за Хитлер (дочула бе, че Морис крещи на секретарките си. „О, това е несправедливо! — бе възкликнала Памела. — Но е забавно, признавам“).

Морис никога не беше си цапал ръцете. Не бе стъпвал на мястото на паднала бомба, не бе разкъсвал човек като конфета, не бе коленичил върху сплескан вързоп парцали и плът, който преди това е бил бебе.

Какво правеше тук, нима възнамеряваше отново да я поучава за любовния ѝ живот? Изобщо не ѝ мина през ума причината, заради която всъщност беше дошъл.

— Със съжаление трябва да те уведомя — поде той, сякаш четеше официално изявление — че Тед е бил свален.

— Какво? — Не разбираше. От какво е бил свален? — За какво говориш, Морис?

— Тед — повтори той. — Самолетът на Тед се е разбил.

Теди беше в безопасност. След като беше изпълнил определен брой мисии, го бяха прехвърлили да преподава в подготвителната школа. Беше командир на ескадрила с Кръст за заслуги (гордите Урсула, Нанси и Силви бяха присъствали при награждаването му в двореца). После обаче той доброволно се беше върнал на активна

служба. („Просто така трябва.“) Познатата ѝ от Министерството на военновъздушните сили Ан ѝ беше казала, че в тези случаи само един на четирийсет екипажа оцелява.

— Урсула? Разбираш ли какво ти казвам? Загубихме го.

— Значи ще го намерим.

— Не, официално се води „изчезнал по време на акция“.

— Значи не е мъртъв. Къде?

— Над Берлин, преди няколко дни.

— Скочил е с парашута и са го пленили — заяви напълно уверено Урсула.

— Боя се, че не е станало така. Самолетът се е запалил и разбил, никой не се е спасил.

— Откъде знаеш?

— Видели са го, има свидетели, един пилот.

— Кой? Кой го е видял?

— Не знам — въздъхна Морис, вече започваше да губи търпение.

— Не — повтори тя. — Не, не...

Сърцето ѝ заби лудо, устата ѝ пресъхна. Погледът ѝ се замъгли, виждаше всичко на точки, поантилизъм. Щеше да припадне.

— Добре ли си? — обади се Морис.

Добре ли съм, добре ли съм? Как бих могла да съм добре?

Гласът на Морис звучеше сякаш от много далеч. Чу го да вика едно от момичетата. Донесоха стол, чаша вода.

— Ето, госпожице Тод, наведете глава между коленете — рече женски глас, госпожица Фосет, приятно момиче.

— Благодаря ви, госпожице Фосет — прошепна тя.

— Майка също го прие много тежко — каза Морис, сякаш не можеше да проумее на какво се дължи скръбта им. За разлика от всички останали, той никога не бе обичал Теди. Потупа я по рамото и тя едва се сдържа да не се дръпне. После, сякаш най-трудната част от разговора беше премината и сега можеха да си побърбят за други неща, подхвърли: — Е, трябва да вървя. Сигурно ще се видим във Фокс Корнър.

— Защо?

— Какво защо?

Тя изправи гръб. Водата в чашата потрепна едва доловимо.

— Защо ще се видим във Фокс Корнър?

Усещаше загриженото присъствие на госпожица Фосет.

— Ами — отвърна Морис — в такива случаи семейството се събира. В крайна сметка погребение няма да има.

— Така ли?

— Разбира се. Няма тяло.

Рамене ли сви? Наистина ли? Тя трепереше, може би все пак щеше да припадне. Щеше ѝ се някой да я прегърне. Не Морис. Госпожица Фосет взе чашата от ръцете ѝ. Морис добави:

— Аз ще те закарам, разбира се. Майка звучеше покрусена.

Казал ѝ бе по телефона?! Какъв ужас, помисли си тя. Не че в крайна сметка имаше значение как ще ти поднесат подобна новина. И все пак предпочиташе да ѝ я бе съобщил някой друг, а не подпряният на бюрото, облечен с костюм на райета Морис, който сега си оглеждаше ноктите и я чакаше да каже, че всичко е наред, за да може да си тръгне.

— Добре съм. Можеш да си вървиш.

Госпожица Фосет ѝ донесе горещ сладък чай.

— Безкрайно съжалявам, госпожице Тод. Искате ли да ви изпратя до къщи?

— Много мило — отвърна Урсула — но няма нужда, ще се оправя. Бихте ли ми донесли палтото, моля?

Той мачкаше смутено кепето си. Притесняваха го дори само с присъствието си. Рой Холт пиеше бира от голяма халба, всеки път на огромни глътки, сякаш бе изключително жаден. Беше приятел на Теди и свидетел на смъртта му. Последният път, когато Урсула бе идвала да види Теди, бе през лятото на 1942 година и двамата бяха седнали в градината да ядат сандвичи и мариновани яйца.

Рой Холт беше от Шефилд, където въздухът все още бил част от Йоркшир, но навярно не бил толкова добър. Майка му и сестра му били загинали при ужасните нападения през 1940 година и той се бил зарекъл някой ден да хвърли бомба право върху главата на Хитлер.

— Само така! — обади се Изи.

Тя имаше странен подход към младите мъже, едновременно майчински и флиртаджийски (някога бе само флиртаджийски). За страничния наблюдател беше доста притеснително.

Веднага щом бе научила за случилото се, Изи бе потеглила от Корнуол за Лондон, после бе взела кола и наръч купони за гориво от „един познат“ в някакво министерство, за да стигнат до Фокс Корнър, а оттам бяха продължили към базата на Теди. („По-добре да не пътуваме с влака — бе заявила тя — твърде много ще се разстроим.“) Нейните „познати“ обикновено бяха бивши любовници („Какво сте направили, че са ви дали толкова купони?“, бе попитал един собственик на бензиностанция, докато пълнеха резервоара. „Преспях с важна клечка“, отвърна усмихната Изи.)

Урсула не беше виждала Изи от погребението на Хю, от шокиращото ѝ признание, че е имала дете, така че реши да повдигне отново темата (трудна работа) по пътя към Йоркшир, тъй като Изи явно го бе приела тежко, а и очевидно бе нямала човек, с когото да сподели. Само че когато Урсула попита: „Искаш ли да поговорим за бебето ти?“, Изи отвърна: „А, за това ли?“, сякаш ставаше дума за нещо съвсем обикновено. После добави: „Забрави какви ти ги наговорих, просто бях в мрачно настроение. Да спрем ли да пием чай някъде? Аз с удоволствие бих хапнала нещо сладко“.

Да, наистина се бяха събрали във Фокс Корнър и не, „тяло“ нямаше. Теди вече официално се водеше не „изчезнал по време на акция“, а „изчезнал, вероятно мъртъв“. Морис повтаряше, че надежда няма, че трябва да престанат да си мислят, че има надежда.

— Винаги има надежда — отвърна Силви.

— Не — каза Урсула — понякога наистина няма.

Сети се за бебето. Емил. Как ли би изглеждал Теди? Почернял и овъглен като парче вековно дърво? Може би просто нищо не бе останало от него, нямаше „тяло“. Стига, стига, стига. Пое дълбоко въздух. Представи си го като малък, как си играе със самолетите и влакчетата, но това беше още по-лошо. Много по-лошо.

— Не е изненадващо — отбеляза мрачно Нанси. Седяха отвън на терасата. Изпили бяха малко повече от старото малцово уиски на Хю. Странно беше да му пият уискито, а него да го няма. Уискито си стоеше в четвъртитата гарафа на бюрото в кабинета му и сега тя за пръв път пиеше от него, без Хю да ѝ е налял. („Какво ще кажеш за

гълтка старо злато, мечо?“) — Толкова много полети бе изпълнил, че статистиката беше изцяло срещу него.

— Знам.

— Очакваше го. Дори го приемаше. Няма как иначе, с всички момчета е така. Знам, че звуча прекалено спокойно — продължи Нанси тихо — но сърцето ми е съкрушено. Толкова много го обичах. Все още го обичам. Не знам защо говоря в минало време. Любовта не умира с любимия. Дори сега го обичам повече, защото безкрайно ми е жал за него. Никога няма да се ожени, няма да има деца, няма да живее прекрасния живот, който му се полагаше. Не заради това тук — тя разпери ръка и обхвана Фокс Корнър, средната класа, Англия — а защото беше добър човек. Истински и непоклатим, като голяма камбана, бих казала. — Засмя се. — Глупаво е, да. Но знам, че ме разбираш. Освен това не мога да плача, дори не искам. Сълзите ми никога няма да са достатъчни за такава загуба.

„Нанси не говори“, бе казал веднъж Теди, а сега не млъкваше. Самата Урсула почти дума не бе казала, но не спираше да плаче. Час по час сълзите ѝ руковаха като река. Очите ѝ бяха подпухнали и зачервени. Крайтън бе много мил, прегръщаше я, успокояваше, правеше ѝ чай, най-вероятно от запасите на Адмиралтейството. Не се мъчеше да я успокои с баналности, не повтаряше, че всичко ще се оправи, че времето лекува, че сега Теди е на по-добро място... Прекрасна бе и госпожица Улф. Идваше и седеше с Крайтън, без да пита кой е, държеше я за ръката, галеше ѝ косата, позволяваше ѝ да бъде неутешимо дете.

Сега това бе отминало. Сега просто нямаше нищо. Огромна празнота, докъдето стигаше вътрешният ѝ хоризонт. „Отзад отчаяние, напред — смърт.“

— Мога ли да те помоля нещо? — попита Нанси.

— Да, разбира се, каквото кажеш.

— Можеш ли да разбереш дали има дори и най-малката надежда да е жив? Не може да няма вероятност, дори и съвсем нищожна, да е взет в плен. Сигурно познаваш някой в министерството...

— Ами познавам едно момиче...

— Или може Морис да познава някой, който... Да каже със сигурност. — Изведнъж стана, като се олюля леко от уискито. — Трябва да тръгвам.

— Виждали сме се и преди — каза Рой Холт.

— Да, идвах миналата година — отвърна Урсула. — Отседнала бях тук, в „Белия елен“, дават стаи, но ти сигурно знаеш. Това е „вашата“ кръчма, нали?

— Да, всички пихме на бара, спомням си.

— Да, хубава вечер беше.

Морис, разбира се, не направи нищо, но Крайтън се опита. Все едно и също. Самолетът на Теди се запалил и паднал, никой не е скочил.

— Ти последен си го видял — каза Урсула.

— Аз не мисля за това — отвърна Рой Холт. — Добър човек беше Тед, но непрекъснато се случва. Не се връщат. На вечеря са тук, а на закуска ги няма. Скърбиш една минута, после спираш да мислиш за това. Знаете ли каква е статистиката?

— Да, знам.

— Може би след войната, кой знае — сви рамене той. — Не знам какво искате да ви кажа.

— Искаме да сме сигурни — обади се Изи — че не е скочил. Че е мъртъв. Били сте под вражески огън, при екстремни обстоятелства, може да си пропуснал нещо.

— Мъртъв е, повярвайте ми. Целият екипаж загина. Самолетът гореше от кабината до опашката. Повечето сигурно вече бяха умрели. Видях го ясно, бях съвсем близо, още летяхме във формация. Той се обърна и ме погледна.

— Погледнал те е? — попита Урсула.

Теди в последния миг от живота си, наясно, че ще умре. За какво ли си е мислел — за моравата и поточето, което течеше през гората със синчеца? Или за пламъците, които щяха да го погълнат, поредния мъченик на Англия? Изи посегна и хвана ръката й.

— Спокойно.

— Едничката ми цел бе да се отдалеча. Вече нямаше контрол над самолета, не исках да се блъсне в мен.

Рой пак сви рамене. Изглеждаше едновременно безкрайно млад и безкрайно стар.

— Трябва да продължите да живеете — каза доста грубо той, после добави по-меко: — Доведох кучето. Реших, че може да искате да си го приберете.

Лъки спеше в краката на Урсула, бе пощурял от радост, като я видя. Теди не го беше оставил във Фокс Корнър, взел го беше на север, в базата. „Какво друго да сторя при такова име и такава репутация?“, бе писал той. Изпратил ѝ бе снимка на членовете на екипажа, насядали в стари кресла, и Лъки застанал гордо на коляното на Теди.

— Но нали той ви е талисман — възрази Урсула. — Няма ли така да си докарате лош късмет? Като ми го върнете.

— Откакто Тед си отиде, само лош късмет ни преследва — заяви мрачно Рой Холт и след това по-кратко додаде: — То си беше кучето на Тед, вярно до гроб, както се казва. Топи се от скръб, по-добре е да го вземете. Момчетата не издържат да гледат как обикаля наоколо и чака Тед да се върне. Така само им напомня, че следващия път може те да са на негово място.

— Не мога да го понеса — каза на Изи тя, след като потеглиха обратно.

Не беше ли казала същото и госпожица Улф, когато Тони загина? Колко точно се очакваше да понесе човек? Кучето седеше доволно в скута ѝ, може би тя му напомняше на Тед. Или Урсула просто си въобразяваше?

— Какво друго можеш да направиш?

Ами, можеше да се самоубие. И сигурно щеше да го направи, но как да изостави кучето?

— Не е ли смехотворно, а? — попита тя Памела.

— Не, не е. Кучето е всичко, което е останало от Теди.

— Понякога имам чувството, че то е Теди.

— Е, това вече е смехотворно.

Седяха на ливадата във Фокс Корнър две седмици след Деня на победата. („Сега започва трудното“, бе казала Памела.) Не празнуваха. Силви бе отбелязала случая, като бе погълнала свръхдоза приспивателни. „Постъпи доста егоистично — рече Памела. — В крайна сметка ние също сме ѝ деца.“

Приела бе истината по своя неподражаем начин, легнала бе на детското креватче на Теди и бе изпила цяло шише хапчета, които бе преглътнала с последното уиски на Хю. Стаята беше и на Джими, но тя явно не държеше толкова на него. Сега две от момчетата на Памела спяха там и си играеха със старото влакче на Теди в таванската стаичка на госпожа Глоувър.

Живееха във Фокс Корнър — момчетата, Памела и Харолд. За всеобща изненада Бриджит бе удържала на думата си и се бе върнала в Ирландия. Силви, истинска загадка до последно, им бе оставила своя бомба със закъснител. Когато отвориха завещанието, стана ясно, че има известно количество пари — акции и други, Хю в крайна сметка бе банкер — които следваше да се разпределят по равно, но Фокс Корнър оставаше за Памела. „Но защо на мен? — недоумяваше Памела. — Не съм ѝ била любимка.“

— Тя нямаше любимци — отвърна Урсула — освен Теди. Ако той беше жив, най-вероятно на него щеше да го остави.

— Ако той беше жив, тя нямаше да е мъртва.

Морис беше бесен, Джими още не се беше уволнил от армията, а когато най-сетне си дойде, му беше все едно. Урсула не беше напълно безразлична към това пренебрегване (малка дума за голямо предателство), но бе на мнение, че Памела е идеалният човек за Фокс Корнър, и се радваше, че домът остава под нейно ръководство. Памела искаше да го продаде и да раздели парите, но Харолд, за изненада на Урсула, я разубеди. (А не беше лесно човек да разубеди Памела.) Харолд от самото начало не харесваше Морис не само заради политическите му възгледи, а и заради характера му и Урсула подозираше, че това бе неговият начин да го накаже за... ами за това, че е това, което е. Все едно се бяха пренесли в роман на Форстър, имаше достатъчно причини всички да се чувстват обидени, ала Урсула предпочете да не го прави.

Мебелите от къщата трябваше да си поделят. Джими не искаше нищо, вече си бил купил билет за Ню Йорк, бил си намерил работа в рекламна агенция. „Чрез един познат“, бе казал той подобно на Изи. Морис, който в крайна сметка бе решил да не оспорва завещанието („макар че със сигурност бих спечелил“), изпрати един камион и буквално опразни къщата. Нищо от взетото не се появи в дома му, явно бе продал всичко, напук. Памела плака за хубавите килими и мебели на

Силви, за голямата маса „Риджънси Ривайвъл“, креслата, големия часовник в коридора, „нещата, с които отраснахме“, но явно Морис се беше задоволил с това си отмъщение и не се стигна до нови разправии.

Урсула взе малкия пътнически часовник на Силви.

— Искам единствено да мога винаги да идвам тук.

— Винаги си добре дошла. Знаеш го.

ФЕВРУАРИ 1947 ГОДИНА

„Прекрасно! Като колет от Червения кръст“, написа тя и подпря старата пощенска картичка с двореца в Брайтън на полицата върху камината до часовника на Силви и снимката на Теди. Щеше да пусне картичката със следобедната поща утре. Разбира се, щеше да ѝ отнеме цяла вечност да стигне до Фокс Корнър.

Картичката за рождения ѝ ден в крайна сметка бе успяла да се добере до нея. Времето бе попречило на обичайното празненство във Фокс Корнър. Вместо това Крайтън я беше завел на вечеря в Дорчестър, продължила на светлината на свещи, след като токът изгасна.

— Много романтично — каза той. — Като едно време.

— Не си спомням да сме били кой знае колко романтични.

Връзката им бе приключила със започването на войната, но той си беше спомнил рождения ѝ ден и това я развълнува много дълбоко, отколкото показваше. Подари ѝ кутия шоколадови бонбони „Милк Трей“. („Боя се, че не е кой знае какво.“) „От запасите на Адмиралтейството?“, попита тя подозрително и двамата се засмяха. Когато се прибра у дома, изяде цялата кутия наведнъж.

Пет часът. Занесе чинията до мивката при останалите неизмити съдове. Сивата пепел сега се носеше като вихрушка из притъмнялото небе и Урсула придърпа тънкото памучно перде в опит да я скрие от погледа си. То обаче се бе вкопчило в корниза и не помръдваше, така че тя се отказа, преди да е паднало върху главата ѝ. Дограмата беше стара и разсъхната, през процепите духаше.

Токът спря и Урсула заопипва в тъмното за свещта. Нима можеше да стане по-зле? Взе свещта и бутилката уиски в леглото, пъхна се под завивките, без да съблича палтото. Толкова бе уморена. Гладът и студът я правеха летаргична.

Пламъкът на малката печка „Рейдиънт“ потрепна тревожно. Толкова лошо ли щеше да е? „Да спра в среднощ пречистен и

спокоен.“ Имаше и по-лоши начини. Аушвиц, Треблинка. Горящият падащ халифакс на Теди. Единственият начин да спре сълзите бе да надигне бутилката. Добрата стара Пами. Пламъкът на печката потрепна и угасна. Кога ли щяха да пуснат пак газта? Дали щеше да се събуди от миризмата и да стане да запали печката? Не беше очаквала да умре като замръзнала в дупката си лисица. Пами щеше да види картичката, щеше да знае, че е искала да ѝ благодари. Урсула затвори очи. Имаше чувството, че е будна вече сто години, ако не и повече. Наистина беше безкрайно, безкрайно уморена.

Започна да се спуска мрак.

Стресна се в съня си. Съмнало ли беше? Осветлението беше включено, но навън беше тъмно. Сънуваше, че е затворена в мазе. Стана от леглото, главата ѝ тежеше от уискито, трябваше ѝ малко време, за да осъзнае, че я е събудило радиото. Токът беше дошъл за прогнозата за времето. Урсула завъртя копчето и малката печка се върна към живота. В крайна сметка не се беше задушила.

ЮНИ 1967 ГОДИНА

Рано тази сутрин йорданците бяха открили огън срещу Тел Авив, обясняваше репортерът на Би Би Си, а сега обстрелваха Йерусалим. Той стоеше наред някаква улица, навярно в Йерусалим, Урсула не беше гледала внимателно, в далечината отекваше бумтене на оръдия, твърде далече, за да представлява опасност, но въпреки това войнишките му дрехи и развълнуваният, в същото време сериозен тон намекваха за малко вероятни подвизи от негова страна.

Сега Бенджамин Коул беше член на израелския парламент. Сражавал се бе в Еврейската бригада в края на войната, след това се беше присъединил към бандата на Щерн в Палестина, за да се бие за родината си. Беше толкова възпитано момче, че човек трудно можеше да си го представи като терорист.

Виждали се бяха за по едно питие по време на войната, но срещата мина неловко. Романтичните й пориви отдавна бяха отминали, за сметка на това неговото безразличие към женския пол като че ли беше заменено от ненаситна страст. Едва бе допила джина си (доста разреден) и той вече предлагаше да „отидат някъде“.

Тя беше възмутена.

— Толкова ли лесна изглеждам? — бе попитала тя Мили след това.

— Че защо не? — сви рамене Мили. — Утре може да ни убие бомба. *Carpe diem* и така нататък.

— Все с това оправдават разврата — измърмори Урсула. — Ако хората вярваха във вечното проклятие, може би нямаше чак толкова да ловят мига.

Освен това тогава тя беше в ужасно настроение. Една от подчинените ѝ в службата бе разбрала, че корабът на приятеля ѝ е потънал, и бе изпаднала в истерия, в резултат на което важен документ се бе изгубил сред белезникавото море от папки, което пък бе довело до нови страдания, макар и от друг вид, така че в крайна сметка Урсула не беше уловила мига с Бенджамин Коул въпреки настояването му.

— Винаги съм усещал, че между нас има нещо — бе казал той.

— Боя се, че вече е твърде късно — отвърна тя и взе палтото и чантата си. — Да го оставим за другия път.

Сети се за доктор Келит и теориите му за прераждането и се зачуди като какво би искала да се върне. Като дърво. Голямо хубаво дърво, полюшвано от вятъра.

Би Би Си пренасочи вниманието си към Даунинг стрийт. Някой си бил подал оставката. Чула беше да се шушука за това из офиса, но не беше си направила труда да се заслуша.

Вечеряше — сандвич със сирене — от поднос върху коленете си. Обикновено вечер така ядеше. Струваше й се безсмислено да нарежда масата, чинии със зеленчуци, подложките и всички други дреболии само за себе си. И после какво? Да се храни мълчаливо или приведена над книга? Някои хора гледаха на вечерята пред телевизора като началото на края на цивилизацията. (Дали това, че се придържаше към тази практика, не означаваше, че и тя е на това мнение?) Те очевидно не живееха сами. Да не говорим, че началото на края на цивилизацията вече отдавна беше дошло. Може би със Сараево или пък със Сталинград. Някои сигурно биха казали, че краят е започнал още в райската градина.

Пък и какво толкова лошо имаше в гледането на телевизия? Човек не може всяка вечер да ходи на театър или на кино (че и на заведение). А когато живее сам, единствените му разговори у дома са с котката, а те като цяло са едностранчиви. При кучетата беше различно, но от Лъки насам не беше имала куче. Той беше починал през лятото на 1949 година от старост според ветеринаря. Урсула все мислеше за него като за младо куче. Погребаха го във Фокс Корнър и Памела донесе виненочервена роза, която засадиха вместо надгробен камък. Градината на Фокс Корнър беше истинско кучешко гробище. На всяка крачка имаше розов храст с куче отдолу, макар че само Памела помнеше кое къде е погребано.

Каква всъщност беше алтернативата на телевизията? (Нямаше намерение да остави спора, нищо, че спореше сама със себе си.) Да реди пъзел? Сериозно? Разбира се, можеше да чете, но невинаги имаше желание, като се прибере у дома след тежък работен ден, пълен с докладни, бележки и графици, допълнително да си мори очите.

Радиото и плочите бяха добра алтернатива, разбира се, но някак си бяха самотни занимания. (Да, преувеличаваше, но какво толкова?) Поне с телевизията на човек не му се налагаше да мисли. Което не беше непременно лошо.

Вечеря по-късно от обикновено, защото беше присъствала на празненството за пенсионирането си, все едно да присъстваш на собственото си погребение, с единствената разлика, че след това можеш да си тръгнеш. Беше скромно, по няколко питиета в заведението на ъгъла, но макар да беше приятно, тя се зарадва, че приключи рано (за разлика от други, които биха се обидили). Официално излизаше в пенсия от петък, но беше решила, че за подчинените ѝ ще е по-добре да отметнат това задължение през делничен ден. Едва ли щяха да се зарадват, ако им се наложеше да жертват петъчната си вечер.

През деня ѝ бяха подарили пътнически часовник с гравирен надпис „На Урсула Тод, с благодарност за дългите години вярна служба“. Божичко, бе си помислила тя, каква досадна епитафия. Подаръкът беше традиционен, а и сърце не ѝ даваше да каже, че вече си има такъв часовник, при това доста по-добър. С него обаче вървяха и два билета (с добри места) за летните концерти на Би Би Си, „Хоралът“ на Бетовен, което беше много мило, подозираше, че Жаклин Робъртс, секретарката ѝ, има пръст в това. „Вие помогнахте да се проправи път за жените към високите постове“, беше прошепнала Жаклин, подавайки ѝ чаша „Дюбоне“. За съжаление, не съвсем високи, помисли си Урсула. Не ръководни. Те все още бяха запазени за такива като Морис на този свят. „Да пием за това“, отвърна тя и чукна чаша в портото с лимон на Жаклин. Не пиеше много, от време на време по едно „Дюбоне“, бутилка хубаво бургундско през почивните дни. Не беше като Изи, която все още се подвизаваше в къщата на Мелбърн Роуд и обикаляше из многото ѝ стаи като алкохолизирана версия на мис Хавишъм. Урсула ходеше да я види всяка събота преди обяд с торба хранителни продукти, повечето от които свършваха в кофата за боклук. Вече никой не четеше „Приключенията на Огъстъс“. Теди щеше да се радва, но на Урсула ѝ беше мъчно, сякаш с това още една малка част от него бе забравена от света.

„Сигурно ще ти дадат някаква награда, да знаеш — беше казал Морис — по повод пенсионирането. Най-вероятно Ордена на

Британската империя.“ Неотдавна той бе получил рицарско звание. („Господи — бе възкликнала Памела — накъде е тръгнала тази държава?!“) Изпратил бе на всички снимка в рамка как е свел глава под меч на кралицата в балната зала на двореца. „Каква самонадеяност“, бе се засмял Харолд.

Госпожица Улф щеше да е идеалната компания за „Хорала“ в „Албърт Хол“. Урсула последно я беше видяла точно там, на концерта по случай седемдесет и петия рожден ден на Хенри Уд през 1944 година. Загинала бе няколко месеца по-късно при бомбардировките над Олдуич. Ан, момичето от Министерството на военновъздушните сили, бе загинала при същото нападение. Тя и колежките ѝ били излезли на покрива на сградата, за да си изядат сандвичите на слънце. Толкова много време беше минало оттогава. А беше сякаш вчера.

Урсула трябваше да се види с нея в парка „Сейнт Джеймс“ през обедната почивка. Ан имала да ѝ казва нещо и Урсула се беше зачудила дали не се отнася за Теди. Може да бяха намерили останки от самолета му. Отдавна вече бе приела, че той си е отишъл завинаги, досега щяха да са разбрали, ако е бил пленен или бе успял да избяга в Швеция.

Съдбата се бе намесила в последния момент в лицето на господин Бълок, който предишната вечер се бе появил неочаквано на прага ѝ (откъде знаеше адреса?) да я помоли да свидетелства за доброто му име в съда. Бяха го обвинили в спекула, което не беше изненада. Госпожица Улф нямала възможност да отиде, тя бе станала районен отговорник на доброволческите отряди и трябваше да мисли за живота на двеста и петдесет хиляди души, което за нея беше много по-важно от делото срещу господин Бълок. „Забежките“ му на черния пазар накрая я бяха настроили срещу него. Никой от доброволците, които Урсула познаваше от техния пост, не беше жив през 1944 година.

Доста се разтревожи, когато разбра, че господин Бълок ще се явява в Олд Бейли, решила беше, че става дума за дребно провинение, което ще се гледа от районния съд. Цяла сутрин (напразно) чака да я извикат и точно когато съдебното заседание бе прекъснато за обедна почивка, тя чу глухия тътен на експлозия, без да знае, че това е фаталната бомбардировка над Олдуич. Господин Бълок, естествено, бе оправдан по всички обвинения.

Крайтън беше отишъл с нея на погребението на госпожица Улф. Беше ѝ истинска опора, но накрая бе останал в Уоргрейв.

— Телата им са погребани в мир, и имената им живеят в родовете — прогърмя гласът на свещеника, сякаш хората наоколо недочуваха. — Книга Премъдрост на Иисуса, син Сирахов, глава 44:13.

Дали наистина родовете пазеха паметта за тези, които си бяха отишли? Кой щеше да си спомня за Емил или Рене? Или за горкия малък Тони, за Фред Смит. За самата госпожица Улф. Урсула вече бе забравила имената на повечето загинали. А летците, стотиците млади мъже, жертвали живота си? Когато загина, Теди беше командир на ескадрила, а беше само на двайсет и девет. Най-младият командир на ескадрила беше на двайсет и две. За тези момчета, както и за Кийтс, времето бе ускорило своя ход.

Запяха „Напред, воини на Христа“, Крайтън имаше доста добър баритон, който тя не бе чувала преди. Сигурна беше, че госпожица Улф щеше да предпочете Бетовен пред бойния църковен химн.

Госпожица Улф се бе надявала Бетовен да изцери света след войната, само че насочените към Йерусалим гаубици бяха по-скоро знак за окончателното поражение на оптимизма ѝ. Сега Урсула бе на годините, на които е била госпожица Улф при избухването на войната. Тогава я мислеше за стара.

— А сега старите сме ние — бе казала на Памела тя.

— Говори за себе си. Освен това още нямаш шейсет.

— Но се чувствам стара.

Щом децата ѝ пораснаха достатъчно, че да нямат нужда от непрестанни грижи, Памела бе станала от онези жени, които правят добрини. (Урсула не я критикуваше, напротив.) Беше се кандидатирила за мирови съдия и я избраха, участваше в различни благотворителни организации, а миналата година бе спечелила място и в общинския съвет. Освен това се грижеше за къщата (макар че имаше „жена за тази работа“), както и за огромната градина. През 1948 година, когато бе създадена Националната служба по здравеопазване, Харолд бе поел частната практика на доктор Фелоус. Селото се бе разраснало около тях. Поляната вече я нямаше, също и горичката, ливадите на Еtringгам Хол бяха продадени на строителни предприемачи. Самото имение беше необитаемо и запуснато. (Носеха се слухове, че ще бъде превърнато в хотел.) Малката гара беше осъдена на смърт от

Бийчинг^[1] и преди два месеца бе затворена въпреки геройската съпротива на местните жители, предвождани от Памела.

— Но тук все още е прекрасно — каза тя. — Пет минути пеша и вече си в полето. Гората също е непокътната. Поне засега.

Сара. Щеше да вземе Сара на концерта. Наградата за търпението на Памела — дъщеря, родена през 1949 година. Наесен трябваше да започне следването си в Кеймбридж, щеше да учи природни науки, беше умна, добра по всички предмети като майка си. Урсула безкрайно много обичаше Сара. Лелинството ѝ бе помогнало да затвори огромната празнина, зейнала в сърцето ѝ със смъртта на Теди. Напоследък често се замисляше какво щеше да е, ако имаше свое дете... През годините бе имала немалко „връзки“, макар и да не бяха кой знае колко вълнуващи (проблемът беше липсата на „всеотдайност“, предимно от нейна страна, разбира се), но нито веднъж не бе забременяла, не бе станала майка или съпруга и едва когато осъзна, че вече е твърде късно, разбра какво бе загубила. Животът на Памела щеше да продължи и след смъртта ѝ, потомците ѝ щяха да се пръснат по света като водите на вливаща се в океана река, а когато Урсула умреше, просто щеше да престане да съществува. Пресъхнал извор.

Имаше и цветя, пак дело на Жаклин, подозираше Урсула. Слава богу, че бяха оцелели след вечерта в кръчмата. Прекрасни розови лилии, които сега стояха на бюфета ѝ и изпълваха стаята с аромата си. Всекидневната гледаше на запад и следобед слънцето я грееше. Навън беше още светло, дърветата в градината се кипреха с новите си листа. Апартаментът беше много хубав, близо до Бромптън Оратори, тя бе инвестирала цялото си наследство в него. Имаше малка кухня и баня, напълно съвременни, но като цяло в обзавеждането нямаше нищо модерно. След войната, когато такива неща още не се търсеха, бе купила прости, изискани стари мебели. Мокетът беше в бледозелено, а пердетата и дамаската бяха от един и същ плат, от по-фините на Уилям Морис. Стените бяха боядисани в светложълто, поради което вътре изглеждаше светло и просторно дори в дъждовно време. Имаше няколко съда от майсенски и устършърски порцелан — купи за

бонбони и десертен сервиз — и те купени изгодно след войната — освен това винаги имаше цветя, Жаклин знаеше.

Единствената груба нотка идваше от две стафордширски лисици в крещящо оранжево, стиснали в челюстите си по един умрял заек. Беше ги взела преди години от Портобело Роуд почти без пари. Напомнили ѝ бяха за Фокс Корнър.

„Обичам да идвам тук — беше казала Сара. — Имаш толкова хубави неща и винаги е толкова чисто и подредено, не като у дома.“ „Когато живее сам, човек може да си позволи да пази чисто и подредено“, отвърна Урсула, но все пак беше поласкана от комплимента. Дали не трябваше да пригответи завещанието си, да реши на кого да остави земните си притежания? Би искала апартаментът да остане за Сара, но споменът за караниците за Фокс Корнър след смъртта на Силви я караше да се колебае. Редно ли е човек да показва кой му е любимец? По-скоро не. Трябваше да раздели собствеността си между всичките си седем племенници, включително и онези, които не харесваше или не беше виждала. Джими, разбира се, не се ожени и нямаше деца. Сега живееше в Калифорния.

— Хомосексуален е, нали знаеш? — беше казала Памела. — Винаги е имал такава склонност.

Това бе информация, не критика, при все това думите ѝ като че ли подсказваха, че в това има нещо непристойно, и в същото време издаваха съвсем леко доволство, сякаш тя по-добре се справяше с либералните възгледи. Урсула се запита дали сестра ѝ знае за Джералд и неговите склонности.

— Джими си е просто Джими — отвърна тя.

Един ден предната седмица бе заварила вестник „Таймс“ на бюрото си. Беше грижливо сгънат, така че да се виждат само некролозите. Този на Крайтън беше с негова снимка в униформа, правена още преди да го познава. Забравила бе колко е хубав. Текстът беше доста дълъг, споменаваше се и Ютланд, разбира се. Съпругата му Мойра го била „изпреварила“, имал няколко внуци и обичал голф. Винаги бе мразил голф, кога ли се бе състояла тази промяна? И преди всичко кой беше оставил вестника на бюрото ѝ? Кой се бе сетил да ѝ каже след всичките тези години? Нямаше никаква представа и сигурно

никога нямаше да разбере. Имаше период по време на връзката им, когато той често оставяше бележки на бюрото ѝ, доста неприлични любовни писъмца, които се появяваха сякаш от нищото. Може би същата невидима ръка сега бе донесла и вестника.

— Мъжът от Адмиралтейството е починал — каза на Памела. — Разбира се, накрая всички умират.

— Нещо по-банално не можа ли да измислиш? — засмя се Памела.

— Не, искам да кажа, че рано или късно всички, които познаваш, умират, включително и самият ти.

— Дрън-дрън.

— Amor fati. Ницше все за това говори. Отначало ми беше трудно да го разбера. Мислех си, че става дума за нещо с „факти“. Нали помниш, че ходех на психиатър? Доктор Келит. Беше философ по душа.

— Любов към съдбата?

— Означава приемане. Приемане на всичко, което ти се случва, както добро, така и лошо. Смъртта е вероятно поредното нещо, което трябва да се приеме.

— Напомня ми за будизма. Казах ли ти, че Крис ще заминава за Индия, в някакъв манастир? След Оксфорд така и не успя да намери пътя си. Явно е „хипи“.

Урсула бе на мнение, че Памела твърде много глези третия си син. На нея Кристофър ѝ се струваше доста зловец. Опита се да измисли друга, по-великодушна дума, но не успя. Той беше от онези хора, които те гледат с многозначителна усмивка, сякаш са много по-високо от теб в интелектуално и духовно отношение, а всъщност просто не можеше да общува адекватно с хората.

От аромата на лилиите, прекрасен при първото им потопяване във водата, започваше леко да ѝ се гади. Вътре беше задушно. Трябва да отвори прозореца. Изправи се, за да занесе чинията в кухнята, и усети пронизваща болка в дясното слепоочие. Наложиха се да седне и да изчака да мине. От няколко седмици беше така. Току я прерязваше силна болка, все едно забиваха шиш в главата ѝ. Мислеше, че може да е от високо кръвно, но след поредица изследвания ѝ поставиха диагноза „най-вероятно невралгия“. Дадоха ѝ силни

болкоуспокоителни и ѝ казаха, че като се пенсионира, със сигурност ще се оправи.

— Ще имате време да си починете, да се поотпуснете — бе ѝ казал лекарят с онзи тон, все едно говореше на някоя баба.

Болката отмина и тя се изправи предпазливо.

Какво щеше да прави с всичкото това време? Замисли се дали да не се премести в провинцията, в малка къщичка, да участва в живота на някое село, може би недалеч от Памела. Представи си Сейнт Мери Мийд или Феърейкър на мис Рийд^[2]. Можеше да седне да напише роман. Това със сигурност щеше да ѝ запълни времето. И куче, време беше да си вземе куче. Памела гледаше голдън ретривъри вече няколко подред, един след друг, за Урсула напълно еднакви.

Изми чиниите. Тази вечер може би щеше да си легне рано, да си направи чаша „Овълтайн“ и да си я вземе в леглото заедно с книгата. Четеше „Комедиантите“ на Греъм Грийн. Може би наистина трябваше да си почива повече, но напоследък бе започнала да се бои от съня. Сънищата ѝ бяха толкова ярки, че понякога трудно приемаше, че не са истински. Наскоро няколко пъти бе убедена, че с нея се е случило нещо невероятно, при условие че очевидно — съвсем естествено — не беше така. И падаше. Насън все падаше по стълбища и от скали, много неприятно усещане. Дали това не беше първият знак за настъпваща деменция? За началото на края. За края на началото.

От прозореца на спалнята видя да се издига голяма луна. Кралицата луна на Кийтс, помисли си. Нежна е нощта. Болката в главата ѝ се върна. Наля чаша вода от чешмата и глътна няколко болкоуспокоителни.

— Но ако бяха убили Хитлер, преди да стане канцлер, нямаше да се стигне до конфликт между арабите и израелците, нали? — Шестдневната война, както я наричаха, бе приключила с решителна победа на израелците. — Разбирам защо евреите искат да създадат независима държава и я защитават със зъби и нокти — продължи Урсула — винаги съм симпатизирала на ционистката кауза, дори преди войната, но пък, от друга страна, разбирам и защо арабските държави са толкова засегнати. Ако обаче Хитлер не бе организиран холокоста...

— Понеже е бил мъртъв...

— Да, понеже е бил мъртъв. Тогава подкрепата за еврейската държава щеше да е доста по-слаба...

— Това „ами ако“ важи за цялата история — каза Найджъл.

Първородният син на Памела, любимият ѝ племенник, преподаваше история в Брейзнууз, някогашния колеж на Хю. Поканила го беше на обяд във „Фортнъмс“.

— Приятно е човек да проведе интелигентен разговор — рече тя. — Бях на почивка в Южна Франция с приятелката си Мили Шоукрос. Познаваш ли я? Не? Тя вече не се казва така, смени няколко съпрузи, един от друг по-богати.

Мили, „военната булка“, бързо си беше дошла от Америка с аргумента, че родителите на съпруга ѝ са били „кравари“. Върнала се беше към „сцената“ и след поредица катастрофални връзки попадна на златна мина в лицето на издънка на семейство в петролния бизнес в данъчно изгнание.

— Живее в Монако. Невероятно малко място, представа нямах. Доста е изглупяла напоследък. Май прекалявам с бърборенето, а?

— Не, никак даже. Искаш ли вода?

— Хората, които живеят сами, стават бърбиви. Живеем без ограничения, поне не словесни.

Найджъл се усмихна. Носеше сериозни очила и беше наследил прекрасната усмивка на Харолд. Когато свали очилата, за да ги забърше, ѝ се видя страшно млад.

— Толкова млад изглеждаш — каза Урсула. — Разбира се, ти си млад. Звуча като изкуфяла лелка, нали?

— Не, не. Ти си може би най-умният човек, когото познавам.

Тя си намаза една кифличка, доволна от този комплимент.

— Веднъж чух някой да казва, че да се умува за миналото е прекрасно нещо, иначе нямаше да има история.

— Сигурно е бил прав.

— Помисли си само колко различно щеше да бъде всичко — не се отказваше Урсула. — Желязната завеса вероятно изобщо нямаше да я има и Русия нямаше да налага цяла Източна Европа.

— Да „налапа“ ли?

— Ами да, това си беше чисто и просто лакомия. А и без войната американците може би нямаше да се възстановят от депресията

толкова бързо и следователно нямаше да имат чак толкова огромно влияние върху света...

— И страшно много хора щяха още да са живи.

— Е, да, това се подразбира. Изобщо целият културен облик на Европа щеше да е различен заради евреите. Помисли за всички прогонени хора, които се местят от държава в държава. Великобритания щеше още да е империя или поне нямаше да сме я загубили така внезапно... Разбира се, не искам да кажа, че да си имперска сила е хубаво нещо. Но нямаше и да сме се разорили и да ни е толкова трудно да се възстановим и финансово, и психически. И нямаше да има Общ пазар...

— До който така или иначе не ни допускат.

— Помисли си само колко силна щеше да е Европа! От друга страна, Гьоринг и Химлер сигурно щяха да поемат нещата. И всичко щеше да се развие по същия начин.

— Не се знае. Нацистите са били незначителна крайна партия почти до момента, в който вземат властта. Всички са фанатични психопати, просто никой не е притежавал харизмата на Хитлер.

— Да, да, знам — отвърна Урсула. — Той беше изключително харизматична личност. Хората говорят за харизмата сякаш е нещо хубаво, но тя е всъщност илюзия, в древния смисъл на думата, нещо като магия. Мисля, че е заради очите, имаше изключително завладяващи очи. Взреш ли се в тях, усещаш, че е възможно ти също да повярваш...

— Значи си го познавала, така ли? — възкликна Найджъл.

— Е, не точно. Искаш ли десерт, миличък?

Беше юли и горещо като в пещ, докато се връщаше от „Фортнъмс“ по Пикадили. Като че ли всичко излъчваше топлина. Напоследък и цветовете бяха по-ярки. В службата имаше момичета, чиито поли сякаш бяха ушити от драперии. Днешните млади хора твърде много се вълнуваха от самите себе си, сякаш те бяха измислили бъдещето. Това бе поколението, заради което се бе водила войната, и сега то размахваше думата „мир“ като рекламен лозунг. Те не познаваха войната. („И това е хубаво — представи си да казва Силви — независимо колко незадоволителни ще се окажат накрая.“) На тях

им беше връчен нотариалния акт върху свободата. А какво щяха да направят с нея, си беше тяхна работа. (Звучеше като някоя баба, превърнала се бе в човек, какъвто винаги бе вярвала, че няма да бъде.)

Реши да мине през парка и пресече улицата към Грийн Парк. В неделя винаги се разхождаше из парковете, но сега беше пенсионирана, така че можеше да се каже, че всеки ден е неделя. Мина покрай двореца, влезе в Хайд Парк, купи си сладолед и поседна на един шезлонг. Ужасно беше уморена, обядът сякаш бе изцедил и последните й сили.

Изглежда, беше задрямала, нищо чудно при толкова храна. Езерото беше пълно с лодки и водни колела, хората въртяха педали, смееха се и подвикваха. Усещаше да се задава главоболие, а в чантата нямаше болкоуспокоителни. Може би трябваше да вземе такси от „Керидж Драйв“, в тази жега нямаше да успее да се прибере пеша. Усети обаче, че болката по-скоро отслабва, отколкото се засилва, което се различаваше от обичайния ход на главоболията й. Затвори отново очи, слънцето още бе жарко и ярко. Чувстваше се приятно сънлива.

Странно бе да спи сред хората. Уж трябваше да се чувства уязвима, но вместо това й вдъхваше спокойствие. Как го беше казал Тенеси Уилямс, „добротата на непознатите“? Лебедовата песен на Мили на сцената, последното дихание на умирация лебед, бе в ролята на Бланш Дюбоа в постановка в Бат през 1955 година.

Остави се разговорите и виковете в парка да я приспят. Целта на живота не бе „да станеш нещо“, нали? Беше да бъдеш. Доктор Келит със сигурност би одобрил това съждение. И всичко е ефимерно, макар че всичко е вечно, помисли си сънено тя. Някъде излая куче. Изплака дете. Детето бе нейно, усещаше тежестта му в ръцете си. Беше прекрасно. Сънуваше. Намираще се на някаква ливада, цъфнал лен и ралица, лютиче, мак, плюскавиче и лайкучка, нетипични за сезона кокичета. Светът на сънищата и неговите чудатости, помисли си тя и долови звъна на малкия пътнически часовник на Силви, който отброяваше полунощ. Някой пееше, дете, тънък гласец пригласяше: „Имах нявга едно дърво, нищо не раждаше то, само сребърно орехче и круша от злато“. Muskatnuss, така беше на немски индийско орехче. От

толкова време се опитваше да си спомни и ето че думата изведнъж се появи.

Сега се намираше в някаква градина. Чуваше нежното звънтене на чаши върху чинийки, скърцането и дрънченето на косачка, долавяше лютиво — сладкия аромат на карамфили. Някакъв мъж я вдигна и подхвърли във въздуха, а по тревата се разпиляха бучки захар. Друг свят, но в същото време беше и този. Позволи си да се засмее леко, макар да бе на мнение, че хората, които се смеят сами на обществени места, най-често са луди.

Въпреки лятната жега заваля сняг, такива неща се случват често в сънищата. Снегът покри лицето ѝ, беше прекрасен и охлаждащ. После тя пропадна, падаше, падаше в мрака, черен и дълбок...

Но ето го снегът отново, бял и ласкав, светлината му пронизваше като остра сабя тежките завеси, някой я вдигна и залюля.

— Ще я нарека Урсула — рече Силви. — Какво ще кажеш?

— Харесва ми — отвърна Хю. Лицето му запълни полезрението ѝ. Тънките му мустаци и бакенбарди, благите зелени очи: — Добре дошла, мечо.

---

[1] Ричард Бийчинг (1913–1985), директор на британските железници, предприел големи съкращения през 60-те години на XX в. — Б.пр. ↑

[2] Псевдоним на Дора Дж. Сейнт (1913–2012), авторка на поредица романи, в които действието се развива в английската провинция; Сейнт Мери Мийд е селото на мис Марпъл от романите на Агата Кристи. — Б.пр. ↑

КРАЯТ НА НАЧАЛОТО^[1]

— Добре дошла, мечо.

Баща й. Имаше неговите очи.

Както си му беше редът, Хю бе крачил напред-назад по дългата черга „Войзи“ в коридора на горния етаж, тъй като му бе забранено да прекрочва в светая светих. Не беше наясно с подробностите около онова, което се случваше зад вратата, и беше искрено благодарен, че не му се налага да е запознат с процеса на раждането. Письците на Силви говореха за мъчение, ако не и за касапница. Жените са изключително смели, помисли си той. Изпуши няколко цигари, за да не допусне недостойното за един мъж прилошаване.

Равнодушният бас на доктор Фелоус донякъде го успокояваше, ала, уви, за съжаление, той долиташе на фона на истеричното бръщолевене на помощничката в кухнята. Къде беше госпожица Глоувър? Понякога готвачката можеше да окаже голяма помощ. Готвачката в дома от детството му в Хампстед винаги запазваше хладнокръвие в критични мигове.

В един момент се чу страшна неразбория, която говореше за велика победа или пък за велико поражение в разиграващата се от другата страна на вратата битка. Хю се въздържа да влезе, без да е поканен. Най-накрая доктор Фелоус отвори със замах вратата и обяви:

— Имате здраво, игриво момиченце. — И след кратка пауза добави: — За малко да умре.

Слава богу, помисли си Хю, че беше успял да се добере до Фокс Корнър, преди пътищата да бъдат затрупани от снега. Беше качил насила сестра си на ферибота и заедно бяха преплавали Ламанша. На ръката си имаше доста болезнен белег от ухапване и продължаваше да недоумява откъде Изи беше взела тази дивашка жилка. Със сигурност не беше от бавачката им Нани Милс в Хампстед.

Сестра му носеше фалшива брачна халка, наследство от позорната седмица с любовника си в парижкия хотел, макар Хю да се

съмняваше, че безсрамните французи държат на тези подробности. Изи бе хукнала за континента с къса пола и сламена шапка (майка му беше дала подробно описание, сякаш Изи бе избягал престъпник), но се върна с рокля от „Уърт“ (както на няколко пъти бе изтъкнала, сякаш това имаше някакво значение). Ясно беше също, че мръсникът се бе възползвал от нея известно време, преди да избягат, защото роклята, та била тя и от „Уърт“, сега се пукаше по шевовете.

В крайна сметка бе намерил избягалата си сестра в „Хотел д’Алзас“ в Сен Жермен, пропаднало endroit по негова преценка, там бе починал Оскар Уайлд и това ясно говореше що за място е.

Стигнало се бе до неприятно боричкане не само с Изи, а и с простака, от чиито лапи Хю я бе изтръгнал, преди да я повлече към красивото такси — рено с две врати — на което бе платил да чака пред хотела. Хю реши, че би било чудесно да си има кола. Можеше ли да си позволи кола със сегашната заплата? Можеше ли да се научи да шофира? Едва ли беше толкова трудно.

На ферибота бяха хапнали доста прилично, френско агнешко, а Изи бе поискала и шампанско, с което той се бе съгласил, беше уморен и нямаше сили за поредната схватка. Изкушаваше се да я бутне през перилата в тъмносивите води.

Изпратил бе телеграма на майка си Аделейд от Кале, за да я уведоми за проблема на Изи, защото смяташе, че ще е най-добре да е подготвена, преди да види със собствените си очи позора на най-малката си дъщеря.

По време на вечерята другите пасажери ги приеха за семейна двойка и към Изи бяха отправени множество поздравления за бъдещото майчинство. Хю реши, че е по-добре да ги остави да тънат в заблуда, колкото и отвратително да беше това, вместо да позволи напълно непознати хора да разберат истината. Така през цялото пътуване през Ламанша се оказа участник в абсурден театър, беше принуден да отрече съществуването на истинската си съпруга и да се преструва, че Изи е непълнолетната му булка. В крайна сметка се превърна в негодника, съблазнил младо невинно момиче (като съвсем забрави, че собствената му съпруга бе едва на седемнайсет, когато ѝ предложи).

Разбира се, Изи се хвърли с жар в този фарс и за да си отмъсти, го караше да се чувства неудобно, обръщаше се към него с *mon cher*

man, „скъпи съпруге“ и други изключително дразнещи баналности.

— Каква прекрасна млада съпруга имате — засмя се тихо един белгиец, когато Хю бе излязъл да подиша чист въздух на палубата и да се наслади на една цигара след обяда. — От люлката направо майка. Така е най-добре, да ги вземе човек малки, така че после да ги моделира по свой вкус.

— Английският ви е на изключително ниво, господине — отвърна Хю, хвърли угарката в морето и се отдалечи. Един не толкова извисен мъж би прибягнал към юмруци. Той бе готов да се бие за честта на родината, ако се налагаше, но нямаше намерение да го прави за окаляната чест на лекомислената си сестра. (Макар че без съмнение би било приятно човек да може да моделира съпругата си според изискванията си, така както шивачът на Джърмин стрийт докарваше костюмите му точно по мярка.)

Не беше лесно да подбере думите за телеграмата до майка си и накрая се спря на: ДО ОБЯД ЩЕ СЪМ В ХАМПСТЕД ТОЧКА ИЗОБЕЛ Е С МЕН ТОЧКА БРЕМЕННА Е ТОЧКА. Съобщението беше доста прямо, може би трябваше да плати още малко за някоя смекчаваща дума. Например „уви“. Телеграмата обаче (уви) произведе обратния на очаквания ефект и когато слязоха на сушата в Дувър, ги очакваше отговор. В НИКАКЪВ СЛУЧАЙ НЕ Я ВОДИ В ДОМА МИ ТОЧКА, като тази „точка“ ясно показваше, че няма никакво място за спор. В резултат на което Хю изпадна в доста голямо затруднение какво да прави с Изи. Независимо от външния си вид, тя бе все още дете, едва на шестнайсет, не можеше да я зареже на улицата. Нямаше търпение да се върне във Фокс Корнър колкото се може по-скоро, така че накрая я взе със себе си.

Когато най-сетне пристигнаха, отрупани със сняг като снежни човеци, вратата им отвори превъзбудената Бриджит.

— О, не, надявах се да е докторът.

Третото му дете бе на път. Дъщеря ми, помисли си ласкаво той, загледан в малкото сбръчкано лице. Хю обичаше бебета.

— Какво ще я правим? — фучеше Силви. — Няма да ражда под моя покрив.

— Нашият покрив.

— Ще трябва да го даде за осиновяване.

— Това дете е част от семейството ни — каза Хю. — Във вените му тече кръвта на моите деца.

— Нашите деца.

— Ще кажем, че е осиновено. Осиротял роднина. Хората няма да задават въпроси.

В крайна сметка бебето се роди във Фокс Корнър, беше момче и щом го видя, Силви не можеше да го отхвърли толкова лесно. „Прекрасен е“, заяви тя. За нея всички бебета бяха прекрасни.

До края на бременността на Изи бе забранено да излиза от градината. Оплакваше се, че я държат като затворник, „като граф Монте Кристо“. Предаде бебето веднага след раждането и не прояви никакъв интерес към него, сякаш цялата история — бременността, принудителният престой — беше някакво изпитание, натрапено против волята ѝ, и сега, след като бе изпълнила своята част от сделката, вече можеше да си ходи. След две седмици въргалияне в леглото на пълно обслужване от недоволната Бриджит я качиха на влака за Хампстед, откъдето я препратиха в частен пансион в Лозана.

Хю се оказа прав, никой не се учуди на внезапната поява на още едно дете. Накараха госпожа Глоувър и Бриджит да се закълнат, че няма да проговорят, като клетвата им бе подплатена — без знанието на Силви — с известна сума. Хю познаваше стойността на парите, неслучайно беше banker. Що се отнася до доктор Фелоус, разчитаха на професионалната му дискретност.

— Ролан — каза Силви. — Това име винаги ми е харесвало. „Песента на Ролан“, някогашен френски рицар.

— Предполагам, че е загинал в битка — подхвърли Хю.

— С всички рицари е така.

Сребърното зайче се въртеше, проблясваше и трепкаше пред очите ѝ. Листата на бука танцуваха, градината напъпи, разцъфна и се отрупа с плод без никаква помощ от нейна страна. „Люли-люли бебе — пееше Силви. — Падна долу бебе, с люлката и ти.“ Урсула не се уплаши от тази заплаха и продължи смелото си пътуване напред с другарчето си Ролан.

Ролан беше кротко дете и на Силви ѝ отне известно време да забележи, че „не е съвсем наред“, както се изрази тя една вечер пред Хю, който се бе прибрал след тежък ден в банката. Той знаеше, че няма смисъл да споделя финансовите си тревоги с нея, но понякога си мечтаеше как се връща от работа при съпруга, която живо се интересува от счетоводни книги и годишни отчети, от повишената цена на чая, от нестабилния пазар на вълната. Съпруга, „моделирана“ според неговите изисквания, а не красивата, остроумна и твърде често осмеляваща се да му противоречи жена, за която се бе оженил.

Беше се усамотил в кабинета си, седнал на бюрото с голямо малцово уиски и малка пура с надеждата да го оставят на мира. Напразно. Силви се промъкна и седна срещу него като клиент, дошъл да иска заем.

— Мисля, че детето на Изи е малоумно.

Досега винаги беше Ролан, но сега, при наличието на недостатък, отново бе станал на Изи.

Хю отказа да приеме преценката ѝ, но с течение на времето започна да става ясно, че Ролан не напредва в развитието си като останалите. Учеше бавно и му липсваше естественото детско любопитство към света. Човек можеше да го остави седнал пред камината с книжка от плат или няколко дървени кубчета и след половин час да го заvari все така загледан доволно в огъня (обезопасен за деца), а Куини, котката, седеше и се миеше до него (тя драскаше и като цяло беше по-опасна от огъня). Ролан изпълняваше всякакви прости задачи и прекарваше голяма част от времето си като слуга на момичетата, Бриджит и госпожа Глоувър, която си позволяваше да го изпраца да донесе брашно от килера или дървена лъжица. Едва ли щеше да ходи в старото училище на Хю или пък в колеж и някак си заради това Хю го заобича още повече.

— Може би трябва да му купим куче — предложи той. — Кучето е най-добрият приятел на едно момче.

Така се появи Боцман, голямо дружелюбно животно с инстинкт да пази и закриля, което веднага разбра, че му е поверена голяма отговорност.

Поне момчето е спокойно, мислеше си Хю, за разлика от откачената му майка и от неговите собствени по-големи деца, които не спираха да се бият и карат. Урсула, разбира се, бе различна от всички.

Беше наблюдателна, сякаш се опитваше да обеме целия свят с малките си зелени очи, същите като неговите. Беше малко плашеща.

Триножникът на господин Уинтън бе поставен с лице към водата. Той беше доста доволен от нарисуваното досега, от синьото, зеленото и бялото — и тъмнокафяво тук-там — на морския бряг на Корнуол. Вече няколко летовници се бяха спрели да разгледат раждащата се картина. Той се надяваше на някой комплимент, но до този момент никой нищо не беше казал.

Малка флотилия яhti с бели платна се плъзгаше по хоризонта, сигурно имаше някаква регата. Господин Уинтън мацна няколко бели точки на своя нарисуван хоризонт и се отдръпна, за да се възхити на резултата. За другите това можеше да са просто бели петънца, но за него бяха яhti. Щяха да контрастират доста добре с няколкото фигури на брега. Двете момиченца, улисани в строителството на пясъчен замък край него, щяха да свършат работа. Той захапа четката си, загледан в платното. Как да подходи?

Пясъчният замък бе идея на Урсула. Щяха да построят, бе казала тя, най-хубавия замък на всички времена. Описала бе толкова вдъхновено бъдещата крепост с ровове, кули и назъбени парапети, че Памела вече почти си представяше как дами с шарфове помахват на препускащите по подвижния мост рицари (за подвижния мост трябваше да намерят парче дърво). Заловили се бяха със задачата с всички сили, макар че все още бяха на етапа на грубото строителство, копаеха рова, който след време, когато дойдеше приливът, щеше да се напълни с вода, за да пази дамите с шарфовете от нападение и обсада (от някой като Морис, което беше неизбежно). Ролан, техният раболепен слуга, бе изпратен да събере камъчета за украса и най-вече да намери жизненоважния подвижен мост.

Отдалечили се бяха от зачетените в книгите си Силви и Бриджит, а новото бебе Едуард — Теди — спеше на одеяло върху пясъка под сянката на един платнен чадър. Морис ровеше из локвичките между скалите в другия край на плажа. Намерил си беше нова компания, груби местни момчета, с които ходеше да плува и да се катери по

скалите. За Морис всички момчета бяха просто момчета. Още не беше се научил да ги преценява по акцент и социално положение.

В Морис имаше нещо неразруσιμο и сякаш никой никога не се тревожеше за него, майка му най-малко от всички.

За щастие бяха оставили Боцман при съседите, семейство Коул.

Както повеляваше традицията, пясъкът от рова се трупаше на купчинка в средата, строителен материал за бъдещата крепост. И двете момичета, изпотени и уморени от усилията, спряха за момент и се отдръпнаха, за да огледат безформената купчина. Памела вече не беше толкова сигурна за кулите и парапетите и откровено се съмняваше, че ще стигнат до дамите с шарфовете. Купчината напомни на Урсула за нещо, но какво? Нещо познато и същевременно мъгляво и неопределимо. Често имаше такива усещания, сякаш споменът е бил издърпан насила от бърлогата си. Предполагаше, че при всички е така.

После на мястото на усещането дойде страх, също и леко вълнение, онова вълнение, което човек изпитва в началото на гръмотевична буря или когато от морето се надигне мъгла и затисне брега. Опасността можеше да се крие къде ли не — в облаците, вълните, малките яхти на хоризонта, в мъжа, който рисуваше на триножника. Тя изтича при Силви, за да ѝ сподели страховете си и да бъде успокоена.

Урсула беше особено дете, постоянно намираще за какво да се притеснява. Силви непрекъснато трябваше да отговаря на тревожните ѝ въпроси: какво ще правим, ако къщата се запали, ако влакът катастрофира, ако реката придойде. Тя бе установила, че най-добрият начин да успокои страховете ѝ е не да махне с ръка, а да даде конкретни практически съвети. („Е, как какво, миличка, ще си съберем нещата и ще се качим на покрива да изчакаме водата да спадне.“)

Междувременно Памела стоически се зае отново с копаенето на рова. Господин Уинтън бе изцяло погълнат от непосилната задача да предаде точните контури на шапката на Памела. Какъв късмет, че двете момиченца бяха решили да си построят пясъчен замък в центъра на композицията му. Реши, че може би ще нарече картината „Копаещи момичета“ или „Копаещи в пясъка момичета“.

Силви дремеше над „Тайният агент“ и се ядоса, че я събуждат.

— Какво има? — Огледа се, Памела копаеше усърдно. Крясъците в далечината подсказваха, че Морис е в стихията си. — Къде е Ролан?

— Ролан? — Урсула се озърна, но от покорния им роб нямаше и следа. — Търси подвижен мост.

Силви вече се бе изправила на крака и разтревожено присвиваше очи.

— Какво?

— Подвижен мост — повтори Урсула.

Предположиха, че е видял парче дърво в морето и е нагазил да го вземе. Не съзнаваше какво означава опасност, а и не можеше да плува, разбира се. Ако Боцман бе на пост на плажа, щеше да се втурне във вълните да го извади. В негово отсъствие „Арчибалд Уинтън, аматьор акварелист от Бирмингам“, според описанието в местния вестник, се бе опитал да спаси детето („Ролан Тод, на четири години, на почивка със семейството си“). Захвърлил бе четката и бе заплувал след момчето, „но, уви, напразно“. Краткото съобщение бе внимателно изрязано и запазено за отзиви в Бирмингам. В миниатюрното каре господин Уинтън се бе превърнал в герой и в художник. Представяше си как казва скромно: „А, нищо работа“, а то си беше и така, разбира се, абсолютно нищо, след като никой не бе спасен.

Урсула гледаше как господин Уинтън върви към брега, понесъл на ръце малкото безжизнено телце на Ролан. Памела и Урсула бяха решили, че е отлив, но всъщност беше прилив, водата вече пълнеше рова и се плискаше в купчината пясък, която скоро щеше да изчезне. Самотен обръч се търколи покрай тях, побутван от вятъра. Урсула продължи да се взира навътре в морето, докато зад нея група непознати се опитваха да съживят Ролан. Памела се приближи и двете се хванаха за ръце. Вълните гъделичкаха и покриваха стъпалата им. Само ако не се бяха унесли толкова в пясъчния замък, помисли си Урсула. А идеята ѝ се бе сторила толкова добра.

— Съжалявам за момчето ви, госпожо Тод — смотолеви Джордж Глоувър и вдигна пръсти към невидимата шапка на главата си.

Силви бе организирала излет да видят прибирането на реколтата. Трябвало да се отърсят от вцепенението на скръбта. След удавянето на Ролан лятото бе някак притихнало. С отсъствието си Ролан изглеждаше по-значим, отколкото приживе.

— Твоето момче? — прошепна Изи, след като оставиха Джордж Глоувър да продължи труда си. Пристигнала бе навреме за погребението на Ролан, в стилин траур, и бе изплакала: „Момчето ми, момчето ми“, над малкия ковчег.

— Той беше мое момче — отвърна троснато Силви, макар да осъзнаваше, с известно чувство за вина, че за Ролан скърби по-малко, отколкото ако беше загинало някое от нейните деца. Но това беше естествено, нали? Сега, когато го нямаше, сякаш всички претендираха за собственост. (Даже госпожа Глоувър и Бриджит щяха да изявят претенции, ако имаше кой да ги изслуша.)

Хю бе изключително покрусен от загубата на „Малчо“, но знаеше, че заради семейството си трябва да продължи напред, както досега.

Изи бе останала във Фокс Корнър, за голямо раздразнение на Силви. Беше на двайсет, „затворена“ у дома в очакване на (поне за момента) неизвестен съпруг, който да я изтръгне от „лапите“ на Аделейд. Споменаването на името на Ролан бе забранено в Хампстед, а Аделейд бе обявила смъртта му за „благословия“. На Хю му бе станало жал за сестра му, а Силви се впусна да обикаля околията за подходящ земевладелец с достатъчно волско търпение, че да издържи Изи.

В непоносима жегата се бяха влачили през поля, катерили се бяха по прегради, бродили бяха през потоци. Силви носеше бебето, увито около тялото ѝ с дълга кърпа. То беше доста тежко, макар и навярно не колкото кошницата с храната, която мъкнеше Бриджит. Боцман вървеше послушно до тях, не беше от кучетата, които тичат напред, по-скоро гледаше да пази тила. Все още бе озадачен от изчезването на Ролан и много държеше да не загуби някой друг. Изи постоянно изоставаше, дори и да бе имала капчица ентусиазъм за пасторална разходка, той бе отдавна угаснал. Боцман правеше каквото му бе по силите да я подкарва напред.

Излетът се оказа доста злополучен, тъй като накрая стана ясно, че Бриджит е забравила сандвичите.

— Как така си ги забравила, за бога?! — извика ядосано Силви.

Наложи се да обядват с пая със свинско, който госпожа Глоувър беше изпратила за Джордж. („Никой да не ѝ е казал!“, нареди Силви.) Памела се беше одраскала на някакъв храст, Урсула беше паднала в коприва. Дори обичайно довольният Теди бе раздразнителен.

Джордж донесе две мънички зайчета и каза:

— Искате ли да си ги вземете у дома?

— Не, благодаря ти, Джордж — отсече Силви. — Ще умрат или ще се размножат и в двата случая само неприятности.

Памела се разстрои и се наложи да ѝ обещаят котенце. (За нейна изненада обещанието беше спазено и едно котенце наистина бе донесено от фермата на имението. Седмица по-късно то умря. Последва погребение. „Аз съм прокълнатата“, заяви Памела в нетипичен за нея мелодраматичен пристъп.)

— Този орач е доста красив — отбеляза Изи.

— Моля те! Недей, за нищо на света! Моля те — отвърна Силви.

— Не знам за какво говориш.

Следобедът не беше по-хладен и накрая нямаха друг избор, освен да поемат обратно към дома в жегата. Памела, която беше сърдита заради зайчетата, стъпи на трън, а един клон удари Урсула през лицето. Теди плачеше, Изи ругаеше, Силви бълваше огън и жулел, а Бриджит заяви, че ако не било смъртен грях, щяла да се хвърли в следващия поток да се удави.

— Я кой се върна! — посрещна ги с усмивка Хю, когато най-сетне се дотъртриха у дома. — Позлатени от слънцето!

— О, моля ти се — подмина го Силви. — Отивам да си легна.

— Мисля, че довечера ще има гръмотевична буря — каза Хю.

Така и стана. Урсула, която спеше леко, се събуди. Измъкна се от леглото, притича до прозорчето на тавана и се качи на един стол, за да погледне.

В далечината гръмотевици тътнеха като оръдия. Виолетовото и подпухнало от напрежение небе внезапно бе разцепено от острието на светкавица. Една лисица, която преследваше някакво дребно

животинче, се мярна за миг в мрака, сякаш уловена със светкавица на фотоапарат.

Урсула забрави да брои, поради което последвалият гръм я сепна.

Ето така е по време на война, помисли си тя.

Урсула реши да кара направо. Бриджит, която режеше лук на кухненската маса и без това вече бе готова да се заплаче. Урсула седна до нея и започна:

— Ходих до селото.

— Така ли? — измърмори Бриджит, без какъвто и да е интерес.

— Отидох да си купя бонбони. От магазина за бонбони.

— Аха. Бонбони от магазина за бонбони. Кой да се сети?

В магазина се продаваха много други неща, не само бонбони, но нито едно от тях не представляваше интерес за децата във Фокс Корнър.

— Кларънс беше там.

— Кларънс?

При споменаването на името на възлюбения ѝ Бриджит за миг преустанови кълцането.

— И той купуваше бонбони. Ментови — уточни Урсула за достоверност. — Нали се сещаш за Моли Лестър?

— Да — каза предпазливо Бриджит — дето работи в магазина.

— Кларънс я целуна.

— Целунал я е? — Бриджит вдигна глава и като че ли стисна здраво ножа. — Че защо Кларънс ще целува Моли Лестър?

— И тя това го попита. „Кларънс Додс, защо целуваш мен, като всички знаят, че си сгоден и ще се жениш за онази прислужница във Фокс Корнър?“

Бриджит бе ценител на евтините мелодраматични романи и сега затаи дъх за разкритието, което неизбежно щеше да последва.

И Урсула не закъсня.

— А Кларънс каза: „А, за Бриджит ли говориш? Тя нищо не означава за мен. Много е грозна. Само я водя за носа“.

Урсула, която вече се бе превърнала в запален читател, беше изчела и романите на Бриджит и бе добре запозната с дискурса на

любовните отношения.

Ножът падна на земята и в кухнята отекна писък на банши. Последва порой от клетви на ирландски.

— Мръсникът му с мръсник! — заключи Бриджит.

— Долен негодник — съгласи се Урсула.

Годежният пръстен („обикновена дрънкулка“) бе върнат от Бриджит на Силви. Уверенията на Кларънс, че е невинен, останаха нечути.

— Може да отидеш до Лондон с госпожа Глоувър — предложи Силви. — За празненствата по случай примирието. Ще има влакове до късно.

Госпожа Глоувър заяви, че няма намерение да ходи в столицата заради инфлуенцата, а Бриджит каза, че се надява Кларънс да отиде, най-добре с Моли Лестър, та и двамата да хванат испанския грип и да умрат.

Моли Лестър, която през живота си не бе разменяла и две думи с Кларънс, с изключение на „Добро утро. Какво ще желаете?“, се задоволи с празненството в селото, докато Кларънс наистина замина за Лондон с двама приятели и наистина умря.

— Поне никой не беше блъснат по стълбите — каза доволно Урсула.

— За какво говориш? — попита Силви.

— Не знам — отвърна Урсула.

И наистина беше така. Тя се тревожеше за себе си. Непрекъснато сънуваше как лети и пада. Понякога, когато стъпваше на стол да погледне през прозореца на тавана, изпитваше желание да го отвори и да се хвърли. Нямахте да тупне на земята и да се разплъока като презряла ябълка, напротив, сигурна беше, че нещо ще я хване. (Само че какво?) Въздържа се да изпробва тази теория, за разлика от куклата на Памела, която една зимна вечер се озова захвърлена през същия прозорец от злия отегчен Морис.

Още щом го беше чула да се приближава по коридора — благодарете на силните индиански бойни викове — Урсула бе скрила

своята любима кралица Соланж, куклата плетачка, под възглавницата, където тя остана на сигурно място, докато злощастната дама с кринолина се разхвърча на стотици парченца, щом се стовари върху покрива. „Исках просто да видя какво ще стане“, измънка с просълзени очи Морис след това. „Е, сега вече знаеш“, отвърна Силви. Истериичната реакция на Памела й идваше малко в повече. Опита се да я успокои с думите: „Намираме се във война. Случват се много лоши неща“. За Памела явно не беше така.

Ако Урсула бе дала на Морис малката кукла плетачка, която бе направена от нечупливо дърво, дамата с кринолина щеше да оцелее.

Същата вечер Боцман, който скоро щеше да умре от куча чума, провря муцуна в стаята и постави тежка лапа върху завивката на Памела в знак на състрадание, след което се просна да спи на парцалената черга между леглата им.

На другия ден Силви, подтикната от чувство за вина заради проявената към децата безчувственост, донесе още едно котенце от фермата на имението. Там винаги имаше малки котенца, които се използваша от родителите в цялата околия за успокояване на гузната си съвест или като награда за децата при някой взет изпит.

Независимо от опитите на Боцман да следи и закриля котенцето, едва седмица след пристигането му Морис го настъпи по време на буйна игра на война с момчетата на семейство Коул. Силви мигом прибра малкото телце и го връчи на Бриджит да го занесе някъде, където да умре на спокойствие.

— Не беше нарочно! — извика Морис. — Не знаех, че глупавото коте е там!

Силви го плесна по бузата и той заплака. Ужасно бе да го гледа човек толкова разстроен, наистина не беше нарочно, така че Урсула се опита да го успокои, от което пък Морис съвсем побесня, а обезумялата от скръб Памела се мъчеше да изскубне всичката коса от главата му. Съседските момчета отдавна се бяха изнесли към дома си, където обикновено цареше мир.

Понякога беше по-трудно да се промени миналото, отколкото бъдещето.

— Има чести главоболия — рече Силви.

— Аз съм психиатър — обясни ѝ доктор Келит. — Не невролог.

— Също сънища и кошмари — опита се да го прикотка тя.

На Урсула кабинетът ѝ се струваше някак успокояващ. Буковата ламперия, горящият огън, дебелият килим на червени и сини фигури, кожените кресла, дори странният самовар като че ли ѝ бяха познати.

— Сънища, а? — повтори доктор Келит, захапал въдицата.

— Да, освен това ходи насън.

— Така ли? — сепна се Урсула.

— И непрекъснато има *déjà vu* — додаде Силви, произнасяйки думите с известно отвращение.

— Хм... — отвърна доктор Келит, пресегна се към изкусно изработена лула от морска пяна и изтръска пепелта в камината. Огнището, странно познато като стар домашен любимец, беше във формата на глава с чалма.

— А — извика Урсула — аз и преди съм идвала тук!

— Виждате ли! — заяви Силви триумфално.

— Хм... — повтори замислено доктор Келит. Обърна се към Урсула и попита: — Чувала ли си за прераждането?

— Да, разбира се — потвърди ентусиазирано тя.

— Сигурна съм, че не е — намеси се Силви. — Някаква католическа доктрина ли е? — След това отклони поглед към странния съд с вода за чай. — А това какво е?

— Самовар, от Русия — отвърна доктор Келит — макар че не съм руснак, от Мейдстоун съм, но бях в Санкт Петербург преди революцията. — После побутна молив и хартия към Урсула и каза: — Би ли ми нарисувала нещо?

След това пак се завъртя към Силви, която продължаваше да се взира в самовара враждебно, и ѝ предложи чаша чай. Тя отказа, беше свикнала да пие чай само от порцеланова каничка.

Урсула завърши рисунката си и я вдигна да им я покаже.

— Какво е това? — надникна зад рамото ѝ Силви. — Пръстен, кръг? Корона?

— Не, змия, захапала опашката си — обади се доктор Келит и кимна одобрително. — Това е символ на цикличността на Вселената. Времето е изкуствено понятие, истината е, че всичко тече, минало и настояще няма, всичко е сега.

— Колко загадъчно — измърмори сдържано Силви.

Доктор Келит преплете пръсти под брадичката си.

— Знаеш ли — каза на Урсула той — мисля, че с теб добре ще се разберем. Искаш ли бисквита?

Едно нещо обаче я озадачаваше. Снимката на загиналия при Арас Гай я нямаше на бюрото. Не можа да се сдържи — това бе въпрос, от който произтичаха толкова много други — и попита:

— Къде е снимката на Гай?

— Кой Гай? — отвърна той.

Изглежда дори на непостоянството на времето не можеше да се разчита.

— Обикновен остин — рече Изи. — Кола за извън града, с четири врати, но далеч не толкова скъпа, колкото бентли. Даже никак, в сравнение с твоята глезотия е направо кола за работническите маси, Хю.

— На кредит, без съмнение — каза Хю.

— Напротив, изцяло изплатена, в брой. Имам издател, имам пари, Хю. Вече няма нужда да се притесняваш за мен.

Докато останалите се възхищаваха (или се мръщеа като Хю и Силви) на лъскавата вишневочервена кола, Мили се обади:

— Трябва да тръгвам, довечера имам танцово представление. Благодаря ви за прекрасния чай, госпожо Тод.

— Ще те изпратя — каза Урсула.

На връщане избегна добре познатата пряка пътека в дъното на градината и мина по пътя, където се наложи да отскочи, за да не я отнесе Изи с новата си кола. Изи й махна за довиждане.

— Кой беше това? — попита Бенджамин Коул, който се беше забил с колелото в един храст, за да избегне остина.

Сърцето на Урсула подскочи и затуптя развълнувано. Обектът на нейното обожание! Причината, поради която бе избрала да се върне по дългия път, бе надеждата, че може „случайно“ да срещне Бенджамин Коул. И той беше тук! Какъв късмет.

— Загубиха ми топката — каза отчаяно Теди, когато тя влезе в трапезарията.

— Знам. После ще отидем да я потърсим.

— Много си зачервена и задъхана. Да не се е случило нещо?

Случило ли се беше нещо? Не, само най-хубавото момче на света я бе целунало, и то точно на шестнайсетия ѝ рожден ден. Беше я изпратил, бутайки колелото, и в един момент ръцете им се бяха докоснали, двамата се бяха изчервили (колко романтично!) и той бе казал: „Знаеш ли, аз много те харесвам“. И след това направо там, пред портата (където всеки можеше да ги види), бе подпрял колелото на зида и я бе придърпал към себе си. И после целувката! Сладка, бавна и много по-хубава, отколкото очакваше, макар че след нея се чувстваше някак... ами, да... останала без дъх. Бенджамин също изглеждаше задъхан, отдръпнаха се един от друг смаяни.

— Леле — каза той — досега не съм целувал момиче, не знаех, че може да е толкова... вълнуващо.

Разтърси глава като куче, сякаш беше изненадан, че не може да намери нужните думи.

Ето това, помисли си Урсула, щеше да остане най-хубавият миг в живота ѝ, независимо какво друго ѝ се случеше. Сигурно щяха още да се целуват, но в този момент каруцата на вехтошаря се появи иззад ъгъла и неговият почти неразбираем пронизителен вик „Стаааари нещаааа купуууувам“ сложи край на разцъфващия им романс.

— Не, нищо не се е случило — отговори на Теди тя. — Просто се сбoguвах с Изи. Не видях колата ѝ. Щеше да ти хареса.

Теди сви рамене и бутна „Приключенията на Огъстъс“ от масата.

— Страшна глупост.

Урсула взе една недопита чаша шампанско с изцапан с розово червило ръб и отля половината в малка чаша за крем, която подаде на Теди.

— Наздраве.

Чукнаха се и пиха на екс.

— Честит рожден ден — каза Теди.

*Как прекрасен е тоя живот!
Около мен пада ябълков плод,
гиздава лозница вие венци,
руйно вино в устата цеди...*

— Какво четеш? — попита подозрително Силви.

— Марвел.

Силви взе книгата и набързо прегледа стиховете.

— Доста сочни — заключи тя.

— „Сочни“, що за критика е това?

Урсула се засмя и ухапа една ябълка.

— Не се престаравай с четенето — въздъхна Силви. — За момиче не е много хубаво. Какво ще избереш, като тръгнеш на училище след ваканцията? Латински? Гръцки? Не английска литература, нали? Не виждам смисъл.

— Не виждаш смисъл в английската литература?

— Не виждам смисъл да се изучава. Достатъчно е човек просто да я чете, нали?

Тя въздъхна отново. Нито една от дъщерите ѝ не приличаше на нея. За миг се пренесе в миналото, под ясното лондонско небе, усети аромата на пролетните цветя, освежени от скорошния дъжд, чу тихото звънтене на юздата на Тифин.

— Може да запиша съвременни езици. Не знам. Не съм сигурна, още не съм си направила план.

— План?

Замълчаха. В тишината край тях безгрижно мина лисица. Морис вечно се опитваше да я застреля. Или не беше толкова точен стрелец, за какъвто се мислеше, или лисицата беше по-умна от него. Според Урсула и Силви по-вероятно беше второто.

— Толкова е красива — каза Силви. — И с разкошна опашка.

Лисицата седна като куче в очакване на вечерята си, без да откъсва очи от нея.

— Нищо нямам — каза ѝ Силви и показва празната си длан.

Урсула подхвърли огризката от ябълката си, леко, отдолу, за да не я стресне, и лисицата пристъпи към огризката, ухапа я внимателно, след това обърна опашка и изчезна.

— Всичко яде — отбеляза Силви. — Като Джими.

Появи се Морис и ги стресна. Нарамил беше новата си пушка „Пърди“.

— Това проклетата лисица ли беше?

— Дръж се възпитано, Морис — скара му се Силви.

Прибрал се беше след завършването, чакаше да започне практическото му обучение като адвокат и беше безкрайно отегчен. Силви му бе предложила да си намери работа във фермата на имението, там винаги търсеха сезонни работници. „Да работя със селяните? — отвърна Морис. — За това ли ми дадохте толкова скъпо образование?“ („И аз се чудя за какво изобщо го пратихме да учи“, отбеляза Хю.)

— Ще ме научиш ли да стрелям? — попита Урсула и веднага скочи. — Хайде, аз ще използвам старата ловджийска пушка на татко.

— Какво пък — сви рамене Морис — но момичетата не могат да стрелят.

— Момичетата за нищо не стават — съгласи се Урсула. — Нищо не могат.

— Това сарказъм ли беше?

— Моля?

— Доста добре за начинаещ — призна с нежелание Морис. Стреляха по бутилки, наредени на оградата близо до горичката, и Урсула уцелваше много по-често от него. — Сигурна ли си, че ти е за пръв път?

— Бързо се учя.

Изведнъж той завъртя рязко пушката към края на горичката и преди Урсула да успее да види в какво се е прицелил, Морис натисна спусъка.

— Най-сетне я гръмнах! — извика той победоносно.

Урсула хукна, отдалеч видя купчината ръждивокафява козина. Белият край на красивата опашка потръпна леко и лисицата на Силви си отиде от този свят.

Намери Силви на терасата, четеше някакво списание.

— Морис застреля лисицата.

Силви отпусна глава и затвори примирено очи.

— Все някога щеше да стане.

Тя отвори очи. Влажни бяха. Урсула никога не бе виждала майка си да плаче.

— Един ден ще го лиша от наследство — процеди Силви и мисълта за безжалостното отмъщение пресуши сълзите ѝ.

Памела се появи на терасата и повдигна въпросително вежда.

— Морис застреля лисицата — каза Урсула.

— Надявам се, че след това ти си застреляла него — рече тя и очевидно говореше напълно сериозно.

— Ще отида да посрещна татко на гарата — каза Урсула, когато Памела се прибра.

Естествено, нямаше да посреща Хю. От рождения ден насам се срещаше тайно с Бенджамин Коул. Бен, сега така го наричаше. На поляната, в гората, по пътя. (Все навън, както изглеждаше. „Добре, че времето е хубаво, та да можете да се натискате“, бе заявила Мили с подхилване.)

Урсула установи колко добра лъжкиня е. (Всъщност нима не го знаеше отпреди?) „Искаш ли нещо от магазина?“ или „Ще изляза да набера малини“. Толкова ужасно ли щеше да е, ако хората разберяха?

— Ами, мисля, че майка ти просто ще ме убие — рече Бен. („Евреин?“, представяше си как възкликва Силви.) — Нашите също. Твърде сме малки.

— Като Ромео и Жулиета. „Двамина млади обикват се под гибелна звезда“^[2] и така нататък.

— Да, само дето няма да умрем заради любовта си — отвърна Бен.

— Нима би било толкова лошо да умре човек за това? — попита замечтано Урсула.

— Да.

Бяха стигнали доста далеч, с разгорещени ласки и пъшкане (от страна на Бен). Той заяви, че няма да може „да се сдържа“ още дълго, но тя не беше сигурна какво означава това. Нали щом се обичаха, не трябваше да сдържат нищо един от друг? Очакваше, че ще се оженят. Дали щеше да се наложи да си смени вярата? Да стане еврейка?

Отидоха на поляната и легнаха прегърнати. Беше много романтично, като се изключеха гъделичкащите я тревички и лайкучката, от която ѝ се кихаше. След това Бен изведнъж се намести отгоре ѝ и тя имаше чувството, че се е озовала в ковчег, заровен в земята. Той получи някакъв спазъм, който ѝ се стори като предвестник на сърдечен удар, и Урсула го погали загрижено по косата.

— Добре ли си?

— Извинявай. Без да искам — отвърна той.

(А какво всъщност беше направил?)

— Трябва да се прибирам — каза Урсула.

Изправиха се, изтупаха си взаимно тревите и цветчетата от дрехите и тръгнаха към дома. Урсула се зачуди дали е изпуснала влака на Хю. Бен погледна часовника си и каза: „О, сигурно отдавна вече са се прибрали“. (Хю и господин Коул пътуваха с един и същ влак от Лондон.) Дватама се прехвърлиха през оградата в ливадата от другата страна на пътя. Кравите още не се бяха върнали след доенето.

Той ѝ подаде ръка да скочи и отново се целунаха. След това забелязаха някакъв мъж да се задава откъм горичката. Вървеше към пътя с куцукане, изглеждаше опърпан, сигурно беше бездомник. Щом ги забеляза, закуцука още по-бързо. Спъна се в тревата, но бързо се изправи и продължи към портата.

— Подозрителен индивид — засмя се Бен. — Какви ли ги е вършил?

— Вечерята вече е на масата — каза Силви. — Къде беше? Госпожа Глоувър пак е приготвила онова ужасно телешко *à la Russe*.

— Морис е застрелял лисицата, така ли? — попита разочаровано Теди.

Така премина цялата вечеря, в злобни нападки и караница заради една нищо и никаква лисица, мислеше си Хю. Щеше му се да се обади, че лисиците все пак са вредители, но не искаше да налива масло в огъня.

— Моля ви, хайде да не говорим за това на вечеря — каза той. — И така ни е достатъчно трудно да смелим тази храна.

Но те държаха да говорят. Опита се да не им обръща внимание, съсредоточи цялото си внимание върху котлетите на госпожа Глоувър. (Тя самата дали някога ги беше опитвала?) Зарадва се, когато някой почука на вратата и всички млъкнаха.

— А, майор Шоукрос — каза Хю — влезте моля.

— Извинявайте, че ви прекъсвам вечерята — рече майорът. — Исках само да попитам дали Теди е виждал нашата Нанси.

— Нанси ли? — учуди се Теди.

— Да, никъде не можем да я намерим.

Повече не се срещаха — нито в горичката, нито на алеята, нито на поляната. След намирането на тялото на Нанси Хю наложи строг режим, а и двамата бяха смазани от вина и ужас. Ако се бяха прибрали, когато трябваше, ако бяха минали през ливадата дори само пет минути по-рано, можеше да я спасят. Само че докато се наканят да си тръгнат от поляната, Нанси вече е била мъртва, захвърлена в коритото за храната на добитъка в горния край на ливадата. И така наистина, както при Ромео и Жулиета, всичко бе завършило със смърт. Нанси бе жертвана за любовта им.

— Случило се е нещо лошо — каза ѝ Памела — но вината не е твоя. Защо се държиш така?

Защото беше виновна. Сега вече знаеше.

Нещо бе разкъсано, разбито, светкавица, прорязала натежалото небе.

През училищната ваканция през октомври отиде при Изи за няколко дни. Седяха в Руската чайна в Саут Кенсингтън.

— Клиентелата им е доста консервативна — рече Изи — но пък има прекрасни палачинки.

Имаше и самовар. (Заради него ли Урсула се чувстваше като на тръни? Би било абсурдно.) След като изпиха чая, Изи каза:

— Ще те оставя за секунда, отивам да си напудря носа. Поискай сметката, моля те.

Докато Урсула я чакаше търпеливо да се върне, изведнъж я заля ужас, връхлетя я като ястреб. Усещане за нещо непознато, но безкрайно заплашително. Идваше към нея, тук, сред приятното потракване на лъжички и чинийки. Тя скочи и столът падна на земята. Беше замаяна, пред очите ѝ се стелеше непрогледна пелена. Като прахоляк след бомбардировка, помисли си, макар че нямаше откъде да е виждала бомбардировка.

Мина през мъглата и излезе на Харингтън Роуд. Затича се, продължи по Бромптън Роуд, после напосоки към Егъртън Гардънс.

Идвала беше и преди. Никога не беше идвала.

Имаше нещо неуловимо, което сякаш я чакаше зад ъгъла, нещо, което никога не успяваше да догони, нещо, което я преследваше. Тя бе едновременно жертвата и преследвачът. Като лисица. Продължи да тича, после се спъна и падна.

— Ай-ай — обади се мъжки глас — ужасно! Дайте да ви помогна. Изцапали сте тюркоазения си шал. Тюркоаз, нали, не аквамарин? Казвам се Дерек, Дерек Олифант.

Познаваше този глас. Не го познаваше. Миналото нахлу в настоящето, сякаш някъде имаше пробойна. Или пък това бе бъдещето, разляло се върху миналото? Каквото и да беше, беше кошмарно, сякаш вътрешният ѝ мрак бе излязъл на повърхността. Вътре бе станало отвън. Едно беше сигурно, времето се беше разместило.

Тя се изправи на крака, но не посмя да се огледа. Без да обръща внимание на ужасната болка, хукна отново. Успя да стигне до Белгрейвия, преди напълно да остане без сили. И тук, помисли си. И тук беше идвала. Никога не беше идвала тук. Предавам се. Каквото и да е, нека ме погълне. Падна на колене на твърдия тротоар и се сви на топка. Като лисица, прогонена от дупката си.

Явно бе изгубила съзнание, защото когато отвори очи, се намираше в легло сред бяла стая. Имаше голям прозорец, а през него се виждаше див кестен, който все още пазеше листата си. Тя обърна глава и видя доктор Келит.

— Носът ти е счупен — каза той. — Решихме, че сигурно някой те е нападнал.

— Не. Паднах.

— Намерил те е един викарий. Закарал те е с такси до болницата „Сейнт Джордж“.

— А вие какво правите тук?

— Баща ти ми се обади. Не знаел към кого да се обърне.

— Не разбирам.

— Крещяла си, когато са те закарали в „Сейнт Джордж“. Предположили са, че ти се е случило нещо ужасно.

— Тук не сме в „Сейнт Джордж“, нали?

— Не — отвърна той. — Това е частна клиника. Почивка, добра храна и така нататък. Имат прекрасна градина. Аз лично смятам, че хубавата градина винаги помага, не мислиш ли?

— Времето не е циклично — каза му тя. — То е... като палимпсест.

— О, Господи. Звучи доста неприятно.

— А спомените понякога са в бъдещето.

— Ти си древна душа. Сигурно не е лесно. Но животът е пред теб. Трябва да бъде изживян.

Той не беше неин лекар, беше се пенсионира, дошъл бе просто като посетител. Заради санаториума Урсула се чувстваше като болна от лека форма на туберкулоза. През деня седеше на слънчевата тераса и четеше, а санитарите ѝ носеха храна и напитки. Шляеше се из градината, водеше любезни разговори с лекарите и психиатрите, говореше с другите пациенти (поне тези на нейния етаж). Истински лудите бяха на тавана, като госпожа Рочестър^[3]. В стаята ѝ дори имаше свежи цветя и купа с ябълки. Престоят ѝ тук сигурно струваше цяло състояние. „Не е ли много скъпо?“, попита тя веднъж Хю, който често се отбиваше при нея. Той отговори: „Изи настоя тя да плати“.

Доктор Келит запали лулата замислено. Седяха на терасата. Урсула тъкмо си мислеше, че с удоволствие би прекарала остатъка от живота си тук. Щеше да е толкова лесно.

— Да имам пророчески дар и да зная всички тайни, да имам пълно знание за всички неща... — поде доктор Келит.

— ... и такава силна вяра, че да мога и планини да премествам, щом любов нямам нищо не съм^[4] — довърши Урсула.

— Да, любовта... Но ти това го знаеш.

— Аз все пак имам любов — отвърна тя. — Но защо цитираме Библията? Мислех, че сте будист.

— А, никакъв не съм — отвърна той и лаконично добави: — И всякакъв, разбира се. Въпросът е дали имаш достатъчно.

— Достатъчно какво?

Вече съвсем беше загубила нишката, но доктор Келит бе посветил вниманието си на лулата си и не отговори. Прекъснаха ги с

вечерята.

— Шоколадовият им кейк е много вкусен — каза доктор Келит.

— По-добре ли си вече, мечо? — попита Хю, докато ѝ помагаше да се настани в колата. Дошъл беше да я вземе с бентлито.

— Да, добре съм.

— Хубаво. Да си отиваме у дома. Без теб къщата не е същата.

Толкова много ценно време бе загубила, но сега имаше план, мислеше си, докато лежеше будна в леглото си във Фокс Корнър. В плана влизаше сняг, без съмнение. Сребърно зайче, танцуващи зелени листа. И така нататък. Немски, не класически езици, а след това курс по стенография и машинопис, а може би дори и по есперанто, в случай че все пак утопията се сбъдне. Членство в местен клуб по стрелба и някаква работа, спестяване на всяка лира — нищо кой знае какво. Не искаше да привлича вниманието върху себе си, щеше да се вслуша в съвета на баща си, макар той още да не беше ѝ го дал, нямаше да вири глава, щеше да се пази. После, когато е готова, щеше да разполага с достатъчно средства, за да се издържа, докато навлезе в леговището на звяра, откъдето щеше да изтръгне черния тумор, който растеше там с всеки изминал ден.

И тогава един ден щеше да тръгне по Амалиенщрасе и да спре пред „Фото Хофман“ да разгледа фотоапаратите „Кодак“, „Лайка“ и „Войгтлендер“ на витрината, щеше да отвори вратата на магазина, камбанката щеше да дрънне и момичето на щанда най-вероятно щеше да я посрещне с Guten Tag, gnädiges Fräulein или просто с Grüss Gott, защото през 1930 година хората още ще се поздравяват както преди, а не с „Хайл Хитлер“ и абсурдното изпъване на ръка. Урсула щеше да подаде стария си апарат „Брауни“ с думите: „Не знам как да извадя лентата“, а жизнерадостната Ева Браун щеше да отвърне: „Дайте да погледна“.

Сърцето ѝ преливаше от светостта на задачата. Изпълваше я очакване. Тя бе едновременно воин и лъскаво копие. Тя бе меч,

проблясващ в дълбините на нощта, острие от светлина, пронизващо тъмнината. Този път грешки нямаше да има.

Когато всички заспаха и къщата утихна, Урсула стана от леглото и стъпи на стола под отворения прозорец.

Време е, помисли си. Някъде съчувствено удари часовник. Помисли си за Теди и госпожица Улф, за Ролан и малката Анджела, за Нанси и Силви. За доктор Келит и Пиндар. „Стани такъв, какъвто си.“ Сега вече знаеше каква е тя. Тя беше Урсула Бересфорд Тод и беше свидетел.

Разпери ръце към черния прилеп и полетяха един към друг в прегръдка като стари приятели, които отдавна не са се виждали. Това е любов, помисли си Урсула. Съвършенството се постига с практика.

---

[1] Така е озаглавена и реч на У. Чърчил от 1942 г. — Б.пр. ↑

[2] „Двамина млади през стени от злоба / обикват се под гибелна звезда“, У. Шекспир, „Ромео и Жулиета“, прев. В. Петров. — Б.пр. ↑

[3] Съпруга на главния герой в романа „Джейн Еър“ на Шарлот Бронте, която той държи затворена в кулата на имението си. — Б.пр. ↑

[4] Първо послание на св. ап. Павла до Коринтяни, 13:2. — Б.пр.

БЪДЕТЕ ДОБЛЕСТНИ МЪЖЕ

ДЕКЕМВРИ 1930 ГОДИНА

Урсула знаеше всичко за Ева. Знаеше колко обича модата, гримове и клюките. Знаеше, че може да кара кънки и ски и че обича да танцува. Урсула се моташе с нея сред скъпите рокли в Оберполиндер, след което сядаха да пият кафе със сладкиш или сладолед в Англишер Гартен и гледаха децата на въртележката. Ходеше на ледената пързалка с Ева и сестра ѝ Гретел. Те я водеха на вечеря у дома. „Английската ти приятелка е много мила“, каза на Ева фрау Браун. Урсула обясняваше, че е дошла да си подобри немския, преди да започне работа като учителка у дома. При мисълта за това Ева въздъхна отегчено.

Ева обожаваше да я снимат и Урсула ѝ правеше безброй снимки с малкия си апарат „Брауни“, после по цяла вечер ги подреждаха в албуми и им се възхищаваха. „Трябва да се снимаш във филми“, каза ѝ Урсула и Ева беше неимоверно поласкана. Урсула си бе направила труда да се запознае с актуалните холивудски, британски и немски знаменитости, както и с най-новите песни и танци. Тя беше по-възрастна жена, взела под крилото си неопитната млада девойка. Ева бе напълно заслепена от изисканата си нова приятелка.

Урсула знаеше и за сляпото увлечение на Ева по „по-възрастния мъж“, когото гледеше влюбено и след когото се влачеше, седеше в ресторанти и кафенета, забравена в някой ъгъл, докато той водеше безкрайни разговори за политика. Ева започна да я води със себе си на тези събирания, в крайна сметка Урсула ѝ беше най-добрата приятелка. Единственото, което Ева искаше, бе да е близо до Хитлер. Същото искаше и Урсула.

Урсула знаеше и за Върха, и за бункера. Всъщност с намесата си щеше да направи огромна услуга на това френозно момиче.

Така, както бяха свикнали с неизменното присъствие на Ева, всички свикнаха и с английската ѝ приятелка. Урсула беше мила, беше жена, беше никой. Вече никой не се изненадваше, ако тя се появеше сама и се усмихнеше притеснено, изпълнена с възхищение към великия мъж. Той приемаше обожанието за даденост. Сигурно беше

невероятно да се чувстваш толкова уверен в себе си, мислеше си Урсула.

Само че, боже господи, каква скука беше. Толкова въздух под налягане се носеше над масите в „Кафе Хек“ или „Остериа Бавария“, че все едно бяха в някакъв голям балон. Трудно ѝ бе да повярва, че само след няколко години Хитлер ще опустоши света.

Беше необичайно студено за това време на годината. През нощта лек снежец — като ефирна пелена, като пудра захар от сладкишите на госпожа Глоувър — беше покрил Мюнхен. На Мариенплац имаше голяма елха и навсякъде се разнасяше прекрасният аромат на борови иглички и печени кестени. С тази празнична премяна Мюнхен изглеждаше много по-приказен, отколкото Англия би могла да бъде някога.

Леденият въздух сгряваше кръвта и Урсула тръгна към кафенето с решителна крачка в приятно очакване на чаша горещ и гъст Schokolade със сметана.

Вътре беше задимено и доста неприятно след свежия студ навън. Жените бяха с кожени палта и на Урсула за момент и се прищя да беше взела палтото от норки на Силви. Майка ѝ не го носеше и напоследък то стоеше през цялата година в гардероба, посипано с нафталин.

Той седеше на маса в дъното, наобиколен от обичайните лакеи и подлизурковци. Какви грозници, помисли си тя.

— А, unsere englische Freundin — каза той, като я забеляза. — Guten Tag, gnädiges Fraulein.

С едва забележимо щракване на пръсти изпъди подмазвача, който седеше срещу него, и Урсула зае освободеното място. Изглеждаше ядосан.

— Es schneit — каза тя. — Вали сняг.

Той погледна през прозореца, сякаш досега не беше забелязал. Ядеше палачинки. Изглеждаха добре, но когато сервитьорът притича, тя си поръча Schwarzwälder Kirschtorte и горещ шоколад. Тортата беше страхотна.

— Entschuldigung — извини се тя, наведе се и бръкна в чантата си за носна кърпа. Общата с дантела, с инициалите ѝ УБТ, подарък от Пами за рождения ден. Попи изискано трохите по устните си, после се

наведе отново да върне кърпичката и да извади тежкия предмет, който се намираше в чантата. Старият служебен револвер на баща ѝ от войната, „Убли Марк V“. Помъчи се да успокои геройското си сърце.

— Wacht auf — каза тихо Урсула. Думите привлякоха вниманието му. — Es naht gen dem Tag.^[1]

Движение, репетирано стотици пъти. Един изстрел. Всичко зависеше от бързината, но щом извади оръжието и го насочи към сърцето му, последва един миг, увиснал във времето мехур, в който сякаш всичко спря.

— Führer — рече тя и развали магията. — Für Sie.

От кобурите наизскачаха оръжия и се прицелиха в нея. Един дъх. Един изстрел. Урсула натисна спусъка. Падна мрак.

---

^[1] „Свести се! Близо е денят!“, цитат от „Витенбергският славей, чиято песен ехти навред“ на Ханс Закс, прев. В. Константинов. — Б.пр. ↑

СНЯГ

11 ФЕВРУАРИ 1910 ГОДИНА

Чук-чук-чук. Почукването на вратата се промъкна в съня на Бриджит. В него тя беше у дома, в Килкъни, а на вратата чукаше духът на починалия ѝ баща, който се опитваше да се върне при семейството си. Чук-чук-чук! Тя се събуди със сълзи на очи. Чук-чук-чук! Май наистина някой чукаше на вратата.

— Бриджит, Бриджит! — прошепна настойчиво госпожа Тод в коридора.

Бриджит се прекръсти, посред нощ добри новини не пристигаха. Да не би да се беше случило нещо с господин Тод в Париж? Или се е разболяло някое от децата? Тя скочи от леглото и се гмурна в студа в малката таванска стая. Миришеше на сняг. Отвори вратата и завари Силви, превита на две, презряла шушулка, готова да се пукне.

— Бебето е на път. Можеш ли да ми помогнеш?

— Аз? — изписука Бриджит.

Беше само на четиринайсет, но знаеше много за бебетата, макар че познанията ѝ едва ли щяха да са от особена полза. Майка ѝ бе умряла пред очите ѝ при раждане, само че Бриджит не го беше казвала на госпожа Тод. Сега очевидно не беше моментът за такива признания. Тя помогна на Силви да слезе по стълбите и да се прибере в спалнята.

— Няма смисъл да се опитваме да известим доктор Фелоус — каза Силви. — Няма да успее да дойде в този сняг.

В следващия миг тя падна на четири крака като животно и простена.

— Богородице! — извика Бриджит.

— Показва се — изпъшка Силви. — Време е.

Бриджит я убеди да се върне в леглото и така започна дългото раждане в самотата на нощта.

— Ой, госпожо — извика Бриджит — съвсем е посиняла!

— Момиче?

— Връвта е увита около врата ѝ. О, Богородице! Удушило се е, горкото.

— Трябва да направим нещо. Какво можем да направим?

— Ой, госпожо Тод, отишла си е. Не ѝ било писано да живее.

— Не, не е възможно — отвърна Силви. Повдигна се да седне върху окървавените чаршафи, бебето все още бе прикрепено към спасителното си въже. Докато прислужницата се суетеше, Силви дръпна рязко чекмеджето на нощното шкафче и затършува трескаво.

— О, госпожо Тод — изплака Бриджит — легнете, нищо не може да се направи. Ах, защо господин Тод не е тук?

— Млъкни — скара ѝ се Силви и вдигна победоносно хирургическите ножици, които проблеснаха на светлината. — Човек трябва винаги да е подготвен. Дръж бебето близо до лампата, за да виждам по-добре. Бързо, Бриджит. Не бива да губим време.

Клъц, клъц.

Съвършенството се постига с практика.

ОГРЕНИ ОТ СЛЪНЦЕТО ВИСИНИ^[1]

МАЙ 1945 ГОДИНА

Седяха на маса в един бар на Гласхаус стрийт. Сержантът от американската армия, който ги беше взел на стоп от Дувър, ги остави на Пикадили. Бяха успели да се качат на американски военен кораб в пристанището на Хавър, вместо да чакат два дни за полет. Строго погледнато можеше да ги обвинят в самоотлъчка, но не им пукаше.

Това беше третият бар от Пикадили насам и двамата бяха единомдушни, че са пияни, но могат да пийнат по още едно. Беше събота вечер и вътре беше препълнено. Понеже бяха с униформи, все ги черпеха. Във въздуха се усещаше ако не точно еуфория от победата, то със сигурност облекчение.

— Е — каза Вик и вдигна глава — наздраве за завръщането ни.

— Наздраве — отвърна Теди. — За бъдещето!

Свалили го бяха през ноември 1943 година и го бяха пратили в лагера „Щалаг Луфт VI“. Не беше чак толкова зле, можеше да е много по-зле, с руснаците се държаха като с животни. В началото на февруари ги бяха изритали от наровете с познатото „Raus! Raus!“^[2] посред нощ и ги подкараха на запад, далеч от приближаващите руснаци. Още ден-два и щяха да са ги освободили, струваше им се особено жестока ирония на съдбата. Последваха седмици вървене в убийствен студ, минус двайсет градуса, и почти без храна.

Вик беше доста самонадеян дребен сержант, навигатор на ланкастър, свален над Рур. По време на война човек завързва странни приятелства. Двамата се бяха подкрепяли взаимно по време на прехода. Другарството (и рядко пристигащите пакети от Червения кръст) им беше спасило живота.

Самолетът на Теди беше улучен близо до Берлин, самият той бе успял да се измъкне от кабината в последния момент. Опитал се бе да задържи самолета в хоризонтално положение, за да даде шанс на екипажа да скочи. Капитанът напуска кораба последен. Същото неписано правило важеше и за бомбардировачите.

Целият халифакс бе обхванат от пламъци и той бе приел, че за него това е краят. Усещаше някаква лекота, сърцето му се бе изпълнило

с радост, струваше му се, че смъртта — когато дойде — ще се погрижи за него и всичко ще бъде наред. Само че тя не дойде, защото радистът, малко по-млад от него австралиец, бе изпъзлял до пилотската кабина и му бе надянал парашута с думите: „Скачай, глупако!“. Повече не го видя, не видя и никой друг от екипажа, не знаеше дали са живи или мъртви. Скочи в последния момент, парашутът му едва се бе отворил, когато Теди се приземи, имаше късмет, че си счупи само глезена и китката. Занесоха го в болница и местните гестаповци дойдоха да го отвеждат с прочутото: „За вас войната приключи“. Така посрещаха всеки летец, когото вземеха за военнопленник.

Теди бе попълнил чинно нужните документи и зачака писмо от дома, но напразно. Цели две години нямаше представа дали е в списъка с военнопленници на Червения кръст, дали някой у дома знае, че е жив.

Краят на войната ги завари на пътя някъде около Хамбург. Вик с огромно удоволствие бе заявил на пазача: „Ach so, mein Freund, für Sie ist der Krieg zu Ende!“^[3].

— Успя ли да се свържеш с приятелката си? — попита Вик, когато Теди се върна — беше се опитал да измоли съдържателката да му позволи да се обади по телефона.

— Успях — засмя се той. — Явно са ме били отписали. Май дори не повярва, че съм аз.

След половин час и още няколко халби Вик каза:

— Ей, Тед, като гледам усмивката на лицето на онази жена на вратата, май ще да е твоята.

— Нанси — прошепна Теди.

— Обичам те — изрече само с устни Нанси отдалече.

— Охо, довела е и приятелка за мен. Колко мило — добави Вик.

Теди се засмя.

— Внимавай, това е сестра ми.

Нанси стискаше ръката ѝ силно, но Урсула не усещаше болка. Той беше там, наистина беше там, седеше на маса в лондонски бар, пиеше английска бира... Не можеше да повярва. Нанси издаде странен задавен звук, Урсула едва сдържаше сълзите си. Приличаха на двете Марии, онемели пред Възкресението.

В този момент Теди ги забеляза и по лицето му се разля усмивка. Скочи и за малко да прекатури масата. Нанси си проправи път през

тълпата и се хвърли да го прегърне, но Урсула остана на прага, изведнъж я завладя страх, че ако помръдне, всичко ще изчезне, щастливата сцена ще се разпадне пред очите ѝ. Не, няма да стане, каза си тя, това беше истинско, беше истина и Урсула се разсмя от сърце, когато Теди най-сетне успя да се откъсне от Нанси, застана мирно и козирува.

Той извика нещо, но глъчката погълна думите. Стори ѝ се, че е „Благодаря“, но може и да грешеше.

---

[1] Думи на У. Чърчил от речта му на 18 юни 1940 г. — Б.пр. ↑

[2] Вън! Вън! (нем.). — Б.пр. ↑

[3] И така, скъпи приятелю, за вас войната приключи! (нем.). — Б.пр. ↑

СНЯГ

11 ФЕВРУАРИ 1910 ГОДИНА

Госпожа Хадък сръбна от грога, като се надяваше, че успява да докара вид на истинска дама. Беше ѝ третият и тя вече започваше да се затопля. Бяха я повикали за едно раждане, само че снегът я принуди да потърси убежище в „Синият лъв“ в покрайнините на Чалфонт Сейнт Питър. Иначе едва ли би влязла някога тук, но вътре гореше буен огън, а компанията се оказа изненадващо весела. По гредите проблясваха и подрънкваха конски начелници и медни халби. На тезгяха питиетата се лееха свободно. Като цяло там цареше доста по-голямо оживление. В момента пееха песни и госпожа Хадък, изненадващо и за самата себе си, започна да потупва с крак в такт с мелодията.

— Да видите само какъв сняг — каза съдържателят и се надвеси към нея през огромния излъскан безкрай на месинговия тезгях. — Нищо чудно да се наложи да останете тук няколко дни.

— Дни?!

— Най-добре пийнете още един глог. Види ми се, че тази вечер никъде няма да ходите.

БЛАГОДАРНОСТИ

Бих искала да благодаря на:

Андрю Джейнс (Национален архив в Кю);

д-р Джулиет Гардинър;

подполковник М. Кийч, носител на Медала на Британската империя;

д-р Пертии Ахонен (Катедра по история в Университета в Единбург);

Фредерике Арнолд;

Анете Вебер.

Също и на моя агент Питър Страус, както и на Лари Финлей, Мариан Велманс, Алисън Бароу и на всички в „Транс Уърлд Пъблишърс“, на Камила Фериър и всички в „Маш Ейджънси“.

За повече информация за книгата (включително и библиография), моля, посетете моя уебсайт на адрес: www.kateatkinson.co.uk.

Издание:

Автор: Кейт Аткинсън

Заглавие: Живот след живот

Преводач: Ралица Кариева

Година на превод: 2016

Език, от който е преведено: английски

Издание: първо

Издател: ИК „Колибри“

Град на издателя: София

Година на издаване: 2016

Тип: роман (не е указано)

Националност: британска

Печатница: Печатница „Инвестпрес“

Излязла от печат: 01.02.2016

Редактор: Владимир Молев

Технически редактор: Симеон Айтов

Художник: Стефан Касъров

Коректор: Росица Великова

ISBN: 978-619-150-705-4

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/16468>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.